

APARE SUB EGIDA
UNIUNII Scriitorilor din România

POEZIA

revistă de cultură poetică/ trimestrial
nr. 2 (96)/ vară 2021

Tema numărului

POEZIE ȘI ISTORIE

Vară 2021

Editor: FUNDAȚIA CULTURALĂ POEZIA
Număr apărut cu sprijin de la bugetul local

REDAȚIA:
DIRECTOR FONDATOR: Cassian Maria SPIRIDON
REDACTOR ȘEF: Marius CHELARU
REDACTOR: Liviu PAPUC
SECRETARIAT DE REDACȚIE: Doina BUCIULEAC

COLEGIUL:
Lucian ALEXIU (Timișoara)
Diana Dobrița BÎLEA (Constanța)
Leo BUTNARU (Chișinău)
Dragoș COJOCARU (Iași)
Chiril COVALGI (Rusia)
Ioan HOLBAN (Iași)
Olimpia IACOB (Satu Mare)
Carmelia LEONTE (Iași)
Güner AKMOLLA (Constanța)
Mihaela MOSCALIUC (SUA)
Mircea PLATON (Iași)
Mircea M. POP (Germania)
Adam PUSLOJIC (Serbia)
Cristina RUSU (Iași)
Christian W. SCHENK (Germania)
Baki YMERI (Pristina)
Andrei ZANCA (Germania)
Michael WATERS (SUA)

REDAȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
Str. I.C. Brătianu nr. 22, etaj 1
700037, Iași
Tel./Fax: 0232-260390
e-mail: poezia95@yahoo.com
www.poezia.usriasi.ro

ISSN 1582-0890

RO53RNCB0175033618300001 – BCR IASI

*ABONAMENTE pe adresa **REDAȚIEI** sau în **contul** revistei
(cu condiția expedierii pe adresa revistei a documentului de plată
precum și a adresei poștale complete unde să fie expediată revista).
Costul unui exemplar este 9 lei. Costul unui abonament anual este 36 lei + taxe
postale.*

*Tipărit la **BLUE SIM & CO***

SUMAR

Cassian Maria SPIRIDON – *Calliope și Clio sau perenitatea poeziei și
contingenta istoriei / 5*

„Pe poeți îi desparte limba în care scriu, dar îi unește poezia”

– convorbire cu scriitorul **Luan TOPCIU** / 19

POEME de: Adi CRISTI (30), Viorel BUCUR (33), Mihai PĂCURARU (35),
Constantin NOVĂCESCU (36), Simona POCLID (38), Lucia BIBARȚ (40),
Liliana BĂDĂRĂU (43), Otilia DOR (45)

AUTORI DIN FILIALA IAȘI A UNIUNII SCRITORILOR DIN ROMÂNIA / 47

Constantin MĂNUȚĂ, Ștefan AMARIȚEI, Cristina CHIPRIAN, Ioana
COȘEREANU VASILESCU, Florentin DUMITRACHE

POEȚI DE LA CENACLUL SCHENK / 72

Viorel GONGU, Dora PASCU, Ionuț PANDE, Mihaela GUDANĂ, Eugenia
BUCUR, Vasile DUMITRU, Steluța CRĂCIUN, Gabriela Mimi BOROIANU,
Petre PRIOTEASA, Cristian Ovidiu DINICĂ, Maria-Ileana TĂNASE, Costel
NEAGU, Daniela Sorina CIURARIU, Tincuța SAVA BORȘAN, Silvia
RÎSNOVEANU, Adrian VIZIREANU

POEȚI LUGOJENI / 84

Remus Valeriu GIORGIONI, Ela IAKAB, Ion OPRIȘOR, Nicolae SILADE,
Adriana WEIMAR

POEZII DE IERI PENTRU AZI – Anonim / 103

ARTE POETICE LA ROMÂNI:

Costache NEGRUZZI – *Cîntece populare ale Moldaviei 1840 / 104*

POEME ROMÂNEȘTI de: Max BLECHER (111), Florentin PALAGHIA
(113), Marius Chelaru (114), Dumitru VELEA (116), Ion MUNTEANU
(117), Laurian LODOABĂ (120), Radu ULMEANU (123), Emilia
POENARU MOLDOVAN (124), Constantin BOBOC (126), Florentin
SMARANDACHE (127)

Traduse de: Mircea M. POP, Joachim SCHWIETZKE, Natalia PUSLOJIC, Adam
PUSLOJIC, Slavomir GROZDENOVICI, Eliza MACADAN, Denisa CRĂCIUN, Hans
DAMA, Olimpia IACOB, Jim KACIAN, Enrique NOGUERAS, Zaharia MACOVEI,
Constanța NIȚĂ

Marius CHELARU – BIBLIOTECA HAIKU / 131

P O E Z I E de: Sylvestre CLANCIER (139), Gérard BLUA (142), Matteo BIANCHI (147), Fabio DAINOTTI (150), Massimo SCRIGNOLI (151), Vincenzo GUARRACINO (152), Ľubomír FELDEK (156), Andrija RADULOVICI (160), Mariko SUMIKURA (164), Nina KOVAČIĆ (166), Chandini GAGAGN (168), Chetana THIRHALI (169)

În românește de: Denisa CRĂCIUN, Valeriu STANCU, Alexandru MACADAN, Eliza MACADAN, Otilia Doroteea BORCIA, Dagmar Maria ANOCA, Lucian ALEXIU, Liubița RAICHICI, Marius CHELARU, Olimpia IACOB

POEZIE ȘI ISTORIE:

Dragoș COJOCARU – Poezie și istorie în *Divina Comedie*/ **171**

Cristina RUSU – *Profețiile mesianice în diferite epoci* / **179**

Diana Dobrița BÎLEA – De la considerațiile lui David Hume pînă la morțile voluntare reținute de istorie și/sau literatură / **183**

Daniela ANDRONACHE – Fapte și acte istorice în viziunea artistică a unor poeți englezi și irlandezi / **189**

CRONICI ȘI RECENZII

Marius CHELARU – *Biblioteca de poezie*/ **195**

Ioan HOLBAN – *Respir deci exist* / 202; *Dansul frenetic al sîngelui în vene* / **204**

Marius CHELARU – *Cuiburi pentru un rest de vis* / **206**

Eliza MACADAN – *Poezie în alb* / **209**

Teodor PRACSIU – *Simion Bogdănescu – Delir după Rahmaninov* / **210**

Raluca FARAON – *Sub semnul fragilității*/ **212**

Mircea M. POP – *O valoroasă antologie de poezie românească contemporană în Germania*/ **215**; *Sub semnul nostalgiei*/ **216**; *Despre cosmos și cosmonauți*/ **218**

Nicolae DAMASCHIN – *Ce nevoie avem de poezie?* / **219**

Ladislau DARADICI – *Întoarcerea lui Don Quijote*/ **220**

Diana DOBRIȚA BÎLEA – *Catharsis*/ **223**; *O prezență de peste douăzeci de ani în agora literară*/ **225**

Livia CIUPERCĂ – *Scurt popas în universul liric al Aurei Christi*/ **227**

Mircea LUNGU – *O înțelegere solemnă* / **231**

Petruș ANDREI ✞ *Busuioaca de Bohotin a Doinei Guriță* / **237**

ÎNSEMĂRI:

Florentina NIȚĂ – *POEZIA DIASPOREI (XIX)*

În explorarea zăcămintelor prețioase din profunzimii de înțelesuri/ **241**

Carmelia LEONTE – *Prima verba*/ **247**

Mihai EMINESCU – *Dacă iubești fără să speri*/ **250**

Cassian Maria SPIRIDON

CALLIOPE ȘI CLIO SAU PERENITATEA POEZIEI ȘI CONTINGENȚA ISTORIEI

Stagiritul, în *Poetica* (Studiu introductiv, traducere și comentarii de D.M. Pippidi, Polirom 1998), la capitolul IX, analizează raportul dintre poezie și istorie. Pentru filozof *datoria poetului nu e să povestească lucruri întâmplate cu adevărat, ci lucruri putând să se întâmple în marginile verosimilului și ale necesarului. Într-adevăr, istoricul nu se deosebește de poet prin aceea că unul se exprimă în proză și altul în versuri (de-ar pune cineva în stihuri toată opera lui Herodot, aceasta n-ar fi mai puțin istorie, versificată ori ba), ci pentru că unul înfățișează fapte aievea întâmplare, iar celălalt fapte ce s-ar putea întâmpla. De aceea și e poezia mai filozofică și mai aleasă decât istoria: pentru că poezia înfățișează mai mult universalul, câtă vreme istoria mai degrabă particularul. Și explicitează: „A înfățișa universalul înseamnă a pune în seama unui personaj înzestrat cu o anumită fire vorbe și fapte cerute de aceasta, după legile verosimilului și ale necesarului: lucru către care și năzuiește poezia, în ciuda numelor individuale adăugate. Particular, în schimb, e ceea ce a făcut ori a pățimit Alcibiade, de pildă”.*

Și tot aici, în capitolul XXIII ține să atenționeze, definind totodată ce înțelege prin istorie, nu mai puțin prin istorie raportată la poezie. Vorbind despre *imitație în formă de poveste versificată*, consideră de natura evidenței că *subiectele pe care le tratează trebuie să aibă aceeași alcătuire dramatică pe care o au subiectele tragediilor: să poarte asupra unei singure acțiuni, întregi și complete, având un început, un mijloc și un sfârșit, pentru ca – una și întreagă, ca orice organism – să poată produce desfătarea care-i e proprie. De unde rezultă, tot ca o evidență, că alcătuirea subiectelor poeziei epice nu poate fi aceeași ca a subiectelor istoriei, în care, în mod necesar, expunerea nu e a unei acțiuni, ci a unei epoci, mai exact a tuturor evenimentelor petrecute înăuntrul unei epoci în legătură cu unul sau mai multe personaje, oricât de întâmplător ar fi raportul în care s-ar găsi unul față de celelalte. Așa cum biruința navală de la Salamina și înfrângerea carthaginezilor în Sicilia s-au petrecut cam în aceeași vreme, fără să fi năzuit cîtuși de puțin spre același țel, tot astfel, într-o serie de ani succesivi, un eveniment se poate cîteodată produce după altul, fără ca din ele să rezulte o unică urmare”.*

Ca o paranteză, pentru Aristotel două sunt cauzele care au dat naștere poeziei, amîndouă considerate firești: „Una e darul înnăscut al imitației, sădit în om din vremea copilăriei (lucru care-l și deosebește de restul viețuitoarelor, dintre toate el fiind cel mai priceput să imite și cele dintâi cunoștințe venindu-i pe calea imitației), iar plăcerea pe care o dau imitațiile e și ea resimțită de toți. Că-i așa, o dovedesc faptele”. Și tot el ne spune cine *au dat naștere poeziei*: „Darul imitației fiind prin urmare în firea fiecăruia, și la fel și darul armoniei și al ritmului (se vede doar bine că măsurile sunt simple împărțiri ale ritmurilor), cei dintru început înzestrați pentru așa ceva, desăvîrșindu-și puțin câte puțin improvizațiile, au dat naștere poeziei”.

Închidem paranteza și ne întoarcem la poezie și istorie. Aristotel (în cap. IX) revine și pune în paralel poetul și istoricul: „...Plăsmuitorul care e poetul cată să fie mai curând plăsmuitor de subiecte decît de stihuri, ca unul ce-i poet întrucît săvîrșește o imitație, iar de imitat imită acțiuni. Chiar de i s-ar întâmpla, însă, să-și clădească opera pe lucruri petrecute, n-ar fi totuși din această pricină mai puțin poet: doar nimic nu oprește ca unele din întâmplările petrecute să fie așa cum era verosimil și posibil să se petreacă, și, din acest punct de vedere, cel ce le imită se poate numi plăsmuitorul lor”.

Aspect comentat de traducător în „Introducere la *Poetica*”, însoțită de o punere în oglindă a viziunii asupra artei la Platon și Aristotel, cu osebire a poeziei; cum este știut primul cere alungarea poeziei din cetate, în *Republica* și nu numai. Apelînd la viziunea celor doi filozofi asupra artei în genere, constată că și *pentru unul și pentru celălalt, se înfățișează ca fiind în ultima ei esență „imitație”*: μιμήσις. De unde, însă, pentru Platon, această imitație nu-i decît o îndeletnicire mincinoasă și amăgitoare, mulțumită căreia artistul urmărește să reproducă mecanic realitatea exterioară, – fapte și întâmplări omenesti, – Aristotel depășește simțitor această concepție, arătând ca obiect al activității mimetice nu realitatea superficială, actualmente existentă ori întâmplată în trecut, ci o realitate esențială, o realitate posibilă în limitele verosimilului și ale necesarului (κατὰ τὸ εἰκὸς τὸ ἀναγκαῖον).

De altfel, pe tema imitației, a μιμήσις-ului, în partea a treia a *Republicii*, Platon, prin vocea lui Socrate, în dialogul său cu Glaucon, Adeimantos, Polemarchos și toți cei adunați în jurul său, pentru a fi cît mai explicit în demersul său, le spune: „...Poate că vei pricepe mai degrabă astfel: oare nu toate cîte le spun povestitorii și poeții reprezintă o istorisire a unor fapte trecute, prezente sau viitoare?” „Ce altceva?” „Dar nu izbutesc ei să facă așa ceva folosind, fie istorisirea simplă, fie imitația, fie pe amîndouă?” Ca peste cîteva pagini , ca răspuns la numeroasele nelămuriri

ale convorbitorilor, considerându-se suficient de limpede în demonstrația sa, le spune: „Cred că acum ți-am explicat limpede ceea ce mai înainte n-am fost în stare, anume că, în poezie și în povestirile mitologice, există un tip de istorisire întemeiat întru totul pe imitație – aceasta este cum spui, tragedia și comedia; există apoi un tip întemeiat pe expunerea făcută de către poetul însuși – vei găsi acest tip cel mai bine reprezentat în ditirambi; și, în sfârșit, mai este un tip bazat pe ambele feluri, pe care îl aflăm atît în poezia epică cît și în multe alte locuri, dacă înțelegi ce vreau să spun”. Și avem și o primă concluzie: „...Ar trebui să cădem la învoială dacă să îngăduim ca poeții să alcătuiască poeme, în cetatea noastră, imitînd, sau îi vom lăsa să imite doar unele lucruri și altele nu, ori dacă cumva ei ar trebui să nu imite de fel”.

Și cum cu îndreptățire constată, în marginile viziuni platoniciene, traducătorul *Poeticii*, în capitolul *Platon și problema poeziei* din *Formarea ideilor literare în antichitate* (Polirom, 2003, ediția a III-a): „Cine se desfată cu citirea unei opere literare ar trebui să nu uite că departe de a oglindi ceea ce filosoful numește *adevărul* (termen prin care trebuie înțeleasă esența eternă, *ideea* lucrului imitat) asemenea plăsmuii sînt *depărtate în al treilea grad de realitate*... biete umbre, ci nu realități” (citad din Republica X, 598e-599a). Atîta luciditate și atîta pătrundere nu se pot pretinde, se înțelege, decît înțelepților, spiritelor științifice preocupate de natura adevărată a lucrurilor și deprinse să o descopere sub aparențe. Cea mai mare parte a muritorilor se lasă amăgiți de acestea și riscul unei asemenea amăgiri apare filozofului ca o perpetuă amenințare pentru sănătatea sufletească a cetățenilor unui stat bine gospodărit”. Viziune ce amintește, între altele, de mitul peșterii și umbrele vizionate de prizonieri pe pereții acesteia. Este evident că abordarea Stagiritului este una permanent raportată la opinia afirmată înaintea sa, pe această temă, de întemeietorul Academiei, este raportul dintre discipol și maestru, cu deosebirea că primul tratează *despre poezia în sine*, în totală detașare de considerațiile de natură practică și morală, ultima o constantă a celui de al doilea.

Cît privește rolul de catarsis al operei de artă, a poeziilor, implicit a tragediei, *Poetica* argumentează constant în contra refuzului platonician, fapt subliniat nu o dată de D.M. Pippidi în introducerea sa: „Sub acest din urmă raport, dacă legătura dintre critica poeziei, așa cum se desprinde din paginile *Statului*, și încercarea de reabilitare sensibilă în fiecare rînd al opusculului aristotelic nu poate fi tăgăduită, funcțiunea cathartică a tragediei cată a fi explicată în chipul cel mai simplu prin aspirația Stagiritului de a mîntui de condamnarea platonicea una din cele mai frumoase creații ale geniului grec. Temeiul condamnării odată cunoscut,

temeiul apologiei se lasă lesne ghicit. Dacă Platon adusesese teatrului învinuirea de a dezlănțui în suflute pasiuni nedomolite, o atitudine critică elementară ne îndreptățește să presupunem că Aristotel avea să se ostenească să-i dovedească înfrurirea binefăcătoare asupra vieții lăuntrice. Și aceasta nu numai mulțumită «purificării», înfățișată ca un proces de limpezire a sentimentelor pe calea participării la o acțiune fictivă (folosind o terminologie familiară filozofului: *συμμετρία τῶν παθημάτων*, o reducere a sentimentelor la dreapta măsură compatibilă cu echilibrul interior), dar, lucru important, deși mai puțin luat în seamă, printr-o adevărată operație de reabilitare a sentimentelor ca atare”.

Ca *arme în sprijinul virtuții*, virtute în numele căreia Platon alungă poezia, Stagiritul propune, cum precizează și traducătorul: „...sentimentele tragice: frica, mila și acel complex *φύλανθρωπον*, – «omenia» noastră într-un anumit înțeles al cuvântului. Simțăminte «bune» prin ele însele, mila, frica și omenia sunt, pentru Aristotel, condițiile necesare ale participării la acțiunea fictivă: *συμπάθεια*, la care, în ultimă instanță se reduce mila, nota fundamentală a emoției tragice”. De interes rămîne și comentariul lui D.M. Pippidi în marginea celor două antagonisme: „Dacă, totuși, lăsînd la o parte discrepanța și reținînd doar faptul că, în ochii lui Aristotel, țelul artei e plăcerea, ne-am întreba ce-l deosebește sub acest raport de Platon, care afirmase și el același lucru, răspunsul ar trebui să fie acesta: pentru Platon plăcerea astfel obținută e o desfătare vătămătoare și condamnată; pentru Aristotel, mulțumită procesului de «purificare», o asemenea plăcere nu primejduiește cu nimic echilibrul sufletului: departe de a fi condamnată, plăcerea estetică e o plăcere curată și nevătămătoare”.

La Aristotel imitația e *cunoaștere*, de aici și suportul afirmației din capitolul IX, unde cunoașterea poetică este *mai filosofică și mai clară* decît cea istorică, diferite prin, cum am mai spus, citîndu-l: „...Poezia înfățișează mai mult universalul, cîtă vreme istoria mai degrabă particularul”.

La finalul *Poeticii*, D.M. Pippidi are un *Apendice* cu cîteva comentarii. De interes, în acest caz, este paralela: Aristotel – Tucidide, impusă de afirmațiile din capitolul IX, cu o constatare care poziționează corect raportul dintre cele două muze, ale poeziei, Calliope, și istoriei – Clio: „...Opera istoricului, ne spune comentatorul, nu are ca scop expunerea «unei acțiuni, ci a unei epoci, mai exact a tuturor evenimentelor petrecute în interiorul unei epoci în legătură cu unul sau mai multe personaje, oricât de întîmplător ar fi raportul în care s-ar găsi unul față de celelalte», ceea ce înseamnă că, în timp ce poezia tinde a înfățișa – în unitatea organică ce le e conferită de conformarea la legea verosimilului sau necesarului – înlănțuiri de fapte riguros determinate de rațiuni logice și cauzale, istoria îi

apare filozofului ca domeniul prin excelență al contingentului și al accidentalului”.

În viziunea aristotelică poezia, arta în genere era raportată la istorie ca știință; în *Critica facultății de judecată* Kant, vorbind despre artă în genere, o definește și în raport cu știința, considerînd că „arta” ca îndeletnicire umană se deosebește și de „știință” („putința de știință”), ca o capacitate practică de una teoretică, ca tehnica de teorie (precum topografia de geometrie) (traducere D.D. Roșca, 1966, Ed. Academiei).

Hegel, în *Prelegeri de filosofie a istoriei*, face o cercetare a istoriei universale privită filosofic și trei sunt modalitățile de abordare, ca: „a) istoria nemijlocită; b) istoria reflectată; c) cea filosofică”. De interes pentru noi este istoria nemijlocită, unde pentru a da o imagine definită a ceea ce se înțelege prin aceasta, citează numele lui Herodot, Tucidide și al altor asemenea istoriografi, care au descris îndeosebi fapte, întâmplări și situații pe care le-au avut în fața ochilor, împărtășindu-se ei înșiși din spiritul lor și transpunînd în reprezentare mentală cele petrecute în afară. Fenomenul extern devine astfel reprezentare lăuntrică. La fel prelucrează și poetul materialul pe care-l află în sensibilitatea sa, pentru a-l transforma în reprezentare. Fără îndoială, și istoricii care scriu nemijlocit au avut la îndemînă relatări și narațiuni ale altora (nu este cu puțință ca un om să aibă singur totul); aceasta însă numai în același chip în care și poetul folosește drept substrat limba cultă, căreia îi este atît de îndatorat. Istoriografi strîng în mănunchi evenimentele fugitive, depunîndu-le pentru veșnicie în templul Mnemosinei. Legende, cîntecele populare, tradițiile trebuie însă excluse din domeniul istoriei nemijlocite, ele fiind încă plăsmuiri confuze, proprii, de aceea, reprezentării unor popoare nedefinite. Noi ne ocupăm aici numai de popoarele care au știut ce sînt și ce urmăresc. Terenul realității contemplate și contemplabile este mai sigur decît terenul efemerului, din care cresc legende și poeme ce nu mai pot forma istoria unor popoare ajunse la o individualitate încheată.

În *Prelegeri de estetică*, vol. II, revine mai aplicat asupra istoriografiei și a raporturilor ei cu poezia. Pentru o mai limpede punere în evidență a deosebirii dintre poezie și proză, filozoful de la Jena consideră o bună cale apelul la istoriografie și oratorie. Argumentația este una în consonanță cu afirmațiile Stagiritului din *Poetica*.

Citim în *Secțiunea III, Poezia* din al II-lea volum al *Esteticii* hegeliene următoarele: „Dezvoltarea existenței omenești în religie și în stat, întâmplările și destinele celor mai proeminenți indivizi și popoare care desfășoară o activitate vie în aceste domenii, urmăresc realizarea unor scopuri mari sau își văd nimicită întreprinderea lor, un astfel de subiect și de conținut poate fi pentru istoriografie important ca atare, merituos și

interesant, iar istoricul, oricât s-ar strădui să redea cele într-adevăr întâmplăte, el este totuși nevoit să recepteze acest conținut divers al întâmplărilor și al caracterelor în reprezentare și să-l creeze din nou și să-l înfățișeze pentru reprezentare, pornind din interiorul spiritului. Reproducând acest conținut, el nu are apoi voie să se mulțumească numai cu simpla redare a amănuntului, ci trebuie în același timp să ordoneze, să dea formă celor sesizate, să grupeze și să cuprindă laolaltă diferitele trăsături, întâmplări, fapte, în așa fel încât să se desprindă din ele în fața ochilor noștri, pe de o parte, o imagine limpede, vie, plină de caracter, a națiunii, a epocii, a împrejurărilor exterioare și a grandorii sau slăbiciunii interioare a indivizilor care desfășoară acțiunea, pe de altă parte din toate părțile acestei imagini să reiasă legătura în care se află ele cu semnificația interioară istorică a unui popor, a unui eveniment etc. În acest sens, mai vorbim și acum despre arta lui Herodot, Tucidide, Xenofon, Tacit și despre aceea a altor cîtorva și vom admira totdeauna povestirile lor ca pe niște opere clasice ale artei cuvîntului”.

Și, în formulări aproape identice cu cele din *Poetica*, ține să excludă pe cele ce țin de istoriografie, fie ele cît de frumoase, ca nefiind parte din artele literare, ba chiar *dacă le-am aplica tratarea exterior poetică a dicțiunii, a versificației etc., totuși nu s-ar naște din ele poezie. Deoarece nu numai felul în care este scrisă istoria, ci și natura conținutului ei o face să fie prozaică.*

În aceeași notă aristotelică, Hegel precizează: „... În stările istorice se manifestă cu evidență jocul accidentalității, ruptura dintre ceea ce este în sine substanțial și relativitatea diferitelor evenimente și întâmplări, precum și a subiectivității particulare a caracterelor în desfășurarea pasiunilor, a scopurilor și destinelor lor particulare, care în această proză prezintă trăsături mult mai stranii și mai aparte, decît prezintă minunile poeziei, care trebuie totuși să asculte de ceea ce este general valabil”. Și, ca o concluzie la paralela istorie – poezie, citim: „...Istoriograful nu are dreptul să șteargă aceste trăsături prozaice ale conținutului său sau să le transforme în altele poetice. El trebuie să povestească ceea ce este, și cum este, fără să-l răstălmăcească și fără să-l elaboreze poetic. De aceea, oricît s-ar strădui el să facă din sensul interior și din spiritul epocii, al poporului, al evenimentului pe care el le zugrăvește centru interior și legătură care ține laolaltă amănuntele povestirii sale, totuși el nu are libertatea să-și supună în acest scop împrejurările, caracterele și evenimentele ce-i sînt date, deși el înlătură ceea ce e în sine însuși cu totul accidental și lipsit de semnificație, ci el este obligat să le păstreze așa cum sînt, cu accidentalitatea lor exterioară, cu dependențele și cu arbitrarul lor

încurcat”. În final, supremația lirică este afirmată în fața construcțiilor istorice:

De altfel, încă din *Introducerea* la primul volum din *Prelegeri de estetică*, confirmă aserțiunea aristotelică: „Poezia e mai filosofică și de un caracter mai ales decât istoria”; Hegel cere: *...să atribuim fenomenelor artei o realitate superioară și o existență mai adevărată decât realității obișnuite. Tot atât de puțin trebuie considerate plăsmuirile artei ca aparență înșelătoare, comparându-le cu expunerile mai veridice ale istoriografiei. Deoarece nici istoriografia nu are ca element al descrierilor sale existența nemijlocită ci răsfrîngerea spirituală a acesteia, dar conținutul ei rămîne împovărat cu întreaga accidentalitate a realității obișnuite și cu ale ei întâmplări, complicații și individualități, în timp ce opera de artă ne pune în față puterile veșnice care acționează în chip determinant în istorie, făcînd abstracție de tot acest accesoriu al nemijlocitului prezent sensibil și de aparențele lui lipsite de consistență.*

Nu cu totul diferit față de anticii greci, dar și de contemporanul său Hegel, Schopenhauer abordează acest subiect în *Lumea ca voință și reprezentare* (traducere de Radu Gabriel Pîrvu, Humanitas, 2012), în capitolul *Ideea platoniciană. Obiectul artei*: „Istoria urmărește firul evenimentelor; ea este pragmatică în măsura în care le deduce conform legii motivației, lege ce determină manifestarea voinței acolo unde aceasta e luminată de cunoaștere. În fine, matematica investighează formele pure, adică timpul și spațiul, unde pentru cunoașterea subiectului ca individ, ideile sunt separate în vederea multiplicității. Toate acestea, care poartă numele comun de știință, urmează principiul rațiunii suficiente în diversele sale ipostaze, iar sarcina lor rămîne fenomenul, legile lui, corelația și relațiile rezultate de aici”. Se întreabă în continuare, în raport cu știința, ce fel de cunoaștere are acces la lumea ideilor, care, pentru docentul de la universitatea din Berlin, *constituie obiectivitatea nemijlocită și adecvată a lucrului în sine, a voinței? – Este vorba despre artă, opera genului. Ea reproduce ideile eterne, sesizate prin intermediul contemplației pure, elementul esențial și durabil în toate fenomenele lumii, iar în funcție de materialul în care le reproduce, ea este artă plastică, poezie sau muzică. Unica ei origine e cunoașterea ideilor; singurul ei țel este împărtășirea acestei cunoașteri. – În vreme ce știința, urmînd fluxul neostoit și nestatornic de cauze și efecte, manifestat sub patru forme, este îndemnată să meargă mai departe ori de cîte ori atinge un țel și nu-l poate găsi niciodată pe ultimul, și nici deplina satisfacție, ca atunci cînd cineva ajunge în fugă în punctul unde norii întîlnesc linia orizontului; în schimb, arta ajunge întotdeauna la destinație.*

Subliniind cele două viziuni ale filosofilor antichității Platon și Aristotel, consideră cercetarea ca fiind *întreprinsă în virtutea principiului rațiunii suficiente, și ca atare este cea rațională, singura valabilă și utilă în viața practică, precum și în știință; abordarea care-și întoarce privirea de la conținutul acelui principiu este contemplația genială, singura valabilă și de ajutor în artă. Cel dintâi este modul de investigație aristotelic; al doilea este pe de-a-ntregul platonician*. Urmează o liricizare a afirmațiilor de mai sus, prin compararea celor două modalități de investigare.

Despre importanța intuiției în artă, este remarcabil accentul pus pe acest concept de Benedetto Croce, pentru care *arta e „intuiție”*, cum citim în *Lirismul și totalitatea artei* (traducere H. Blazian, postfață Tudor Vianu, Editura „Adevărul”, 1934); în consonanță cu autorul *Aforismelor asupra înțelepciunii în viață*: „Făcându-se o comparație între artă și diferitele forme ale spiritului teoretic – începînd cu științele numite naturale sau pozitive – Estetica intuiției pure statornicește evidența că sus-zisele științe sunt mai complexe decît Istoria, căci ele presupun cunoștințele istorice, adică presupun o apropiere, o comparare a faptelor deosebite, care li s-au întîmplat oamenilor sau animalelor, pe Pămînt sau pe ceilalți aștri; aceste raportări sunt supuse, apoi, unui alt proces, care consistă în abstracțiunea și în schematizarea datelor istorice. Mai puțin complexă decît științele naturale este deci Istoria, care presupune lumea imaginilor și conceptele filosofice pure sau categoriile și dă naștere raționamentelor sau propozițiilor istorice, cu ajutorul sintezei dintre imaginație și concept. Dar și mai puțin complexă decît Istoria se poate considera Filosofia, întrucît se deosebește de cea dintîi ca fiind o activitate care tinde îndeosebi să clarifice categoriile sau conceptele pure, neținînd seama în nici un fel de lumea imaginilor. Comparînd Arta cu cele trei forme mai sus arătate, fiind lipsită cu totul de abstracțiuni, ea e declarată inferioară, adică mai puțin complexă decît științele naturale; apoi, întrucît e lipsită de determinări conceptuale și nu distinge între real și ireal, între ceea ce se întîmplă și închipuire, e declarată inferioară Istoriei; și întrucît nu depășește cu nimic lumea imaginilor și nu atinge definițiile conceptelor pure, e inferioară chiar filosofiei, așa cum e inferioară și Religiei, admițînd că aceasta ar fi (cum e socotită) o formă între gîndire și fantastic a adevărului speculativ. Arta se susține numai deasupra fanteziei: singura ei bogăție sunt imaginile. Ea nu clasifică obiectele, nu le consideră reale sau imaginare, nu le califică, nu le definește: le simte și le reprezintă. Atîta tot! Prin urmare, întrucît nu e o cunoștință abstractă, ci concretă – întrunind realul fără alterații și fără falsificări – arta e **intuiție**; și, întrucît îl împrășteie în imediata sa apropiere, încă nemijlocită și nestrăbătută de lumina nici unui concept, ea se poate numi **intuiție pură**”.

Susține cu îndreptățire și cu argumente viziunea aristotelică asupra poeziei în raport cu științele, inclusiv cu istoria, afirmații în bună consonanță cu ale lui Schopenhauer: „Intuiția pură, neproducând concepte, nu poate să reprezinte decât voința în diferitele ei manifestări, adică nu poate să reprezinte decât stări sufletești. Stările sufletești sunt pasiunea, sentimentul, personalitatea, care se întâlnesc în toate artele și le determină caracterul liric. Acolo unde acest caracter lipsește, lipsește arta, tocmai pentru că lipsește intuiția pură și, în schimb, avem acea considerație filosofică, istorică sau științifică. În aceasta din urmă, pasiunea nu mai e nemijlocit reprezentată, ci mediat sau, pentru a vorbi exact, nu mai e reprezentată, ci gândită”.

Și Croce, la fel ca Stagiritul, în paradigmă hegeliană, nu exclude tangența între știință și starea lirică: „Natura lirică a intuiției pure și, prin urmare, a artei, ne ajută să lămurim persistența intuiției și a fanteziei în treptele superioare ale spiritului teoretic: motivele pentru care filosofia, istoria și știința au uneori câte o latură artistică, și care fac ca și expresia lor să cadă sub prețuirea estetică. Omul, care de la artă se ridică la cugetare, nu din această cauză își părăsește temelia lui volitivă și practică, deoarece el însuși se află într-o stare sufletească deosebită, a cărei reprezentare, însoțind în mod necesar dezvoltarea ideilor, e intuitivă și lirică”.

Esteticianul italian, în *Poezia. Introducere în critica și istoria poeziei și literaturii* (Univers, 1972, traducere Șerban Stati), în *Postile*, texte ce explicitează afirmațiile din prima parte a lucrării, glosează aplicat în marginea non-progresului în poezie, în comparație cu știința: „Pentru clarificarea afirmației cu privire la falsa idee de progres, transferată de la mișcarea generală a istoriei la act izolat, astfel încât să poată fi închipuit un progres calitativ al acestui act și, prin această, un progres în categoria spirituală, trebuie observat că împotriva ei a reacționat conștiința comună a adevărului și nu numai în ceea ce privește arta, ci și în ceea ce privește viața morală. De aici a decurs reafirmarea adevărului că «în artă nu există progres», că «nu există progres în morală» și că atât într-una cât și în cealaltă, fiecare trebuie să-și reînceapă propriul efort cu propriile forțe, pentru că binele și răul, frumosul și urâtul stau față în față astăzi, la fel ca ieri și ca acum câteva milenii. Adevărat este că se adaugă de obicei (amintiți-vă paradoxul acum uitatului Buckle) că într-alt fel se petrec lucrurile în știință, unde cunoștințele se înmulțesc și se însumează neîncetat; dar, spunând aceasta, se face un salt logic, căci nu este vorba aici de numărul mereu crescând al cunoștințelor sau de mereu crescîndul lor complexitate istorică (așa cum nu este vorba de numărul mereu crescînd al operelor de artă sau al acțiunilor morale), ci de însuși actul cunoașterii,

în care este evident că mintea o ia de fiecare dată de la început, recăzînd de fiecare dată în întuneric și ridicîndu-se iar la lumină și că adevărul și falsul se opun acum la fel ca în trecut și la fel cum se vor opune în viitor”.

Și cum interconectarea artei, a poeziei cu istoria, a fost și rămîne o constantă în preocupările filosofilor, criticilor, esteticienilor încă din antichitate și pînă azi, ne oprim aici cu sumara trecere în revistă a subiectului, cu evidenta constatare că nici aici nu asistăm, croceean vorbind, la un progres, ci ne păstrăm în limitele cercetate și afirmate de Stagirit.

Nicolai Hartmann, în finalul *Esteticii* sale (Univers, 1974, traducere Constantin Floru, studiu introductiv Alexandru Boboc), glosează pe tema „progresului” în contrapondere cu perenitatea marilor opere literare: „Remarcabil este, în adevăr, că operele artei celei mai mari nu coboară în cursul istoriei și nu își pierde cu timpul răsunetul, ci se înalță. Înălțarea aceasta înseamnă că ele nu rețin numai, într-însele, spiritul obiectiv viu în mod constant, ci îl și fertilizează și îl fac capabil de interpretare mereu nouă. În felul acesta, ele însele, operele, dau altor timpuri mereu altceva și ceva nou. Ele se dovedesc a fi inepuizabile.

Astfel se înalță figurile mari ale creației poetice: eroii epopeii antice, figurile marilor romane și ale dramei! Personajele lui Eschil și Sofocle, ale lui Shakespeare și Schiller dovedesc această ascensiune. Ele parcurg epocile și sînt reprezentate pe scenă potrivit unui «gust» mereu înnoit. Nu are importanță aici dacă poetul le-a gîndit exact în acest fel sau nu; ele au crescut de mult peste limitele lui și peste cadrul îngust al timpului său. Important e numai faptul că ele au mereu ceva nou de spus, că ele nu sunt epuizate de un singur timp”.

Marcînd virtuțile creatoare ale omului în varii domenii ale științei, inclusiv în dirijarea *procesului istoric*, pentru Nicolai Hartmann această putere de creație nu aici își află, își realizează forma ei cea mai înaltă, aici unde domnește contingenta, utilul și încă altele: „Aceasta începe abia acolo unde nu mai este vorba de creație a ceva real, ci numai de pură aducere la apariție. Forma estetică a creației în om este superioară tuturor celorlalte forme de creație, prin aceea că ea nu are nevoie să realizeze aceea ce creează în viziune.

Aceasta este marea, unica libertate, în felul ei, a celui ce intuiește și creează artistic. Ea seamănă cu o mișcare în spațiul fără aer, lipsită de rezistență – și, în adevăr, reprezentarea artistică se mișcă în «de-realizare». Aici abia ajungem la sensul adevărat al acestui cuvînt, care înseamnă o îndepărtare de existența reală – în opoziție față de «realizare», care exprimă străduința spre ea.

Ciudat este tocmai că aceasta nu duce la o îndepărtare de viața reală, că, dimpotrivă, de la această creație plutind în nereal, conduc firele unei determinații infinit de fine înapoi în viața reală, și anume în viața de stil mare, în viața istorică.

Forța aceasta este o forță pur spirituală, forța de a lumina și de a convinge, acolo înainte de toate unde nici o demonstrație și nici o filosofare n-ar convinge omul; ba chiar puterea de a opri privirea la ceea ce este intuit – în imagine platonice: de a săvârși acea μεταστροφή (răsturnare de situație)".

Este ceea ce ni se cere, că, în afara vieții, în actualitatea istoriei, o viață supusă efemerului și întâmplătorului, să accedem la o *viață în Idee*, sub zodia permanenței în care sălășluiește dintotdeauna arta, marea poezie.

Viitoarele numere vor avea ca temă:

2021 – Poezie și flacără, Poezie și cenușă

2022 – Poezie și voință; Poezie și taină, Poezie și infinit, Poezie și timp

2023 – Poezie și inimă; Poezie și spațiu, Poezie și senzație, Poezie și revoluție

2024 – Poezie și pîine; Poezie și realism, Poezie și miracol, Poezie și natură

2025 – Poezie și limbă; Poezie și moralitate, Poezie și regalitate, Poezie și idee

„PE POETII ÎN DESPARTE LIMBA ÎN CARE SCRUI, DAR ÎI UNEȘTE POEZIA”

convorbire cu scriitorul **LUAN TOPCIU**

Diplomat, scriitor, traducător, critic literar și de artă, Luan Topciu, născut în 1962, a lucrat ca profesor, inspector, lector universitar în Albania, a colaborat cu Universitatea București, a fost redactor/redactor șef al revistelor „Albanezul/ Shqiptari”, „Shqipëria XXI/ Albania XXI”, 2003-2004, „Paradigma XXI”, 2004-2005 ș.a. A fost diplomat la Ambasada Albaniei la București, 2006-2016, conferențiar la Universitatea din Tirana, 2016-2017, consilier cultural ALAR, 2016-2018, coordonator al Centrului Cultural Albanez, redactor șef al revistei „Albanica” din 2019. A publicat cărți, studii/ lucrări științifice/ literare, a tradus mai multe cărți din română în albaneză/ albaneză în română. A primit Premiul Național pentru Literatură (traducere), acordat de Ministerul Culturii al Albaniei, în 2018.

Cu Luan Topciu mă cunosc de când lucra la Ambasada Albaniei la București. Am colaborat la diverse proiecte, am scris despre cărțile/ activitatea sa ș.a. După înființarea revistei „Albanica” și a editurii „Asdreni” mi-a prefațat un volum despre scriitorii de limbă albaneză, *Albanii pe hărțile inimilor*, 2000 ș.a. Astfel, am ajuns și la ideea acestei convorbiri.

Marius Chelaru: Domnule Luan Topciu, Luan dragă, te-ai născut în Pogradec care, pentru mine înseamnă Mitrush Kuteli, Lasgush Poradeci și... altele legate de istoria și literatura albaneză. Cum era, cum e acum orașul, văzut prin ochii tăi?

Luan Topciu: Pogradec înseamnă întoarcerea mea în copilărie. Locul de naștere e paradisul fiecărei ființe umane pe pământ și copilăria este timpul petrecut în Rai. Mă simt norocos că am copilărit într-un loc fermecător, Sunt mulți poeți, scriitori și pictori din acest oraș. Poetul Llazar Gusho a folosit ca pseudonim numele orașului, devenind Lasgush Poradeci.

Cum ai menționat, Kuteli și Poradeci sunt din Pogradec. Multe creații ale lor se referă la orașul natal, „lacul” e motiv fundamental al poeziei lasgușiene. Lasgush Poradeci, născut la Pogradec la 27.12.1899, a urmat gimnaziul în română la Manastir, în 1921 sosind la București pentru studii. A urmat cursuri la Academia de Arte Frumoase, la Facultatea de Litere și Teologie. În România a publicat poezii în presa de limbă albaneză. În vara lui 1924 guvernul albanez, condus de Fan Noli, îi acordă o bursă de

studii la Universitatea din Graz (Austria), la Facultatea de Filologie Romano-Germanică. În mai 1933 și-a susținut teza de doctorat cu tema *Der verkannte Eminescu und seine volkstümlich-heimatlich Ideologie* (despre Eminescu și legăturile sale cu poezia populară română). Legătura spirituală cu limba și cultura română a fost specială. Și în poezia sunt influențele din literatura română (Eminescu, Alecsandri, Coșbuc).

Celălalt scriitor pomenit de tine, Mitrush Kuteli, e pseudonimul literar al lui *Dimitrie Pascu*, născut la 13 septembrie 1907, a urmat școala în română la Salonic, la București a studiat la Academia de Științe Economice. În România a publicat traduceri din Eminescu, mai multe cărți economice, literare, traduceri, critică literară, povestiri, gen în care a cunoscut reușite. În 1937 apare, îngrijit de el, volumul de poezii al lui Poradeci, *Steaua inimii*, cu postfața (considerată între cele mai importante analize ale operei poetice a lui Poradeci) semnată tot de Kuteli. Aidoma poetilor compatrioți din România (Asdren, Poradeci), marcat de magia lui Eminescu, l-a tradus în albaneză, a scris despre opera sa. Am deschis aceste paranteze despre acești scriitori importanți ai literaturii albaneze, de care mă leagă, orașul meu natal, Pogradec, dar și legăturile speciale cu limba română și România.

Legătura cu România a fost mai mult ca o predestinare

M.C.: Am ajuns pe malul lacului Ohrid, m-am plimbat cu barca unui aromân de acolo pe lac..., am rămas și eu impresionat de acele locuri. Ești un nume cunoscut în România, cu precădere în lumea literară, dar și grație activității la Ambasada Albaniei și la ALAR. Să începem cu sosirea în România, apoi colaborarea cu universitatea, activitatea diplomatică ș.a.

L.T.: Legătura cu România a fost mai mult ca o predestinare. M-am căsătorit cu fata unei românce stabilite în Albania, Renata Melonashi – fata doamnei Ana Lascăr din București. Căsătorindu-te cu fata unui cetățean străin îți asumai un risc în comunism. Ana Lascăr era absolventă de filologie română-franceză la Universitatea din București. A fost colegă de grupă cu marele Nichita Stănescu, cu prima soție a sa, Magdalena Petrescu. A fost foarte apropiată de poeta și eseista Doina Ciurea, altă colegă de facultate și a doua soție a lui N. Stănescu, din a cărei dragoste se va plămădi tema volumului *O viziune a sentimentelor*, și cu care a trăit două decenii. Mama soției mele s-a căsătorit cu un medic albanez, absolvent al Facultății de Medicină „Carol Davila” din București, și a petrecut toată viața în Albania. Ana Lascăr, Melonashi după căsătorie, nu a renunțat niciodată la cetățenia română, în pofida presiunii statului comunist albanez. Ea și

familia ei au fost urmăriți de „sigurimi” (securitate), a fost dată afară din învățământ, suferind din cauza regimului odios comunist albanez. Nerenunțarea la cetățenia română, atașamentul față de România și familia ei de acolo au ținut-o permanent în vizorul Securității. În timpul mișcărilor anticomuniste din Albania din 1990, Securitatea avea o listă cu persoane care urmau a fi împușcate fără judecată dacă revoltele ar periclita sistemul comunist. A doua pe listă era soacra mea. Mai erau intelectuali, specialiști, ingineri (unii studiaseră în străinătate). După căderea comunismului a fost publicată lista „dușmanilor comunismului”. Era de ajuns să fii străin ca să fii declarat „dușman al poporului”. Salvarea familiei, într-un fel, a fost socrul meu, renumit medic cardiolog. Și cei din conducerea comunistă aveau nevoie de el, era reputat. Secția de cardiologie și boli interne a Spitalului Municipal al orașului Fier poartă numele lui, „Dr. Thimi Melonashi”, din timpul vieții, drept recunoștință pentru munca neobosită și necondiționată în a trata și vindeca cetățenii, și alte contribuții la ridicarea infrastructurii sistemului medical din oraș și regiune în anii 1960, pentru dăruirea în a pregăti noile generații de medici, ca profesor colaborator al Facultății de Medicină din Tirana. Astfel, soacra mea nu a intrat în pușcăriile comuniste, cum pățiseră zeci de doamne străine căsătorite cu albanezi.

Soția mea, din studenție, a tradus din română și a publicat în presa vremii traduceri din Eminescu, Eftimiu etc. Din prima vizită la familia sa, am descoperit o bibliotecă cu sute de cărți în română, clasici, scriitori contemporani, albume de artă românească, revista „Arta” etc. Am fost fermecat de cărțile lui N. Stănescu, cu dedicații pentru prietena lui din facultate, soacra mea. În anii 80 Nichita a fost publicat în albaneză, era foarte popular. Și din partea familiei mele, străbunicul a trăit un timp la București, în timpul emigrării dintre SUA și România. Un frate al său a murit în București la începutul secolului XX.

Am ajuns prima dată la București imediat după revoluție, în 1991. Legătura mea cu România a început în vara lui 1993, când, împreună cu soția, am fost invitați la un curs de vară de limbă și civilizație românească, în cadrul Universității „Ovidius” din Constanța. Atunci, soția mea, Renata, a fost invitată de decanul de atunci al Facultății de Litere, Marin Mincu, să depună dosarul în vederea ocupării postului de lector la Catedra de Balcanologie, abia înființată, fiind numită, cu aprobarea Ministerului Educației din România. În toamna lui 1993 a început lucrul. Eu m-am întors în Albania, având post la Direcția Învățământului. Aveam un băiat în vârstă de 1 an și, fiind departe de familie, Renata, la terminarea anului academic 1993-1994, s-a întors în Albania. Dar, pentru funcționarea optimă a secției de balcanologie, lectorul de albaneză era indispensabil. În

toamna lui 1994 am primit o telegramă din partea decanului Facultății de Litere, Marin Mincu, și a șefului de catedră, Marin Petrișor, să ne întoarcem în România, promițând că voi putea face studii postuniversitare în România și se va înființa al doilea post de lector la lectoratul de albaneză al facultății.

Ne-am întors în 1995 și ne-am stabilit la București, soția făcând naveta la Constanța. Am urmat un curs postuniversitar despre Teoria Literaturii și Literatură Comparată la Facultatea de Litere a Universității București. Am avut fericita ocazie să particip la cursurile unor renumiți profesori, ca Dan Grigorescu, Romul Munteanu, Mircea Martin, Nicolae Manolescu etc. După specializare, la propunerea și la insistența Prof. univ. dr. Romul Munteanu, m-am înscris la doctorat la Catedra de Literatură Comparată a Facultății de Litere din București. Din 1997 am predat pentru studenți la masterul de Istoria Limbii Române și Structura Limbii Române, la recomandarea renumitului lingvist și albanolog Grigore Brâncuș. Filologii români au manifestat interes continuu pentru limba albaneză, albanologie, nume importante ale lingvisticii românești au studii valoroase despre relațiile lingvistice româno-albaneze. În afara anului academic 2005-2006, când am fost profesor la Universitatea de Stat din Tirana, în rest am locuit în România. Când am stat la Tirana, Ministrul Afacerilor Externe al Albaniei era scriitorul Besnik Mustafaj. Mi-a propus să lucrez la Ambasada Albaniei la București, întrucât proveneam din zona academică și eram cunoscător al României, limbii române. Am lucrat cca. 10 ani, până în toamna lui 2016, ca Ministru Consilier pe lângă Ambasada Albaniei, depunând efort susținut pentru întărirea relațiilor bilaterale între cele două țări și menținerea unui dialog viu în domeniul culturii, dar și cele politic, economic etc.

La alegerile parlamentare din decembrie 2016 reprezentantul minorității naționale albaneze în Parlamentul României a fost ales domnul Bogdan-Alin Stoica. Asociația albanezilor din Romania, ALAR, avea deja altă conducere, tineri cu idei, viziuni noi. M-am alăturat echipei, coordonez Centrul Cultural din cadrul ALAR, organizația reprezentativă a minorității naționale albaneze din România. Fondată în anul 1999, din 2000 reprezintă minoritatea albaneză în Parlamentul României. La ultimele alegeri a obținut un număr impresionant de voturi, cca. 10. 000, clasificându-se ca a doua minoritate. Obiectivul principal e reprezentarea intereselor minorității albaneze din România, în planul promovării și perpetuării identității etnice, culturale, lingvistice și în plan politic, în condițiile prevăzute de Constituție și legea electorală. Organizează activități/ evenimente culturale, tipărește/ difuzează cărți, reviste, participă la întruniri, festivaluri dedicate minorităților naționale din

România și promovează pe canalele media elementele de identitate ale albanezilor din România și de pretutindeni. Din anul 2017 ALAR e pe un nou făgaș, noul Consiliu Director și conducerea executivă lucrând la îmbunătățirea și amplificarea proiectelor și programelor culturale, creșterea vizibilității în România și în străinătate. În contextul modernizării și dorinței de a schimba lucrurile, la sfârșitul lui 2018 am înființat, împreună cu Directorul Executiv ALAR, Dr. Radu-Cosmin Săvulescu, cu sprijinul necondiționat al dlui deputat Bogdan-Alin Stoica, cu Dr. Liviu Lungu, cu soția mea Dr. Renata Topciu-Melonashi și alți prieteni din România, Albania, Kosovo și Macedonia de Nord, revista de cultură și științifică „Albanica”. Nu în ultimul rând, dragă Marius Chelaru, cu ajutorul, colaborarea și deschiderea ta față de cultura albaneză. „Albanica” continuă un demers din perioada interbelică. În 1936 a fost publicat unicul număr al unei reviste albanologice cu același nume. Acum, ne-am asumat longevitatea publicației. Am ajuns la numărul nouă. În doi ani am produs aproximativ 2250 de pagini despre istoria Albaniei, a României, comunitatea albaneză din România, studii de antropologie, lingvistică, istorie religioasă, literatură și artă. Revista este o publicație cultural-științifică care să ofere celor interesați de cultura albaneză un instrument de cunoaștere mai temeinică a istoriei, literaturii, textelor clasice și limbii albaneze, prin contribuții științifice din trecut și recente.

M.C.: Teza ta de doctorat, *Paradigmele dorului în poezia română și albaneză* pleacă de la fondul istoric și aspectele lingvistice care leagă popoarele din regiune, vorbind de o „istorie semantică” a cuvintelor „gemene”. Cuvinte emblematice pentru români și albanezi, *dor* respectiv *mall* în lirica popoarelor albanez (îl consideri și „formă de desemnare a sentimentului”, „cuvânt cheie”, în termeni bahtinieni) și român (amintesc altă carte a ta, *Sentimentul dorului la Asdreni, Poradeci, Kutelî*), abordând și fondul nostru comun. Cum ai ales tema?

L.T.: Din primele discuții cu mentorul meu, onorabilul profesor Romul Munteanu, am optat pentru o cercetare despre opera lui Kadare, cel mai cunoscut autor albanez în România, prin comparație cu proza românească contemporană, și în context mai generos al literaturii balcanice. Între timp publicasem eseuri în presa culturală românească despre romanele lui, în revista de cultură *Contemporanul, ideea europeană*, ziarul *Contrafort* etc. În discuțiile noastre am vorbit și despre aceste concordanțe lingvistice și tematice, din punct de vedere literar, cum era sentimentul dorului, despre traductibilitatea perfectă a cuvântului românesc *dor* în albaneză și frecvența tematică la „scriitorii albanezi din București”. Domnul Romul Munteanu a fost entuziasmat de subiect, și a

rămas ca teză de doctorat. În teza mea, cuvântul „dor”/„mall” s-a supus unei abordări, făcând abstracție de context, ca „sintagmă autonomă”, valorificat atât în planul expresiei, cât și al conținutului și, în mod deosebit, ca unități ale textului poetic. În limbajul poetic, cuvântul e reificat și posedă o dublă relaționare. G. Spet deosebește relaționarea „denotativă” de cea „artistică”. Pentru reprezentanții poeticii moniste, cuvântul poetic se remarcă prin „gradul de valoare” de natură asociativă, care apare doar în opera literară. Limbajul poetic nu e diferit de cel „practic”, ci grefat pe acesta. În cazul nostru, valoarea cuvântului poetic „dor”/ „mall” depinde și de istoria înmagazinată în el, sub raport ontogenetic și filogenetic, de valoarea operei ca întreg, de „forma-sens” care ia naștere prin actul scriptural. Am plecat de la ideea că specificul și structura distinctivă a unei literaturi nu se desprind numai din cercetarea autorilor în mod sistematic, cronologic sau după alte principii, ale curentelor sau genurilor în care se încadrează opera lor literară, ci și din aceea a motivelor. Dar, dacă un motiv apare izolat, revenind numai după mari interstiții, nu mai reprezintă un dat specific al literaturii în care întâmplător se integrează, intră în categoria fie a excepțiilor, fie a accidentelor, care nu pot defini efectiv acea fizionomie literară națională sau regională. Tocmai acest considerent ne face să gândim că prezența motivului „dorului”/ „mall”-ului în literaturile română/ albaneză, cuvânt cu statut privilegiat, e reprezentativă în literaturile noastre. Exemplificările motivului selectate în lucrare se raportează la folclor și aproape exclusiv la scriitorii mari ai literaturilor română și albaneză, singurii purtători ai trăsăturilor noastre inconfundabile. (Eminescu, Blaga, Stănescu, Poradeci, Asdreni, Kuteli etc.). Obiectul lucrării mele era limitat la un număr restrâns de poeți renumiți albanezi și români. Am acordat mai multă atenție scriitorilor albanezi, Asdren, Poradeci și Kuteli, pentru că au avut relații de contact cu limba și literatura română, opera lor prezentând cel mai clar interferențele dintre cele două literaturi, ale căror similitudini își au cunoscute argumentele de ordin istoric, etno-geografic și spiritual.

Concordanțele balcanice merită cercetări și studii comparative

M.C.: M-am oprit și asupra unui aspect poate mai puțin cunoscut publicului larg: putem regăsi *Cântecului Mioriței* în ținuturile albaneze cu varianta *Pasărea cu creștet negru* etc.. Ai și alte exemple (cu accent pe relația româno-albaneză) cu raportări la folclor (elemente legate de ritualul nunții, legenda zidirii unei femei la temelia unei construcții – care, de altfel, are dezvoltare planetară – sau cazuri „particulare”. Și în România,

și în Albania, sunt scriitori care au pornit de la temele unor astfel de capodopere populare.

L.T.: În domeniul folclorului comparat se observă o serie de apropieri la popoarele balcanice în legende, povești, ghicitori, proverbe, cântece populare, muzică, instrumente populare, dansuri etc. Toate reprezintă domenii interesante de cercetare. Savantul german Karl Dieterich, la începutul secolului XX, a scris un studiu comparativ despre poezia populară a popoarelor balcanice, cercetând elemente comune, figurile, stilul etc. Observă că începutul cântecelor prin o figură de stil luată din natură e asemănătoare la mai toate popoarele balcanice, cum ar fi *căzu roua și înmuie pământul* (alb. ra një vesë e zbuti dhenë), *a înflorit mărul, a înflorit părul* (alb. lulëzoi molla, lulëzoi dardha) etc. Asemănătoare sunt și metaforele, comparațiile folosite în descrierea femeii, obiectul cu care se face comparația fiind același: *trupul ca chiparosul* (alb. trupin si selvi / qiparis), *sprâncenele găitan* (alb. vetullat gajtan), *ochii ca filigeanul* (alb. syrin si filxhan), *nasul ca lumânarea* (alb. hundën si qiri), *gura ca o cutie* (alb. goja si kuti), *dinții ca mărgăritarul* (alb. dhëmbët si inxhi), *mijlocul ca un inel* (alb. belin si unazë) etc. Dieterich a arătat că aceste metafore sunt majoritar de origine orientală, ajunse în Balcani prin Bizanț. Comune putem considera un număr mare de motive din poveștile populare. „Sigur e că unele subiecte de basme, balade, colinde etc. comune grecilor și românilor sau acestora din urmă și albanezilor (popoare care pot fi socotite, în retrospectivă genetică, autohtone în zonă) aparțin unui fond comun străvechi, anterior, probabil cu mult, ruperii imperiului roman și celui al despărțirii celor două grupe ale romanității orientale (e vorba de basmele și baladele fantastice, ori din ciclul familial sau nuvelistic etc.)” Maximilian Lambertz a relevat aceste motive în *Povești albaneze*, în 1922. Unele dintre aceste figuri sunt: „Frumoasa pământului” (alb. E bukura e dheut), „Divul” (alb. Divi), „Kuçedra” (Balaur), „Arapi”, printre care unele de origine orientală. Concordanțele balcanice sunt numeroase și merită cercetări și studii comparative. Paralelele și concordanțele dintre folclorul albanezilor și al românilor sunt dovezi ale unei conviețuiri strămoșești, și relevă și faptul că mediul, modul de trai au fost apropiate, iar conținutul spiritual și filozofia vieții comune. Faptul că unele dintre aceste concordanțe nu le întâlnim la alte popoare balcanice, aflate între albanezi și români, a făcut ca unii cercetători, mai ales G. Weigand, să le considere de sursă tracă. Sunt menționate între altele obiceiul de a desena pe corpul omului (tatuaj), întruchiparea comună a Zânei și a Balaurului sau altor ființe mitologice, cum se cântă cântecele, ritmul și melodia lor etc. În afara creației orale, cercetătorii au observat asemănări și în etnografie, cultura materială (costume, vase pentru pregătirea produselor lactate, elemente

din sfera pastorală etc.). Emilia Comișel, în articolul *O cercetare de folclor în R.P. Albania*, 1960, notează aceste paralele: „Ritualul nunții cuprinde cântece vechi, dansuri, ritualuri, cântece pentru mireasă executate în grup, cu o factură melodică arhaică și mare varietate de ritm, acestea fiind acompaniate de instrumente doar din punct de vedere ritmic (cu def), obiceiul de a acoperi mireasa cu o eșarfă roșie, obicei și la români, atestat de Cantemir în secolul XVIII, (azi acest obicei fiind dispărut), terminologia comună cu cea din folclorul român "krushk"-cuscru...". În Balcani, și în afara acestora, e răspândită legenda zidirii unei femei vii la temelia unui pod sau a unei cetăți pentru ca noua construcție să dureze. Această legendă e localizată la o cetate (în Shkodra, Porto Palermo) sau la un pod (în Dibra, Berat, Goricë etc.). În afara folclorului albanez, motivul e întâlnit la sârbi și la bosniaci, unde referirea se face tot la cetatea din Shkodra. În Grecia legenda se referă la *Podul Marto*, la români la *Mănăstirea Argeșului*. Merită să fie pomenit aici excepționalul studiu al lui Mircea Eliade din *De la Ghilgameș la Genghis Han* despre această legendă. Asemenea legendei Meșterul Manole din literatura orală română, sunt în folclorul albanez variante, unele netipărite încă. Balada Meșterul Manole e un exemplu tipic care ar putea invoca modul original în care un motiv universal a fost asimilat de literaturile română și albaneză. Complexul de credințe despre jertfa zidirii are, au demonstrat G. Cochiara, M. Arnaudov, G. Megas, D. Caracostea, Ov. Papadima, Adrian Fochi ș.a., o circulație eminamente planetară. Ca motiv literar, circulă în spațiul sud-est-european, caucazian și central european, accidental putând fi întâlnit și în alte locuri. În spațiul românesc a luat forma de legendă, colindă și mai ales baladă etc. Aici „scenariul mitico-ritual”, cum numește M. Eliade schemele generale, cunoaște, în realizările centrale o înfățișare unică. În nordul Albaniei sunt variante care se referă la zidirea unei cetăți, în sud-est predomină cele referitoare la construcții de poduri, mai rar biserici. Fără a analiza legenda, în susținerea paralelelor folclorice albano-române, aducem o variantă întâlnită în Albania, unde locul zidirii e o biserică, ca în versiunea română. Cumpănirea dintre epic și liric, temporalitate și etern, moarte, natură și creație, dintre orgoliu, umilință și eroism a căpătat aici o structură definitorie, creatorul răscumpărând jertfa soției, jertfă care va continua să existe în eternitate împreună cu creația sa. Varianta e întâlnită în satul Lin (județul Pogradec), se pare singura în spațiul albanez, și credem că poate avea legătură cu varianta română. Lucia Djamo crede că existența acestui motiv în mai multe țări balcanice e o veche moștenire traco-dacică. „Problema trebuie analizată în complexitatea ei, dar existența a două legende despre cetatea aceluiași oraș Scutari (albaneză: Shkodra, în sârbo-croată Skadar), cu aceeași temă a zidirii poate fi o dovadă a circulației

motivelor, a faptului că aceste legende se cântau în diferite limbi la reuniuni populare, și reprezintă poate un fenomen de substrat, o veche moștenire traco-dacică.” Relațiile culturale albanoromâne, în scopul prezentării unor coordonate ale orizontului spațial al inconștientului, sunt redade de Blaga în "matricea stilistică" a unui grup de popoare pe care el le sugerează, preocuparea sa rămânând totuși dezvăluirea spațiului național "botezat" prin un nume tipic folclorului românesc, Spațiul mioritic, putem găsi elemente mai substanțiale, mai consistente decât simplele coincidențe ale lor. Referitor la întrebarea ta, putem aduce ca exemplu faptul că însuși Cântecul Mioriței e întâlnit în ținuturile albaneze în varianta „Pasărea cu creștet negru”, menționată și de Dora d'Istria. Deși varianta albaneză se prezintă la un nivel simbolic și estetic mai slab, transmite aceeași simbolică și alegorie, aceeași atitudine stoică față de moarte. Motivul și filozofia cântecelor par a avea aceeași proveniență: strămoșii comuni traco-iliri. Relațiile româno-albaneze, respectiv traco-ilire, se dovedesc a fi foarte vechi, drept pentru care există o serie de similitudini, paralele și concordante în viața spirituală și culturală a popoarelor român și albanez.

M.C.: După sosirea în România ai lucrat pentru diverse reviste ale acestora care apar/ au apărut în România. Să vorbim câte ceva despre acestea.

L.T.: Când am ajuns în România exista Uniunea Culturală a Albanezilor din România (UCAR), care relua apariția ziarului „Albanezul/ Shqiptari”, fondat de Nikola Nacio, (1888). Am lucrat o vreme ca redactor, apoi redactor/șef al acestuia. Apoi, studenții albanezi, mai degrabă cei care urmau studii postuniversitare și doctorate, au fondat „Shqiperia XXI/ Albania XXI”, revistă de cultură în albaneză, spațiu deschis de idei, opinii. Am tradus filozofi, scriitori, politologi, intelectuali din Europa Centrală și de Est, am trezit o curiozitate remarcabilă în spațiul albanofon. De la primul la ultimul număr revista a publicat texte semnate de scriitori din Europa Centrală sau intelectuali occidentali, specializați în această parte a lumii. Lipsa fondurilor ne-a obligat să o închidem, dar am înființat altă revistă, cu profil mai aproape de cultură și literatură: „Paradigma XXI”. Cum se știe, revistele de cultură supraviețuiesc foarte greu fără un suport financiar.

M.C.: Din 2019 ești redactor șef al revistei „Albanica”, una mai aparte...

L.T.: Revista cultural-științifică „Albanica”, editată de ALAR, a ajuns la numărul 9, în doi ani. Numele revistei e reînviat după 83 de ani. Dr. Anton B.I. Balota, în 1936, a publicat un număr din „Albanica” la București.

Își propunea o muncă de pionierat în filologia albaneză: să publice mai multe volume, și, pe lângă problemele teoretice ale filologiei albaneze, să ofere informații despre Albania și albanezi, trecutul și prezentul lor, texte din folclorul albanez și literatura de specialitate traduse în română. În 2019 proiectul a fost reluat de ALAR. Scopul „Albanicii” e publicarea de texte importante ale autorilor români și albanezi, cercetătorilor străini despre comunitatea albaneză din România, personalitățile sale, limba, cultura albaneză, România și relațiile strânse dintre cele două limbi și culturi, istorie, literatură, lingvistică, antropologie, spiritualitate, sociologie, teologie, filozofie, arte etc. În presa albaneze din România până azi au lipsit revistele științifice și de profil universitar. „Albanica” reunește forțe științifice universitare și autori reprezentativi ai literaturii, artelor albaneze. Se adresează elitelor din România, universităților și cărțurilor ei, celor interesați să cunoască cultura și spiritualitatea albaneză, dincolo de Albania de azi, prin istorie, artă, lingvistică, literatură etc. Subliniez, revista există și datorită colaborării permanente a directorului ei, Dr. Radu-Cosmin Săvulescu, secretarului general al redacției, scriitorul și arheologul constănțean, Dr. Liviu Lungu, datorită dvs., dl Marius Chelaru, om de cultură, critic literar, poet, foarte bun cunoscător al literaturii, istoriei și culturii albaneze. Și-a făcut loc între cele mai importante apariții culturale din România, mai ales în galeria revistelor minorităților. Din numerele apărute amintim publicarea textelor de referință în domeniul albanologiei ale marilor cărturari, oameni de știință români și străini, ca N. Iorga, Hașdeu, Sextil Pușcariu, A. Candrea, Gr. Brâncuș, Eqrem Çabej, Robert Elsie, Faik Domenik Konitza, Nilo Borgia, Ernesto Sabato, Giselle Vanhese, Simon Sebag Montefiore, Margaret Hasluck, A. Balotă, Al. Balaci, Paul Stahl, V. Eftimiu, Cătălina Vătășescu, Mircea Muthu, Stoica Lascu, Daniel-Cristea Enache, Bardhyl Demiraj, Ina Arapi, Liviu Lungu, Luan Topciu, Radu-Cosmin Săvulescu, Constantin Scurtu, Manuela Nevaci, Lavinia Dumitrașcu, Marius Chelaru, Renata Topciu-Melonashi, Dorian Koçi, Daniela-Carmen Stoica, Piro Gaqi, Neli Naco etc. Oferim spațiu generos literaturii contemporane și clasice albaneze, traducem în română din cei mai de seamă scriitori, ca Ismail Kadare, V. Zhiti, Poradeci, E. Koliqi, Kristo Frasheri, Kuteli, Migjeni, V. Eftimiu, A. Isaku, Thanas Medi, Luan Starova, B. Mustafaj, Ylljet Aličkaj etc. Rubrica specială „Medalion” e dedicată prezentării personalităților marcante ale culturilor română și albaneză, creațiilor lor. Am publicat poeți importanți din ambele culturi, ca Eminescu, Stănescu, Blaga, Cezar Ivănescu, Linda Maria Baros, poeți albanezi contemporani: Visar Zhiti, Luljeta Lleshanaku, Fatos Arapi, Bardhyl Londo etc. Primul material al rubricii „Dossiere”, publicat cu ocazia împlinirii a 100 de ani de la Marea Unire, prezenta momente din

cadrul marelui eveniment. Rubrica a adus în atenția cititorului artiști albanezi sau străini a căror creație a fost legată de Albania, istoria, etnografia, cultura albaneză, ca: renumitul actor austriac de origine albaneză Aleksander Moisiu, fotograf alban-american (a copilărit la București) Gjon Mili, pictorul și poetul britanic Edward Lear, scriitorii români de origine albaneză V. Eftimiu și Cezar Ivănescu etc. Fiecare număr e ilustrat color cu lucrări ale artiștilor plastici albanezi și români: C. Baba, M. Iancu, I. Iser, H. Catargi, Ciucurencu, Țuculescu, N. Dărăscu, Grigorescu, D. Ercianu, I. Kodra, A. Buza, G. Madhi, G. Zeka, M. Topciu. Revista este ilustrată cu lucrări ale artiștilor plastici Aurel Acasandrei, Agron Bregu, Gheorghe Iliescu-Călinești, Tudor Meiloiu, Valentina Dinu, Traian Brădean, Nicolae Ionescu, Ion Murariu, Ion Nedelcu. Revista se distribuie gratuit celor mai importante instituții de învățământ superior, cercetare și cultură din România și Albania, profesorilor, cercetătorilor de renume, bibliotecilor județene, universitare din România.

M.C.: În altă carte a ta, *Oglinzi literare* („studii despre anumite opere ale câtorva scriitori importanți” din literaturile albaneză și română, „personalități de anvergură în cadrul literaturilor respective” – traduși în română, respectiv albaneză –, abordate „în câteva oglinzi paralele”), continui teme din *Paradigmele dorului...* Cum ai ajuns la aceste alegeri?

L.T.: În studiile mele am pus accent, în mod deosebit, pe scriitorii care au avut contacte cu literatura română. Dar literatura albaneză e cunoscută prin intermediul marelui prozator Ismail Kadare, care, la rândul lui, nu este singurul scriitor cunoscut și apreciat al literaturii albaneze în străinătate. Dau doar câteva nume de scriitori, ca: Gazmend Kapllani, Ornela Vorpsi, Gëzim Hajdari, Artur Spanjoli, Shpend Sallaku, Henrik Spiro Gjoka, Besa Myftiu, Ardian Ndreca, Ron Kubati, Alush Avduli, Kolec Traboini, Mina Çausi, Nase Jani, Shpendi Sollaku, Pajtim Statovci, Anila Ibrahimî care au devenit scriitori bilingvi și publică în cunoscute edituri din Europa. Am pus laolaltă scriitori români și albanezi. Surprinzător sau nu, multe fenomene și procese literare sunt asemănătoare, izbitor, și nu e întâmplător că receptorul (portretul robot al cititorului) acestei literaturi e foarte apropiat. E și o generație de scriitori foarte apreciată în Albania, dar și în alte limbi și alte culturi, precum Fatos Kongoli, Visar Zhiti, Anton Pashku, Martin Camaj, Ali Podrimja, Azem Shkreli, Besnik Mustafaj, Agim Isaku, Bashkim Shehu, etc. Titlul cărți, *Oglinzi literare*, chiar dacă este o sintagmă foarte folosită, este cea mai potrivită. Prin actul de cunoaștere a literaturii altuia prin comparație realizezi mai bine ce se întâmplă în ograda literaturii naționale.

M.C.: Ca să încheiem cu aceste două cărți, argumentația ta pleacă (și) de la substratul tragic (cu referințe de la Iorga, Pârvan, A. D. Xenopol, Cornelia Papacostea-Danielopolu, Hasdeu ș.a.), „teoria sintezei”, până la liantul care este ortodoxia. Mi s-a părut interesantă, ca prezentare/susținere, argumentare a ideii că aromânii sunt o „punte de legătură” pentru popoarele din Peninsula Balcanică. Cum e privit acest subiect în Albania?

L.T.: Răspândiți în toată aria balcanică, aromânii au constituit un element de liant cultural, contribuind la întregirea a ce numim „cultura balcanică”. Influențele comunităților aromâne pe plan cultural, economic și religios, au întărit fizionomia cu totul specifică a acestei zone a Europei. Menționez că numeroase personalități aparținând comunității aromâne au contribuit în multe domenii de activitate, inclusiv cultural, în Albania și alte țări balcanice. Conviețuind în strânsă interdependență, de cele mai multe ori în cadrul aceluiași sistem economic, administrativ, politic, practicând un neconținut schimb de valori materiale și spirituale, popoarele balcanice, inclusiv comunitatea aromânilor, au căpătat, pe lângă diferențele specifice, caracterele comune ale unei „mari familii umane”, sensibile la toate manifestările istorice. Aromânii din Albania au luptat, împreună cu frații lor albanezi, pentru cauze comune, politice, economice, culturale.

M.C.: Pe de altă parte, ai publicat mai multe cărți, ai tradus autori albanezi în română (despre mai multe cărți traduse de tine am scris în diverse reviste), autori români în albaneză. Kadare are deja plaja lui de cititori în România, dar să vorbim despre autorii din noile „valuri” ai Albaniei, cum ar fi, dintre cei traduși de tine, Visar Zhiti, Agim Isaku, dar nu numai.

L.T.: Cum am spus, literatura albaneză/ scriitori de etnie albaneză s-au afirmat la cele mai bune edituri din Europa. În afară de Fatos Kongoli, Bashkim Shehu, Frederik Reshpja, Martin Camaj, Luljeta Lleshanaku etc., vorbesc și despre scriitorii pe care i-am tradus în română: Kuteli, V. Zhiti, Agim Isaku, Besnik Mustafaj. Kuteli e între fondatorii prozei moderne albaneze, împreună cu Ernest Koliqi. V. Zhiti e cel mare poet contemporan albanez. Romanul *Despotul*, al cunoscutului prozator contemporan A. Isaku, poate fi considerat o proză eminamente modernă, frescă din care nu lipsesc accentuate trăsături simbolice, care aduce, ca toate romanele de gen, o semnificație specială în prezent. Poate fi considerat roman istoric, roman-cronică (conform criteriului formal), parodic, politic, roman-eseu. În ultimii ani m-am ocupat de *Istoria Literaturii albaneze*, documentându-mă despre autori contemporani albanezi. Aș vrea să vorbesc Ornela

Vorpsi, pictoriță, fotografă, artist video, născută în 1968 la Tirana, emigrată în 1991 în Italia. Din 1997 s-a stabilit la Paris. Scriitoare de expresie albaneză, italiană și franceză, a debutat în 2003 cu romanul în italiană *Il paese dove non si muore mai* (Einaudi). A urmat, în 2007, *La mano che non mordi* (Einaudi). Cea mai recentă carte, în franceză, *Tu convoiteras*, a apărut la Gallimard. E laureată a prestigioaselor *Premio Grinzane Cavour*, *Premio Viareggio*, *Premio Elio Vittorini* etc. Sau de Anilda Ibrahimi, născută la Vlora, scriitoare de expresie italiană, a publicat mai multe romane la prestigioasa editură „Einaudi”. Pajtim Statovci (n. 1990) e un romancier finlandez de origină albaneză de mare succes. *Kissani Jugoslavia*, 2014, a câștigat Premiul de literatură *Helsingin Sanomat* pentru cel mai bun roman de debut în finlandeză din acel an. A fost publicat în 2017 cu titlul *My Cat Yugoslavia* în Marea Britanie și SUA, pus în scenă la Teatrul Național finlandez din Helsinki în 2018. Al doilea roman, *Tiranan sydän*, a câștigat Premiul de literatură *Toisinkainen* pentru 2016. P. Statovci are mai multe premii literare internaționale. Lista poate fi mai lungă cu scriitori doar de expresie albaneză. După anii 2000 au apărut mai multe opere și mai mulți autori de calitate. Kadare, fără îndoială, rămâne cel mai cunoscut autor albanez din lume. Dar, am arătat, sunt și tineri autori albanezi de succes.

M.C.: Ajungem și la Editura Asdreni. Un proiect frumos, amplu și deloc ușor...

L.T.: ALAR are propria editură, numită după cunoscutul scriitor și patriot albanez Asdreni. Reorganizată în 2018 pe temelia Editurii „Privirea”, care a funcționat anterior în cadrul ALAR, publică volume dedicate istoriei, culturii, limbii albaneze, manuale, dicționare, ghiduri de conversație, beletristică, proză, poezie albaneză. Cu noua conducere a ALAR ne-am propus să îmbunătățim și să o modernizăm printr-o nouă viziune, design, calitate tipografică, conținutul publicațiilor, s-o scoatem din statusul de periferic, marginal și, prin ea, să fondăm bazele albanologiei în limba română. În primul rând prin „Albanica”, dar și prin cărți de bază de limba albaneză, dicționare, ghid de conversație român-albanez, gramatica limbii albaneze, cărți de istoria Albaniei, personalități ale comunității albaneze din România, istoria literaturii albaneze, antologii de poezie albaneză, studii despre literatura albaneză etc. vrem să aducem în atenția cititorului lucrări ale unor albanologi cunoscuți etc. Pentru că activitatea editurii, a Asociației în ansamblu e sprijinită financiar de statul român, prin Secretariatul General al Guvernului, produsele editoriale se distribuie gratuit celor interesați, în special, prin intermediul târgurilor,

saloanelor de carte organizate în România și acțiunilor derulate de organizație.

M.C.: Să încheiem, nu înainte de a-ți mulțumi pentru convorbire, cu proiectele tale, fie singur, fie împreună cu doamna Renata Topciu, și cu un cuvânt pentru cititorii revistei „Poezia”, unde va apărea acest interviu.

L.T.: Cum am spus, am terminat un proiect ambițios, *Istoria literaturii albaneze de la origini până în prezent*, scris special pentru cititorul român – un text care a lipsit până acum. Sper din inimă să trezească interesul publicului, celor interesați de cultura albaneză. Am pus accent și pe raporturile literaturii albaneze cu literatura română, în context balcanic, oprindu-mă la mișcarea renașterii naționale albaneze care a avut loc în România, la influențele de contact etc. Am elaborat împreună cu soția mea un dicționar român-albanez, cu peste 50.000 de cuvinte și peste 80.000 de expresii. Lucrăm de aproape 25 de ani la acest proiect. Anul acesta intenționez să public și o antologie mai amplă a poeziei albaneze, un volum bilingv cu poemele lui Cezar Ivănescu, cu ocazia a 80 de ani de la nașterea sa. Va continua publicarea revistei „Albanica” etc.

Mă bucur că acest interviu e pentru revista „Poezia”, unde ești redactor-șef. E îmbucurător că există asemenea revistă. O citesc mereu cu mult interes. Faptul că are un spațiu generos consacrat poeziei române, dar și celorlalte culturi, va trezi în continuare interesul iubitorilor de verbul frumos. Deși scriitorul american Robert Frost la întrebarea ce e poezia spune: „e ceea ce se pierde în traducere”, traducerea unui text literar, a Poeziei, care e, de asemenea, cel mai complicat și mai elaborat act lingvistic, ne-a oferit încântarea să ne bucurăm și din poezia altora. Indiferent ce se întâmplă prin digitalizare, globalizare, tehnologizare, sufletul nu se poate hrăni cu altceva, cum s-a întâmplat în mii de ani, doar cu poezie și artă. Ceea ce îi desparte pe poeți e limba în care scriu, dar ceea ce îi unește e poezia. Urez viața lungă revistei cu cel mai sugestiv nume, „Poezia”, directorului ei, Cassian Maria Spiridon, colectivului de redacție, și ție dragă Marius, ca redactor-șef al acesteia.

A consemnat: **Marius CHELARU**

Trenul morții și dolarii bunicii

mama tatălui meu
privește-n oglindă
mama tatălui meu
privește-n oglindă

din ochi trupul
începe să scadă
devenind, devenind
mai ușor decât aerul

trupul
mamei tatălui meu
mai ușor decât aerul
se ridică

– Uite un suflet zburător
strigam
privind în oglindă!
– Uite un suflet zburător
strigam
privind în oglindă!

ochiul căzător
al
trupului
mamei tatălui meu
mai ușor decât aerul
își pune degetul la gură:
– Ai grijă, ai grijă
să nu spargi oglinda!

cincizeci de dolari
voucher cadou nr.C 06589
onor agenției COMTURIST
vă rugăm să eliberați în contul nostru
mărfuri la alegere!

tatăl tatălui meu
închis în vagon
tatăl tatălui meu

închis în vagon
mai trece încă prin gara Pașcani

cincizeci de dolari
pentru
urina ce umezea buzele
tatălui, tatălui meu
închis în vagon

cincizeci de dolari
pentru
foamea ce apăsa tâmpla
tatălui, tatălui meu
ce încă mai trece prin
gara Pașcani

*vă rugăm să eliberați în contul nostru
mărfuri la alegere!*

pe mama tatălui meu
călătorind prin oglindă
o așteaptă
cincizeci de dolari
să-și cumpere un tren
să-și cumpere o gară
Atât!

vă rugăm să eliberați în contul nostru:
o brichetă cu gaz... zece casete cu muzică rock
un cartuș Kent, o pereche de cizme

mama tatălui meu
privește-n oglindă... bricheta cu gaz

mama tatălui meu
privește-n oglindă... cele zece casete cu muzică rock

mama tatălui meu
privește-n oglindă... cartușul Kent

mama tatălui meu
privește-n oglindă... perechea de cizme

încercând, încercând
să oprească trenul...

ce încă mai trece prin
gara Pașcani

cade ochiul
ca un sac de nisip
trupul mamei tatălui meu
mai ușor decât aerul
se ridică

– Uite un suflet zburător!
– Uite un suflet zburător!
strigam
– Uite un suflet,
spărgând o oglindă!

Contrapunct cu evrei

În *sinagoga merarilor*
nu am mai găsit
nici un măr
În *sinagoga croitorilor*
nu am mai găsit
Sinagoga

Peste toate locurile
în care au fost ridicate
Sinagogile Iașilor
mai există doar praf
din Steaua lui David...
Nimic altceva!

O amintire care mai ține
cât un nasture lăsat să atârne...
Marele Templu mai are șansa
să renască
atunci când în oraș
Templul va fi renăscut.
(dar nu vor mai exista evrei!)

Shalom, Shalom

Vineție lumină
pe cearcăne suie...
Imaginea fierbe în clocot
Există și nu e!

Palme și tălpi
bătute în cuie
există și nu e!

Coborârea prin pogorâre
așezatul trupului
înălțatul duhului
există și nu e

Cuvintele rămase în urmă
agățate de aer
povestind moartea
neîmblânzită, dar fermecată...

Înaintea lor
merge numele meu
ca un steag
din faldurile căruia
ies porumbei.

Viorel BUCUR

înapoi înspre bine

când am plecat
am plătit cu topirea zăpezii, era multă și caldă
și se vâlurea în stânga mea îndrăzneț și alb
prea îndrăzneț de alb
ca un sân de femeie pierdută, unul singur,
dar ce alb, și ce obraznic de alb
mereu în stânga mea unde zăpada se topea ca un clopot
șoptește-ți: nu drumul e vina
iar șarpele are și el o inimă și ea se mișca odată cu el
strânsă și frânt ca linia tremurată a buzelor
pe când
eu plecam și drumurile-mi adormeau în câmpul cu frezii

trezire din nesomn

a fost prima care m-a dezgolit de sub umezeala anului nou
eram nedormit ca o salcie ce-mpinge râul cu frunzele
și-atunci invazia ei mi-a părut pustie ca un vânt înghețat
ce faci ce faci ce faci
nu-mi strica te rog cuibul sunt seacă și avidă

poate ți-a mai rămas ceva din foamea de crăciun
să mă umpli să mă umplu cu cioburi de globuri sparte
să-mi scoți steluțele tocite din cuiburile lor flaușate ca două șosete cârpite
să-mi adormi ciripitul din mătășurile încrețite și iar să mă umpli
și dădea așa din mâini de parcă-i tăiasc cineva aripile și-i împlântase în loc
crengi uscate de brad cu acele înțepate spre mine
sunt vie și poate aș putea să fiu
sunt moartă de parcă aș mai putea să fiu
sunt azalee și mă găsesc regină doar pentru că respir sacadat în iatacul
regilor

ce vină ai tu

ești întreg și dintr-o dată
singurătatea asta care te roade când și când
începe să rupă în tine bucăți mari din pustiul tău preferat
are culoarea sângelui roșu
vine încet
zgomotos
de parcă ar fi o amorțeală târzie în coapsa piciorului drept
ți-astupă urechile, nasul și gura
îți așterne în fața ochilor o țesătură complicată
arde în jurul tău lumânări cu mirosuri excitante
și râgâie apoi ușor în așteptarea geamătului tău exaltat
iar când pleacă îți lasă doar golul tău vechi
ca o minge coborând tacticos treptele așternute în cale

despre ultima încercare

după ce-ngenunchezi
mai ai înainte doar ploaia veche pe care mâna ta tremurată
o mai pipăie – dreaptă și udă ca o față de masă uitată în grădina de vară
dar oare ce-ar fi dacă
între pereți nu ți-ai putea dizolva privirea poficioasă?
în dreapta ramele goale din vremea în care sfinții erau alungați din icoane
în stânga sânii ei spunând povești despre dreptate și neatârnare
vei ști că ești singur doar atunci
când în paharul tău plin se vor repezi cu toții să mai toarne
iar spatele ei va fi perfect lipit de spatele tău
doar câteva mici insule în marea de sudoare, de ce să pleci va șopti
n-ai unde să pleci
ești singur și n-ai unde să pleci

LA SCARA UNU PE UNU

Știi, jocul acesta, după un model viu, de-a butoiul și lumânarea, îl jucăm în fiecare zi, de când intrăm și ieșim prin ușa din fiecare felie de timp dăruită

de atunci, de când s-au împărțit toate ca frate și umbră de frate, ca pe niște pepeni verzi, galbeni, cu semințe albe și negre, din care mai târziu

s-au deschis cortine roșii la orizont, într-un vast amfiteatru, în care se interpretează piese de teatru scrise și rescrise de mânuitorii de stele răsplătiți

de creator cu flori de măslini, cu flori de dafin și coronite din flori și frunze, în balansul durerii și al plăcerii de-a fi mai jos, mai sus, spații umplute cu ființe și grai, sub privirea vulturească a unui magistru neiertător.

Tăcerea n-a descoperit-o nimeni, era după șoapta cântării, după lacrimi și râs, după săbii mânuite, după inimi scoase în vârfuri și fluturate trofee. Poezia a venit după aceea, sau odată cu liniștea dintre două războaie, la mijloc

de frază rostită înainte de a intra în butoi, după colindul privirii printre cei fără răspuns la întrebarea unde se află, dincolo de proiecția umbrei, omul care

își sfășie sufletul primit, la scara unu pe unu, și-l împarte oamenilor lipsiți de înger, pentru el păstrând doar trupul, butoiul și-o altă lumânare.

GOLUL DIN SCORBURĂ

Un semn, alt semn se adună, apoi, pe rând, în liniștea mormăitului de urs mor cu adevărat mai târziu, precum copacii bătrâni, între frunze și ramuri, după ce din cuibul din trunchi, ocolit de sevă, scorbura se mărește dărâmând, în aceeași tăcere de vânt și sevă, în fiecare secundă, câte un cerc, alt cerc, în genunchi, la rădăcină, căzut pe pământ, în pământ, ridicat de păsări și ploi, dat copiilor, după ce au privit speriați, să se joace cu o sârmă.

Un semn, alt semn se adună, amintiri mor încet, cea mai puternică iubire construiește un castel strălucitor în umbra ceasului fără limbi, crezînd astfel că bătaia gongului ce se aude e timpul ce moare odată cu

scrobura, parte de rană, parte de trup uscat de sânge.

Apoi se adaugă un cuib părăsit, iar la sfârșitul apei, din izvorul pădurii, ajuns în râu, copilul se desprinde și aleargă zeitate cu îngerul său, țipând în urma unui gol de cerc, având o floare în formă de sârmă.

PĂDUREA DESENATĂ DE MINE

Ce-ar fi să te transformi în negustor
să vânezi noaptea și ziua iluzii și insomnii
pentru a dubla trecerea și petrecerea.

Să strigi de pe valuri, alături de albatroși,
că dimineața e seară prefăcută în fum,
iar luna e una cu soarele, ca în mitul primei lumini,
durerea e una cu râsul, numai actorul știe această piruetă în roluri.

Apoi toate se contopesc, de dinainte și altele ce vor urma,
apoi toate se risipesc, ca o banală păpădie crescută din tine,
chip umblător ,cu plete pânze de păianjen, rămâi în fața unei catedrale
de trupuri, înspăimântată de șerpini ce l-au încolăcit pe Laocoon,
și dispari ca într-un ținut crepuscular, singură icoană te zăresc,
de o parte și de alta a pădurii desenate de mine; ți-ai pregătit alai,
o cărare desenezi tu, în fața pădurii create de mine, când eram pustiit,
și-mi faci semn să mă îndrept către tine, să șterg cărarea,
pentru ca îngerii să se rătăcească în căutarea noastră,
până ce noaptea ne va topi în sărutul pierderii în lutul din noi.

Constantin NOVĂCESCU

SEMNE ASCUNSE

lumile din spatele lucrurilor

vibrează

în țesătura luminoasă a minții

ca o uriașă hologramă de semne ascunse

ca o stingere a entropiei

în acel limes a lui dincolo

cum altfel să fii
decât încercând să străpungi tăcerea grea
ce le acoperă
căutând cuvântul

abia acum

în liniștea atotcuprinzătoare
ce învăluie
locul
luminat în oglinzi însemnat cu putere
ochiul
teurgului
deschide lumi
ar trebui să te înalți în spatele lucrurilor
ar trebui să pătrunzi
ar trebui să
zbori

să-nșiri clipele ca numere deasupra lui zero

ca un joc de înainte-după
uitând singurătatea clipei de început
despre care
nu se poate cunoaște nimic
e nașterea timpului –

cerul înstelat și spațiul

împreună
ca o țintă a ochiului sunt
răsfățate parcă
în splendoarea nemărginirii
cum să îndrăznești să crezi să speri că dincolo
de orizont
e ținutul cu îngeri
în deplină singurătate
șoapta ta târzie-i atinge oare
în marea tăcere nu poți
să deschizi ochiul

contemplă

perfecta simetrie a ordinii

frumusețea neasemuită a locului
unde poate ființa prezent și non-prezent
și atotputernica legătură cauză-efect
(înainte și după)
și totuși
nu uita a s i m e t r i a din univers
săgeata timpului ireversibil
ce dă sens devenirii
(să nu uiți fuga spre roșu și înflorirea entropiei)
și poate și acele universuri rotitoare
(cu linii de timp închise)
sfidând trecerile în trecut spre limita
(începutului timpului)
(și/sau a lumii în timp)
(și/sau înfricoșătoarea singularitate de început)
după care nu mai poate fi
decât tăcerea

ar trebui poate să te scufunzi

în adâncurile spațiului –

în jur sunt lucruri care parcă
rămân dincoace de orizont
străine

ar trebui poate să le mângâi cu privirea
ochiul deschis să le străpungă
să simți durerea numărului
înghețat în ele

ar trebui poate să chemi îngerul singur
să-l privești
în vână de pneumă înfiorând clipa
în lumină

Simona POCLID

smintit ca zarzărul în floare
descărnat ca un Înger flămând
roiesc deasupra viitoare mele morți

și-i pun pe frunte cuvinte mii, mai rupte, mai murdare
 o scot la soare, o usuc privind-o
 o tăbăcesc râzând
 îmi cos o piele nouă, mă dumiresc cu propriul pas
 mă-ntorc la prima coastă
 mă răstignesc pe tocul ușii
 îmi plâng poverile și gura
 plăcerea de pe umeri
 mă-nsăilez îndurerat pe-un fir de ață
 trăiesc
 cu vin și mâl
 căzând
 îmi leg de buze jurământ
 voi muri-n-neclintire
 și voi face pietrele să plângă

*

mă visez templu
 în mine intră moartea
 și nu mai pleacă

*

Dumnezeu mă ia
 să-mi taie dintr-o coastă
 pentru înviere

*

sunt un șes uscat
 mă pasc vaci bătrâne
 și mă scui pă
din carne moartea-mi cioplește o cruce
 în craniu îmi lasă o spărtură
 prin care să-mi iasă sufletul
 să-mi sape mormântul, să-l umple de flori
 să-l cheme pe tata, să-mi pună cunună de flori
 s-o cheme pe mama, la sânul din genunchi să-mi stea
 să sugă tăcere, să-nvie din carnea mea

oh, îmi fierb măruntaiele
 și zoaie se scurg, mă spulberă vântul
 mi-e teamă și frig

organele aștrii se sting rând pe rând
rămân în cămașă de piele
am ochii de vreascuri
mă strig și mă vaiet
mă caut în ceaun
mă găsesc pe o năsalie murdară
mă supăr și plâng

stau îngerii deasupra mea ca la nuntă
mă spală, mă îmbracă
mă înalță, mă trezesc
îmi pun deasupra frunții lumină
și părul mi-l netezesc
stau diavolii sub coaste și se îngrașă
carne putredă, vene dospite mănâncă
vine Dumnezeu din vârful cimitirului
și fruntea-i e plină de morți
mă ascultă c-o ureche și mă sărută pe ochi
cine ești tu, mă întreabă
și gustul iernii mă aburcă în pod
Doamne, mi-e frică de viermi

Lucia BIBART

Ochii cearcănelor mele

Toamna asta
nucile au rămas închise-n cochilii,
precum într-o cămașă neagră de forță.
Ca-ntr-o naștere neterminată
au rămas nucile.
Și cearcănele ochilor mei
s-au adâncit protector peste ele.
Sub talpa bocancilor trecători,
miezul alb și ocru, cu fibrele lor filigranate,
a împroșcat trotuarul.
Forme dumnezeiesc
de perfecte
s-au spart, iar
gustul lor hrănitor s-a împrăștiat

pe limba privitorilor.
S-au despicat sinucigaș nucile,
au crăpat
încercând să se nască,
iar drumul s-a umplut de avortoni
Negri.
Strigătul mut prins în coaja-căuș
le trece din naștere
în moarte.
Dincolo de fașă,
vii le rămân doar ochii.
Ochii cearcănelor mele.

Timpul

Timpul
nu fură de la noi.
Timpul fură din noi.
Hoț rafinat, nu
golește buzunarele.
Hoția lui
ne costă mai mult.
Răscolește carnea.
Dezgolește oasele
lăsându-le văduve.
Soarbe roșul sângelui,
albindu-l.
Tușează groaza din privire
și neputința.
Apoi,
ne așterne drăgăstos,
în frigul mormintelor.

Războiul din pace

Războiul din cuvinte
tocmai a încheiat un armistițiu.
Pe o perioadă determinată,
dar se poate respira acum.
Armele din ochii tatălui meu
au intrat în teaca timpului,

iar fulgerele-i netezesc zărilor.
Mâinile mamei încearcă obrazul ușor scorțos al firelor de bumbac.
Degetele răsfiră spațiile
scâmoase dintre fire.
Mângâierile ei se opresc
mereu în gândul epidermei.
În buricele degetelor.
Nu ies niciodată de acolo.
De aceea, mama așterne,
din când în când,
în semn de pace, războiul.
La care țese tăcerea.
Între pânzele ei învolburate
tata se cumițește
și se îmbunează.

Mâinile mamei, mâinile ei,
adorm așternând giulgiuri mormintelor.
Legănându-le, înflorindu-le.

Ca un ban

Ești murdar
ca un ban
trecut din
mână-n mână.
Ca o națiune
dezintegrată
în globalizarea amorfă.
Ești murdar
ca politicianul
care ne satură
cu demagogie.
Ca tratatele de pace-
în realitate, pregătiri de război.
Ca strategiile
marilor războinici –
artă
a înșelăciunii,
Ești.

Tocul

misteriosul scriptor în secundă
pe sânge inelar bolborosește
pulsul neobosit zborul
ceasului de urmă heraldică aripă
capăt de slovă a-ncolțit tăiș
din patimi moartea-și face
Zâmbet

Poeții nu i-s dragi nici cantori rătăciți
ei cumpără gravidelor pruncii îndrăgostiți
ce n-au cetit în cartea fericirii
dragi li-s simțirile pure
ce nu jelesc
îmblestematul veșnic chin
pe buze-albite se nasc sorții
cum zvonul visului nedeslușit
crâmpei de cântec
șuieră cadențat flaute negre
destăinuirea
nu-i stă în fire morții
hotarul razelor iubirii nerostite
zidește cripta veșniciei
în brațul deznădejdiei

încenușită iubirea
lăsat-o-a robită

Singur

Printre amprentele toamnei
doar stejarul singur
singurul, el singurul, care
nu-și știe spatele
singur el poate să-n-toarcă
lumea moartă în cea vie
nefericirea să mai aibă-un nume
când sentimentul îl dezleagă
singuratic arbore al suflării

agăţat de paştele toamnei
aplecat spre galbenă iarba ei
terminând ultima cină
ţărâna încă respiră
arsă-n uleiul miezului nopţii

Toamnă, Doamnă decepţie a aluziei
mai ezită un gram de secundă
în drama vânătorilor de frunze
machiavelism sălbatec
orchestra nebună din
olandezul zburător
zburând până la capăt

Ochiul de foc

Ochi fosforescenţi pândesc naltul cerului
câmp, flori şi cenuşi
săgeţi de lumini descriu cercuri
concentrice pe umerii răniţilor
soldatul strigă în mască :
să mai ajung la nunta mea
dau un regat pentru un cal
o tigvă alături şopteşte amar :
Pe nechezatul mamei... c-am fost cal...
dar necuratul-spadă un zeu al răzbunării
mi-a-mpodobit sfârşit-în coamă şi copită
că nici de cer nici de pământ nu-s azi
nici de aur nu-s dar nici de frunză
misterul mi-a dezlegat un gând
mireasă-mi e apa ce visul mi-l adapă
şi-i hrană a câmpului fără hotar
pe oase înflorite
ce nu mai au habar de ochi, de salt
ce nu mai are nechezat, înalt...
Nici tu
Pleacă, încalecă
Timida lumină pe două cărări
în labirintul iertării
din capătul înserării.

Otilia DOR

CU TINE LA SFAT, DOAMNE!

SUNT SINGURĂ

Sunt singură și clipele mă dor
plouând a veșnicie
și toți s-au dus cu rostul lor
și ce-mi rămâne mie?

O amintire, un pahar
de vieți împărtășite
cu vinul vechi, dulce – amar
cu vise-n bob zdrobite.

Portretele de pe pereți
și cărțile și sfinții
și mobila, ce-a alintat
bunicii și părinții

mă mângâie cu gândul bun
de iarnă și de vară,
am să mă duc și eu curând
dar ele n-au să moară.

Un ceas, ce bate din tavan
clepsidrele de viață
e martorul ce-a măsurat
războaie, boli și ceață.

Și eu stau mută și-l privesc
cum nu mai spune clipa
de când și omul meu s-a dus
unde dispăre frica.

CERERE

Doamne, fă-mă dacă vrei o zână
doar pentru o după amiază,
ca să adun într-un coș cu narcise
bucuriile la care lumea visează
și să le revărs în zori

peste cei picați în amărăciune
pentru a le face ziua duminică
și fapta, minune!

Doamne, fă-mă poate un spiriduș blând
măcar într-o seară
ca să le duc fructe și dulciuri
copiilor care știu să spună ghicitori și poezii
pe dinafară.

Și mai fă-mă Doamne, dacă vrei, că poți
o simplă alună,
ca să fericesc veverițele șirete din crâng
sau fetele nemeritate din sat,
cu vestea cea buna!

NEDUMERIRE

N-am să mă supăr pe tine, Doamne,
dacă ai să-mi dai o bucată de drum înapoi
poate n-am pășit bine, ultima dată
poate-am uitat că suntem mereu amândoi.

Mi-era frică, dar mi-ai primit tăcerea
ca pe o rugă fierbinte să nu mai rătăcesc.
Mi-ai stropit gândul și casa cu agheasmă
și mi-ai șoptit că mai am multă pâine
să plămădesc.

Poate n-au fost toate cum doreai și știu bine
că greșeala mi-a rămas adesea în prag
dar voiam să te simt lângă mine, Doamne
când alegeam ce-am ales
a-mi fi drag.

POEȚI DIN FILIALA IAȘI A UNIUNII Scriitorilor din România

Constantin MĂNUȚĂ

S-a născut pe 21 decembrie 1948, în com. Mogoșești-Iași; poet și publicist. A fost profesor de limba și literatura română, cu peste 40 de ani la catedră. Autor a peste 25 de volume de poezii, despre care au scris: Ioan Holban, Marius Chelaru, Cassian Maria Spiridon, Constantin Dram, Dumitru Spătaru, Ion Chiriac, Emilian Marcu, Vasile Filip, Ion Hurjui, Val Talpalaru, Lucian Dumbravă, Nicolae Busuioc, Anca Ghiciuc, Marinică Popescu, Mihai Lițu Munteanu, Dumitru Vacaru, Constantin Bihara-Brașov, Vasile Fluturel, Vasile Diacon, Vasile Fetescu.

LUMINĂ SIMPLĂ

Mă iartă, Doamne, că-ți trimit târziu
Epistola pe care-o am în mână;
Îngerii mi-au spus să nu-ți mai scriu
Despre Apocalipsa care se-amână?

Nu am crezut că doar un simplu vers
A plâns în rugă c-un izvor în ceață;
Nu cer la judecată ultimul demers
De suferința mea eu te întreb pe față?

În mine lumea a trăit demult
Aș vrea odihna vieții fără moarte;
Îngerii din ceruri iarna să-i ascult
Cântând colinde dintr-o veche carte...

Mă iartă, Doamne, dac-am îndrăznit
Să te întreb de stele și de îngeri;
Să nu mai fie cerul fals un mit
Trimite lumina simplă din atingeri!

DRUMUL MEU

Știu că trebuie să mai fac un drum
(Așa-s poeții asaltați de gânduri) ;
Dar pentru mine a răsărit acum
O stea ce luminează, noaptea, din pământuri !
Nu, drumul meu nu-i presărat de stele
Eu falnic sunt și vertical la trup;
Am rădăcina prinsă-n vremuri grele
Nu mi-am propus de vânturi să mă rup...

Mi-i chipul clar, oglindă peste ape
(Ah! Cât mă bucur când în gânduri plouă);
Un pui de urs în vis vrea să se-adape
Dar nu găsește decât stropi de rouă!

Rouă de sânge, urme de tâlhari
Florile de crin îmi invadează fața;
Voi face-un drum la zile foarte mari
Păunii lunii-mi colorează viața!

Nu-i drumul meu tot apărat de iele
Doar Dumnezeu de grijă o să-mi poarte;
Un drum făcut din alte drumuri grele
Mă va salva și dincolo de moarte...

LUMINĂ TAINICĂ

Lumină din lumină e taina lumânării
Aprinsă de la stele și de la Duhul Sfânt;
Ramură de vise pe aripa înserării
Întoarce tâlcul lumii la margini de pământ.

Răsar în răscolire semințele din teci
În scăpărări uitate-i simbolul din floare;
Uimitele vieți se ascund în lilioci
Vraja adoarme în păsări călătoare?

Tristețile aprind singurătăți de nuferi
De vise ne-mplinite, rănite de orgolii;
Poeme înfiorate tresar din nou și suferi
Văzduhu-i arestat și-au adormit toți solii?

Unde sunt plecate lămpile aprinse?
În freamăt de iubire, întoarșele ecouri;
Pe geamuri sunt pictate păsările ninse
Final de lume-i și moarte-n bolerouri...

Sclipeșc privirile în plânset pe la geamuri
Văzduhul împietrit de oameni nu ascultă?
Cântă și dansează lieduri, epitalamuri
Îngerii din cer. Și-s pregătiți de nuntă...

Regatul mi-i aproape, pe coama unui deal
Să rătăcesc în lumea cuvintelor, mlădie;

Vine Apocalipsa în tragicul final
Dorurile țipă și morții toți învie.

METEMPSIHOZĂ

Să mă întorc în altă viață?
Pot eu să mai fiu alt om?
Mi-i zăpada de pe față
Mărul copt, zărit în pom...

Zorii zilei zic cuvinte
Am fost noaptea lup și zeu;
Draga mea, tu ia aminte
Trup de lună am fost eu?

Ori cu luna într-o zare
Tu mă joci într-o privire
N-am fost pasăre de sare?
Și de-aș fi, ce crezi iubire?

Îngerii ți-au spus doar ție
Într-o oră-i dor și jale;
Plec puțin din poezie
Sus la munte, jos pe vale...

Aș putea să mai fiu altul?
Om al umbrii cu păcat;
Vreau să-ți fiu eu înnoptatul
Arbore pe-un drum de sat...

Dar te las să crezi, iubire
Uimitor e gândul meu;
Am fost pasăre subțire
Noaptea înger, ziua zeu...

MAMA DIN STEA

Dă-i, Doamne, mamei mele putere
Să mă poată creștinește ierta;
Viața mea apusă-i în scădere
Noaptea să-i lumineze calea o stea...

Așază-i miere dulce în gură
Mereu să-și amintească de albine;

Să nu semene veninul ceresc în natură
Amăgită de clipe sublime...

Înnobilează-o cu nemurire și soare
Pe mama din stea, care mă iubește;
Dă-i cea mai frumoasă, dulce răbdare
Puterea de a mă ierta creștinește...

Dă-i, Doamne, putere, știință
La mine să vină-n vremurile grele;
Fă-o pe mama din nou o ființă
Deschide-i poarta la ceruri și stele...!

BOALĂ ȘI IUBIRE

Poți să-mi abandonezi a mea fire?
Sunt marinarul trist ce noaptea stă la cart;
Numele de pedeapsă pe lume este IUBIRE
Pe care cu nimeni nu pot s-o împart...

Se lasă cuprins de fericiri deșarte
Al meu suflet cald și luminos;
Vreau să-ți văd chipul dincolo de moarte
Așa cum noaptea îl văd pe-al lui Hristos!

Din tot ce-ți spun ascultă-mă cuminte
Caută înțelepciunea în gândurile mele;
Nu mai sunt același om ca înainte
Dimineța-ți va zice un ciripit de rândunele!

Ce cuiburi își fac în fiecare primăvară
Cu sânguință multă sub fereastra mea;
Iubita mea, este bolnavă întreaga țară
Iar eu mă rog s-o vindece o Stea...

Trec uimit prin lume ca un toreador
Ce-a fost mereu de tine îndrăgostit;
După ce-oi muri vreau să fiu izvor
În Rai, să ajung la timpul potrivit...

Nu doresc să știu în urmă ce rămâne
Mă lupt cu vântul în brize și adieri;
De-a fost un ieri, va fi și-un mâine

Oglindă luminoasă a vechilor părerii...

Fii liniștită, calmă cu chipul dulce, blând
Lupta cu viața nu a fost deloc ușoară;
Păstrează-mă pe mine în suflet și în gând
Că va veni alt timp cu Pasărea de seară...

Acum doresc să dăm la toți de știre
Încă nu-i vremea să gustăm din Pomul vieții;
Chiar dacă lumea-i plină de BOALĂ ȘI IUBIRE
Iisus Hristos va Învia în zorii dimineții...

Să mântuiască lumea de rele și păcate
Din stelele cerului cu lacrimi șiiroind;
Cât să mai îndurăm atâta nedreptate?
Pe morții din morminte îi auzim plângând!

Ștefan AMARIȚEI

Ștefan Amariței s-a născut pe 26 februarie 1951, în Iași. A publicat mai multe volume de versuri, roman, proză scurtă și teatru. Despre cărțile sale au scris: Ioan Holban, Nichita Danilov, Emanuela Ilie, Marian Barbu, Valeriu Stancu ș.a. A primit două premii literare ale Filialei USR – Iași. Premiul „Cezar Ivănescu” pentru poezie (2015) și Premiul pentru cartea de teatru (2019).

Gestica esteticii originare

În zori, la capătul patului, răsare făptura
De umbră, Dublul meu, suflul oaselor.
Văd cum mă privește: e în puterea mea,
Trebuie să-mi răspundă, orice l-aș întreba,
De cele de aici sau de cele de dincolo.
Dar setea de neștiutul tainei pierde,
Stinsă de sângele ce-mi clocotește în vine,
Se pierde în solul lunecos al pasiunii.
Alung fantasma și poruncesc să ia chipul Femeii.
Se ghemuie într-o literă, crește iarăși,
Luând înfățișarea Evei, despuiată,
Așa cum mi se arătase în cartea Genezei.
Se apleacă peste mine și-i sorb mirosul
Ieșind din carnea ei fierbinte, îmbătător.

Zi de zi, noapte de noapte, trăiesc

O textură de întâmplări din nevăzut.
Acestea m-au învățat gestică aprinsă
Și orgolioasă a esteticii, mi-au dat să sorb
Din drăceasca minciună a frumuseții:
Crin de câmp în față, dincolo pasăre
De pradă.

Rotundul lumii

1

Lunecam încet într-o stare bizară,
Nici veghe, nici somn, nici visare.
Totuși, încăperea nu se afla în beznă,
Deslușeam fiecăru lucru. Gândurile mi se așezau
Rânduri, rânduri, gata să pornească
La prima comandă. Era de-ajuns să le chem,
Și ele răsăreau de îndată.

2

Ideile pe care nu le-aș fi înțeles
Decât așezându-le pe hârtie,
Le dezlegam în minte jucându-mă.
Taina cuvântului, nicicând bănuită,
Mi se înfățișa întreagă, neștirbită.
Mă înverșunam ca un copil să pătrund
Și mai adânc în hățișul enigmelor
Ce mă înconjoară. Încet, încet, odată
Cu știutul, iese din abis și amintirea.

3

Oricât m-aș fi frământat, tot la prima
Formă a gândului ajungeam. M-am întors
Din nou, pas cu pas, iarăși și iarăși,
Către mine. În clipa aceea o imagine
Nebăgată în seamă, fantasmă mai întâi,
Umbla în trecut, mă oprea în loc,
Îmi reteza dorința de a dezvălui
Mai departe ideea închegată.

4

M-am ales totuși cu un câștig:

Cărările înguste, neumblate, acelea duceau
Spre litera înscrisă în minte, mărunță,
Abia văzută – acolo-i dezlegarea
Tainei celei mari: Rotundul lumii
Apăsându-ne pe umeri, ancorat în creier;
Se desprinde, plutește – navă fără cârmă,
Pe întinderi fără țarm.

Suspendat spre fructul prelung

Din partea de sus vine senzația de ochi/
din depărtare/ senzația de orbită
Bolta adaugă plutirea/naște mișcarea/
plăsmuiește-n adâncuri zborul înalt

Merg acoperit de litere/cobor din zi
către răsăritul aprinselor stele/
sunt singur/ suspendat spre fructul
prelung

Privirea doare rănind lumina când
pana de os străpunge ninsoarea/
dilată ecoul/ zămislește în vis ritmicul
scris

(Dedesubt/foarte jos/peisajul a înghețat/
dacă închid ochii/pleoapele atârnă
precum niște cai biciuiți
Dar rămân așa cum sunt și unde mă
sfârșesc eu umblă un alai de îngeri
cu tălpile tocite de drum)

Tăiate în cruce nerostitele absențe
deschid ochii și idolul cioplit adoarme
întruna cu o enormă respirație spre cer
Ea se hrănește pe muchia materiei/
unde ideea de sine schimbă însăși
ideea de sine
Mă calc pe degete/ pe genunchi/ doar-doar
literele se vor aduna în cuvinte măiestre/

hrană pentru ființele desăvârșite/ în care
verbele sunt devorate rând pe rând...
Urbi et orbi/ab ore ad aurem

Amintirea târzie a somnului

Se nășteau și se îndrăgosteau dormind/
nunta o celebrau în somn/
îmbătrâneau și dispăreau astfel
Alții le luau locul și sfâșietoare cuvinte/
profund adormite/ înlocuiau vechile/
uitatele vorbe

Cei treji nu-i iubeau pe cei ce dormeau
și-i priveau ca atunci când auzi/ miroși
sau pipăi durerea

Toți locuiau laolaltă/ goi pe dinăuntru
și alergau mai tot timpul/ rând
pe rând/ gleznă lângă gleznă
Restul corpului arunca în afară ura pentru
cei ce dormeau
Aceasta devenea colosală și văzul și auzul
precum și culorile vibrau neliniștite/
cuprinse de amintirea târzie a somnului

Cei ce dormeau erau identici dormind/
ei trăiau în vis/ doar în vis
Trupurile lor se aruncau întregi la umbra
arborilor și chiar rădăcinile reci le adumbreau
somnul

Firul de foc întregește trupurile

Sub penele de pasăre/ casa cu ziduri mișcate
călătorește speriată în ploaia de noapte
Fragedul nor/ coloană viitoare/ privește aievea
pe câmpii elene dulcea și aspra antichitate

În liniștea auzului/ amortelile minții

ajung din urmă pământul/ sferă
în creștere drastică/ subțire/ elastică
cu șosele ude și viteză albastră

Necunoscutul zeu rupe roata cu zimți
din fusul depărtărilor/ bate-n inima
smulsă din pietre și orbite goale

Prin ganguri reci/ peretele ruginit
mimează mănere albe de poartă/
barza împinge cu ciocul lăuntrica/
nevăzuta naștere

Firul de foc întregește trupurile/ trage în sus
și în jos fiorosul bufon cu limba de piatră
Pomii verzi/ frați de curând/ au dor de gând
spre ramura spânzurătoare

Dezlegat de amintiri/ îngerul înveselește
același orizont/ fâșâitul liniștitor al aripilor
sfâșie mătasea pătată în mâinile materne
de măreție însingurată

Spre raza de soare/ de lună/ de stele drumul
de pe cerul unic ne sărută tălpile
Timpul exact unde ne aflăm sigur știe
limba despicață/ urechea ruptă/ mușcătura
otrăvitoare

N-am făcut decât să atrag ura misterului/
nestingherită/ devreme/ hrană pentru columna
mea de piatră/ care așteaptă o gură zburând

Cristina CHIPRIAN

Cristina Chiprian s-a născut la data de 25.04.1957. Volume de versuri: *Cântec fără de somn și fără de leagăn*, *Reguli pentru a supraviețui în orice împrejurare*, *Declarație patetică în baza folclorului argentinian*, *Ghid pentru a înțelege păsările și animalele*, *Pasăre măiastră survolând infinitul*, *Himerele facerii și himerele desfacerii*, *Nașterea comediei și a tragediei în istoria secretă*.

Călăuza

Călăuza nu pășește-nainte, nu deschide drumurile
nu detaliază, nu explică efectele
nu vorbește despre sine, nu are gânduri bine definite
privește cu circumspecție împrejur și nu știe ce-o să se întâmple
de fiecare dată când traversează Zona merge prin altă parte
în funcție de cei pe care îi orientează
nu poate risca totul, pentru că iluzia trebuie să meargă-nainte
dar Călăuza tentează de fiecare dată propria limită
care nu are de-a face cu spațiul sau cunoașterea
ci e numai credința pe care le-o insuflă celorlalți
doar speranța pe care o poartă nemărturisită în sine
și pentru care nu s-au inventat cuvintele
nu poate uita totul, pentru că aici rezidă în stare amorfă spiritualitatea
care poate salva omenirea
dacă aceasta dorește să fie salvată

Scriitorul știe prea mult adevăr, ratând intrarea în ficțiune
imaginile s-au descompus izolate prin logica vorbelor
de-aceea el se află mereu de partea greșită a barierei, fără să poată face
nimic
în această privință – contemplă dezastrul, adulmecă miracolul
trăiește îndoiala în sine, îmbrăcându-se discordant în fraze
uneori răbufnește în el sentimentul datoriei
vecin cu umorul absurd și deziluzia în ceea ce privește umanitatea
și astfel devine soldat al unei alte cauze
efectuând misiuni pentru care el însuși rostise comanda
dar este lipsit de voință, de originalitate
călătoria se-nchide-n el înainte de a începe
speranța se prăbușește interior chiar înainte de a zbura
pe undeva s-ar afla echilibru și armonie
dar nu le poate recunoaște și reasambla
în el însuși imaginea globală a umanității

Cercetătorul devine campion al curajului și perseverenței
 pornește acțiuni ce rezistă tuturor temerilor și provocărilor
 echipa se servește de flerul său, de cunoștințele teoretice
 el își întrece grăbit propria limită, instituindu-și o alta
 atunci când hotărăște binele omenirii
 eliberând-o de incertitudine și degradare morală
 de minciună, delir, poluare și vicii de argumentare
 de curiozitatea care te face jenat de limita cunoașterii tale
 de-aceea intervine punctual în inima derapajelor materiale
 neținând seama de posibile implicații spirituale
 în virtutea cărora pledează chiar Călăuza
 atunci când este gata să-și piardă și ultima speranță
 în maniera omului simplu care locuiește în preajma Ideii
 și se ascunde în spatele absolutului
 bazat pe cele mai profunde convingeri

Ceea ce ascunde Zona este însăși desprinderea
 limita superioară a condiției umane
 cuprinsă în câmpuri bioenergetice pasibile
 de transfer animal
 de percepții extra-umane
 un fel de legatar universal al frazelor reale
 pe care nimeni nu le mai poate zice
 și nu le mai poate gândi.

Cei mai frumoși ani

Cum eram noi în cei mai frumoși ani ai vieții noastre
 despre care nici nu știam atunci că erau cei mai frumoși
 eram foarte tineri și în consecință foarte îndrăgostiți
 tot ce spuneam părea genial și nu se punea la îndoială
 tot ce plănuiam să facem părea foarte logic
 orice incoerență se putea atribui apropiaților
 dar oricum exista încă o șansă

Cum eram noi în cei mai complicați ani ai vieții noastre
 despre care credeam în continuare că erau cei mai frumoși
 eram foarte tineri și în consecință foarte talentați
 tot ce-auzeam părea corect și nu mai puneam la îndoială
 tot ce începusem să facem părea în regulă

orice critică se putea reproșa rivalilor
dar întotdeauna ți se va da o altă șansă

Cum era noi în cei mai fructuoși ani ai vieții noastre
despre care credeam în continuare că sunt numai un culoar de trecere
eram foarte tineri și în consecință foarte grăbiți
tot ce gândeam părea că nu mai trebuie privit în detaliu
tot ce reușeam să facem era numai o derogare
orice pas greșit nu putea produce decât o simplă entorsă
și cu puțină șansă vom ajunge departe

Cum eram noi în cei mai grandioși ani ai vieții noastre
despre care credeam că ne-au adus în culmea succesului
eram totuși foarte tineri și încă foarte determinați
tot ce vedeam în jur se situa într-o oarecare ordine
tot ce evaluam ni se părea parțial reușit
căci orice-ntrebare depășea cu mult capacitățile noastră de înțelegere
și iată, acum ni se dădea o ultimă șansă.

Refacerea

La-nceput aricii mergeau de-a lungul drumului, amușinând merele
care cădeau dincolo de gard, de la pomul din mijlocul grădinii
căutau printre frunzele umede, cafenii suprafețele roșii ale fructelor
atrași de aroma fructelor și de gustul ei dumnezeiesc
nu-ndrăzneau să muște decât foarte puțin, din același măr câte cinci-șase
până târziu în iarnă, când fructele se făceau vineții
după-nghețurile succesive devenind foarte palide, străvezii
și se-adânceau în pământuri, ca toate celelalte trupuri
pierdute de jur împrejurul grădinii

după un timp aricii s-au gândit să adune-n vizuina lor
pas cu pas, fructele ce li se-agățaseră de spinările țepoase
familii rotunde-au adunat atunci generații de poame
într-o latură a Edenului despre care ei nu știau decât
că are-un măr fermecat ale cărui roade cad totdeauna neocapte
ale cărui frunze se scutură prea repede, ca și cum n-ar fi prinse-n ram
ale cărui flori zboară-n roiuri, ca albinele rătăcitoare

văzând că întreg adăpostul e numai mere și frunze, plus un morman de
petale

ei au început să caute alt loc potrivit pentru depozitare
tatăl-arici și mama-arici și-au puși la plimbare, chemându-i
să urce merele-napoi pe ramuri, suflând asupra-le cu botișoarele lor
umede
și astfel s-au reasezat toate fructele, proaspete, coapte, mirositoare
apoi au așezat puzderia frunzelor, care nu mai păreau a fi de altă culoare
au adunat, una câte una, petalele
și-au refăcut florile, miraculoase și strălucitoare
mărul din mijlocul grădinii avea acum simultan frunzele, florile și roadele
și-un neam de arici care recuperau de peste tot pagubele
așteptând la poarta raiului să se-ntoarcă oamenii
și să recunoască-ntr-un glas nemaivăzuta refacere

însă oamenii, chiar dacă-ndrăzneau a trece dincolo
în mintea lor grădina rămânea pentru totdeauna pierdută
în maniera în care ei nu mai puteau percepe miracolul
ochii lor nu puteau privi, cu aceeași vedere
florile, frunzele, mugurii, roadele/ mintea lor nu putea prinde
în aceeași gândire, vina, păcatul, pedeapsa și mântuirea.

Gabriela CHIRAN

Gabriela Chiran (n. 25 iunie, 1954, Tecuci), este membră a uniunii scriitorilor, Filiala Iași. A publicat până acum următoarele volume de poezie: *Bruiajul frunzei de cireș*, editura Timpul, 2014, *Triunghiuri captive*, editura Junimea, 2015, *Negru duios*, editura Junimea, 2016, *Efectul de real*, editura Timpul, 2017, *Peste gură un crin*, editura Timpul, 2018, *Imitație fildeș*, editura 24:ore, *Singurătatea e atemporală*, editura 24:ore.

alt timp

să se deschidă un geam de mult n-a intrat în chilia asta timp

și tot cu ochii după timp ești... ar fi și de unde:
un pic din timpul rămas de la ospățul cronofagilor leneși
un pic din timpul lăsat cu limbă de moarte de cei care
n-au mai apucat să și-l trăiască
un pic din timpul pierdut de falșii trăitori
ceva din timpul suspendat al ispășitorilor de vini imaginare
(poate chiar timpul tău suspendat între două ieșiri din cușca mobilă)

și mai jinduiiești la puterea altui timp fâșie pe care
s-o desprinzi cu dinții de pe miezul seminței... să te îmbrace

nu știi că singurătatea e atemporală?

animație

acum și aici împreună!

săpând galeriile aceleași clipe trăind
la comun – falsă intimitate de mușuroi
în fond solitar

ghilotine – cad clipele celelalte
pe gâturi albe
de dizgrațiate visuri
de neconforme dorințe

hei vin zorii: dacă nu dormi ești liber să arunci
firimituri din propriul tău timp
marelui condor ce planează deja pe monitorul
zilei în curs

o să te salute cuviincios-mecanic o crizantemă
scoțând dintre firele de ceață perfect remaiate un sunet
scâncit
vin zorii... dacă nu dormi

alt simț

tot așa, obsesiv, se repetă cântecul numai că azi se cântă singur
s-o fi cântat la fel și înainte când credeam că eu
împreună cu iasomia cu volbura cu orhideea-fantomă de foarte departe
îl cânt

când credeam că eu îl fredonez eu și cu ploaia căreia
îi imitam până la-înec glasul

eu și cu tata și cu fratele și cu dobitoacele mele ce m-au privit
mai gîngăș și mai adînc decît toate portretele în ochi

acum însă dacă floarea agățată între două tărîmuri
m-atrage tot mai mult în gîndul ei dintr-al meu
dacă ploaia îmi copiază ea mie tăcerile
dacă fratele nu-i tata nici el
dacă mama se ia mai mult cu dobitoacele blînde
– e clar acum că se cîntă de nimeni știind și de nimic
cîntecul

și se percepe cîntecul ăsta – așa singur ca mine cum este
cu-n alt simț decît pielea sufletului zădărît de frig

cu un simț cu care te-ai auzi pe tine zgâriind parcă tîmpla cuminte a morții

cvasi-bacoviană

plouă și nu mi-e de-ajuns și-mi pun de-o cafea și-n ploaie o beau
și nu mi-e de-ajuns
și Leonard Cohen de-afară ascult – permeabilul vals
la maximum dat și nu mi-e de-ajuns

și-n bălți căutîndu-mă șapte rochii încerc și nu mi-e de-ajuns
prin ierburi le las
și iar din Bacovia în ploaie citesc (mai sapă un gol) și nu mi-e
de-ajuns
și toate sunt rănile mele în plus
și nu mi-e de-ajuns

și gîlgâie ploaia aproape de-înece și nu mi-e de-ajuns
și goală în
de-ajuns

fără armură

dă buzna mai repede afară pune-ți mai întîi pelerina lungă
de pene care oricum se vor desprinde una câte una și goală te vor lepăda

n-ai timp acum să-ți cauți cuvintele zâmbetului... cine știe
pe unde le-ai pus
n-ai timp să potrivești un colț anume din care să vezi totul și nimic

n-ai timp să chibzuiești fix după maxima dimineții
nici să te ascunzi după adevărul momentului
după culoarea anului morții închide radioul: n-ai cum
să te măsoari cu omul zilei

spun toate astea celeilalte
bombănind strângând în urma ei
dar și amușinându-i pașii pe-ascuns încercând eu prima pelerina
din pene de lebădă

ea mă vede râde *nu ți se potrivește nu e de tine... dar dă-mi-o odată* –
iese

în urmă
cu ochii ei de pasăre
plâng

pedeapsă

de pe la unu se-ngână cu noaptea umbra mea cea mai limpede

iar ziua trecând pe lângă mine mă ignoră

tocmai când îmi știam și eu bine rugăciunea de dimineață
când mă împăcasem cu obiectele ce-mi furaseră parte
din fericirea nescrisă (nevinovați agenți la urma urmei ai oricărui destin)

cu lucrurile cu ființele ce m-au supus cândva
până a-mi ști – eu mai întâi – numele real
cu acțiunile trandafirului împotriva stării mele de lenevită liniște
zisă și bine
cu alte stări improbabile desuete ale inimii
stări sinucigașe de cântec și de ploaie
și de insomnie
cu fenomene de când lumea, comune
mai ales livrate cum sunt în formă neo-poetică

și cu toate astea sau tocmai de asta
ziua mă exclude... cine pierde cine câștigă?

mai tânăr cu o zi timpul meu
cu mult mai bătrân restul – timpul lumii

(din volumul *Singurătatea e atemporală*)

Ioana COȘEREANU VASILESCU

Ioana Coșereanu Vasilescu, născută la București în anul 1954, este licențiată în litere la Iași, Universitatea „Al. Ioan Cuza”. A publicat poezie, traduceri din limba franceza, lucrări de cercetare muzeografică, recenzii, cronici de carte. Specializată în memorialistică și istorie documentară, muzeograf – bibliograf în cadrul programului european de digitizare a patrimoniului, E- Cultura.

Ușile timpului dau spre grădină

Mișcările timpului
în acest secol
de zarvă
forfotesc printre replici absurde și râsete
zgomotoase
să ne obișnuiască, din prietenie poate,
cu faptul că vorbele sunt acum
cu susul în jos,
precum erau cândva în manualele noastre
ghicitorile,
e un timp al cuvintelor prost clădite
năclăite de arșiță și-au pierdut
seva
prea multul ne copleșește,
simțirea pură
lipsește.
Ușile timpului dau spre grădină
ochii nu mai văd
se războiesc cu inimile noastre așezate
în gavanosul în care sălășluiește cenușa bunicii.
Nu există învingători
dincolo de ușile timpului

care dau spre grădină
află doar fanteze.

Stare

Îmi rescru inima,
ca și când un iglu
se cuibărește deasupra ființei mele,
ca un cer viu pe care se plimbă plictisite
valuri sfioase de spumă colorată
incandescent.
Sunt luminile orașului închis în sine,
sufocându-ne suflul, privirea.
Frumos
bate vântul în grădina ta verde
și frumos se zdrobesc
de ziduri
nevăzute sunetele ființelor triste
și la fel de frumos se zbate luna
să-și găsească iubitul
imaginea imaginii
furișate
în fundătura trupului timp

Invitație la taifas

Versul și-a deschis ochii
înghețați de tristețe
privind printre pleoape argintii
umbra frigului albastră deplin.
Imaginea,
drumul deschis către ghețurile de acasă
întâlnirea cerului cu măruntaiele
pământului,
coloană subtilă furișată în propozițiile noastre
altfel decât viața între ziduri,
frământările freamăt dintre cafeaua
de prea dimineață și cină
ca un stăvilar doborât
acum
când a apărut invitația la taifas

ca și cum ne-am modela existența
 cu plăcere firească
 vorbire
 respirație ivită
 în ochiul adânc al cerului
 unde cuvintele se aștern deschise

Când plouă

Când plouă miros frunzele
 a iubire,
 a suflet pământean,
 când plouă ieșim dinlăuntrul confuz,
 plecăm istoviți privirile înfășurați
 în umbrele soarelui neastâmpărat
 îndreptăm golul profet,
 când plouă pacea dispare
 dinlăuntrul credinței tale
 ar fi nevoie de un timp al neliniștii
 aprins
 cer pierdut în sine.
 Când plouă.

Ceasornicul de nisip

Ceasornicul meu de nisip
 mă obligă să stau trează,
 îmi amintește de o poveste
 smintită
 în care era vorba de un naufragiu,
 de insula singuratică din mijlocul apelor,
 de căsuța aceia mică
 apărută pe țărm din senin
 de parca ar oferi adăpost celor veniți de niciunde,
 ca și cum ar fi cea
 din urmă șansă de a scăpa de necumințenia trecerii,
 de locurile bolnave ale lumii.
 Singurătatea poate fi un adăpost,
 naufragiul, deopotrivă țărmul,
 promisiuni
Castelul tău de gheață l-am cunoscut, gândire...

Poveste albă sau Calcaneul spart

Priveam nerăbdătoare mânuța jucăușă
care,
pentru a mă consola,
încearca să schimbe monotonia albului desenând vise,
figuri albastre fără trăsături, străine de ființa trupului
albul devenea acum suprarealist, iar conturul figurilor
înfățișând gânduri neterminate
nășteau imagini stângaci surprinse.
M-am simțit atrasă de povestea frumoasă pe care
o născocea, de fragilitatea purității,
de povestea băiețelului cu mers șovăitor
care-și scria imaginația pe un strat insensibil de gips.
Ai să mă poți ierta vreodată ?
Cap de copil, ne spunea Brîncuși
Altădată

Poveste întreruptă

Gânduri aproape destrămate
mă copleșesc ca niște ...
ca niște fantome șovăitoare
rostind sunete șoptite pentru
o iubire amânată, pierdută
să se irosească, precum
o muzică adormitoare
cu acorduri înlănțuite monoton
ori strident e același lucru
stând lângă tine fără un cuvânt,
ca niște șoapte rostite pe sunetul ritmat
al timpilor puri
Este povestea mea repudiată
mereu și mereu chiar de mine
cuvintele, de undeva de deasupra,
scrise aparțin de acum
unui singur ochi,
somnul zilei îndepărtat
devine haină
înnoptare fără leac.

Dali

Zăpadă din ceruri așterne tihnă,
seamănă cu faldurile unei rochii azurii
acoperă muntele smead necuviincios
de semeț și culmile-i alcătuite din spumă.
Am prins insistent brațul tău stâng
încercând să sfidez împrejurările,
mai ales gândurile triste
nasc umbrele ochilor.
Te-am cuprins insistent neîndrăznind să mărturisesc
suprimarea timpului, precum i se întâmpla lui Dali
și ceasurilor sale moi măsurătoare a curgerii
materiei timp.
O simțim pretutindeni unde
ne contopim cu trecerea molcomă a zăpezilor
tot din ceruri, o poveste inventată dintr-un trecut
persistent în memoria noastră.
Ce om e și ăsta
cu mustățile-ntoarse înspre timp?

(din volumul în curs de apariție: *Ușile timpului dau spre grădină*)

Florentin DUMITRACHE

Născut la 16.08.1942, absolvent al Facultății de Filologie Universitatea „Al.I. Cuza Iași”. Debut literar: în 2011, cu volumul *Calul Alb*, Editura Timpul. A publicat 10 volume. Despre cartea lui au scris (în ordinea în care au apărut cronicile, recenziile): Cassian Maria Spiridon, Ion Holban, Adi Cristi, Horia Zilieru, Emilian Marcu, Marius Chelaru, Nicolae Busuioc, Constantin Dram, Cristian Livescu, Valentin Talpalaru, Constantin Mănuță, Vasile Fluturel, Marinică Popescu, Vasile Fetescu. Membru U.S.R. din 2018. Distincție recentă: Diploma de participare la Festivalul Internațional „Poezia la Iași”, 2018, Diplomă „Cartea de poezie”, pentru volumul „Amintiri lovite în aripă” -ed.24: ORE.-2018.

FLORI DE GÂND

Flori de gând,
flori de dor
crescute-n grădina timpului
din semințele cunoașterii
și dragostei profunde,

stropite cu apa vie
a amintirilor,
balsam de trăire
în timp, peste timp...
Flori de gând,
flori de dor,
tainice miresme
în câmp visător.

drumul întoarcerii
pășesc cu sfială
pe drumul întoarcerii,
dincolo de poarta satului

amintirile curg năvalnic
prin jgheaburi de timp,
peste clipe trăite
în suflet, cu suflet

pășesc cu sfială
pe drumul de țară
bătătorit și alergat
de pașii copilăriei,
deslușindu-l acum
prin gânduri efemere

pe margini casele,
multe din ele
umbre ale trecutului,
privesc cu uimire
străinul călător
ce vrea să le dezmiere
cu privirea și amintirea

împing pașii spre centru
înspre troița veche
din fața aceleași biserici liniștite,
de unde așteptam nerăbdător
merele și colacii sfințiți ai bunicii
după liturghia duminicală,
revărsare de pioșenie
în trup de copil

drumul întoarcerii trezește în mine
lumina stinsă a copilăriei,
umbra mea pășind
prin amurguri de timp,
iar gândul coboară
spre margini de început

retrăiesc ce-am fost,
un suflet născut în câmp de lumină,
în satul ce-acum
se pierde încet din umbra amintirii,
îndreptându-se
spre undeva, spre undeva...

NU PLÂNGE, IUBITO...

Nu plânge, iubito
Copacii sunt triști
De toamna brumată,
Venită din cursul de timp,
Nu plânge, iubito
Copacii-s în noi
Din vremuri spre nou anotimp.

Curg brume pe ei,
Curg brume pe noi,
În zare doar timp de iernat,
Copacii sunt triști,
De ce-am fi și noi,
Când timpul se-ndreaptă spre-nalt ?
Nu plânge, iubito
Copacii sunt triști,
În mine-i timp vesel
Căci tu, îmi exiști !

DOAR VÂNTUL...

În depărtarea zărilor doar vântul
Se mai aude vag, pierdut,
În urma sa o adiere, gândul
Lăsat ca un ecou trecut.

Îmbrățișarea șirului de ani

S-a desfăcut în clipe de-amintire,
Petala albă-a florii din castani
S-a ofilit în resturi de iubire.

În urma gândului lăsat
Se-aude rar ecoul surd și vag,
Iar peste umbra dorului plecat
Mii boabe de-amintiri, cântări de drag.

În depărtarea zărilor, doar vântul
Mai poartă-acuma cu el gândul.

TĂCERI DE SPINI

Tăceri de spini au înflorit acum
Prin timpul cu dureri și ploi,
Iar peste-ntinsul noului meu drum
Se-așterne floarea cu petale moi.

Tăceri de spini în câmpul de mătasă
Se-aștern în margini de iubire,
Tu ai văzut, iubito, câmpul nu ne lasă
Să-l părăsim acum dintr-o privire ?

Spre înserarea timpului ce vine
Tăceri de spini ascult din depărtare,
Doar în răstimpuri un ecou revine
Din largul clipei și din larg de mare.

Tăceri de spini au răsărit acum
Îmbobocite-n roze și parfum.

CALUL MEU ALB

Calul meu Alb răsare în gând,
În gândul trecut, amintire
Călărind pe el surâzând
Peste câmpul de timp, fericire.

În șeaua-i de lumină candidă, caldă
Mă simt un hoinar trubadur,
Călător printre spații ce inima-și scaldă
În trecutul și prezentul contur.

În drumu-i cel lung Calul Alb se adapă
Cu vise, speranțe și crez,
Aleargă galop spre-o liniște-n pleoapă
Simțită-n a timpului miez.

Calul meu Alb nu se-oprește din drum,
Străbate năvalnic lumină și fum.

ȘI NINGE, NINGE...

Iubito, ninge peste noi
Cu flori de alb și amintiri,
Iar din trecut peste noi doi
Se-așterne albul din trăiri.

Pe taina clipelor de ieri
Ninsoarea asta-i un balsam
Căzută-acum peste plăceri,
Ce-n câmp de dor noi le aveam.

Iubito, vezi că ninge iară,
Ninsoare caldă peste gând,
Să ne grăbim în prag de seară
Să luăm pe palme fulgi răsând,
Ca să simțim cum vin din înalt
Trecute vremi de altădat.

POEȚI DE LA CENACLUL SCHENK

Viorel GONGU

Ca un târâș hipnotic...

Ca un târâș hipnotic de șarpe în deșert,
Iertarea, în mirosul de turtă și de ceară,,
Se scurge-n altă carte, ca zbor și ca povară...
Tăceri schimonosite îmi cer ca să mă iert
Când pleoapa prăvălită mă lasă numai dinți,
Să rod din aroganța ce-mi uită-n șiruri anii...
Prin negura uitării nu-mi regăsesc nici banii,
Nici tinerețea arsă de dorul de părinți
Și-adun rubine calde purtate pur în cioc
De lebedele negre, plutind pe curcubeie
Și mâna mea zbârcită te caută, femeie,
Să-mi fii o adiere de mirt și busuioc.
Îngenunchează ploaia cu buze de argint,
În stropi rotunzi și tainici, străjer al nopții mele,
Și-mi lasă numai mie, zăbranic fără stele,
Să-mi cat în somn lalele și flori de hiacint
Iubirile uitate azi au rămas contur,
Silabisesc în fluturi cuvinte inventate,
Se lasă frigul iernii, țesut cu pietate
De Doamna trasă-n văluri, cu ghetе de velur.
Mirări îmi cresc pe umeri ca zâmbetul de prunc
Și sunt ambasadorul venit din lumi fictive,
Am degete de aer, sunt numai adjective
Și mă topesc în mine și lumii mă arunc.
Mai decojesc lumina, mai dau cu biciu-n nopți,
Iubirea mea, din marșuri azi trece în tangouri,
Filoanele de verbe le torn în vechi lingouri
Când înspre ziua albă luceferii sunt coști.
Rotund ca și o pânză în vânt, încerc să scriu
Chiar dacă resemnarea statuiilor în ploaie
Se cerne laș prin colțuri, eu, totuși, în odaie
Mă simt, chiar dacă-i iarnă, tot verde și tot viu.
Zdrobesc în dinți o floare și o degust discret,
Zâmbesc murind în trepte, când scriu o nouă carte
Sperând, din nemurire să îmi revin-o parte
Dar nu m-avânt în lume, rămân discret, ascet.
Îngenunchează ploaia, sub frig se face nea,

Îmi înfloresc salcâmi, la tîmple-mi este ger
Dar încă nu e vremea, mai port încă hanger
Și mai aștern poeme sub vreme, la o cafea.

Dora PASCU

Se răzvrătiră

Hai să vorbim, copile, oltenește
cum ne-nvăță pe toți a mai bătrână,
că nu știu cum, dar, parcă, dintr-odată,
simții în gură gust ca de țărână.

Hai să vorbim, copile, oltenește
cum mai vorbește muica pe la țară,
că nu știu cum, dar, parcă, dintr-odată,
în mine răsună urlet de fiară.

Hai să vorbim, copile, oltenește
cum mai vorbesc bătrânii doar în gânduri,
că nu știu cum dar, parcă, dintr-odată,
văzui cum toți ai mei urcară-n scânduri.

Hai să vorbim, copile, bătrânește,
să nu uităm ce ne-nvățară moșii,
că nu știu cum, dar, parcă, dintr-odată,
se răzvrătiră-n mine toți strămoșii!

Ionuț PANDE

Contrapunct

Dormea Universul în sine, o bilă fierbinte și densă
Că numai un punct ar conține o stră-galaxie imensă!
În miezul fierbinte din "totum", quarcu-nfrățit cu hazardul
Își strânge fiorul – un altcum, genezei îi fie stindardul.
Doar pare că mișcă un cine în sfera micronic legată.
Când arșița-i crește în vine, quarcul aprins deodată,
În para ce saltă din focuri își scurge revolta din sânge.
E spartă și bila pe-alocuri, se-ntinde un spațiu și plânge.
Lumina și Timpul se-agață în nouri de fum și de gaze,
În roșu albastrul se-ncalță, un mov se desparte în raze.
Și curge o lavă în sine, se bat în contrarii infimii,
Teroarea răsuflă-n busine, se-atacă înguste confinii.

Cu focul în gene-i bossomul, cu neguri în plete îs alții,
Lumina își taie cordonul, iar fumul înalță ovații.
Se-adună-ntunericu-n taină: -Lăsa-vom lumina să umble,
În stele-i vom face-o buzăină, să cadă asupra-ne-n tumble!
Își spune-ntunericul Noapte și-o rochie neagră îmbracă,
Își ia licuricii în spate, culeși de prin lava buimacă.
Și roiuri se-adună trufașe, se-aprind filamente-n extaze,
Țâșnesc energii uriașe, e Noaptea tivită-n topaze,
Cu trupul întins în Pleiade, cu ochii pierduți în Centaur,
Inele, Centuri-miriade, pe cap diademă de aur;
Dar Noaptea, deși e regină, mai vrea dinspre Ziuă o soră,
O lacrimă-n gene i-anină, se scurge pe trup Auroră
Și cade-n rotundul sub care și-ascunde quarcul hazardul,
Din lacrimă crește un Soare-când galben, când roșu ca nardul,
Și mici ciudățenii vioaie, pe care infimul le-nvață
Să ardă frumos în văpaie, pe frunte cu numele Viață!

Mihaela GUDANĂ

Întoarcere

Iată-mă întors
în măduva liniștii tale.
N-am simțit fereastra albastră
prin care am trecut
pentru că n-am scuturat pomul vieții.
Am lăsat gaj niște umbre prin care
am pășit demult hotarul fricii de mine,
cenușa lungă,
din femurul mersului înapoi,
am strâns-o în urna pasului încercat.
Iată-mă! Am cenușă-n falange!
Cu ea te mai pot mângâia până mâine,
când va ploua cu regretele tale,
apoi, câtă pulbere stinsă
în văzduhul spre nori!
Amestec întoarcerea cu aerul
și plec spre coșul pieptului
unde să aprind
bătăile inimii moarte.
Mă-ntorc!
Cenușa se spulberă-n vis.

Eugenia BUCUR

De dor

Te-aș ruga pe Tine, Doamne,
într-o zi fără lumină,
să cobori pe val de gânduri
și să vii la noi, la cină!

Ți-am împărtăși iubirea
și cuvântul cu temei,
să rămânem, cu putință,
rostitori, cum Tu ne vrei.

Și în pragul nopții albe,
toți hrăniți de Duhul Sfânt,
să ne rostuim ograda
în cuvinte cu arginți.

Până-n zori cu calde lacrimi
să spălăm întunecimea
și la răsăritul lor, cu iubire,
să-ți întindem albă mână.

Vasile DUMITRU

Timpul

Zburdam
Printre zile și anotimpuri,
Fără să le văd,
Fără să le simt,
Fără gânduri.
Toate erau departe,
Dincolo de zare
Și veneau pe rând și încet,
Cum merg oile pe o cărare.

Ceva s-a rotit,
Ceva s-a-ntâmplat.
Timpul, moșul ăsta ciudat,
A venit de undeva, din spate,
Dintre amintirile îndepărtate.
Anotimpurile, zilele, orele dor,

Vin prea repede, pleacă ușor,
Aleargă bezmetice,
Cum fugeam noi pe coridoare
Către curtea liceului, plină de soare!

Aveam în piept o pasăre cântătoare;
Acum e o ceață, o umbră,
Întunericul de pe marea cea mare...

De-aș fi știut trăi clipa...
Atinge-mă, liniște, cu aripa!

Steluța CRĂCIUN

Lockdown

Ușor, tăcerea albă se-așterne peste gânduri
Și am putea să scriem pe ea stoluri de vorbe
Dar nu mai știm să scrie, ne rătăcim pe rânduri
Și ungem cu otravă săgețile din tolbe.

Înstrăinați mai suntem, emitem doar foneme
Mai facem care-o poza-n exotice decoruri,
O turmă rătăcindă ce bulucit se teme
Mimând o viață bună, rânjind printre iconuri.

Și cade lin tăcerea – omăt din ierni uitate
Când luna sta la geamuri, în coate sprijinită
Dar degetele noastre-s în alte lumi plecate:
E goală călimara, penița-i ruginită.

Nădejdea-i la copacii ce dorm visând parfumuri
Din umbre verzi, când floarea se-mprășteie pe cale,
Să strângă veșnicia din colbuite drumuri
Și s-o ascundă, roză, în cuiburi de petale.

Oh, de-ar deschide poarta de aur gânditorii,
În mințile profunde iscând noi înțeleșuri,
Tăcerea dintre ziduri s-ar colora, iar zorii
Ecouri ar întoarce și le-ar preface-n versuri.

Gabriela Mimi BOROIANU

Rapsodia unei zile triste

Șuieră printre uluci nebunul
Crivăț, coborât de peste deal.
Spulberă de pe căpiță fânul
Și, flămând, nechează ca un cal.

Prin uluci de gard și-ascute glasul
Și prin hornul caselor pustii,
Le pândește lupilor popasul
'n marginea potecilor din vii.

Și cu ei se-ntrece la urlat,
Noaptea, când pe cer se-arată luna,
Ce sinistru e bătrânul sat..
Nu-l colind-o umbră... măcar una...

Spulberă zăpada așternută,
Și lovește-un ochi ciobit de geam,
Casa însă nu-i răspunde... mută
Tremură o frunză pe un ram.

Se întoarce, se-nfuioară supărat,
Ulițele satului certând:
– Unde sunt copiii de-altădat'
Ce zburau pe sănii chiuind?

Dă cu umărul în porți închise,
Lacătul răspunde zăngănind,
În ferestre lămpile sunt stinse,
Nu se-aude-un câine hămăind...

Dădu roată-n jur cu ochi cerniți,
Domolit de crengile-nghețate -
Clopoței de vânt îmbătrâniți
Ce purtau colindul unei șoapte.

Se opri-ntr-un cap de ulicioară
Și-ascultă-n tăcere resemnat
Noaptea peste sat cum se coboară...
Iarna-și cerne stelele-așezat.

Un fior de fum agață luna
De bătrâna casă din chirpici,
Unde-și duce veacul tristă buna,
Un cățel bolnav și doi pisici...

Petre PRIOTEASA

Trăsneală

Destulă tăcere, prea multă roșeață,
pretinsă plăcere mă spală pe față,
puțină rutină, polen stimulent,
rugină, ruină, slogan iminent.

Prea fadele zvonuri de vânturi doinite,
țâfnoase tainuri de dor părăsite,
calm noaptea strecoară subtil trup urzeala,
tot macin la moară naiv îmbulzeala.

Trăsneala flatată tresare sagace,
stârnește turbată uzura tenace,
De sete uscată, nu-i trebuie apă,
Din balta secată iubirea-și adapă.

Dau nota de plată bacșiș armoniei,
plictis încărcată și șperț poeziei,
zvon tainic parcurge s-o iau de nevastă,
eu râul ce curge, ea salcia-mi castă.

Cristian Ovidiu DINICĂ

mama

mama ascunde cuvintele
în spatele gândurilor,
ele se încaieră, se aleargă, sfâșie
ca niște fiare flămânde,
din lâna lor împletește ciorapi,
nu-i încălță,
vin orele prânzului și-i cer de mâncare
are doar așteptări,
apoi orele amiezii nu o lasă
să se odihnească,

secundarul amestecă timpul cu frânturi
din copilărie pe care le păstrează
într-un puzzle incomplet,
timpul neînțeles o copleșește
așteaptă seară să-i plimbe singurătatea și amăgirile
într-un oraș al ploilor monotone.

Maria-Ileana TĂNASE

Neprihănitele vocale

Pe țărmul amintirilor nepetrecute,
în miez de noapte, când marea
de sub pleoape se retrage,
găsesc împrăștiată pe nisipul brodat
cu spumă vocalele neprihănite.
Le adun în poala gândului și încerc
să le ascult oful, să le găesc rostul...
Dar cum să caligrafiez sunetele, când
foaia de hârtie îi gata să se aprindă?
La umbra nopții, albatroșii, încă, mai stau
la pândă... speră să găsească prin
nisipul așteptării dorințele interzise.
Închid ochii și de sub pleoape, rând pe rând,
cad vocalele, precum numerele de la loto.
Pe frontispiciul nopții înflorește un banner:
Așteptarea este, întotdeauna, ofranda
îndrăgostiților aortic uniți!

Neagu COSTEL

Nefireasca întâmplare

Scrisorile
pe care nu le-ai scris
și niciodată tu nu le-ai trimis,
le recitesc...
De ce te miri?
E propriul meu vis,
ce-i mai presus de cele
ce-ai omis.

Dintre cuvinte,
tainic să coboare,

tot aşteptam
promisul Paradis
şi sufletele să îşi afle loc
în strălucirea acaparatoare...
Ce aşteptare,
o,
ce aşteptare...

Eu tot citesc mesaje ce n-ai scris...
Ai vrea s-asculţi
hrisov fără fiinţă,
ce nu s-a scurs vreodată
din peniţă,
pecetluit cu propria-ţi voinţă?

Nu,
nu mi-ai scris...
dar am primit mesajul,
îl mai citesc pe drumul spre uitare...
tu
nescriind,
eu
neprimind scrisoare...

Atât de nefirească întâmplare

Daniela Sorina CIURARIU

Frunză cu frunză

alergi pe scările ploii
şi ale valurilor înalte
de apă sărată

cuprinzi cu o singură mână
acordurile dimineţii iar cu cealaltă
sculptezi umbrele

vorbeşti toate limbile pământului
şi totuşi răspunzi rugăciunilor
cu simplitatea unei flori

alături frunză cu frunză
rândurile acestui poem imens

despre viață

dacă mi-ai spune cine ești
nu aş mai crede în
domesticire

mi-aş face doar o barcă iute
cu pânzele de stea
din secunda aceasta

Tincuța SAVA BORȘAN

Femeia care aşteaptă un înger

A venit un om și mi-a zis:
Mâine va suna la ușa ta un înger și vei pleca cu el.
Voiam să plec, să schimb ceva la mine,
Nu voiam ceva măreț, doar să mă văd mai bine în oglindă,
Căci niciodată nu m-am văzut întreagă.

Cu cele mai lungi picioare a venit noaptea
Care abia mergea printre felinarele albastre.
Și noaptea mă amăgea că-mi oferă
Floarea de bună plecare
Icoană îmi era ușa și mă rugam
Să vină zorii și să primesc vestea cea mare.

Imagini albe cu mâini mi se perindau prin ochi,
Ele se tot plimbau cu cele două genți ale mele
Și precum un deținut aşteptam dimineața.
Condamnare mi-a fost acea zi de joi
Când la ușa mea n-a sunat nimeni,
Și omul acela mi-a zis că va suna,
și-a zis că voi pleca altundeva,
Dar nimeni, nimeni la mine nu venise...

Îmi amorțise mână pe clanță
Și precum o condamnată la moarte
Am îngenuncheat și am strigat: ucideți-mă!
În câteva secunde focuri de armă îmi despicau trupul
De nu știam de voi mai rămâne subjugata pământului,
Sau voi simți pe frunte prelingerea mâinilor lui Dumnezeu.

Peste o lună m-am trezit în salonul trei,
Patul de lângă geam.
O femeie cânta culcată pe podea,
O alta legăna o pernă, iar deasupra patului meu era scris :
Femeia care aşteaptă un înger.

Silvia RÎSNOVEANU

Scrisoare

Sunt bine, cum mă ştii, surâzătoare
Chiar dacă lava curge printre riduri
Şi strânge chinga nopţii, tot mai tare,
De pulsul umbrei furişată-n ziduri.

Nu ți-am mai scris un timp. Am fost plecată
Să caut cruci căzute-n cimitire,
Pe care scribi stelari au scris erată
Cu îndreptări la sorţi sau vieţuire.

Dar n-a-ndrăznit la mâna mea norocul,
Am întâlnit doar morţi stând în picioare,
Nerăbdători să-şi dăruiască locul
Avizilor de stele căzătoare.

Întrebători, cu chipuri colţuroase,
Priveau la mine ca la o nebună
Şi mă-ndemneau, în zăngănit de oase,
Să ies din ochiul negru de furtună.

Nu i-am privit, dar nu că mi-era silă
Şi nici că mă cuprinse vreo angoasă,
N-am vrut să-mi las şablonul în argilă,
Aşa că, iată, m-am întors acasă.

Adrian VIZIREANU

„Amicitia vincit horas”

Veniţi, prieteni, veniţi şi beţi
şi voi, lumini, deopotrivă!
V-am adus ceruri şi dimineţi
şi luna cusută-n ogivă.
Veniţi să privim din mansarde

cum păsări își varsă-n cer zborul,
cum steaua departele-și arde
și ploaia-și subție sus norul!
Veniți să privim prin ferestre
culorile vieții prelinse
din nuanțe de ocru, rupestre,
spre iernile albe și ninse!
Veniți, prieteni, azi v-am adus
inima-mi foșnind ca o frunză,
soarele meu pulsând la apus,
destrămându-se ca o pânză...
Și oare vedeți cum ciudate
trec stoluri de ore și tac
și porțile lumii mirate
cum timpu-n cenușă-l prefac?!
Cum secunde albe și lente
devin doar o grea înserare,
mâinile noastre transparente,
cum rămân într-o fluturare?!...

POEȚI LUGOJENI

Reluăm, sub o altă formă, o rubrică mai veche în care prezentăm în revista noastră, însoțite de o succintă prezentare, poeme ale unor autori din diverse zone ale țării: În acest număr propunem o selecție de poezie din zona Lugojului, realizată împreună cu Ela Iakab. (Marius Chelaru)

Remus Valeriu GIORGIONI

Remus Valeriu Giorgioni (n. 2 decembrie 1952, comuna Fârdea, jud. Timiș) este poet, prozator și eseist. Este redactor-șef la revista „Actualitatea literară” și redactor la ziarul „Actualitatea”. Colaborează la revistele: „Orizont”, „Ateneu”, „Luceafărul”, „Transilvania”, „Tomis”, „România literară”, „Steaua”, „Convorbiri literare”, „Ramuri”, „Orient Latin”, „Arcade”, „Alternanțe”, etc. A publicat mai multe volume de versuri, inclusiv haiku, un basm modern în versuri, proză, proză scurtă.

Marea lui Borges

Am scris în viață mult despre Mare! declară

Marele Orb-dar în esență

El asta spune: Marea e-n noi...antica ei creatură

Însoțește în timp

Făptura noastră fragilă, „capabilă aerul să-l suporte”

Cine să ne încante?... Cine să ne-nspăimânte?!...

Obârșia Mării se trage din vechi, Ea roade

Pilonii și temeliile.

„EL MAR EL SIEMPRE MAR...

QUE ROE LOS PILARES DE LA TIERRA

– UNA Y MUCHOS MARES”

(Iar așa cum te farmecă Marea cu valuri,

În egală măsură te lasă mut de uimire

Spaniola lui Borges!)

Mărirea și Marea

II

Nouă, muritorii de rând,

marinari de apă dulce

prezența Măririi pe miriștea vălurită

Marea cu îngândurările sale, Luna pe ape

Lumina

de soare în asfințit...
Toate acestea ar trebui să ne dea de gândit!

Iar, în timp ce Marea-i pe lume o încântare
Autoritatea Supremă apasă covârșitor
de greu asupra numelui ei:
Marea-o lungă Legendă
Iehova doar un Cuvânt
Cântecul acesta neîntrerupt
de talazuri, freamătul apei în multiplele iazuri
exprimă un dor după Marile Începuturi
De care ne tot depărtăm
împreună cu Marea
ca-ntr-o derivă de fluturi.

Obârșiile

Rotindu-și de sus privirile
peste Mare (îi aruncă ocheade)
Vântul aleargă bezmetic pe pavimentul
de pietre verzi și tremurătoare
Iar din valuri ies la iveală
Obârșiile...

(Dacă și ele s-ar năru
ce-ar mai rămâne-n picioare
din tot ce există
decât o realitate săracă și tristă?!)

Iar odată cu seara
apare pe zări, transferată din Invizibil,
ca urcată din Moarte și
transformată în sul de carte
Barca cea de papirus și pergament
a zeiței Astarte

Ascunsă în dosul cortinei de stele
Marea și ea
luminează adesea
în concurență cu ele

Sărbătoarea opaițelor

Mi-am aruncat ochii întâmplător

pe firmament într-o seară:
Cei doi „gemeni”...se convorbeau de zor
în dimineața sticloasă,
stelară

Marinarii ieșiseră pe covertă
atrași de lucirile bolții și ei
contemplând înserarea și depărtările
Cu cerul aproape
ascultam seară de seară concertul
orchestrei ascunse sub ape:
în bubuitul surd de talazuri

În liniștea fermă a intermundiilor
El semăna cu boncăluitul de coarne
de cerb,
un muget de taur galactic...
(Taurul Ceresc al zeiței Astarte,
cel învins de Ghilgameș)

Iar deasupra de mări și de constelații,
de fiii rătăcitori ai Luminii
Suprema Vrere cerea aprinderea felinarelor:
Sărbătoarea Opațelor
Învierea

Apocalypsis cum figuris

Din lucarna mea agățată
de nasturii bolții, cercevelele cerului
urmăresc atent disputa pe care
încă de la-nceputuri norii
o poartă cu vântul

Din aceste suburbii siderale privesc
ca prin magic ocean
înspre zăriștea Sfârșitului-asfințitului

(prin vântul istoriei, eu
mă ițeam) mă gândeam:
evenimentul acesta inestimabil
nu poate fi
decât un ultim galop
al Celor Patru Cai!

Estimp, retrași pe uscat
 colegii mei marinari
 făceau din nou să murmure Marea
 povestind-o la para vreunui foc de tabără
 lângă cabana din lemn de corăbii
 Focul vesel la care seara
 adunase toată suflarea

Prințesa de aer și cartea

Prințesa are aer în oase
 pene ronde pe aripi (elicea
 unei moriști, aparat de zbor)
 Zilnic apare-n fereastră
 în Colonia de Scribi
 să ciugulească
 firimituri și secunde... Înarijata
 e-o întrupare de înger!

Ea bate des din pleoape și face
 bruște din cale-afară mișcările
 mătură scările
 norilor – și cărările,
 pârția lor luminoasă
 (Adesea îmi intră și-n casă,
 -n odăi de modest muritor,
 cu tot cu aparatul de zbor!)

La fel se întâmplă cu cartea:
 iese singură din bibliotecă și sare,
 bate ușor din aripi prin aerul încăperii
 aterizând în fața mea pe noptieră
 gata deschisă (la o pagină-anume,
 nicidecum oarecare)
 Planând peste văi și crevase
 sub ceruri interioare

Ela Iakab (n. 05.04.1976, Lugoj), Doctor în Filologie (2010), este profesor de Limba și literatura română în orașul natal. A fost redactor la revista „Banat” (2004-2009), este în trei colegii redacționale, „Actualitatea literară, „Carmina Balcanica, „Reflex”. A publicat cărți de versuri, studii critice. Între premiile primite: pentru publicistică, recent, pentru *Poemele de la Aehtris*, 2020, Mențiunea de Merit „Sigiliul lui Dante”, conferită de Societatea „Dante Aligheri” din orașul La Spezia, în 2020.

Viziune celestă

Sub imensul Arbore
din poarta lunară
a templului,
o putere ciudată
zămislea semne
în brațele mele.

De aer. De foc.
De pământ.

*Nimeni nu a purtat semnele
în viața de pământean,
fără să fie atins de moarte.*

*Nu-mi cere ierburi sacre,
nu-mi cere elixirul,
te-a însemnat Zeul,
nu mai ai nume,
ești ofrandă.*

Pe umărul drept al sacerdotului,
neclintită era acvila, oarbă
și golită de spiritul ei.

Oameni tăcuți pregăteau
barca și rugul. Dansul cuvenit
ritului de trecere, fecioarele,
pânzele albe, cercul de pietre.

Au trecut trei zile.
Au trecut trei nopți.

Și vie am rămas.
Mai vie decât toți viii.

Viața semnelor

Curgea, nevăzută,
în viața trupului meu.

Implacabilă.

Cum o viziune celestă.

La zidul de piatră diafană

Marele Spirit
al muntelui invizibil
ne-a înzestrat
cu vedere nocturnă.

Traversam fluvii oprite
și trupurile noastre
se metamorfozau
în aer incandescent.

Urmașul celui dintâi
înțelept al templului,
pe un fluier de cedru
ne-a înfășurat umbrele
și le-a ascuns în luntrea
destinată morților.

În foc ritualic să ardă,
scrum să se facă
și să se piardă,
pentru totdeauna,
în apele învolburate.

Apoi, fără nicio
remușcare,
ne-a alungat
pe un țarm străin.

Cu noi, tăceri umane
plecau în pribegie.

Pe drumul fără întoarcere,
au venit lupii albi
și ne-au dus în grota lor,
departe, departe,
la zidul de piatră diafană.

Poemele de la Aethris

E locuit de solitudini
rotitoare
aerul dintre degetele
mâinilor mele,
care nu te-au mai atins
nici la apus, nici la răsărit.

Nu, nu am încetat să vin
la vama dintre lumi.

Mă urmează cei ce
până nu demult,
locuiau stepe
acoperite de iarba Vieții,
împleteau și dezlegau
nodurile celor patru vânturi.

Nu, nu am încetat să te iubesc.

Adolescenți, miriade,
recită,
în acorduri de aulos,
poemele de la Aethris.

Ursa Mare

Amintește-ți vremea
când eram cei născuți
în zodia rară
a copiilor din profeție.

Dresează și tu șoimi
cu trupuri eterice.

Se vor prăbuși din cer
șapte sute de tunete.

Va renaște
forța originară
a iubirii noastre.

Și Ursa Mare
ne va înveli
trupurile îmbrățișate
în aureola ei,

cu sunete
din ere pierdute.

Străvechiul ritm al nopții polare

Poate că dincolo de praguri,
locuim sub același
ecuator celest.

Sub același soare călător
deasupra celor ce au fost
și sunt predestinate
să fie, în vecii vecilor,
nerostite de cei ce vestesc
prăbușirea meteoriților,
trecerea în alte zodii,
aliniera templelor
cu astrele constelației
Triangulum.

Poate și tu ai plecat
în deșertul alb
de la capătul nordic al lumii,

să dai ghețarilor
forma absenței mele.

Poate și tu ai rămas
în culmea sferică
a muntelui tău,

să vezi cum tulbură
iubirea mea
străvechiul ritm
al nopții polare.

Ion OPRIȘOR

Ion Oprișor (n. 23.01.1958, com. Turceni, jud. Gorj) este poet și pictor. Trăiește la Lugoj, coordonează Cenaclul literar „ANOTIMPURI” Lugoj, este membru al Uniunii Scriitorilor din România. A colaborat la reviste de specialitate din țară și străinătate: „Orizont”, „Orient latin”, „Reflex”, „Actualitatea literară”, „ProSaeculum”, „Luceafărul”, „Familia”, „Arca”, „Confluente literare”, „Sintagme literare”, „Creneluri sighişorene”, „Reșița literară”, „Convorbiri literare”, etc; din

diaspora: Germania (München), Austria (Viena) Canada (Toronto) și Italia (Roma).
A publicat mai multe volume de versuri, primind mai multe distincții/ premii ș.a.

îngenunchez și număr lumânările nestinse
dintr-o existență anterioară
din când în când trebuie să acopăr umbra
cea nevăzută ca moartea
mi-a spus cineva: pregătește-ți nașterea
moartea are urmași care se dau în leagăn
cu ochii închiși.
cobor în oglindă clipa îngerilor
doar ei o mai pot salva
beau vinul nou
ca un naufragiat care a greșit apele
pipăind alte țarmuri
azi e doar azi și nu știu mâinilor mele
ce iluzie li se potrivește.

aproape, destul de aproape
îngerul lumii desprinde din toamnă
cercuri concentrice
ar putea fi un semn
nu-l las să se amestece
Dumnezeu știe ce poți atinge cu ochii
nu am crezut niciodată că am
să pot vedea ieșindu-ți din palme
pâlcuri de păsări foșnind
a păduri de mesteceni.
de două zile singurătatea e fericită
netulburată de fantezmele unui miracol
prin care
chipul tău
ca o lumină răsare.

știu că a fost vară
privirile din malul moale
chiar de departe strigau
să rămân în apele tale

și nu mai șitu
dacă din tine sau din catarg
sau din ceruri râvnite
zburau pescărușii ființei în larg
ținând între aripi
un vis cu pleoape rotunde
strigând peste ape:
dar noi unde suntem, unde?

uneori te visez
deschizi ferestrele și în loc de aer
intră păsări cu gheare mari
scurmându-mi ochii.
alteori se apropie de tine
cu firimiturile mâinilor mele în gheare
vor să te atingă
și tresari
ținând în palme clipa
din care mă nasc și mor în acelaș timp.

aprind focul seara
mâinile așteaptă ceva nemaivăzut
să-l cuprindă
tu privești ca într-o oglindă ovală împărțită
în două
jumătate se teme, jumătate îngăduitoare
unul din ochi născoceste boabe de grâu
dăruindu-i-le celuilalt și toate izvoarele lumii
se opresc la poarta stelelor fără să le aprindă
umbrele fosforescente ale pietrelor
te înspăimântă
nu-ți fie teamă
vei dezlega semnele
Dumnezeu lasă mereu o fereastră deschisă.

deasupra mea aleargă lupi
și zvonuri.
pe tarabele minții

ne hrănesc dinții lor otrăviți.

cheile gândului
legate în nisip
niciodată înțelese
niciodată perechi, niciodată eu
capabil să-ți pun în palme
taina ultimei iluzii.

fiecare zi are alte ferestre
cu alte lumini și cu alte drumuri.
cu aceleași semne domoale toamna
prezice viitorul pe bucăți de cer.

crucile cimitirelor se vor aprinde
iar morții de afară
vor fi fericiți.

gurile de piatră înjunghie drumul
iar ochii imenși ai zeilor
măsoară la nesfârșit umbrele timpului
înapoi și înainte, redeșteptând
credința naivă a umbrei.

iață Doamne un stol de păsări cum dă năvală
bătând din aripi peste ochii zăpezii
dacă asta-i ziua aceea
îngroapă-l la marginea cerului
acolo unde nebunii țopăie
sperând să îl atingă.

am crezut
că nu pot destăinui nimic
nici măcar dâra de lumină a îngerului
pe care o culegeam în somn
mult mai târziu am scris
despre toate acestea revendicând într-un fel
timpul foștilor zei
atunci când ușa zădărniceii
deschisă de aripa nopții

avea ochii mari, transparenți
și nu vedeau niciunde
până într-o zi, era noiembrie
au început să vadă cum ninge.

mi-ar fi fost aproape totuna
vânătoarea de spaime începuse deja
și de atunci, în fiecare dimineață
un străin se trezește în locul meu
iar ferestrele desenează aripi
pe spatele tău.

și nu mi-e ușor
să vorbesc despre dragoste
tu și părul tău arămiu
ți-aș fi ieșit în întâmpinare
precum Argus
să-ți desenez în palmă
o ureche
doar așa
să mă auzi cum te strig.

Nicolae SILADE

Nicolae Silade (n. 4.12.1956, Făget, județul Timiș, România) este poet, jurnalist, redactor șef la Lugoju, 1991-1997. Din 1997 este fondatorul și directorul ziarului „Actualitatea”. Din 2010 este fondatorul și directorul revistei „actualitatea literară”. A publicat în: reviste literare din România, Austria, Franța, Germania, Spania, Serbia, Israel, Canada, SUA. A publicat mai multe volume, poezii ale sale au fost traduse în limbile: engleză, franceză, germană, spaniolă, maghiară și ebraică.

everest

II

ajunge un ciripit de păsări să te trezească la realitate un susur de apă ce curge fără oprire o rază de soare ivită de după muntele înzăpezit după o noapte care a durat milenii și e ca o primăvară care vine pentru prima oară e ca o întoarcere în paradisul din care te-ai alungat și începi să vezi începi să auzi glasul domnului printre pomii din grădină așa începi cu o

întoarcere în sine după risipirea în cele lumești cu o urcare pe everestul dinlăuntrul tău oamenii da oamenii cum spune carl sandburg ei sunt firele de iarbă ale lui walt whitman trestiile gânditoare ale lui pascal ei șlefuiesc minunile până când nu mai rămâne nimic din ele ei învăluie simplitatea într-o mulțime de zorzoane nu e ușor să renunți la ei dar pentru o întâlnire cu

dumnezeu merită merită să renunți la tine însuși pentru a te câștiga pe tine însuși oamenii da oamenii unii se vor mai bogați decât alții mai puternici decât alții mai în față mai sus mai presus de oameni n-am văzut însă oameni care să vrea să fie mai buni decât alții mai iubitori decât alții mai înțelepți n-am văzut oameni care să vrea să fie mai oameni decât oamenii și nu

nu trebuie să urci everestul ca să fii deasupra lumii trebuie să cucerești everestul dinlăuntrul tău ca să fii și începi să fii când începi să înțelegi și începutul tău e chiar începutul lumii și e ca o primăvară care vine pentru prima oară în lumea aceasta împietrită în care tu ești mișcarea în lumea aceasta în mișcare în care stai împietrit ca statuia lui mihai eminescu

VII

la poalele muntelui e o biserică albă biserica schimbarea la față lângă biserică e un râu care sapă în piatră și își face drum printre stânci n-am văzut sculptor mai mare ca râul care sapă în piatră și își face drum printre stânci

de cealaltă parte a râului e o vilă albă vila familiei doboșan ion și sofia doboșan

acum 100 de ani ei au donat-o episcopiei să fie casă de odihnă pentru preoți

și din 24 de camere preoții au făcut 40 comuniști le-au transformat în hotel

[iertăți-mi această istorisire dar vreau să vedeți cum printre meandrele unui gest măreț dumnezeu în marea lui bunătate face întotdeauna dreptate]

după revoluție vila a ajuns din nou la episcopie cum au dorit sofia și ion doboșan

și hotelul comunist cu 40 de camere a devenit așezământ pentru 40 de maici

și prin purtarea de grijă a preasfinților părinți i-a fost sfințit paraclisul

și prin purtarea de grijă a domnului a devenit mănăstire
mănăstire cu hramul nașterea maicii domnului

acum

între mănăstirea nașterea maicii domnului și biserica schimbarea la față
eu mă plimb de-a lungul râului care sapă în piatră și își face drum printre
stânci

și parcă asist la renașterea maicii domnului și parcă sunt martorul
schimbării la față

chilia sfântului ioan de la prislop

I

se pare că a fost spus totul despre tot. dar nimeni nu a spus totul despre
tot cum voi spune eu. de aceea scriu. de aceea poezii. de aceea eu. și
spunerea aceasta se poate face în câteva cuvinte și se poate face într-o
infinitate de cuvinte. dar pentru a elogia miracolul acest miracol care este
viața nu sunt niciodată destule cuvinte. pentru că miracolul nu poate fi
descriș. miracolul nu poate fi înțeles. miracolul se cuvine a fi trăit la
maximum și elogiât până peste poate.

eu eram acasă și când nu eram. și mă simt acasă și acum când sunt. și voi fi
acasă mai ales când nu voi mai fi. când nu voi mai fi printre voi. dar unde
veți fi voi când eu voi fi acasă? când eu sunt acasă dintotdeauna pentru
totdeauna. nu e un miracol oare că pot pune asemenea întrebări acum
când sunt acasă printre voi iar nu când sunt acasă doar cu mine însumi? eu
nu vă întreb. eu vă rog să vă întrebați. și mai ales vă rog să vă răspundeți.
cât mai aveți timp. cât vă îngăduie timpul. timpul care vă are pe voi. pentru
că voi nu aveți destul timp să-l aveți.

și pentru că există viață după viață și viață deasupra vieții de după viață
cel mai bine ar fi să nu vă puneți întrebări. cel mai bine ar fi să trăiți. să
trăiți din plin miracolul. să-l elogiați din plin. la nesfârșit. pentru ca el să
dureze la nesfârșit pentru voi. și iubiți-vă! iubiți-vă unii pe alții! nu pe voi
înșivă! căci pe voi vă iubește îndestul viața.

când Dumnezeu m-a întrebat: cine ești tu? cine vrei să fii? n-am știut să-i
răspund. mă gândeam să fiu apa. pământul. sau despărțirea apelor de
pământ. mă gândeam să fiu focul. să fiu cerul. sau toate laolaltă. lumina
care luminează în lume și întunericul n-a biruit-o. mai târziu i-am zis:
doamne vreau să fiu eu însumi? și Dumnezeu mi-a zis: să fii! iată-mă
așadar printre voi. bucurându-mă de miracolul fiirii. de puterea cuvântului

care zice: să fii! și dintr-odată totul este. bucurându-mă că sunt aici și acum printre voi și că sunteți și voi odată cu mine. cerul înstelat deasupra fie! și un cer de stele dedesubt!

m-am născut ca să mă văd pe mine. cel care este. m-am născut ca să scriu despre mine. cel care voi fi. să nu credeți că nu există ceea ce nu se vede. pentru că tocmai ce nu se vede face să fie ceea ce există. ceea ce se vede. dar cum se fac nevăzute cele ce se văd și cum se fac văzute nevăzutele să nu vă întrebați. pentru că e un miracol. iar miracolul nu poate fi înțeles. miracolul se cuvine a fi trăit la maximum și elogiat până peste poate. cu dragoste. cu foarte multă dragoste.

II

cât de uman e Dumnezeu când ne vorbește de iubire. și cât de divin e omul când iubește.

III

I-am căutat pe Ioan de la Prislop în chilia sfântului Ioan de la Prislop. în casa sfântului. cum se spune. I-am căutat în silvașul de sus. dar el plecase mai sus. lăsând în urmă o biserică. biserica satului părăsit. vezi [google/maps /silvasudesus](https://www.google.com/maps/place/Silvasul+de+Sus/@46.8541667,25.4166667,7z). zoom 7x.

era un secol XV pe sfârșite. un început de secol XVI. și un tânăr cu numele Ioan. închinoviat la mănăstire. care a ales să ducă o viață aleasă. care a trăit printre monahi. o vreme. până când vremea i-a arătat că până și pașii călugărilor tulbură liniștea de la Prislop. acea liniște dumnezeiască. și a pornit mai sus.

s-a lepădat de patimi. s-a lepădat de amintiri. s-a lepădat de lume. și s-a retras. în sine însuși s-a retras. acolo unde nu e loc de ntors. nici timp de amăgire. e mai degrabă o suire în ființa lumii. în dumnezeire.

și urcă sihastrul prin pădurea de fagi. și rădăcinile lor îi deveniră trepte. și între un țarm prăpăstios și altul zări izvorul. izvorul silvaș. cel care curge la fel ca atunci. curge pe sub mănăstire spre silvașul de sus. curge pe sub mănăstire spre silvașul de jos. ca să urce apoi pe căi nevăzute la chilia sihastrului. să-i potolească setea. setea de adevăr. acolo.

acolo și-a săpat Ioan chilia în stâncă. cum și-a săpat-o numai Dumnezeu știe. acolo a devenit de neclintit precum muntele. acolo s-a nevoit până la moarte. până dincolo de ea. cu neștiut de grele ostenele. cu rugăciuni și

ajunări. cum spune doxologia.

și pe când săpa o fereastră în munte [probabil o fereastră spre Dumnezeu]
doi vânători îl împușcară. din greșeală spune legenda. dar nu a fost
nicidecum o greșeală. a fost o mai repede înălțare la ceruri. o mult mai
grăbită înălțare la Dumnezeu.

și a rămas chilia goală. o privesc și văd. îl văd pe Ioan. îl văd pe Sfânt.
zâmbind făpturii noastre de pământ.

jos lumea se-nghesuie înspre mormânt. spre mormântul lui Arsenie Boca.
Sfântul ardealului. cum se spune. și în tăcerea de mormânt le-auzi și
rugăciunile din gând.

Adriana WEIMER

Adriana Weimer (n. 13. 02. 1967, Lugoj) este poetă, bibliotecară (Biblioteca Municipală Lugoj), jurnalist cultural, promotor cultural foto-video. Este membră a Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Timișoara; membră a Societății Ziariștilor din România; membră a Societății de Științe Istorice din România-Filiala Lugoj; redactor la „Monitorul de Lugoj” la „Actualitatea literară” și la „Actualitatea” (Lugoj); secretar general de redacție la revista „Sintagme literare”; redactor șef la revista „UNIREA”, Viena; redactor la RTV „UNIREA” (Viena). A publicat mai multe volume de versuri. A câștigat numeroase premii și distincții literare.

POEMELE MĂRII

Sărut infinit

Adun
scoici colorate
și nisipul sărat
îmi măsoară pașii
alături de-ai tăi.

Libertate,
sentimentul
Mării celei mari
mă cuprinde,

îmi cuprinde
iubirea,
gleznele,

mijlocul,
fața,
ca-ntr-un sărut infinit.

Nețarmurită iubire
Nețarmurită-i iubirea
la țarmul tău
fără sfârșit...

Seninul tău
e acum și al meu,
zbuciumul meu
e acum doar al tău
val după val
ne spunem
bucuria revederii.

Îți ating cerul
În largul tău,
în largul meu,
te cuprind în priviri
Mare...

și valul tău
mă înalță
și seninul tău
mă cuprinde.

Îți ating cerul
cu inima,
cu iubirea.

Energie vie – Marea
Energie vie – Marea
mă cuprinde-n priviri,
o cuprind în priviri,
mă cunoaște
ca fiind a ei

– energie vie
din energie vie –

îmi cunoaște pașii
pe nisipu-i sărat și fierbinte
cu miile de scoici
răscolite de valuri,

îmi cunoaște
iubirea,
și seninul,
și cuvântul
renăscut înspre ea.

Iubirea mea

Iubirea mea,
sunt aici întru tine,

cu tot soarele
și seninul
în suflet.

Iubirea mea,
ești aici întru mine,

cu tot verdele
Mării
în priviri.

Clepsidra cuvântului

Măsor timpul
prin clepsidra cuvântului

și tot nisipul Mării
îl măsoară curgând

– scoici sfărâmate
sub talpa timpului,
și a mea,
sub umbra timpului,
și a mea.

E-o contopire de mări
– o mare de cer,

una de apă
și una de nisip –

și zbuciumul timpului
– val după val,
clipă după clipă,
trecere după trecere –

dincolo de clepsidre
și cuvânt.

Suflet-iubire

Mare-smarald
cu suflet-mister

dragostea mea
renaște
cu fiecare senzație
a valului tău,
a scoicilor frânte
sub talpă...

Suflet-iubire
cu privire smarald.

Dulcea lumină

Am adunat în priviri,
și în suflet, și în minte,
fascinația pietrelor
spălate de valuri,
Marea Egee

– piatră din trupul muntelui,
(val din trupul mării
și nesfârșitul zbucium
din ochii tăi albaștri...)

Mă vei chema cândva
în brațele tale
să pot să gust
din înșorita Cretă a Greciei
dulcea lumină?

POEZII DE IERI PENTRU AZI

ANONIM

Stihuri politice închinat Sfântului și Făcătorului de minuni Nicolae

Sfinte Nicolae, celu ce în lume ai strălucitu,
Cu mari minuni ești vestitu,
Că în toată lumea minuni ai arătat
Și de toți ești prea lăudatu;
Pre totți cei ce te chiamă îi izbăvești,
Priimește și de la noi acastă închinăciune,
Ci nu ne uita dintr-a ta rugăciune.
Că celu ce ai la Dumnezeu multă îndrăznire
Și poți să-lu faci spre noi cu milostivire,
Ție, dinutr-ale tale, Ierarșe sfinte,
Acestu odoru aducemu cu sufletu fierbinte;
Tinde-ți daru sfinta mână și-lu priimește
Și cu rugăciunea ta pre noi ne păzește.

Molitvenic, Rîmnic, 1739

Bibliografia Românească veche, tom II, 1910, p. 87

ARTE POETICE LA ROMÂNI

Costache NEGRUZZI

Cîntece populare ale Moldaviei 1840

Natura voiește ca omul să-și cînte plăcerile și suferințele. Prin cîntecele sale, el își zugrăvește gîndul, năravurile, faptele, într-un cuvînt, toată ființa sa; cîntecul este o răsfrîngere a sufletului său.

Precum și în Europa civilizată, lăcuiitorii dealului au deosebite vorbe și obiceiuri de lăcuiitorii văiei; precum orice tîrg, orice sat are a sa particulară fizionomie, fieștecare țară are cîntecele sale, a căror muzica și poezia sunt potrivite cu firea pămîntului său și caracterul lăcuiitorilor ei.

În țările friguroase, muzica este rece, ca și pămîntul; iar de ce te apropii de climate stîmpărate, vezi că fieștece nouă zi este înzestrată cu nouă frumuseți. Circulația sîngelui făcîndu-se mai repede prin încălzirea razelor soarelui, este pricina astei plecări atît de vii spre desfătare. Cu cît un norod e mai apropiat de amiază, cu atît mai mult îndemnul acesta se face mai iute, mai puternic. O natură îmbilșugată se îngrijește de toate trebuințele omului; florile și poamele sunt tot pe același arbore. După zile frumoase urmează nopți și mai frumoase, și vremea se numără nu după ceasuri, ci după plăcere. Din aceasta vine astă trîndăvire, acest drag farniente, astă silnică plecare către joc, cîntec, danț și plăceri a simțurilor.

Moldavia, atît prin poziția sa geografică, cît și prin climatul său, se poate socoti printre țările organizate pentru muzică. Moldovanul, de un natural vesel și molatec, e puțin grijaliv pentru a doua zi. Mulțămît în coliba sa sigur că semînța ce a aruncat-o într-un pămînt abia brăzdat are a-i da însutită roadă, gîndește numai la astăzi, iar pe mîne îl lasă în voia Domnului. În toată duminica, adunîndu-se la casa unui bătrîn, flăcăii și fetele alcătuiesc o horă. Matroanele vorbesc de gospodărie, iar bătrînii șezînd pe prispă și privind la fiii lor, au acel aer patriarhal, care nu-1 găsim astăzi decît în omul sătean, necorcit cu alte nații, căci păstrează încă toată simplitatea primitivă. Cîte puțin-puțin, danțul se înferbîntă; moșnegii, care bătea măsura întovărășind cu glas tremurînd pe lăutarul ce strigă în gura mare, lăsînd abia să se audă tonurile scîrțîitoarei lui vioare, sar, se amestecă printre tineri și încep a dănța, încuragînd cu pilda lor pe junii mai rușinoși. Atunci lăutarul strigă și mai tare, și, ca să înveselească pe dănțași începe:

Gheorghe! Gheorghe! și Marine!
Țineți nevestele bine,

C-oi veni-ntr-o seară bat

Ș-oi da năvală la pat ș.c.l.

Ce hohote! Ce ropote! Dar lăutarul vede multe frunți încrețindu-se; simte că trebuie să-și schimbe cîntecul, dacă nu vrea să iaie o plată cum n-o așteaptă, de la Gheorghe și Marini, pentru că în cîta vreme vor fi pe lume neveste frumoase, au să fie și bărbați geloși. Începe un allegro:

Du-te, du-te la bărbat,

Să nu dau piste-un păcat !

Du-te, du-te, fata mea,

Să nu dau piste-o belea !

Du-te, du-te de la mine,

Să tiu dau piste-o rușine !

Du-te la bărbatul tău,

Ce ți l-au dat Dumnezeu ș.c.l.

Odinioară cimpoiul era muzica norodului, dar cimpoieșul, suflînd, nu putea spune acele ce spune lăutarul. Abia cînd sudoarea înroua frunțile, cînd picioarele obosea, găsea el vreme a-și spune glumele și cimiliturile ce înveselea pe ascultători.

De aceea și pînă astăzi, cimpoieș și măscărici este sinonim.

Sunt deosăbite cîntece populare: cîntul ostășesc sau istoric, cîntul religios, cîntecul dragostei și a nunței, și cîntul codrului sau voinicesc.

În Moldavia cu greu se poate găsi astăzi vreo urmă de cîntec patriotic; astă țară a cercat prea multe prefaceri ca să-și mai poată aduce aminte de vremile eroice [...] și însă istețimea, naivitatea și duhul satiric a poporului românesc se văd în toate cîntecele sale.

Voiești a-l vede naiv? ascultă pe tînăra fata tînguindu-se pentru lungă-depărtarea amantului său:

Cine-a zice Nițu vine,

Da-i-aș rochia de pe mine;

Cine-a zice c-au venit,

Da-i-aș ce i-am juruit ș.c.l.

De cine dorul se leagă,

Nu-i pare lucru de șagă,

Că de mine s-au legat,

Parcă nu-i lucru curat ș.c.l., ș.c.l.

Junele amant însă are o vorbă mai gravă. El dă vina asupra duhului rău pentru că amoreza lui nu vine la înțîlnire:

Ucigă-te crucea, drace!
Ce nu scoți pe puica-ncoace ș.c.l.

Dar ce e statornic pe lumea asta? Uită pe plăvița fată pentru nevasta
smolită, și în vreme ce ea privind unda curgînd, plînge zicînd:

Sau nu socotești c-odată
A să fie judecată!
Sau nu știi că vremea vine,
Să dai samă pentru mine? ș.c.l.

El cîntă cu o barbarie crudă:

Fato de birău!
Și de țăran rău,
Ce șezi la pârău,
Rogi pre Dumnezeu
Ca să te iau eu?
Că eu te-oi lua,
Cînd te voi vedea
Cu pruncu pe brață,
Cu lacrimi pe față.
Că eu te-oi lua,
Cînd eu voi vedea
Ursul cu cercei,
Îmblînd după miei,
Lupul cu cimpoi,
Îmblînd după oi,
Vulpea cu mărgele,
Culegînd surcele,
Și-un iepure șchiop
Într-un vîrf de plop ș.c.l.

Cîntul religios se aude numai în sărbătorile Crăciunului. Atunci, în
toată seara vede cineva pe uliți o trupă de șapte-opt inși, îmbrăcați cu
haine și coroane de hîrtie poleită, purtînd săbii și sulii. Ei merg din casă în
casă reprezentând misterul nașterii în Betleem. Actorii acestui mister
sunt: Ierod, magii și suitele lor, care poartă steaua. Începînd prin un cînt în
care magii arată țelul călătoriei lor, pe rînd se recomand lui Ierod, care-i
cercetase cine sunt. După ce fiecare își spune numele, îl întreabă și ei: „Dar

tu cine ești?" Ierod, mînios de o întrebare atît de indiscretă, sare, scoate sabia și răspunde:

Eu sunt Ierod împărat,
Care pe cal a-ncălecat,
Și pămîntul au tremurat.

Sfîrșitul este că, împotriva istoriei, Ierod se înduplecă a merge să se închine și el Pruncului-Dumnezeu, și cîntă toți un imn de laudă.

Asteroforii asemenea intonează imne asupra nașterii Mîntuitorului. Aceste cînturi sunt psalmodiate cu multă monotonie.

Cîntecul nunței e îndestul de naiv:

Taci, mireasă, nu mai plînge,
Că la maica-ta te-oi duce,
Cînd va face plopul pere,
Și răchita vișinele.
Lado ! Lado! * ș.c.l.

* Cantemir zice că acesta ar fi un nume de zee a dacilor. (N.A.)

Ne rămîne a vorbi de cîntecul voinicesc sau tîlhăresc. Moldavia a avut și ea ai săi Fra Diavoli din tot clasul de societate. Vasile cel Mare, Bujor ș.c.l. au avut și ei epokele lor. Fiecare au murit cum se cade unui viteaz, de sabie sau de ștreang.

Vasile, numit cel Mare, era un tîlhar crud și superstițios. Arma lui era o secure grozavă, cu care despica în două pe oricine întîlnea, boier, neguțitor, țăran; și însă această fiară sîngeratică credea păcat de moarte, a mîncă carne vinerea sau miercurea. Odineoară intrînd cu banda lui în casa unui neguțitor, după ce l-a despicat în jumătate cu securea, a înjunghiat pe femeie și a zvîrlit copiii pe fereastră, companionii lui spărgînd lăzi, căutînd prin poduri, pe sub paturi, unul a dat peste o oală cu unt; flămînd fiind începu a mîncă. Abia-l zări Vasile și furios lovește oala, o sparge și, dînd strașnică palmă hoțului călcător de post: „Păgîn spurcat, îi zice, nu te temi de Dumnezeu a mîncă fruct miercurea?”

Bujor era mai romantic. Nu mai puțin crud decît Vasile, era fără milostivire cătră boieri și neguțitori. Înverșunarea lui însă cruța femeile și copiii. Adese îmbla incognito prin sate și tîrguri, cercetînd pre săraci și miluindu-i din prăzile bogaților. De aceea și pomenirea lui n-a perit ca a lui Vasile, și cîntecul lui e de obște știut:

Frunză verde de năgară,
Au ieșit Bujor în țară;
Pradă popii și-i omoară,
Pe ciocoi îi bagă-n fiară.
Haideți, feciori, după mine,
Că știu calea-n codru bine,
Ici, în vale, la fîntînă,
Două fete spală lină ;
Bujor le ține de mină,
Ici, în vale, la pîrîu,
Două fete spală grîu ;
Bujor le ține de brîu ș.c.l.

De cînd românii avea necurmăte războaie cu leșii și cu ungurii, ne-a mai rămas un cîntec:

Frunză verde peliniță
Pe cel deal, pe cea colniță
Mi se primbă-o cătăniță
Cu doi bani în punguliță,
Și cu doi în buzunari,
Cu doisprezece lăutari ș.c.l.

Este de luat seama că mai toate cîntecele populare se încep cu frunză verde. Judicînd cineva, va vedea că ideea e îndestul de poetică. Frunza verde! Ea vestește primăvara, ea este emblema nădejdei, singurul bun din cutia Pandorei; singura mîngîiere și mijlocul a suferi celelalte rele ale acestei bune lumi. Frunza verde în traiul ei samănă cu viața!

Aceea însă ce caracterisește pe moldovan sunt doinele sau cîntecele muntene. Privească cineva pe acești tineri flăcăi, cu pălăriile rătunde împodobite cu pene de păun și cu roze, cu pletele lăsate pe spate în unduioase coame, cu cămeșa albă ca zăpada, încinși cu curele late, cusute cu bumbi și cu ghioci, și zică învățatul anticar de nu e asta acea tunică virilă, atît de prețioasă la romani; vază aceste opinci legate cruciș pe pulpatele lor picioare și tăgăduiască că nu sunt coturnele romanilor?

Costumul fetelor e îndestul de pitoresc și simplu. Vezi astă tînără fată cu părul împletit în două cosițe ce cad ca niște vițe de aur pe feciorescul ei sîn? Poartă o cămeșă cusută cu altițe; e împregiurată cu o fotă albastră ca viorica de pe fruntea ei, și în picioare are pantofi galbeni sau roși. Nevestele se deosebesc prin ștergarul sau fesul roșu ce poartă, și

În astă simplitate e mult mai preferat decît toate zorzoanele magopațelor
din orașe. Flăcăi, fete s-au prins la horă. Lăutarul cîntă:

Pentru tine le-am tras toate,
Ș-apoi zici că nu se poate? ș.c.l.

Cînd însă danțul și-a luat toată întinderea, începe:

Elenuță de la Piatră,
Cu percica retezată
Ce-ai fărâșcat lumea toată,
Vin' să te sărut o dată!
Să mă farmeci și pre mine,
Ca să mă iubesc cu tine,
Hai, Eleno, la grădină,
Să săpăm o rădăcină,
Rădăcina macului,
Ca s-o dăm bărbatului,
De ți-i bărbatul urît,
Ia țărână de la mormînt,
Și-i presară-n așternut
Să se scoale surd și mut.
De ți-i bărbățelul drag,
Așterne-i pe vatră-un sac,
Și-i dă-n mînă o vărguță
Ca să s-apere de mîță ș.c.l.

Cine a fost acea Elenuță, a căria nume vremea și anii ni l-a păstrat?
Cine ne va spune cît a fost ea de frumoasă? Zadarnică a fost truda noastră
de a putea afla ceva despre ea; nici o tradiție! nici o poveste! Atîta vedem,
că era măritată și iubea; dar farmecul ce avea trăind Elenuța l-a lăsat și
după moarte. Care e acel bătrîn, tînăr, nobil sau prost, mare sau mic, ce nu-
și simte inima săltînd întru auzul cîntecului ei? Odinioară, boierii cei mai în
vîrstă trăgea danțul; domnii însuși intra în horă, auzind acoardele
cîntecului Elenuței. În vremile noastre, domnul Mihail Suțu – cel de pe
urmă domn grec, care ar fi urmat pașilor Mavrocordaților și a Muruzilor,
dacă întîmplările l-ar fi iertat – îl danța adeseori. Dar precum altele,
asemenea și Elenuța este uitată. Civilizația a omorît-o!

În vremea sărbătorilor de Paști, muntenii au particularul lor cîntec.
Cum se adună șapte-opt flăcăi, îndată unul scoate fluierul din cingătoare și
începe a fluiera; toți se prind la danț, cîntînd în hor :

Subt o poală de dugheană
Mîndruța mă cheamă ș.c.l.

Pe urmă, după cîteva pahare de vin, danțul se aprinde, fluierai
începe un allegro animato. Toți cîntă:

Subt potcoava cizmei mele,
Șede dracu ș-o muiere
Și mă-nvață-a face rele ș.c.l.

Cine i-ar vedea atunci, ar socoti că, negreșit, ei au hotărît sau să
prăbușească pămîntul, sau că picioarele nu sunt ale lor.

Muzica acelor mai multe cîntece de gură e în tonul minore, tîngăioasă și melancolică. Mulți învățați muzici disprețuiesc cîntecele românești, a căror cuvinte nu sunt așezate după regulile prozodiei, și muzica după tractatele meșteșugoașe de armonie; căci pentru dînșii arta este tot, natura și inima nimic. Dar s-au găsit oameni care au aflat dulceața acestei simple poezii. D. Herffner a alcătuit o uvertură dintr-un cîntec de danț, căruia nici armonie, nici originalitate nu-i lipsește. D. Rujițki a pus pe note pentru pianoforte o colecție prea nimerită. Și acesta e un lucru îndestul de greu, căci nici într-un fel de cîntece nu credem că se pot găsi atîtea trilere, atîta prelungire în sonuri, atîta modulație în ton. Un moldovan care n-are idee de note și joacă flautul numai din deprindere, totdeauna va executa mai bine un cîntec, decît cel mai iscusit flautist.

Sfîrșind acest articol asupra cîntecelor naționale, nu putem lăsa a nu pomeni frumoasele balade a mumei lui Ștefan și a nimfei Dochia, renviate din pulberea veacurilor de d. aga Asachi, pre oare nu ne sfiim a le recomanda atît cetitorilor noștri cît și oricărui artist străin, ca pre niște cap d-opere de melodie.

Arte poetice. Romantismul, Univers 1982, p. 587-594

POEME ROMÂNEȘTI ÎN LIMBI STRĂINE

Max BLECHER

GEDICHT

I

Dein Blick trägt in sich einen Kahn und schickt ihn mir
gefüllt mit Samt aus schwarzen Augen und kleinen Diamanten
und so viel Träumen aus so viel Tiefen gestern in der Dämmerung
ein Engel hängte sich an einen Augenblick des Glücks
und seine abgefallenen Flügel knirschen unter deinen Füßen
auf Schnee wie viele Blumen, wie viele Äste, wie viele Finger.

II

Mit Meereskleid in der Saphirmuschel gehst du oder gleitest aus
Segelschiff oder Akrobat, du senkrechter Fluss mit Stirnband
des blauen Haares Fülle von Farnkraut oder Schrei
und siehe da ein Fenster verbeugt sich, tauscht deine Durchsichtigkeit
und du bist eine tote Frau, ein Gespenst mit Meereskleid
in der Saphirmuschel, die Palme streckt den Arm
zum Gruß, Schiffe fahren ihre Reise und die Wolken
zum Dämmerung die Schönheit.

DAS PFERD

für Sașa Pană

Das Pferd mit dem Ausdruck des Hochmuts im Heu
Auf dem Weg eine Haarsträhne in der Sonne
Es hebt sich von der Erde, löst sich vom Boden
Die Erdflecken schneien ihm unter die Hufe in der Himmelsbläue
Wie Leinwand am Mastbaum
Des Tages
Bläht sich seine Fächermähne zum Himmel
Das Pferd ist die Frau des Wasserschmucksteins
Mit Wolkenbrüsten
Mit der wirklichen Gebärde einer Kralle
Im Gehirn
Und eine Fahne im entfärbten Todesschlaf
Insel am Morgen kalten Wahnsinns
Wie ein Tropfen Quecksilber auf dem Teppich.
Das Pferd tritt herein, das Pferd tritt hinaus
Zwischen fruchtbare Bäume
Mit Ohren aus Luft

Und Ohringen aus Spatzen
Das Pferd bricht auf in die Welt.

GANG

für Pierre Minet

Schreitend ersterben die Schatten meine Schritte
Wie der Flug eines dunklen Kometen
Und der Asphalt hinter meinem Rücken vertilgt mich
Mit allem was ich war und allem was ich dachte
Wie ein Magier
Bestimmt mein Leben zu vernichten.
Es reiht sich eine fehlerfreie Häuserfolge
An diesem Wege der doch
Etwas besagen muss
Es hängt ein Himmel ohne Farbe, ohne Duft, ohne Fleisch
Über meinen Schritten ohne Wichtigkeit
Mit geschlossenen Augen trete ich in eine schwarze Schachtel
Offenen Auges trete ich in eine weiße Schachtel
Und wie sehr ich mich mühte etwas zu verstehen
Brechen schwere Hämmer jede Einsicht in meinem Kopf.

HIRTENGEDICHT

Es ist ein Pflanzenbeet mit Wasserfingern
Trink das und schau
Die ausgezackten Damenröcke aus roher Milch
Die unterirdischen Riesen ertränkten sich mit Himmelblau
Und die Seen offener Münder blieben unbewegt
Vier Ochsen unter einem Baum der Wirklichkeit trotzend
Knien und bekränzen ihre Hörner
Mit Tollkirschenblüten.
Zwischen Wolken weht die Vollkommenheit des Weinens
Und Lämmchen saugen an Regenzitzen
Der Planet des Schlafes breitet sich über die Ebenen
Auf die Wellen der Quelle rinnt der letzte Widerschein
Wie die letzten klaren Worte eines Sterbenden
Während du verzauberst, schaue ich
Mit den schmückenden und verhängnisvollen Knöcheln
Unserer Liebe.

Traducere în limba germană: **Mircea M. POP** și **Joachim SCHWIETZKE**

Florentin PALAGHIA

Ђутљиви затвореници

На улици људи
ходају по речима
и од досаде се грле.

Трамваји лењо зашкриле,
моје се кости од плуте
урушавају у нежну празнину.

Комадам се од сенке песме
исписане по листу
од стране аноранског песника.

Traducere **Natalia Puslojic**

Љупка кроки

Пао сам јеп је небо
било толико плаво
да је море драхтало
као медитација
снег је полегао попут листа од хартије
по којем сам писао, писао
Да....

Од снега јеси

Ти снег јеси и жежеш ме
куда ме твоје небеско око.
потнем се и покајавши се
как хвалим светлост
твоју од снега.
Вечиности се молим да постојим,
месо испуњено месом твојим.

у ноћи

У ноћи пруженож као клопка
речи це сударају с тмином
и крикну ономатопејски.
Покушавам да их спасим од цмрти.

Сала их чујем како пате
и угледају песнике

спремне да их претворе песме
одједном на хиљаде збезда у паду.

Сопствени мој крст

Удаљаваше са жељом
да ме вуче за собом
у неизвесност.
На хиљаде мрава круже у очима.
Гледао сам опијен
понад схега
обешено сунце
спремно да ме смрви
руке ми добијају облик крста
сопственог мог крета.

Traducere **Adam Puslojic**

У страној земљи

У страној земљи
ја се растере
и корал ме гуше.
Време нема вредност.
Облаци пролазе и сенке
мртвих се прикирадају.
њихови кораци ометају скамењен тишина.
Покушавам да побегнем
али њихов бол ме прати
немам више физичко стање
и камење је тако хладно
да веје.

Traducere **Slavomir Grozdenovici**

Marius CHELARU

In campana

le suole delle campane lottano fra tempo e non tempo
sorseggio come un ubriaco delle stagioni passate
le accarezzo come delle cosce
le tengo tra i palmi come dei seni che mi illuminano
carichi di tutti i miei amori fecondi

una foresta passa adagio accanto al mio sguardo
odora di verde
poi mi copro di volo
quando le gru scivolano nel mio occhio vestito d'autunno
dentro i fiori già spenti

il mio villaggio respira ancora
nella mia meraviglia
i palmi della terra mi accarezzano quando torno a viverla
un giorno alla volta
poi
la tristezza degli alberi sui cui rami siedono angeli e storie dimenticate
mi sta accanto
quando la città mi divide in due anime
attraverso le quali posso piangere separatamente per i miei mondi

Viaggio

da lontano qualche villaggio abitato dalla solitudine
scorre lungo la strada

d'ora in poi vedo
uccelli neri che si strappano dalla carne del giorno

i cavalli da ombre di silenzi della sera arrivano sul mio cammino

da lontano
vedo le case sospese come lacrime
dai sussurri della sera

alle finestre di alcune
cresce la luce
come un fiore della vita

dal tetto delle altre
dimenticate da tutti e da nessuno
scoppiano alcuni ricordi arrugginiti
custodi delle facce di una volta
vestiti di veli di volo del tempo

le case antiche
- testi scritti con lettere deserte -
abitate dalla solitudine
seccano lentamente

fiori non annaffiati di vita
ignorati
premuti dalle piume delle nuvole
che passano sempre più pesanti
e più freddi
le case
muoiono di solitudine

grida oscure mi raggiungono
da oltre l'oblio

sul lato della strada
ricordi
in abiti bianchi e neri
abbandonati dai proprietari

la strada prosegue verso la città

traduzione dal romeno di **Eliza Macadan**

Dumitru VELEA

La veilleuse de l'usée icône en argent
D'Apollon mon dieu
(Eminescu)

*

La main d'un saint s'attarde dans le désert à l'attente d'un nuage,
blanche,
et si penchée vers l'au-delà qu'une goutte de rosée
glisse sur ses doigts...

*

Le baiser du seuil luit parmi les miroirs renversés;
il y a longtemps sur les visages endormis et enveloppé,
au poids du pas il s'accroche désespéré
par le sourire de la bouche non-embrassée.

*

Palper ce n'est pas de l'ivresse, les facettes de l'arche libérée avec de la
fumée
retourné presque blanc, la brise des cendres du serpent?

o, le redressement du saint corps sur les eaux: l'agenouillement dans le désert
et personne ne se montre, errance sans espoir, sans figure
(un signe c'est beaucoup dans la mort si tu peux encore le garder!)
le désir de celui qui n'entend pas son cri –
c'est le chant du crépuscule?

*

Il marche à tâtons, et aucune main tendue vers lui,
(oh, l'agonie du marbre a les regards déchus dans le ciel
par un murmure muré dans les rêves)
et personne ne sait
comment l'ombre poursuit l'oiseau en vol.

*

Ce n'est pas dans le désert et c'est la peine amère enveloppée dedans –
la cuisse de la femme s'embrasse avec de la mort et lui
en aimant il s'est éparpillé, comme une toile psalmique
restée à sa place comme un anneau
ressenti tant de fois sur le doigt
et jamais échangé devant les autels;
la croix et le sable se souviennent de lui
dans l'étreinte. C'est ...

*

Enveloppé de silences, le tremblant soupir attend
d'une paupière à une autre paupière...

(6 poèmes de *Luciféra I* (Éditions Cartea Românească, Bucarest, 1973;
recueil écrit entre le 20 juillet et le 15 août 1970).

Traducere în limba franceză: **Denisa Crăciun**

Ion MUNTEANU

et où des vieux seaux toujours

voici les frêles agneaux pâturer dans le ventre de la brebis
et seuls tes yeux sont restés aussi inassouvis
allons, viens voir des basiliques sur la nappe d'eau
et parmi les herbes des saints adoucés par le repas d'agape

c'est le pré, sans fin, le pré –
une façon de nous imaginer l'éternité

et viens sur les collines ou viens ailleurs
là où la forêt a débordé hier encore

et où des vieux seaux toujours
ils peinent à faire sortir la lumière des profondeurs

ils peinent à faire sortir la lumière des profondeurs

petite élégie sur les coquelicots

des coquelicots embrasés nous n'avions plus trouvé,
qu'environ trois
en s'attardant l'été avait fauché leurs tendres bras

nous n'avions plus trouvé ni le chemin archiconnu
à travers le maquis
maintenant cachés dans les bois les yeux de dragon nous épient

nous non plus n'étions pas ce qu'autrefois nous étions
c'est pourquoi je pleurais calmement dans ton giron

c'est pourquoi je pleurais calmement dans ton giron

l'hiver, ce lit nuptiale

il fait nuit dans le bourg
comme dans les yeux du poète homère
et dans ceux du voyant jorge luis borges

(La pensée de toi est le filet
qui ramasse mes poissons du ciel)

quelque part dans une maison
un homme embrasse sa solitude
c'est son seul souvenir
d'une journée lumineuse

il fait noir dans le bourg
et le désespoir commence sa ritournelle
en tenue de gala dans les ruelles

le silence s'étale au-dessus du bourg
comme un tapis dévorant ses couleurs
comme un homme tué par sa rêverie

(la pensée de toi est le phare

qui appelle à la maison
mes navires de la mer)

saches que
l'hiver est un lit nuptial
puisque les arbres y entrent dénudés

oui oui
l'hiver est un lit nuptial

entendez-vous le bruissement du drap de feuilles?

entendez-vous ?

écoutez!

la chanson de l'ombre d'héraclite

seul le feu m'appelle par mon nom maintenant
sur l'eau et par-dessus les rives en flottant
ma mémoire s'écroule dans l'écume de la mer noire
et dans la taule de l'allumoir

moi aussi autrefois j'aimais la vérité
oui, autrefois une femme m'aimait
(la flèche de zénon n'avait pas encore touchée la pomme
ni ternie l'atome de démocrite)

j'ai connu l'enivrante odeur du vin,
et la morsure de la feuille par l'épée du givre
juché sur le dos du mulet
en cheminant vers la bien-aimée, souvent le ciel je touchais

maintenant seul le feu connaît mon nom,
c'est la pierre la mère qui m'abrite dans son ventre
mon ombre fait mûrir les noisettes de la forêt
et mes pleurs plantent leurs éperons dans cette dernière chanson

et mes pleurs plantent leurs éperons dans cette dernière chanson

lettre au sujet d'une neige inattendue

après ton départ, la neige a couvert les allés
de fleurs de coing, de géraniums immaculés
c'est pourquoi les jeunes tilleuls s'enivraient
dans les forêts noires et ceinturées

et maintenant, à travers notre vieille cité
des poètes passent avec des cuivres, avec des violons, avec tout un bric-à-brac,
présenter leur doctorat sur la solitude
et sur des peines insipides, de deux sous...

il a neigé, il a neigé dans les allées
aux fleurs de coing, aux géraniums immaculés
les jeunes tilleuls, après ton départ,
ils se sont mis à renifler la trace dépareillée de tes pas

ils se sont mis à renifler la trace dépareillée de tes pas

Traducere în limba franceză: **Denisa Crăciun**

Laurian LODOABĂ

FARBFLECKEN AUF DEM DONAUKANAL

Ich bin des Todeskusses überdrüssig
in der Einsamkeit,
selbst wenn ich für die Frucht des Himmels blute
und Schatten aus dem Wachsmuseum
über mich rollen,
in Handschellen gelegt,
für einen zusätzlichen Sommer...
Zwischen mit Graffiti gepuderten Mauern
erspähe ich das Bild mit den Wachsblättern
auf der vereinsamten Straße,
die zum Prater führt;
und ich nehme Abschied
(von der Kaiserstadt).

* * *

Eine epileptische Sonne
Überschattet ihr Antlitz.

Zwischen Klammern
der leere Strand
das Leben dieser Frau.

DER WASSERFALL

Ohrenbetäubendes Getöse,
das Licht spaltet die Felsen;
zwischen den Ufern
eine Regenbogenbrücke.
Der Blitz blinzelt
auf deinen Wimpern
einen Tag
zwei
tausend...
Der letzten,
den allerletzten
werde ich nicht vergessen.

EINSETZENDER SCHNEEFALL

Allein geblieben
wie eine schwarz- weiß Fotografie,
vergessen in einer Schublade –

Gefrorene Schneeflocken
belasten meinen Blick.
Paar Zeichen
nur uns bekannt,
gelöst aus dem Efeu der Netzhaut,
auf der es unerklärlicherweise
zu schneien begonnen hat.

PASTELL

Es schneit
unter einem ultravioletten Himmel
auf deinen weiß – violetten Busen.
Lediglich ein Sternenfriedhof ist noch geblieben.
Der Schnee ist auf Deinen Lippen
geschmolzen:
von weiß in violett.

SPÄT

Dein Blut fließ durch mich.
Die verflossenen Liebschaften
verlangen von mir einen Vorteil,
den ich übersehe.

Es ist zu spät.
Das Licht der Auferstehung
ist in meinen Handflächen
mit dem letzten Schneefall geschmolzen.
Wir schreiten zur Auferstehungsmesse;
glauben wir noch an Unsterblichkeit,
gleichgültig, ob die Vergessenheit
uns aus dem Tode zuruft?

DER VORLETZTE TAG

Morgens eine Sonne wie noch nie.
Es ist November
Am Rande der Schwimmbecken
Sammeln die Stewards die Abfälle mit ihren Netzen.
Alles ist unerklärlich...
Die Parkanlagen mit Sagopalmen auf dem Rasen,
die orangefarbenen Hibiskusblumen
und unweit von diesem grünen Ektoplasma
im November
das blaue ruhige warme Meer;
am Strand aneinandergereihte Liegestühle
auf denen die braungebrannten jungen Frauen
erotische Träume (haben)
mit geöffneten Beinen
gegen die Orangeninsel
ohne einen Grashalm;
ein runder Kaktus in einem Topf gewachsen –
und soviel.

Der Regen ist ein lächerliches Phänomen;
eine Holzbrücke zwischen dem roten Meer
und dem öden Strand, wo die Stille
des Meeres dem Stein und dem Sand gleicht.

Ein Boot kommt mich abholen:
den für einen Tag Gestrandeten
und nimmt mich auf eine weiße Yacht
namens Wien
(ich atme erleichtert auf).

Traducere în limba germană de **Hans DAMA**

The night

At night I dream all kinds of things,
then I see myself dreaming
so many beautiful things
with destiny's woman,
dressed in its colours,
stripped of skirts and ideals,
given back to me alone
that I start wondering
if the dreamer himself
is not but someone's dream,
maybe her dream, or, maybe, no one's
and in my dream I begin to be afraid
that I might finish returning
to the reality of a barren
empty day

Revelation

I threw stones at the great fools of the world
feeling that I was sinless
I lightened the darkness of morals with a torch of resin
hearing the damned souls crackling in its flame

I asked the angels to come and take me
from the hell on earth and underground
and they sent me a herald, a call

The sun seemed to have come into my house suddenly
blinding me, making me shiver

And I was taken on a huge wing
that kept floating motionlessly over an endless ocean
the bluish stretch of death

Inheritances

I have inherited the earth, I have inherited the world,
that is the popular slogan;
you, brother, have inherited your share,
and you, sister, yours

I alone have inherited myself,

only my shadow is like a bird in flight
warbling, fluttering its wing
over the mirrors of the lake

Everyone inherits what they are entitled to,
an extent of land, the house,
A cow, a tractor, a limousine, a factory,
I have inherited only my succession

The Aldebaran star and the Canopus star
the moon above Sahara and the one above the ocean
the sun in the sky and the one inside the earth
bathing my cheeks

A poem

to write a huge poem about the creation of the world
un ab urbe condita about the minor universe
about my town, about a country that keeps degrading slowly

a revelation to write like John in exile
the creation is the end after all
one and the same thing

to recount how this world walks on stilts
or crutches, rolls in the dust, in the stardust
in the devastating wars, in weddings and ecstatic unions
paying for entering through God's narrow gate

a minute poem to write about myself
in the wicked exile, in the rolling of the dark
hesitating to take a step, the only one,
into the angel's house, my guardian ever since the creation of the world

Translations by **Olimpia Iacob & Jim Kacian**

Emilia Poenaru MOLDOVAN

Alguien como yo

El cielo de mi ventana
lo tejen
las ramas negras
de los mágicos pinos de Hoia
cuya sombra se inclina

hasta mi
 me toca la cara
 me la acaricia con sus agujas largas
 no falseadas y severas
 eh, tú, me gritan
 con su pinchazo
 de lanzas de cruzado
 ¿hace ya cuánto de que no eres
 el motivo de alguien?
 eh, eh, alguien, alguien,
 alguien como yo
 no le responde
 a un bosque putrefacto

En tu ausencia

me arrastran los estandartes de la guerra
 por ciénagas de indecisión
 donde son adiestrados los perros
 de las glándulas sublevadas
 tú puedes irte
mon semblable mon frère
 en tu ausencia
 yo completo el puzzle
 de las esquirlas de la muerte
 esparcidas por todo el vivac
 de los márgenes derruidos
 del mundo que te comprendía
 y remiendo la armonía
 con cartas llenas de mínimas mentiras
 que brillan de belleza

Sin elección

en el siglo de las separaciones
 de la vida pasada tras de unos anteojos
 la ilusión pasea los dedos por la pantalla
 y locamente golpea golpea golpea
 sobre las teclas
 dando a luz nubes de escritos cuneiformes

 no podemos elegir
 asaltaremos las categorías

las pondremos en la urna común
juntamente con poemas calcinados
que llevan nuestro nombre
extraeremos al azar
países ciudades ríos películas chicas muchachos
e inspiraremos juntos
el último aliento
de este siglo venido a menos

Traducere în spaniolă de **Enrique Nogueras**

Constantin BOBOC

PSEUDONYME

ma chère j'ai écrit
pendant une nuit un cahier
entier
des vers pour entrer
dans ton nom
ma chère je n' ai pas réussi
d'entrer dans ceci et cela parce que
ton nom était un pseudonyme

MENUET

je regarde dans les yeux de l'enfance
doucement-doucelement le temps perd
sa configuration
les fleurs diaphanes poussent dans
les jardins du désir
sur le voile du souvenir
ma grand-mère brode un ange.

DES SUVENIRS DÉCOMPOSÉS

heure de reproche amer
des endroits pourris
décomposes sortent a la promenade
décomposes sortent a la promenade

les vases du désir sont vides
ils restent pendus du niveau
de certaines fontaines maudites
c'est de plus en plus difficile de mettre
en paroles des étoiles d'or.

Traduction: **Zaharia Macovei**

**„TRADUTTORE – TRADITORE”
SAU ÎNTRECEREA CU ORIGINALUL
DE PE COORDONATELE LIMBII FRANCEZE**

Florentin SMARANDACHE

I. Traduceri din vol. *ReSemnare. Poeme cu poeme*, Editura Duran's, Oradea, 2013/ vol. *RéSignation. Poèmes aux poèmes*, Oradea, 2013.
(*Fragmente/ Fragments*):

Zgomote liniștitoare / Bruits rassurants (p. 19)

- Le vent lèche mon front.
- Le temps se penche sur mes livres et en détache une à une, les feuilles.
- Les papillons se posent sur les abricotiers du jardin et les font fleurir.
- L'explosion muette du lys.
- Les trams, tels des escargots, font jaillir des étincelles de leurs cornes.
- J'ouvre les portes en verre de l'instant.
- La rivière, ornée de rubans et de fleurs, dégringole au hasard...

Flăcări arzând / Flammes incandescentes (p. 19)

- Les vagues gonflées des montagnes et le doux torse de la poésie.
- Très près de moi, aux élytres accrochés à la nuit, un petit grillon.
- De l'autre côté, la ville – une foire emmitouflée par les gens.
- La poésie brûle à l'intérieur.
- Il tombe de la neige humaine.

Urmașii anilor / Les héritiers de mes années (p. 22)

- La neige fait fondre l'odeur des ombres.
- Je suis un poète enneigé par les lettres.
- La fusée de la pensée prend son envol dans l'air le plus pur.
- La mitrailleuse de mes ennuis m'a mis au pied du mur.
- Immobilisé par les menottes de mes échecs.

- Sur le sable, l'ombre des pieds nus.
- Dans le ciel, la trace des étoiles étincelantes.
- Voici la nuit. Voici le feu.
- Moi, entre les deux.
- De ses vagues, la mer brode sa folie.

Extindere / Extension (p. 24)

- Je te berce en moi-même.
- Ma soeur à moi : l'étoile – lorsqu'elle tombe du ciel.
- Mon frère à moi : le soleil – lors de son coucher.
- Ma tante à moi : la douleur.
- Le nom ou les choses me cherchent.
- Le serpent court à toute vitesse.
- Toi, tu es une reine, rien que dans la nuit.
- Tu te piques dans tes rayons.
- Je regorge de moi, je m'étends en toi.

Autoportrait larmoyant (p. 25)

- Moi, je n'ai que moi-même, parfois.
- Je me poursuis jusqu'à ce que je trébuche contre moi-même.
- Aujourd'hui, les larmes me protègent contre les plaintes.
- Je ne croyais jamais apprendre à pleurer.

Elasticul memoriei / L'élastique de la mémoire (p. 25)

- Mes pensées sautent en l'air.
- Je remplis le stylo de ma mémoire.
- Une ariette de pensées pique mon cerveau.
- Tes yeux – couleur du crayon à cils.
- J'appointe le crayon de mon esprit. Je me revois étudiant, entassant le Temps dans une salle de lecture.

Eboșă în oglindă / Ébauche dans le miroir (p. 31)

- Moi, je me partage volontiers à tous.
- C'est de mon front que je me nourris.
- Ce n'est que vous qui saurez quand je serai mis au monde.
- Ce n'est que vous qui saurez quand je me meurs.

Desen interior / Dessin intérieur (p. 33)

- Je me suis acheté moi-même avec quelques illusions.
- Je suis allergique à l'amour hypocrite.
- Par où est-ce que je roule toujours ma bosse?
- Je me suis heurté contre un vers.

- La poésie ne permet pas que je me meure.
- Qui a inventé les limites, le temps, la fin?

Autopoem / Autopoème (p. 35)

- Je m'abreuve du vol d'un oiseau.
- Ce n'est que la chanson qui puisse me faire reposer.
- Je bouillonne jusqu'à ce que je déborde sur moi-même.
- Vous m'aurez trouvé en un temps à venir.

Cel care moare singur / Celui qui se meurt seul (p. 36)

- Le temps est différent d'un homme à l'autre.
- Mon aura se casse à cause de mes pleurs.
- Je vis dans la saison de ma chambre.
- Je suis celui qui se meurt seul.

Între cifre și versuri / Entre des chiffres et des vers (p. 43)

- Chemin tout droit : de l'hermétisme des chiffres à l'hermétisme de la poésie.
- Les cerises – sur des lèvres qui attendent le baiser.
- La poésie est une fleur parmi les mauvaises herbes.
- Entre des chiffres et des vers, je contiens en moi-même l'humanité toute entière.
- On est las de penser.
- Je porte un gros fardeau de mots sur mon dos.
- C'est que la vie a des cheveux à poils durs.

Urlete rănite / Cris blessés (p. 52)

- Que je sonne à la porte du ciel !
- Que j'attrape la maladie de soi !
- Arrête de te lamenter, mon âme à moi !
- Que je maîtrise les mots, et non pas l'inverse !
- Que je niche dans un poème !
- Que je flâne parmi les broussailles des idées !
- Que la paix soit avec toi, mon amour !

Mare înlăcrimată / Mer larmoyante (p. 55)

- La mer est un gouffre renversé.
- Une larme se meurt sur la pierre de l'oubli.
- Faire un tour dans le chariot lourd du Temps.
- La lumière est chaude.
- La mer embrasse son rivage.

O clipă cu tine / Un instant avec toi (p. 55)

- La maison dort en toute quiétude.
- Tes cheveux – éparpillés par les mouettes.
- L'horizon prend la couleur de tes yeux bleus.
- L'instant tombe.
- Dans le sable, la mer imprime des médailles de nostalgie.

Angoasă / Angoisse (p. 56)

- Une peur panique s'accroît auprès de la terre.
- Des silences à voix basse fixent l'éternité en un vol.

Introversiune / Introversion (p. 66)

- Personne ne m'a conduit à l'aéroport, je me suis conduit seul, partout.
- Que je choisisse un pays de non-adoption.
- J'ai dressé l'oreille partout.
- Mais l'histoire est historique et hystérique.
- On est toujours entouré par les soldats du mensonge.

Pro Patria (p. 67)

- L'unique couleur du paysan c'est la terre.
- Pour l'envolée du poète, le ciel est la terre de son pays.
- On déménage en nous le pays, où que nous soyons ...

Răspunsuri fără întrebări / Réponses sans questions (p. 67)

- J'écris par ouï-dire.
- Les arbres donnent de l'ombre en vain.
- La voiture se mit en route.
- Tout d'un coup, sans raison, le ciel s'est éclairci.
- La question, elle aussi, peut être une réponse.
- À condition qu'elle soit adressée.

Morală / Morale (p. 70)

- Connaître c'est maîtriser.
- Maîtriser c'est connaître.
- Comme un bien multiplié par un autre bien.
- Comme un mal fermé en une racine carrée.

Version française par **Constanța NIȚĂ**

BIBLIOTECA *HAIKU*

Marius CHELARU

*

Antologia WHA 2021, nr. 17

Ca în fiecare an, prezentăm antologia editată de Ban'ya Natsuishi. Anul acesta antologia, care a stat sub semnul covid 19, deschisă de un text semnat de Ban'ya Natsuishi, intitulat *A Short History of World Haiku* (în care trece în revistă etapele prin care s-a ajuns să se poată vorbi, în viziunea sa, de „world haiku”), cuprinde, între altele, 482 de poeme haiku semnate de 165 de poeți și scrise în 32 de limbi, între care și româna (prin autori ca Magdalena Dale, Vasile Moldovan, Valentin Nicolitoșov). În final, după o secțiune cu poeme care vorbesc despre covid, este o alta cu articole din viața și activitatea WHA, și WHA Gallery.

Ca de obicei, oferim cititorilor noștri poeme haiku ale autorilor antologați (și care nu au mai fost prezentați aici până acum) și pentru a vedea, prin intermediul versiunii în română, cum se scrie pe diverse meleaguri, dar și pentru a înțelege maniera de selecție. *Yotsuba Akano* (Japonia): „De departe/ un lup/ zgâindu-se la oameni”; *Joanna Ashwell* (UK): „ochi în ochi/ printre semințele căzute/ veverița și porumbița”; *Halo Sherko Bekas* (Kurdistan-Irak): „În final/ toți vom pieri/ de flagelul singurătății”; *Tibor Bornai* (Ungaria): „Îmi țin gura. Ce aș vrea să spun/ nu e un speech/ să fie spus”; *David Boyer* (SUA): „Înainte de a ști unde mergi zăpada de un inch”; *Kunihiro Buma* (Japonia): „Un bărbat/ intră și iese/ din turnul Veșniciei”; *Silvija Butković* (Croatia): „Mirosul ploii/ În brațele vântului? Un nor se rostogolește”.

*

„Haiku International”, no 150, 2021

Acest număr al revistei este deschis de un anunț despre decesul domnului Akito Arima, care a condus Haiku International Association, și the Haiku UNESCO Promotion Council, pe 6 decembrie, 2020.

Apoi Radu Șerban, fost ambasador al României în Japonia, care l-a cunoscut pe Akito Arima, semnează un articol intitulat *And yet... Dr. Arima* pe care îl putem pune sub semnul *In Memoriam*. Personalități ca dr. Akito Arima, care au avut o carieră remarcabilă, își au locul lor în istorie, și în istoria literaturii țării lor, prin opera, prin faptele lor dar și prin discipoli, prin cei care l-au cunoscut.

Prezentăm câteva poeme ale unor autori din acest număr al revistei Membri ai Haiku International Club), care nu au mai fost traduși aici în română: Motoko Kuroda (SUA): „O frumoasă doamnă anonimă/ m-a ajutat să mă ridic/ din noroiul drumului în primăvară”; Tsukazuki Bonta:

„Libelula în țărână/ Crucea Sudului/ pe cer”; Sato Nobuko: „Curcubeul/ construiește un pod mare/ Râul Amur”; Nishimura Momoyo: „Un cal aleargă/ prin pădurea Tadasu no Mori/ briza primăverii”.

Revista are în final o secțiune de poeme din acest număr alese și comentate de Kazuhiro Nakamura, vicepreședinte HIA.

*

Ion Scumpieru, *133 de ani de relații România-Japonia*, Coperta: Victor Potra, Fundația Europeană Titulescu, București, 2013, 846 p.

Am scris, în timp, pagini despre relațiile (diplomatie) dintre România și Japonia. Acum avem o carte pe această temă, documentată din surse diplomatice/ jurnalistice/ etc, scrisă de un diplomat, Ion Scumpieru, cu un CV care îl recomandă; câteva date: între aprilie 1972 – octombrie 1974 a urmat cursul postuniversitar de limba japoneză la Universitatea de limbi străine din Osaka, trimis de MAE, între ianuarie 1978 – iulie 1981; iulie 1990 – iunie 1994; septembrie 1996 – aprilie 1999 a lucrat în cadrul Ambasadei României la Tokyo, în calitate de secretar II, consilier și ministru consilier, răspunzând de relațiile culturale și apoi de cele politice româno-japoneze ș.a.

În cele 846 de pagini abordează pas cu pas, detaliat, de la începuturi, cu diversele etape/ personaje de rezonanță în ce privește tema/ aspecte (diplomatie, comerciale, de politică de stat, „problema Basarabiei”, de pildă și altele) care au definit, în timp, relațiile dintre România și Japonia. Sunt multe teme/ aspecte abordate documentat, dar aici o semnalăm, pe scurt (pe larg o vom face cu altă ocazie, cel mai probabil), dar cu interes, cum am făcut și cu volumele semnate de Radu Șerban, fost ambasador al României în Japonia, conștienți că acest fel de cărți, scrise de astfel de autori ne pot oferi o perspectivă mai completă din unele puncte de vedere.

*

*

*

Nina Kovačić, *Mrmor Valova/ The murmur of waves*, editor: Mirko Kovačević, prefață: Božica Jelušić, ediție plurilingvă; traducători – engleză: Djurdja Vukelici Rozici, germană: Beate Conrad & Klaus-Dieter Wirth, spaniolă: Veljka Ružička Kenfel, română: Alexandra Flora Munteanu, japoneză: Hidenori Hiruta, bulgară: Iliyana Stoyanova, slovenă: Alenka Zorman; portugheză: Sérgio Niguém, ilustrațiile interioare și coperta: Branimir Dorotić, Hrvatski sabor kulture, Zagreb, Croația, 2020, 168 p.

Nu este prima dată când semnalăm o carte a Ninei Kovačić. În primăvara lui 2018, în *Biblioteca haiku*, prezentam *Proljetni Čaj/ A spring tea*, în care erau, ca și în acest volum, și poeme în română.

Cartea este apărută tot sub egida Asociației Culturale Croate (care am înțeles de la autoare că este cam ca Institutul Cultural de la noi, ca rol asumat, dar, din ce am priceput, sprijină altfel decât instituția noastră creatoare, și, spuneam, chiar apariția cărților de lirică niponă reflectă asta). Despre felul său de a scrie, care, în linii mari, nu cunoaște modificări semnificative, am scris, așadar nu vom mai insista acum. Au apărut și teme care au rămas „actuale” – cum este, din păcate, cea a refugiaților. Mai notăm doar că și aceasta este o ediție în mai multe limbi, câteva poeme (nu aceleași) au și traduceri în câte o altă limbă.

Și aici cele mai multe dintre poeme (deși poate din traducere uneori, din punct de vedere formal, scapă acest lucru) sunt scrise, deși nu cu totul, aproape de maniera clasică. Spre deosebire de volumul amintit, aici nu mai regăsim variante de scriere tip monoku. Și acum, poemele sunt grupate (după prefață), în manieră personală, în secțiunile: *Formele umbrelor*, *Șoapta picăturilor de apă*, *Ca și noi*, *În căutarea luminozității*, *Cu simțurile larg deschise*, *Amprente*, și, în final, apoi date despre autoare, despre ilustrator, mulțumiri, fragmente din cronicile/ recenzile/ semnalele despre cartea anterioară (între care și cea din „Poezia”). Și aceasta este îngrijit realizată și editorial, și ca design – și ilustrațiile, sugestive și din punct de vedere al complementarității cu textul, dar și prin contrastul interesant între modernismul lor și căutarea formulelor clasice din poeme, fiind redată tipografic reușit.

Foarte probabil, cum am spus și data trecută, este o autoare interesantă, ale cărei poeme cred că le voi mai întâlni în diverse reviste și antologii. De aceea în acest număr prezentăm și câteva poeme ale sale în traducere, separat de această rubrică.

*

Florentina Loredana Dalian, *Deal fără turme*, cuvânt de deschidere (*Cirește-amare*): C.T. Atanasiu, haiku, Editura PIM, Iași, 2020, 84 p.

Despre Florentina Loredana Dalian am mai amintit, nu doar în „Biblioteca haiku”. Autoare de versuri, proză, lirică de sorginte niponă, a publicat până acum mai multe volume, fiind prezentă în diverse reviste, antologii ș.a.

De data aceasta ne propune un volum de lirică de sorginte niponă (apărut ca a douăzecea carte într-o colecție intitulată *Prispa cu greieri* („în amintirea lui Dumitru Radu”, scria C.T. Atanasiu) – „Debut”, dar în care nu sunt neapărat, din ce înțelegem, cărți ale celor la început de drum. Este o

inițiativă bine venită, sub egida blogului *Romanian kukai*.

Deși este mai degrabă îndreptată spre cerințele „clasice”, nu doar formale, spre natură, Florentina Loredana Dalian își structurează cartea în mai multe secțiuni, cu titlul dat de un haiku dinlăuntrul acestora. De pildă: „Flori de măr căzând/ pe sângele mielului –/ cucul a tăcut”; „Drumul troienit – / la casa părintească/ nici o potecă” ș.a. Nu ne vom opri la detalii tehnice, de structură ș.a., ci mai spunem că din poeme se degajă o nostalgie aparte, cumva și o singurătate care pare dificil de... temperat, un dor de frumosul (poate și de altădată) dăruit de clipe aparte, care și-au lăsat amprenta în inima autoarei, a timpului care curge fără istov. Dar și de frumusețea împrejurului, a pădurii/ satului (și în opoziție cu un anume fel de „apăsare” a urbanului: „Râu prin orașul/ cu-atâta praf și beton –/dor de ducă-n munți”), a amintirilor, a „detaliilor” care dau atâta culoare vieții noastre la un moment dat, a zilelor de care are parte.

(Alte) Două exemple în încheiere, în așteptarea altor volume ale Florentinei Loredana Dalian, dar și ale altor autori de gen: „teiul de pe stradă/ înflorind pentru nimeni – / martoră luna”; „Nici felinarul/ nu-mi mai așteaptă pașii/ pe vechea stradă”.

*

Vasile Cojocaru, *Lumină și iluminare*, poeme haiku, prefată: Vasile Moldovan, Editura PIM, Iași, 2020, 84 p.

După ce a publicat după ieșirea la pensie (din acest volum primul poem, citim, este din revista „Haiku”, 2018), devenind apoi membru în cele două societăți de haiku din România, fiind premiat la două concursuri organizate de revistele „Albatros” și „haiku”, remarcat și la unele concursuri internaționale, nemțeanul Vasile Cojocaru a dat luminii tiparului această carte. Prezentarea autorului, a pașilor săi prin viață, meseria de energetician (care, probabil, are un rol și în alegerea titlului acestui volum), apropierea de lirica niponă ș.a., toate acestea sunt prezentate succint dar lămuritor de vechea sa cunoștință, Vasile Moldovan.

Pe scurt, autorul optează spre cerințele „clasice” ale poemului (tematic, formal etc.), mai ales, dar și ale modului de organizare a cărții etc., dar nu cu obstinație. Dovadă și structura cărții (după prefată): Primăvară iar, Vara la mare, Toanele toamnei, Dincolo de (ano)timp.

Deocamdată, după o primă lectură a creațiilor sale, remarcând și înclinația spre o atmosferă tradițională, care aduce aminte multora dintre noi (și) de lumea satului/ a copilăriei (cu mirosul de otavă, lanuri de rapiță, bobocii de rață ș.a.), îi urăm bun venit la „Biblioteca haiku”, și, în așteptarea altor volume ale sale, cităm două poeme din acesta: „Mugurii deschiși –/ bat darabana-n sat/ picurii ploii”; „În otavă/ rochița rândunicii/ tăiată de coasă”.

*

Teodor Dume, *durerea pietrelor*, Editura PIM, Iași, 2018, 78 p.

În această carte autorul, al cărui nume l-am pomenit mai des la „Biblioteca de poezie”, scriind despre poemele și/ sau aforismele sale, și-a intitulat una din secțiuni „Micropoeime”. Aici se vede că „modelul” avut, pentru unele, cel puțin sub aspect formal (am în vedere mai ales numărul de silabe, deși nu totdeauna, cum nici nu toate au cele trei rânduri, cezura/ kireji) este haiku, în viziunea „clasică”, întrucâtva.

Nu știm dacă Teodor Dume va persevera sau nu, dar semnalăm cartea sa și încheiem cu două exemple: „ciori după ploaie – / pete împrăstiate/ în lanul de grâu”; „ziua recoltei – / un pepene și doi țânci/ în căruța plină”.

*

Maria Tirenescu, *Cu sufletul în palme*, poeme tanka, cuvânt de deschidere: Florin Grigoriu, Editura StudIS, Iași, 2020, 90 p.

O carte, de astă dată numai de tanka, scrisă în nota în care ne-a obișnuit cu precădere în ultima vreme, sub semnul nostalgiei, al rememorării/ amintirilor/ meleagurilor natale/ curgerii fără istov a timpului ne propune Maria Tirenescu. Dat fiind că am semnalat ades cărțile sale vorbind despre opțiunile stilistice/ felul de a scrie, notăm doar că textele sunt mai degrabă subsumate mesajului, mai puțin stricte din punct de vedere formal, și mai puțin fiind vorba (cum nici din punct de vedere tematic nu este cazul) aici de perspectivele/ trendurile „agreate” în ultima vreme în ce privește acest gen de poem, cât pur și simplu de ceea ce își dorește și cum și-a propus autoarea să scrie. Exemple: „Luna plină/ se ascunde/ după nouri – / mă gândesc la bunicul/ care se îndepărtează.”; „Câteva frunze/ căzând pe cărbunii stinși/ îmi amintesc de tine – / ai venit cu frunze verzi/ și-ai plecat când au căzut.”.

Poemele sunt grupate în ciclurile: Ochi de copil, Tabburi, Nostalgie, Toamna vieții.

*

Coord. **Doina-Maria Tudor**, *Poemele toamnei*, poezie de inspirație japoneză, cuvânt de închidere: Elena Stănescu, editura PIM, Iași, 2020, 88 p.

Semnalăm un proiect coordonat de Doina-Maria Tudor, despre care avem informații doar din prezentarea de final a Elenei Stănescu: profesor de limba franceză, membru/ activ pe unele situri de limbă franceză și/ sau legate de lirica de sorginte niponă, publicând și în Japonia, având ca mentor, între alții, pe Nagata Mitunori. Am început astfel pentru că maniera în care a fost alcătuită această carte îmi pare că amintește, într-

adevăr, cumva, și de culoarele franceze dar și de alte viziuni despre cum ar putea arăta azi haiku (în linii mari modern, dar păstrându-i esența).

Poeemele sunt subsumate unor teme variate (exemple: ploaie de toamnă, brumă, Luna, Calea Lactee, tulnic, măceș ș.a.), fiecare fiind deschisă de un motto sau mai multe fie dintr-un autor universal, fie de pe un site, din cultura universală sau după un „anonim” ș.a.), și sunt semnate de 20 de autori, așezați în pagină în ordine alfabetică a numelor: Oana Aurora Boazu, Ioana Bud, Daniela Capotă, Florin C. Ciobîcă, Vasile Conioși, Florin Golban, Florin Grigoriu, Mona Gheorghe, Mona Iordan, Letiția Iubu, Ioan Marinescu, Dan Norea, Luminița Petrea, Vasile Moldovan, Virginia Popescu, Nicole Pottier, Marin Rada, Elena Stănescu, Valeria Tamaș, Maria Tiresescu. I-am amintit pe toți acești autori, și pentru că, fiind, în genere, cunoscuți publicului de gen, cititorul poate înțelege, știindu-le felul de a scrie, și că avem de a face cu o diverse alegeri formale/ stilistice ș.a., cu o viziune generală spre „clasic”. În încheiere două poeme: Nicole Pottier: „pasărea rănită/ se ascunde printre flori –/ culori de toamnă”, Daniela Capotă: „muzeul satului – / în tulnicul bunului/ pânza unui paing”.

*

Ana Drobot, *Foșnet pe alei*, poeme haiku, ediție trilingvă română-engleză-franceză, prefată (*O carte de excepție*) de Valentin Nicolîțov, cuvânt pe coperta a IV-a: Andreea Maței, București, 2020, 100 p.

Este prima carte a Anei Drobot (până acum a mai publicat altele trei: *Gânduri japoneze*, 2016, *Plimbări*, 2017, *Drumul spre Japonia*, 2020) pe care o semnalăm cititorilor „Bibliotecii haiku”. Deși intrată relativ recent în lumea haiku (în 2014 a avut apărut în antologia *Chemarea cocorilor*, după ce, în același an, scrie Valentin Nicolîțov, a început să se intereseze de acest gen de poezie), până acum, autoarea a obținut mai multe premii naționale și internaționale. Cu studii universitare de engleză-franceză își traduce singură poemele și în acest volum.

Interesantă este, dincolo de evidenta documentare, maniera în care, deși este adeptă a „regulilor” clasice, în mare măsură, începând cu rolul/ locul naturii în haiku (și, de aici, evident, termenii sezonal – kigo) până la arhicunoscutul (și discutatul (și) în rubrica noastră) 5-7-5, alege pentru a păstra ideea/ imaginea pe care vrea să o transmită „afectarea” numărului de silabe, fără, însă, ca poemul să piardă. Pe de altă parte, poemele sunt grupate în patru secțiuni, dar nu sezoniere și nu patru: *Primele priviri*, *Amintiri*, *Vise*, *Raze de soare*, *Gânduri*, pentru ca, spre final, volumul să cuprindă și *Note de lector*, semnate de Maria Oprea, informații despre autoare, cărți publicate, premii.

Sunt mai multe de remarcat la Ana Drobot și la acest volum realizat cu gust, dar, pentru o, sperăm, primă prezentare, remarcăm delicatețea imaginilor surprinse în poemele sale, fie că e vorba despre sentimente umane, de pildă iubirea, fie despre natură.

Trei exemple de poeme din carte: „Macii de pe câmp – / culoarea obrajilor/ la întâlnire”; „Primele versuri – / la picioare căzut/ un șir de castane”, „Primii muguri –/ aproape terminată/ cerneala verde”.

Alte cărți ale autorilor de haiku

*

Iulian Dămăcuș, *Humorul în proza sudului românesc*, Editura Charmides, 2018, 158 p.

În toamna lui 2020, la „Biblioteca haiku”, scriam despre o altă carte a lui Iulian Dămăcuș, *Calea lui Nastratin*, apărută în 2020, după *Manierism și pitoresc în literatura sudului românesc*, 2016, și *Humorul în proza sudului românesc*, 2018, convins că o semnalasem și pe aceasta din urmă deja. O facem acum, notând că este un demers deloc facil, dat fiind și subiectul, și arealul geografic avut în vedere, cu nuanțele specifice de la loc la loc, dar și maniera în care a lucrat autorul. Între altele, a avut în vedere operele unui număr de remarcat de autori din diverse epoci (de la Anton Pann la Ion Roșioru, Doina Ruști sau Ovidiu Dunăreanu) care a considerat că au tangență, în scrisul lor, cu subiectul abordat.

Dat fiind că suntem la *Biblioteca haiku*, semnalăm doar succint această carte, și ca o invitație la lectură, dar și în ideea că se va bucura de și atenția confracților.

*

Olga Duțu, *Constanța culturală 2018*, Editura Celebris, Constanța, 2018, 254 p.

Prima carte din această „serie” a Olgăi Duțu pe care am semnalat-o a fost *Constanța culturală 2017*, apărută la aceeași editură. Remarcam și atunci, subliniem și acum, participarea sa la diverse evenimente care au avut loc pe parcursul unui an în Constanța, fie ca spectator, fie colaborând cumva. Sunt texte cu tematică variată, interviuri, articole ocazionale, rememorări, recenzii, gânduri ș.a., grupate în capitolele: I. Centenarul Marii Uniri, II. 170 de ani de la Adunarea de la Blaj, III. 140 de ani de la integrarea Dobrogei în statul român, IV. 125 de ani ai Colegiului Național Pedagogic „Constantin Brătescu” Constanța, V. 125 de ani de la prima expediție științifică românească în Marea Neagră, efectuată de savantul Grigore Antipa pe crucișătorul „Elisabeta”, VI. 120 de ani de medicină

militară, VII. 80 de ani de la lansarea bricului „Mircea”, VIII. 45 de ani de la înființarea sanatoriului balnear și de recuperare Techirghiol, IX. 35 de ani de la înființarea asociației „Amfora”, X. 10 ani ai Clubului Umoriștilor Constanțeni și, în final, rezumat în română, engleză, franceză, indice ș.a.

Multe foarte multe despre domenii diverse, omeni care au lăsat ceva în urma lor, despre... O lectură interesantă, despre lucruri frumoase care s-au petrecut în țara noastră, mai ales la Marea Neagră, în Dobrogea, în Constanța, despre care cititorii pot afla din această cartea a Olgăi Duțu.

Pe scurt din reviste

„Vatra veche”, lunar de cultură, Serie veche nouă, anul XIII, nr. 1 (145) ianuarie 2021

În acest număr un amplu articol, *Geniul lui Brâncuși în Japonia*, semnat de Radu Șerban, în care citim și haiku și despre haiku, dar mai ales despre Brâncuși („Brâncuși nu a vizitat niciodată Japonia, dar geniul său este mai prezent în arhipelag decât al oricărui alt român”) lucruri interesante.

„Alternanțe”, anul 9, nr 1 (30), ianuarie 2021

Această revistă (condusă de Andrei Zanca și Eugen D. Popin) care apare în Germania este cunoscută cititorilor noștri, așa că trecem la *cestiune*. În acest număr citim un Renshi (formă de poezie colaborativă japoneză, promovată începând cu anii 80 de Makoto Ōoka) semnat de Clelia Ifrim, Yusuke Miake și Daniela Varvara, și un poem de Mihaela Babușanu.

POEZIE STRĂINĂ ÎN TRADUCERE ROMÂNEASCĂ POEZIE FRANCEZĂ CONTEMPORANĂ

Sylvestre CLANCIER

Poet, pictor, filozof, editor, Sylvestre Clancier s-a născut în 1946. În anii '60 -'70 a făcut parte din diferite grupuri ale avangardelor artistice: TXT, Génération, Textstruction, etc. Poezia îi este tradusă în cincisprezece limbi. Este invitat la numeroase festivaluri internaționale de poezie și în mai multe jurii literare. Este președintele Academiei Mallarmé, al Casei Poeziei din Paris și președinte de onoare la PEN Club. Opera sa cuprinde peste 40 de cărți de poezie și de eseuri. Dintre volumele sale de versuri cele mai recente menționăm: La source et le Royaume (Izvorul și Regatul, Editura La rumeur libre, 2016), Corps à corps (Corp la corp, Editura Henry, 2015), Anima mia (Editura Tensing, 2014), D'un feu secret (Despre un foc tainic, Editura La Porte, 2014), Dans l'incendie du temps (În incendiul timpului, Editura La lune bleue, 2013).

*

Amintirea ta le cinstește cuvintele apuse ieri
ofrande ale copilului de odinioară
Purtat erai de unda blajină a vocilor lor
și-n umbra pașilor lor îți croiai drum
să-i auzi vorbind era atât de bine
în acele seri festive sau când dormeai lângă ei
legănat de freamătul și de strălucirea bucuriei lor
dăinuie în tine gustul copilăriei, încă te mai simți ocrotit
de privirile, de râsetele și de liniștea lor.

*

Nu mai ești singur.
Chiar dacă au dispărut
ți se întâmplă să-i zărești.
Din spatele oglinzilor
îți fac semn
bâjbâi înspre neființa lor
într-o lumină diafană
fără să-i auzi lămurit.
Rostesc cuvinte necunoscute
ți-ar plăcea să le-nțelegi
Ar trebui să treci dincolo de linia orizontului
ce se retrage clipă de clipă.

Tot drumul acesta e-n zadar
să te scufunzi în apele timpului
ar trebui.

*

Ai recunoscut pasărea
zborul își ia la apusul soarelui
sfidează timpul și amintirea
ea este dorința ta de a trăi și de a fi
floarea secretă a sufletului tău.
Când îi vorbești
cuvintele au culoarea pietrelor
și a vântului, răsună în văzduh ca patima dorului
respiră ca nisipul de sandalele neguțătorului
de miracole.

*

În unele seri în întuneric
cuvintele îți scapă
din colivia gurii
De lustre se agață
și de cuiere
joacă pe masă
se ascund prin dulapuri.
Le surâzi
te prinzi în jocul lor malițios
știi tu că te duc
acolo unde noaptea
face liniște
în glasul tău.

*

Ai găsit izvorul
și prima întrebare
te retragi în tine
să afli răspunsul
inima îți bate
ca o inimă de copil.

În căușul palmelor
steaua ți-o ascunzi

sângele doar o tură apucă să dea
și timpul l-ai oprit.

*

Morții tăi și ei
au sfârșit prin a îmbătrâni
tot ascultându-te
cum numeri anotimpurile
văzându-te pierdut în visare
așezat în genunchi la mormânt
cu flori de tufănele în mână
și-un gând înfipt în țeastă.

Ei știu că bântuit de amintiri ai rămas
căutându-le chipurile de altădată atât de îndrăgite
porți în tine nimbul vorbele lor.
Acum că ai ajuns la vârsta ce-o aveau
în fine te apropii
le ești egal
pot să-ți vorbească.

*

Viața pe care ți-o visai
era o frumoasă făgăduială
a cerului a morii
ce-o vedeai înflorind
în capătul ulicioarei
cunoșteai cântecul păsărilor
purpura și azurul penelor lor
inventai cuvinte
pe care doar ele le înțelegeau.
Curcubeiele văzduhurile mustind
de ploaie și de soare
te făceau să salți de bucurie
de fericire să plutești.

Traducere din limba franceză: **Denisa CRĂCIUN**

Gérard BLUA

Născut la Marsilia în 1945. **Operele poetice ale autorului – În limba română:** *Ondine* (traducere de Rodica Drăghințescu), 2001, Brumar, *Pe drumul operei* (traducere de Letiția Ilea), 2005, Limes, *Urme – Ultimă călătorie poetică* (traducere Valeriu Stancu), 2020, CRONEDIT, Iași; **În limba italiană:** *In corso d'opera* (traducere de Bruno Rombi), 2006, Libroitaliano, *Prefazione alla vita* (traducere de Guido Zavanone), 2010, De Ferrari, **În limba franceză:** *Comment j'ai vu le monde*, 1974, Revue Moderne, *Etre Moi*, 1975, Revue Moderne, *Mon amour, ma guerre*, 1975, Millas Martin, *Ondine*, 1976, Revue Moderne, *Poétique du Beau*, 1976, Millas Martin, *Qui me tuera?* 1979, Saint-Germain-des-Prés, *Du coq à l'âne*, 1980, Le Temps Parallèle, *Maux-Dire*, 1982, în colaborare cu Jean Aron și Jean Siccardi, *Le Temps Parallèle, Une voix pour mille bouches*, 1988, Subervie, *Amniotiques*, 1992, Autres Temps, *Je d'arbres*, 1997, Autres Temps, *Ivre Québec*, 2002, Les Ecrits des Forges – Canada, *Dans le cheminement de l'œuvre*, 2007, Autres Temps, *Fragments du Silence*, 2012, Autres Temps, *Traces*, 2018, Le Campanile, *Maux-Dire (Jeu Craie au tableau noir)*, 2020, Campanile, *ÊTRE MOI Suivi de AMNIOTIQUE Précédé de FLASH*, Editions Campanile, 2021. **Antologii poetice personale:** *Mot à mot*, toate volumele publicate din 1974 până în 2000, ACM éditions, 2001, colecția « Les Poètes du 21ème siècle ». În 1990, Gérard Blua a inițiat și coordonat lucrarea *Contre la réforme de l'orthographe*. Contribuția sa în dosar avea în vedere între altele intervențiile lui Robert Sabatier, Jean D'Ormesson, André Doms, Jean Joubert, Norge, Jean Rousselot, Nicole Ciravegna etc. În 1998, participă la lucrarea colectivă « 101 poèmes contre le racisme », Le Temps des Cerises. A publicat trei casete poetice de artist cu tiraj limitat în colaborare cu graficianul Jean-Jacques Sarazin: *Masques*, *Femmes* și *Je d'arbres*. Este citat în impresionanta *Anthologie de la poésie française* a lui Robert Sabatier și face parte din cei 65 de poeți reținuți de Tristan Cabral pentru cunoscuta-i *Anthologie des Poètes du Sud de 1914 à 1984*.

XXII

Prietene,
 Voi muri, prietene,
 Întinderile nesfârșite
 Vor fi de competența mea
 Necuprinderile albastre
 Vor fi pe măsura
 Spiritului meu
 Prietene,
 Voi muri, prietene,
 Voi muri, prietene,
 Tu, cel pe care nu-l cunosc

Prietene,
 Voi pleca, prietene,
 Călătoria se sfârșește,

Dumnezeu s-a înecat în propriul vis
Iar viața oamenilor
Nu s-a schimbat din cauza unei morți
Voi pleca, prietene,
Tu, cel pe care nu-l cunosc

Prietene,
Voi pieri, prietene,
Marea îmi va bea aparența
Și voi rămîne etern
Așa cu sunt în spiritele voastre
Prietene,
Voi pieri, prietene,
Tu, cel pe care nu-l cunosc

Prietene,
Voi suferi, prietene,
Nu te stingi deloc
Sub soare
Fără o lacrimă
Care nu se va usca niciodată
În sicriul meu
Prietene,
Voi suferi, prietene,
Tu, cel pe care nu-l cunosc

Prietene,
Voi muri, prietene,
Îmi voi termina timpul
Între două mulțimi de necunoscut
Și de-ar fi trebuit să trăiesc viitorul
Nu ar fi fost decît prin gîndurile tale
Prietene,
Voi muri, prietene,
Tu, cel pe care nu-l cunosc

Căci tu trebuie să existi,
Prietene,
Pe care nu te cunosc
Dublul meu,
Fratele meu

XXIV

Torentul a devenit pîrîiaș
Curge încetișor
Șerpuiește, își pierde suflul
Pămîntul însetat
Îi soarbe cu lăcomie
Ultimele puteri
Doar cîteva bălți
Pe ici, pe colo
În umbrele rare
Mai cară încă
Orgoliosul de ieri
El moare
Dar vrea să meargă mai departe
Ronțăindu-și parcursul
Prelungindu-și calvarul
Căzînd
Ridicîndu-se
Cîteva picături încă
Pelerinaj fără speranță
Al izvorului secat
Noaptea îl întărește
Dar mai slab decît ieri
Va mai reveni mîine?

Torentul secat
Lasă pietrele să rîdă
În propria-i albie.

XXVII

Penumbră a simțurilor mele
Puterea mea ar avea limite?
Ce importanță mai are de-acum?
Mîncătorii de cadavre
Vor fi cei mai glorioși?
Am înțeles, am spus-o,
Și moartea mea devine deci
O suită logică
Iar cel care mă va citi mă va învia
Orizontul nu se teme

Să bea sîngele amurgului
Căci alți sori îi vor reveni

Penumbra a simțurilor mele
Plînge camera
Pe care nu încetez să o iubesc
Și păstrez ultima mea scrisoare
Totul în jur doarme
Și-a venit vremea
Să întîlnesc Umbra

XXIX

Apa ta neagră
Îmi va fi ultimul așternut
Sarea ta, ultima-mi hrană
Peștii și algele,
Ultimul meu convoi
E tot ce-am vrut

Vocea ta
Va rosti ultima mea rugăciune
Țărnul tău
Îmi va fi ultimul refugiu
Farurile tale,
Ultima mea privire
E tot ce-am vrut

Plaja ta
Îmi va fi ultima odihnă
Cerul tău,
Ultimul meu surîs
Iar tu
Îmi vei fi veșnicie
E tot ce-am vrut

Mare,
Nu avea nici o teamă
Nici o ură
Mă vei ucide
Mă vei iubi
E tot ce-am vrut

Mă vei purta
În voia vînturilor
Spre tainele tale impresionante
Spre neștiutele tale palate
Mărgeanul tău roz
Mă va cuprinde
E tot ce-am vrut

Oh, să vină
Ultima clipă
Ultimul grăunte de nisip
Ultima picătură de viață
Timpul pe care mi l-am fixat
E aici
Nu-mi pasă că trec mai repede
Decît orele

Clipa mă cheamă
E nerăbdătoare
Și ea?
Moartea mea
Va fi moartea mea
E tot ce-am vrut

(Poeme din volumul *Traces*)

Prezentări și traduceri: **Valeriu STANCU**

POEZIE ITALIANĂ CONTEMPORANĂ

Matteo BIANCHI

Matteo Bianchi (1987) s-a specializat în Filologie modernă la „Ca 'Foscari” (Veneția). A publicat volumele *Fischi di merlo* (Edizioni del Leone, 2011), *L'amore e' qualcos'altro* (cu Alessio Casalicchio, Empiria 2013), *La meta del letto* (Barbera, 2015), *Fortissimo* (Minerva, 2019) și placheta *Un'ombra in due* (L'Arca Felice, 2014). A fost tradus în engleză, franceză, germană, olandeză și spaniolă.

20 MARTIE

Sosește dimineața în care fotografiile voastre redevin obiectele care erau înainte de cadou, lipsite de timpul poveștii voastre. Dintr-o dată am înțeles de ce mama nu mi-a mai dat ceai în ceașca aceea, cea pe care mi-o dăruiseși tu.

Dante, din păcate, viața veșnică nu există. Poate doar când nu vom mai fi.

„Ieri noapte a fost lună plină:
E bine să-ți amintești, că nu îți face rău
vreodată în pădurea adâncă”.
Infernul, Cântul XX

7 Iunie

Reflexe în flux. Diferența, când petreceam serile cu mașina pe podul din spatele casei, era între cei care credeau că lămpioanele ar fi doar lumânări, precum soldații puși cu forța în rând, gârboviți de greutatea supunerii lor oarbe, și cei care, dimpotrivă, alegeau să continue, și îi vedeau uniți fără marginile căștilor sau a filamentelor de la becuri; un flux nedeslușit în afara tiparelor și a opunerii goale a oțelului.

16 Iulie

Nu exista nicio obligație morală căreia să i te supui și nici o povară de ispășit. Avea numai promisiunile noastre de respectat, de reparat în noi înșine. Nimic altceva. Departate de cuib, probabil, așa fi devenit îngerul ei, din moment cee a era deja al meu. Cu toate acestea, în reflecție, zăream același sărac diavol.

Stăteam întins pe apă, pluteam cu privirea fixă. Seara eram bulversat că nu recunoșteam culoarea bazinelor, ceea ce apa își asuma când cerul se golea de lumină. Mai că așa fi băut lichidul otrăvitor care îmi uda buzele, dar nu din sete, ci din disperare. În acel moment mă gândeam la transparența

întunericului și a capcanelor lui, la coerența totală a răului. Reapăreau demonii noștri, care nu mai aveau nevoie de fețele lor.

ZORILE DIN LADYHAWKE

Tu:

„Dacă aș scrie o poezie
nu ar schimba nimic, doar te-ai preface că ai rezolvat ».

Eu:

„Fiecare are propriul său drog”.

(Bluff-ul complexității)

*

Cotidie morimur – da,
dar cu tine a fost frumos

Am parcat speranța
în momentul în care ai urcat.
Eu ajutam
sindromul tău Stockholm:
cu cât îți era mai rău,
cu atât te-ai îndrăgostei mai mult de celălalt.
Cu durerea te simțeai vie.

Cu fiecare sărut, cu fiecare lovitură,
- un vag gust de vin -
părea că recunoșteam
slăbiciunile tale, dar precaută
îți aplecai privirea.
„Hai, să ne întâlnim mâine,
acordă-mi puțină continuitate „.

Spuneai cu un zâmbet
„Ești înțepător”,
iar eu nu înțelegea
dacă era din cauza bărbii neîngrijite
sau doar a cuvintelor.
După ce-ți ziceam, „pe data viitoare”

și după un sărut de final,
îți strângeai buzele
cu suspiciune și satisfacție.

Repetai că privești drumul,
mereu înainte, cu hotărâre:
îți lipsea ironia,
ascuțită sau blândă,
de a cădea angelică,
sau mieroasă
cu aripile
în noroiul infernului

meu ambiguu.

*

*Voi fi în stare să tratez
un sens echivalent?*

A fost incitant să joci sah
pe burta ta,
corpul tău, forma mea absolută.
Viață de cuplu degradat,
tratată fără mare seriozitate:
Regina opusă pionului,
Rege opus...

dar nu concepeam impasul meu.

(Din **Fortissimo**. Poesie 2008-2018, Minerva, Bologna, 2019)

Traducere din limba italiană și prezentare de **Alexandru Macadan**

Fabio DAINOTTI

Fabio Dainotti (Pavia, 1948), conduce anuarul de poezie și teorie „Il Pensiero poetante”. A publicat numeroase volume de versuri, printre care *Diario poetico* (1965), *L'Araldo nello specchio* (1996), *La ringhiera* (1998), *Ultima fermata* (2021). A fost tradus în limba engleză, are o îndelungată activitate de critic literar, este prezent cu texte în antologii de poezie apărute în ultimii treizeci de ani.

Să urmărești orizontul
și acel lucru să ți-l
apropii, să te arăți,
dar nu în tine însuți, o lucru
nou, un trandafir.

*

Poeții își taie venele
și scriu cu sânge
la *Hotel Anglia*.

*

Poeții merg noaptea
singuri, unde se termină orașul.

*

Dacă insiști să mergi
singur într-un scaun cu roțile
vei fi depășit
de avioane în cer
de vapoare pe mare.

*

Până și lucrurile sunt singure:
ca varul decolorat,

„terminat”, de nimeni vrut.

(Din volumul *Poesie per gente sola*, în curs de apariție)

Traducere din limba italiană și prezentare de **Eliza Macadan**

Massimo SCRIGNOLI

Massimo Scignòli, locuiește la Ferrara. A publicat mai multe volume de poezie, de la surprinzătorul debut *Notiziario tendenzioso* (1979, cu o prefață de Giovanni Raboni) până la *Vista sull'Angelo* (2009). Poeziile lui au fost traduse în engleză, spaniolă, portugheză, croată, iar cărțile i-au fost distinse cu numeroase premii literare. În anul 2019 a apărut volumul său *Lupa a Gennaio* (Book Editore), din care fac parte și textele traduse aici.

Apoi va fi improvizația. Muzica. Nu sunete
în vârf de stilou; muzică de citit
pe amprentă, ca unic drum în întunericul
simțirii aceluia Tu care luminezi
flacăra urnelor Primăvara.
Și umbrele, pe toate, le incendiezi.

Așa mă mișc. Mă duc unde sunt.

*

La fel și noi. Coborând la navă
cu marea tânărului naufragiat
ne gândeam deja la dealuri și stânci
din deșert. Dar noi, fără a le fi
auzit, mergeam pe urmele
lupoaicei de Ianuarie.

Dincolo a venit dintr-o dată: întoarcerea spre frunte.

*

Din moment ce a fi în prezent este deja o amintire
occidentală, nostalgia
care iese de la izvor este moștenirea
apei. Renaște
unde fiecare sămânță are dreptul
la o sămânță de tăcere.

*

Insistă să se arate, soarele. Nu îi e teamă
de vreo boală incurabilă.

Dar în Ianuarie, dacă stai și te gândești, ca să combini verdele
Încăpățânat al unei pajiști din nord, ca să-i combini verdele

cu aerul pe care îl respiră morții, lipsește
întotdeauna ceva: o cărare, o scară sau o mână
închisă plină de zăpadă.

Viața nu este totul.

*

Zăpada vine în vizită, dar deasupra oceanului
în Ianuarie, iarna se retrage.

Poate că nu se va putea pronunța niciodată
locul tăcut chiar dacă a fost numit. Nespusul
purifică acțiunea când curtează lumina.

Și totuși, acest secol doarme: e un somn
fără vise, întins pe fundul mării
unui timp lipsit de apărare
din vremea vechilor profeții despre Vulcan.

Iar noi încă nu am salvat cenușa.

Traducere din limba italiană și prezentare de **Eliza Macadan**

Vincenzo GUARRACINO

Vincenzo Guarracino, poet, critic literar și de artă, traducător, s-a născut la Ceraso (SA) în 1948 și locuiește la Como. A publicat, în poezie, colecțiile *Gli gnomi del verso* (1979) (Spiridușii versului), *Dieci inverni* (1989) (Zece ierni), *Grilli e spilli* (1998) (Greieri și ace de gămlie) *Una visione elementare* (2005) (O viziune elementară); *Nel nome del Padre* (2008) (În numele tatălui); *Baladas* (2007) (Balade); *Ballate di attese e di nulla* (2010) (Balade de așteptări și de nimic).

CA O ELEGIE

Ca într-o elegie
înfloreau grădinile de trandafiri
toate străzile erau în sărbătoare,
anul avea secretul său

Un joc prevestea
ceea ce spunea numele:
visul stătea la pândă
sau poate era o iluzie

Între tine și lună doar
capriciul unui singur gând:
e corect? Oricât de greu va fi drumul
ființa ta se va împlini.

ERA ÎN VIS

Era multă apă în vis
mulți oameni strigau strigau
merita efortul
luna îi avertiza că soarta

era o grămadă de brațe înotând
departe departe unde înflorea
uimirea fustei mâna ei
mâna mea într-o căldură care ghicește

gustul la sfârșit ca pe o ușoară
rotire a fructului la un astfel de foc
râsetul ei răgușit ca mierea zilelor
în seninul dinaintea dimineții

cât de liniștit revenea în minte acel semn
povestea luminii pentru amândoi
fericiți într-o clipă cât pentru un secol
de veghe acolo unde istoria este dăruire.

AERUL CELUI MAI SECRET

Când un vis de la mal
își întinde aripa ca să plece în larg
parcă sfidând vântul
plânsetul se transformă în râs.

Oh, dacă din atâtea frunze
ar înflori în sfârșit dorințele
cerul cel mai plin de mistere
s-ar lăsa dezvăluit.

La orizont un fulg pictat
se ridică ușor
sperând ca în spatele muntelui
să fie vegheat de lună

MICI BALADE

ÎN TIMPUL NENUMĂRATELOR SALE

În timpul nenumăratelor sale
călătorii pe fulgii
multor cuiburi s-au scris
anii care-au zburat

Ah, cât de ușor se topesc
penele aripilor sale
sau poate așa a fost
chiar de la început

pentru că după zborul
plin de teamă al zilei
liniștea binemeritată a serii
o va alina.

Podoaba sa ascunde
extazul unui mister
urma care acoperă un văl
apis pusione levior;
(mai ușor decât înțepătura unei albine)

dar poate că este un lux
să treci de la Dumneavoastră la Tu:
așteptarea nu a fost niciodată o virtute
sau știe cineva cum este aici?

BALADA UNUI VIS ÎN ZI DE SĂRBĂTOARE

Tu, sufletul meu, care roșești
ca o păuniță sau ca o lalea

tu care ești fericirea atârnată de-un fir
stare amețitoare ocrotită la sânul tău

în cuibul cald al viselor luminoase
în focul ce aprinde gândurile

acum este clipa vrăjită, acum este aprilie
cu chinul său minunat într-un nume

pentru tine voi compune un imn de nalbă și miere
ca să ne salveze vrăjitorul cel bun
dar dincolo de apus orice noapte
este adâncă și fără sens

în ritul căutării unui alt loc pentru sine
începutul este acolo unde nu mai surprinde nimic

BALADA UNUI VIS DE ZI CU ZI

Soarele în penumbră viața în urmă
Un cer este camera așteptărilor și nimicului

Pentru a fi acoperiți de un dor de stele
Trandafirul acoperă o scoică perlată

Și avântul miilor de talazuri ne aduce
Visul nisipului care orbește

Înotul tău mă ajută când obolesc
Iar inima ta care este lumină pare un dar

FĂRĂ TITLU

Întunericul care se cuibărea în trupul său
s-a topit cu ochii la mângâieri.

Amândoi se căutau pe ei înșiși
destinul le era deja scris în horoscop.

Prezentare și traducere: **Otilia Doroteea Borgia**

POEZIE CONTEMPORANĂ SLOVACĂ

L'ubomír FELDEK

Lubomír Feldek s-a născut în 9 octombrie 1936 în orașul Žilina, Cehoslovacia. Este poet, prozator, dramaturg și traducător. Studiile și le-a făcut la Senica, Žilina. Cursurile superioare în cadrul Institutului pedagogic superior din Bratislava, specializarea limba și literatura slovacă. În același timp începe să colaboreze ca redactor cu editura Mladé letá de unde însă a fost obligat să plece. Între anii 1960-61 a fost angajat ca redactor la o revistă de întreprindere în nordul Slovaciei. Între 1961-1973 a fost liber profesionist, 1973-1986 redactor principal al departamentului de poezie și secretarul literar al teatrului Nová scéna din Bratislava. În 1989 a protestat împotriva înțemnițării lui Václav Havel, a semnat manifestul politic *Câteva cuvinte*. În noiembrie a participat la fondarea mișcării *Opinia publică împotriva violenței*. Din anul 1990 a fost redactor principal al suplimentului cultural *Ahoj, Europa*, al periodicului *Opinia publică*. Trăiește la Praga și la Bratislava. A primit diverse premii/ distincții pentru activitatea sa. A publicat un număr impresionant de volume de proză, eseuri, dramaturgie, carte pentru copii și tineret, traduceri din scriitori englezi, francezi, ruși.

ANGOASĂ

Sunt angoasat, deci exist

Revin din mine însumi în secret
din nou în lumea aceasta

Afirmația mea

– Eu exist –

Străbate veacul acesta al meu
aidoma ochiului care pătrunde cu lumina sa
prin pleoapa lăsată

și vrea să supravegheze moartea
așa cum ochiul celui adormit
supraveghează prin pleopă
ochiul celui care îl adoarme

CHANSON DUMINICAL

În ziua de duminică, de dimineață, cerul în haine noi
de culoare albastră umblă pe acoperișuri,
hornarii joacă acasă șah
și sunt încântați de vremea bună

și cu toții știu că e o zi de duminică
 iar cine-și pune mâna streășină la ochi
 vede că cerul e vesel
 și ține-n mână un balonaș galben.
 La ora două cu toții merg în livadă,
 cheltuiesc o mulțime de bani
 ca să se dea cu caruselul și să ia ciocolată
 și toate coșurile sunt fără funingine
 și oamenii zic: „Ce zi fericită!”
 Și nu pățesc nimic neplăcut.
 Și nu știu că e așa doar pentru că
 hornarul merge pe-acolo în civil.
 Seara sunt cu toții somnoroși frumos
 și spun: „Abia mă țin pe picioare!”
 Din horn țâșnește noaptea cea neagră,
 micul cer adoarme pe acoperișuri.
 Doar din parc mai răzbate scârțâit de roți,
 când măturătorul își înclină căruciorul.
 Azi e minunat. Plin de staniol.
 Iar pe fundul căruciorului un balonaș galben.

CĂSĂTORIA

1

Mult am cugetat despre căsătorie,
 nevastă.
 Mult am cugetat de ce
 Robinson Jeffers nu a scris poeme
 despre iubirea maritală,
 ci despre femeia dornică de armăsar
 și de ce doar după moartea Unicei
 a reușit să strige
 – Draga mea!

Aceasta dintr-o dată îmi amintește de punctul de deasupra lui i
 din semnătura lui
 care plutește deasupra celui de-al doilea *n*,
 precum Luna,
 când e deja sau încă după orizont.

2

Da, Luna și urma omului pe suprafața ei,
asta e căsătoria.

Căsătoria, creația omului,
rachetă nu prea comodă,
acea frumoasă victorie a omului asupra naturii
cu ajutorul căreia urcă pe suprafața lunară
aidoma fumului lui Abel, albul Armstrong
ca să audă acolo în ton de sopran
cum fratele negru Armstrong se vaită în tonalitate bas,
să se uite în spate
la albastra stea a lui Cain,
acea minunată izbândă a naturii asupra omului.

ROMANȚA STRĂDUȚEI DE SUB POARTA MIHAI

Acea străduță se ascunde
ca o frumoasă bătrână după draperie
și de-abia dacă visează
cum ademenește mulțimi de studenți.
Dar vorbele sunt vorbe
iar conform acestora ea este o furie
și celui pe care pașii îl poartă pe-acolo
școala îi dă curând papucii.

Or noaptea, când o zbughește
gașca veselă din bodegă,
se pricepe precaut întotdeauna
să coboare tonul râsului, să tempereze apucăturile rele.
– Ei, băieți, bandă de viespi,
fiți serioși, atenție la cap! –
Doar băbuțele îi aduc aici
lalele și brânză.

Capetele studenților crapă de durere,
vor termina totuși studiile, adio.
Care dintre ei pe urmă în ploaie
la frumoasa cam trecută se-ascunde
și nu mai bagă de seamă unde se află.
Baba îi face floricele.

Străduța moțăie.
Și acesta e finalul romanței.

DEJA ȘI ÎNCĂ

Deja sosi dimineața, încă nu s-a dus seara.
Deja m-am îmbrăcat, încă nu m-am spălat.
Deja scriu acest poem, încă dormi.

Deja e bărbat.
Încă e femeie.

Deja stă jos și scrie un poem,
Încă doarme.

Dar Încă era pe picioare când Deja dormea,
Îi dădea celui mai mic lăptic.

Uneori nici lui Încă nu-i vine să se scoale noaptea
și se preface că doarme și ea.

Cel mai mic plânge, Deja se trezește,
dar se preface și el că doarme.

Cel mai mic plânge iar ei amândoi pretind că dorm,
până ce unul în final se dă bătut.

O dată se scoală Deja
de trei ori se scoală Încă.

Încă deja femeie.
Deja încă bărbat.

Deja din nou dormi, iar eu încă scriu acest poem.
Deja m-am spălat, încă nu m-am îmbrăcat.
Deja a venit bătrânețea, nu pleca încă, tinerețe!

Traducere și prezentare de **Dagmar Maria ANOCA, Lucian ALEXIU**

POEZIE CONTEMPORANĂ din MUNTENEGRU

Andrija RADULOVICI

Andria Radulovici (n. 3 februarie 1970, în Podgorița, Muntenegru) este poet, eseist, jurnalist, editor la câteva publicații literare. A absolvit facultatea de filosofie în Muntenegru, și apoi a absolvit, pentru a fi profesor, pedagogia la universitatea din Novi Sad, Serbia. Scrie poezie, critică literară, eseuri și traduce din rusă. Este prezent cu poeme în câteva antologii naționale și internaționale, iar creații ale sale au fost traduse în douăzeci și două de limbi străine, între care și româna. Locuiește în Podgorița, Muntenegru, unde este profesor de școală, și editor la două reviste literare „Squaire” și „Literary writings”. A primit o serie de distincții/ premii naționale și internaționale pentru proză și poezie, inclusiv în România. A publicat mai multe volume de versuri, între care și unul în română, *Coasta de foc*, în 2006.

Stejarul

Doar stejarul
care s-a avântat
spre cer
a fost biserică
în care mă frisonam
dezgolit visam
și-mi scrijeleam numele
pe scoarță tânără
cu sânge
cu versuri
precum Lucian Blaga
în aceea dimineată tulbure
în România
care încă se bizuie
pe sfinți
și pe poeți

Manuscris

Câteodată
cu gândul la Iordan
am scris
și pe apă
care-și aducea aminte
asemenea gheții

Traduceri de **Liubița Raichici**

Oglinda

Când mă uit la mine
În oglinda lui Eminescu
În Oravița
Care are șapte case
Și un teatru
Ca în Paris
Am suferit de insomnie

Cum s-au simțit
Frații lui mai tineri
Când au stat
În fața tulpurei oglinzi
A lui Blaga
A lui Nichita Stănescu
Și Geo Bogza
Asta au văzut
Câinii care au avut grijă de el și l-au îmbrățișat
Pe străzile din București
Și căderea unei stele albastre
În deșertul Bărăgan
Ca pe Ararat

Sângele meu fraged
Se privește pe sine
Sub Carpați
În Oravița
Care e numită
Ca locul mele natal
Din Muntenegru
De unde zboară scrisorile
Și plânge
În oglinda lui Eminescu
Ca într-un puț
Care e sfințit și blestemat

Un leu în cușcă

Te plimbi prin cameră
Ca un leu în cușcă

Și ți-ar plăcea
Să fii în locul meu

Și tu nu mănânci carne

Coama e importantă
După cum te-ai născut

Inima e importantă
Căci susține fulgerul

Jocul a început

Am tăiat propoziția
Și am aruncat ziarul

Apoi foarfecul a dispărut
La fel ca propoziția

Am căutat ziarul peste tot
Era prea târziu

Apoi a dispărut umbrela
La fel ca fiecare toamnă

Când plouă
Și când e lună plină

Și cineva din frunzele putrede
Șoptea prin jgheabul nopții și cerneală

Jocul a început jocul a început
Jocul a început

Stelele

E mai mult din ele în poezie
Decât în cer

Una dintre ele s-a înroșit
Și a coborât pe frunte

Apoi și-au ucis împăratul

Douăzeci de zile

Deja de douăzeci de zile
Casa noastră e un stup
Nu recunosc
Nici un chip
Nici o voce
Nici o lacrimă

Deja de douăzeci de zile
Nu mai e pâine
În casa noastră

Deja de douăzeci de zile
Mama nu-și mai scoate
Capul pe fereastră
Să-și vadă fiii
În zori

Versiunea română: **Marius Chelaru**
Prezentare și traducere **Marius Chelaru**

POEZIE CONTEMPORANĂ JAPONEZĂ

Mariko SUMIKURA

Poeta și eseista Mariko Sumikura s-a născut în Kyoto, în 1952. Este absolventă a Universității Ristumeikan, reprezentantă a renumitei Japan Universal Poets Association, redactorul revistei internaționale online *Poetic Bridge: Ama-Hashi Ama-Hashi* și JUNPA BOOKS. Principala ei sursă de inspirație Murasaki Shikibu, autoarea *Povestirilor lui Genji*. Primul contact al ei cu literatura occidentală a fost cu poezia lui William Blake, aprofundată în lucrarea de licență. E interesată de cultura europeană, literaturile franceză, rusă, filozofia spaniolă, menționând-o aici pe Maria Zambrano. Dintre volumele sale amintim: *Femeie înmiresmată*, *Femeie torcînd vise*, *Femeie țesînd raza de soare*, *Femeie în veșmîntul iubirii*, *Bărbat îmbrățișînd pămîntul*. A participat la festivaluri internaționale de poezie (între care Mihai Eminescu International Poetry Festival, Craiova, 2015). A tradus peste 30 de cărți, obținînd premiul, The Translated Irish Literature Award, acordat de Ireland Literature Exchange, în 2012, pentru volumul poetului, Gabriel Rosenstock: *Rostindu-i numele*.

Floare cireșii tot vor da

Nori întunecați

peste anul-speranță 2020

înaintea jocurilor olimpice

în plină vară

Coronavirus

infecția de neoprit

Școlile toate se-nchid

sporturile de masa suspendate

elevii ies din școală

fără ceremonial de absolvire

intră în școală

fără ceremonial de deschidere

Ce-i de făcut?

Fiecare o ia la dreapta și la stînga

Festivalul Păpușilor

cufundat în întuneric

Nici floarea nu o mai privesc

cu bucurie

Unde mi s-a dus inima?
Ce fac?
În primăvara monocromă
floare cireșii tot vor da

Rugină

mașina abandonată
e toată rugină
o jalnică imagine

stricată
lăsată acolo
s-a umplut de noroi
cineva a luat-o
a îndepărtat rugină
a spălat-o

îndelunga frecare
i-a redat lustrul metalic
părînd reparabilă

frecînd
frecînd din nou, ștergînd apoi
frecînd, frecînd din nou, ștergînd apoi

of, rugină,
nu cruți deloc metalul,
așa-i?

așa, doar așa
se ferește metalul
rămas neatins pînă atunci

Viața-mi ruginită,
își va mai reveni
cîndva?

Prezentare și traduceri de: **Olimpia Iacob**

POEZIE CROATĂ CONTEMPORANĂ

Nina KOVACICI

Croația are de autori recunoscuți și în țară și peste hotare, cu o activitate interesantă în domeniul liricii nipone, cel mai cunoscut nume fiind al Djurdjei Vukelici Rozici, cunoscută cititorilor noștri.

Am publicat poeme ale multor creatori croați în revistele de la noi, în care am/ am avut rubrici de profil, „Carmina Balcanica”, „Cronica”, „Kadō”, și, evident, „Poezia”.

Despre Nina Kovačić (n. 1962, a absolvit facultatea de Fizică la Universitatea din Zagreb), am mai scris în revista „Poezia”, la „Biblioteca haiku” în primăvara lui 2018, despre cartea sa *Proljetni Čaj/ A spring tea*, în care avea și poeme traduse în română, cum, de altfel, are câteva și în o apariție recentă, *Mrmor valova/ Murmurul valurilor*, în versiunea română a Alexandrei Flora Munteanu; carte pe care, poate, o vom prezenta într-un număr viitor.

un urs somnoros
își cară înapoi în peșteră
umbra

noapte în pădure
luna și umbra mea
ascultă singurătatea

între lămpi
umbrele mele continuă să meargă
cu mine

ploaie de primăvară
simt în oasele mele
prin pereți

îngheț de toamnă
pe o ramură goală
o singură frunză

vară indiană
ploaia asta trădează
reumatismul meu

furtună de vară
ud până la oase el aleargă
după umbrelă

pivnița vinurilor
căldura se oprește
la ușă

în cartea tatălui meu
îngălbenită de ani
o margaretă presată

Prezentare și versiunea română: **Marius Chelaru**

POEZIE INDIANĂ CONTEMPORANĂ DE LIMBĂ KANNADA

Aceste poeme au fost publicate în revista „Muse India”, condusă de scriitoarea și profesoara universitară la Hyderabad Central University Mamta Sagar. Teza ei de doctorat este intitulată *Gender, patriarhat și rezistență: poezia feminină contemporană în kannada și hindi (1980-2000)*. Textele traduse fac parte dintr-o selecție de poeme ale mai multor autori care scriu îndeobște în limba kannada.

Chandini GAGAN

Chandini Gagan, născut într-o familie dalit (varna, sistemul de caste din India are patru caste; aceasta ar fi, să zicem, a cincea, numită și membră Panchama; așadar, cea mai de jos castă din India, ai cărei membri suportă multe abuzuri fiind expuși la violențe în anumite medii) ca băiat, și-a dorit să fie femeie și acum este poetă de limbă kannada. Este fondatoare a unei mișcări numită PAYANA, activistă în domeniul drepturilor omului și tratamentelor HIV. Este o poetă premiată, opera sa se studiază în unele universități. Acest poem este din *The World That Belongs To Us*, o antologie de poezie queer din Asia de Sud.

Moartea lui Ajji și Mahadevappa¹

Când a murit Ajji
Incapabil să ofere un răspuns celor din jur
Tata² a făcut o mare gălăgie
Renegându-și fiica pentru că nu era un fiu
Interzicându-mi să particip la ceremonia mortuară.
Scâncetele și strigătele mele nu au reușit să bată la ușa inimii lui.
Totul era despre mândria descendenței familiei mele.
La ritualul mortuar al tatei, când eu fiica
am decis să-mi sacrific frumosul meu păr lung
și să mă rad pe cap³
familia m-a oprit
deschizându-și brațele a acceptare

¹ Numele tatălui lui Chandini a fost Mahadevappa; numele bunicii sale era, în limba kannada, Ajji. Versiunea în română este după cea în engleză, tradusă din kannada de Mamta Sagar.

² În kannada: tata.

³ În ritualurile mortuare la hinduși fiii, care sunt considerați importanți în descendența familiei, își rad capul când mor părinții.

Cum și-a dorit tata, pentru o familie fără descendență
am devenit mamă,
apoi sprijin pentru mama mea.

Chetana TIRTHALLI

Este pseudonimul unei autoare de limbă kannada, Gayathri HN, care a început să scrie de tânără. Primul ei volum de versuri, *Ufeet*, a apărut în 2005, iar prima carte de proză scurtă a apărut în 2008. A scris și piese de teatru, muzică pentru filme, a lucrat ca asistent pentru dialoguri și scenarii ș.a. Colaborează cu rubrică în cotidianul „Prajavani” și săptămânale ca „Agni”, „Kannada Times”. Este activistă social media și feministă, ghid spiritual ș.a.

Umbră¹

Umbră e pierdută!
Sunt îngrijorată!
frenetică mama²
aleargă spre casa lui Cheetibhatta
el ține o frunză de betel deasupra camforului aprins
își pune picături³ în ochi
și astfel poate privi până departe departe
„umbra fetei tale
e mai scurtă decât ea
poate a pierdut din ea cândva la amiază
hălăduie fără nici o țintă
poate caută pe cineva”

tata a făcut din ochi și a bătut din palme
bucuros de parcă ar fi câștigat
„feelee ar fi trebuit să fie acasă înainte de amurg
acum ți-ai pierdut umbra băiețoasă!”
Vocea fratelui cu vanitatea de a prinde un hoț
„fuga ta cu acel băiat musulman e a confirmată acum...”

¹ Versiunea în română este după cea în engleză, tradusă din kannada de Mamta Sagar.

² În original, în kannada și versiunea engleză a Mamtei Sagar, „amma”. Amma înseamnă în mai multe limbi din sudul Indiei „mama”.

³ În original, în kannada și versiunea engleză a Mamtei Sagar, „anjana”.

prietenii au întrebat
„depășind limitele corpurilor
Ai citit recent *Umbra*?”
Umbra s-a pierdut până și acolo
Ceea ce din nou e un basm...”
cineva a spus
„nimeni nu are încredere în femei
Nici măcar propriile umbre!”
Altcineva a corectat
„femeile nu ar trebui să se încreadă în nimeni
nici măcar în propriile umbre!”

între toate astea
răspunsul lui disprețuitor
„draga mea!
e deja noapte, luminile s-au stins;
e vremea ca umbrele să se îmbrățișeze și să meargă la culcare
de ce nu oprești ancheta asta!?”

Prezentare și versiunea română: **Marius Chelaru**

POEZIE ȘI ISTORIE

Dragoș COJOCARU

Poezie și istorie în *Divina Comedie*

Faimoasa distincție operată de Aristotel între *poezie* și *istorie* nu face obiectul unui tratament aparte în *Divina Comedie*. Dante se ocupă de chestiunile teoretice legate de poezie în scrierile sale doctrinare de tinerețe (*De vulgari eloquentia* și *Convivio*: în limba latină și, respectiv, în italiana al cărei părinte urma să fie socotit de posteritate). Surprinzătoare este, totuși, puținătatea ocurențelor celor doi termeni în întreg cuprinsul capodoperei.

Luându-i pe rând, descoperim că vocabula *poezie* apare o singură dată în *Divina Comedie*, și anume în *Purg.* I, 7, în versul: „*Ma qui la morta poesi resurga*”. Cum vedem, e o întrebuițare trunchiată, depozată de a-ul final și accentuată grav pe *i*-ul rămas în poziție ultimă. În *Enciclopedia* sa, Scartazzini dă ca intrare termenul *Poesi*, neaccentuat pe ultima vocală, ceea ce ar putea duce cu gândul la grecescul *poesis*, și nu la forma apocopată a cuvântului *poesia*. Totuși, tripla definiție oferită de dantologul elevețian vizează sensul de ansamblu al termenului „poezie” și nu pe acela al termenului „poetică”: este vorba, fără nici un echivoc, de „Arta poetului, Arta de a face versuri, Operă în versuri”... În mai noua *Enciclopedia*... colectivă realizată de Istituto della Enciclopedia Italiana fondata de Giovanni Treccani, termenul apare, însă, din capul locului, așa cum l-am introdus și noi de la bun început: *poesi*. În volumul 9, această formă figurează la rubrica Grecisme (concepută de Bruno Migliorini), și anume într-o listă (cu intenție pur exemplificatoare) de „vocabule doctrinare de origine greacă”, alcătuită din „termeni aparținând disciplinelor din Trivium și din Quadrivium”. Forma trunchiată este consecventă cu pasajul propriu-zis din *Purgatoriu*, pe care această ediție enciclopedică, în care ocupă volumul al doilea, îl preia – firește, ca și pe celelalte două secțiuni ale capodoperei: *Infernul* și *Paradisul* – în îngrijirea lui Natalino Sapegno. În ediția din care cităm cu regularitate (cea menționată în Bibliografie), tot îngrijirea lui Natalino Sapegno oferă însă forma *poesi*, accentuată ascutit și explicată în nota de subsol corespunzătoare după cum urmează: „*Poesi* era [un termen] viu, în vechime, inclusiv în proză: oxiton, potrivit normelor gramaticale ale vremii”; nota se încheie cu o trimitere la *Inf.* III, 94, unde, apropos de forma „Caròn” (în loc de astăzi uzualul „Caronte”), învățatul italian spune, tot în nota aferentă, că „gramatica medievală considera

oxitone în general numele grecești sau barbare nedeclinabile sau care nu se declinau ca în latină”... O opțiune alternativă de editare a acestui termen o constituie redarea lui în forma completă (*poesia*), unde combinația vocalică finală trebuie citită în diftong (*po-e-sia* și nu *po-e-si-a*, cum reclamă pronunția naturală). Această rostire este forțată prin sinereză, ba chiar foarte forțată, întrucât accentul tonic trebuie să rămână pe *i*, pentru a se păstra recognoscibilitatea vocabulei, iar vocala deschisă care vine după el își cere și ea drepturile, iată, parțial reprimată de rigoarea endecasilabului. Niccolò Tommaseo optează, în ediția îngrijită de Ettore Fabietti (1935), pentru această formă completă. Ediția de la Rusconi (2005) care preia comentariul lui Francesco De Sanctis, propune forma *poesi* (cu accent grav), în timp ce Giovanni Fallani și Silvio Zennaro (Newton-Compton, 1996 și alte ediții succesive, inclusiv de *Opere complete*) se opresc la *poesi* (cu accentuarea ascuțită).

Traducerea la prima mână a acestui vers ar putea suna astfel: „Dar aici moarta poezia să se ridice”. Interesantă este însă interpretarea. În nota lui Fabietti aflăm că „pentru Tommaseo, e o trimitere la *înscrișul mort* de pe poarta Infernului: *Lasciate ogni speranza, o voi ch'entrate*; în timp ce Purgatoriul e o întregă lume a speranței”. Aadaugă însă: „Poate că *moarta poezie* înseamnă aici *poezie care a slujit la cânta lumea morților*”, în timp ce conjunctivul din original *resurga* este explicat prin „să se ridice la un zbor mai înalt”. Astfel, Fabietti revine de fapt la mai vechea lectură a lui De Sanctis, care explica versul cam în aceiași termeni. Natalino Sapegno se situează pe aceeași poziție, nuanțând însă abundant și subliniind, în materie de poetică dantescă, „raportul constant între conținutul de tratat și instrumentele expresive”, raport concretizat aici, odată cu trecerea de la Infern la Purgatoriu, printr-o „ridicare și o înnobilare a formelor, a lexicului și a stilului”, dar și prin „respirația nouă și nerăbdătoare a sufletului, care iese dintr-o atmosferă apăsătoare, imobilă și tenebroasă și pătrunde într-o lume mai liberă, dinamică și trepidantă”. Într-o ultimă ediție citată asupra căreia poposim, Fallani și Zennaro explică scurt și cuprinzător faptul că „moarta poezie” înseamnă „poezia celor morți, pierduți pentru totdeauna în Iad”, dar oferă și o binevenită avertizare asupra unor lecturi precedente, cel mai probabil eronate: „Ni se pare forțată interpretarea lui Benvenuto și a lui Daniello, care au ținut să vadă aici o conștiință a reînvierii poeziei, după decadența din epoca barbară”. Și iată cum curentul interpretativ principal se detașează, într-o manieră mai tranșantă decât simpla trecere sub tăcere, de o ipoteză interpretativă seducătoare în contextul clasicizant de invocare a Muzelor, care ar putea sugera imaginea hiperbolică a unui Dante precursor, dacă nu chiar întemeietor al Renașterii...

În limba română, George Coșbuc acordă verbul cu Muzele însele căroră Dante li se adresează: „aci-mi renașteți moarta mea cântare”. În subsol, Alexandru Balaci lămurește sintagma coșbuciană „moarta mea cântare” înscriindu-se și el în traseul interpretativ al exegeților italieni: „Este numită astfel poezia sa de până atunci, versurile *Infernului*, care avuseseră drept argument lumea damnaților, lumea morților fără speranța mântuirii”... Italianistul român își transferă nota interpretativă și în ediția traducerii semnate de Eta Boeriu, dar e nevoit să o preceadă cu un apel la textul-sursă: „*Pierduta-n Iad*: în textul italian «moarta poezie»”. Căci neliniștita traducătoare a dat versului dantesc următoarea formă românească: „Renască-aici pierduta-n Iad poezie”. Prin introducerea explicită a Iadului, Eta Boeriu concretizează în traducere interpretarea majoritară. Dar, în afară de explicația balaciană suplimentară, se mai cuvine să observăm forțarea rostirii printr-o sinereză care adună într-o silabă cele două vocale deschise succesive (*poe-zi-e* în loc de firească silabisire cu hiat: *po-e-zi-e*), pentru respectarea metricii endecasilabice.

* * *

De termenul generic „poezie” se leagă – formal, etimologic și semantic – vocabula *poema* („poem”), care desemnează produsul finit al activității poetice. Dante îl folosește numai de două ori pe parcursul întregii capodopere, în ambele cazuri referindu-se la propria creație în curs de desfășurare ca lectură. Iată și definiția propusă de Scartazzini: „Acea poetică narațiune împărțită pe cânturi, care reprezintă o acțiune miraculoasă; sau mai multe acțiuni legate împreună, și care are o anumită lungime”...

Prima ocurență survine abia în *Par.* XXIII, 62, unde Poetul își denumeste opera „*lo sacrato poema*”. Un pic mai departe, în *Par.* XXV, 1, Dante variază infinitezimal, recurgând, în același sens, la expresia „*l poema sacro*”, completată printr-un vers faimos prin anvergura și măreția caracterului său auto-definitoriu: „al quale ha posto mano e cielo e terra” (așadar la care au contribuit – „au pus mâna” – și cerul și pământul). În varianta lui George Coșbuc ușor variabila sintagmă apare mai întâi depozată de epitetul hieronimic și asociată cu adjectivul posesiv („poemul meu”), Pe primul, însă, și-l recapătă în mai celebrul bi-context celesto-terestru: „De-ar fi ursit poemului meu sacru,/ cui și pământ și cer sprijin îi dară”... Poetul-traducător operează unele mutații în raport cu originalul: pe lângă menținerea posesivului pentru care optase deja din situația precedentă, găsim inversarea topică a elementelor contribuatoare (cerul și pământul) și, respectiv, înlocuirea metaforei personificante „a pune mâna” cu personificarea lipsită de metaforă „a da sprijin”. În plus,

Coșbuc optează pentru relativul „cui”, italianizant, în locul consacratului pe românește „căruia”, dar această opțiune mai curând contribuie la farmecul exprimării și nu blochează nicidecum înțelegerea pasajului. Accentuarea grafică a ultimei vocale din „sprijin” impune o licență fonetică binevenită la nivelul prozodiei versului, dar cam stridentă în mai restrânsa întindere a cuvântului în sine. Este limpede că nici nu îi aparține traducătorului¹.

Eta Boeriu traduce prima sintagmă echivalând epitetul din original (*sacrato*) printr-un alt adjectiv, dar păstrează și posesivul introdus de Coșbuc: „poemul meu divin” (formulă reperabilă, în această variantă, în versul 64). Pericolul acestei soluții traductologice este acela de a interpreta epitetul „divin” nu în sens tematic, ci în cheie estetică. Astfel, toată sintagma, conținând și posesivul menționat (și care la Coșbuc era inofensiv), ar putea suna, aici, ca o auto-laudă hiperbolică, într-un context în care, dimpotrivă, Dante tocmai recurge, cu modestia dictată de copleșitoarele circumstanțe narative, la o elaborată manevră de *captatio benevolentiae*... Al doilea caz (*poema sacro*) este rezolvat de Eta Boeriu după cum urmează: „De-o fi cândva c-al meu poem sfințit,/ cui ajutor pământ și cer îi dară”... Dacă versul al doilea rezultă dintr-o retușare minimală a soluției coșbuciene, opțiunea de a traduce sintagma definitorie *poema sacro* prin „poem sfințit” exclude interpretarea tematică a epitetului din original, înlocuit aici printr-un participiu pasiv care îl trimite pe cititor cu gândul în căutarea ipoteticului agent: în nici un caz, acesta nu va fi găsit în textul original...

Vocabula *poeta* („poet”) se bucură, spre deosebire de poezia și de poema, de un număr foarte mare de ocurențe, desemnându-l de cele mai multe ori pe Vergilius, care pentru Dante era Poetul prin excelență. În *Inf.*, IV, Dante este întâmpinat, în limbul destinat spiritelor mărețe ale Antichității, de „frumoasa școală a prea-înaltului cânt”, alcătuită din Homer („poetul suveran”), Vergilius însuși, Horatius, Ovidius și Lucanus, cărora li se alătură (ca „al șaselea printre asemenea înțelepți”). Însă, printre marii gânditori din vechime cu care povestește a se fi întâlnit în „nobilul castel” destinat acestora (filosofi, matematicieni, astronomi, medici, naturaliști) într-un *locus amoenus* amplasat înaintea Iadului propriu-zis, Dante nu menționează nici un istoric. Respectabila disciplină nu figura printre cele

¹ Ediția îngrijită pentru Academia Română în 2013 de profesorul Gheorghe Chivu – referința cea mai pertinentă în materie – conține cuvântul în grafia sa regulată: „sprijin”. Dar nici prima ediție a traducerii coșbuciene (cea îngrijită de Ramiro Ortiz și apărută la Cartea Românească în 1932), nici reluarea acesteia de către Editura Polirom (în 2000) nu prezintă jucăușul accent grafic reperabil în ediția ESPLA din 1957.

șapte arte liberale simbolizate în poem de cele șapte rânduri de „înalte ziduri” ce înconjurau alegoricul castel al spiritelor de seamă ale vechimii...

* * *

Ajungem astfel să ne ocupăm și de cel de-al doilea termen al dicotomiei artistotelice de la care, cu teoretică ortodoxie, am pornit: istoria. De bună seamă, ca *imago mundi* a începutului de Trecento și ca poem universal, *Divina Comedie* abundă în referințe istorice – la fel cum abundă în poezie – fiind, în bună măsură, oglinda veacului în care a fost concepută și a ieșit la iveală. Conținutul ei de natură istorică este atât de bogat, încât nu are rost nici măcar să pierdem vremea exemplificând. Totuși, merită să spunem că, de-a lungul întregului poem, personaje ce transpun figuri istorice, existente realmente la vremea lor – din Antichitate și, cu o tot mai dramatică incluziune, până în acele sfârșit tumultuos de Ev Mediu – narează cu pregnanță expresivă multe și felurite evenimente petrecute în realitate: de la îndrăgostiri și gesturi de admirabilă loialitate și de înduioșătoare pietate la trădări colosale, schisme ireparabile, războaie crâncene și fapte individuale de o cutremurătoare atrocitate. Dincolo de încărcătura lor simbolică și de rolul narativ pe care Poetul îl atribuie fiecăruia în imensa desfășurare alegorico-anagorică a *Divinei Comedii*, personaje precum Francesca da Rimini, Farinata degli Uberti, Pier della Vigna, contele Ugolino della Gherardesca și câte altele își spun povestea lor adevărată: dacă nu pe deplin conformă cu adevărul consfințit temeinic de certitudinea istorică a posterității, cel puțin în justificat acord cu modalitatea în care figurau în conștiința epocii.

Și totuși, termenul „istorie” în sine, asemenea „poeziei” tratate anterior, are parte de o foarte economicoasă reprezentare în repertoriul lexical al capodoperei dantești. *Enciclopedia...* lui Scartazzini oferă doar trei ocurențe, amplasate însă în numai două cânturi, câte unul pentru fiecare dintre cele două secțiuni luminoase ale poemului, adică tocmai acolo unde referințele istorice propriu-zise se rarefiază tot mai mult, lăsând locul reflecțiilor doctrinare, chestiunilor filosofice, dogmelor teologale și viziunilor cosmologice¹. Dar ne face plăcere să cităm aici felul cum definește Scartazzini *istoria*: aceasta – spune învățatul elvețian cu neutralitatea caracteristică neamului său – este „narațiunea veridică, meditată, ordonată a faptelor și a întâmplărilor memorabile ale națiunilor”...

¹ Nu întâmplător, toate personajele enumerate mai sus fac parte din segmentul infernal al traseului narativ dantesc.

Primele două întrebări, de către Dante în *Divina Comedie*, a termenului *storia* survin abia în cântul al X-lea din *Purgatoriu*. Mai întâi, începând cu v. 52, Dante descrie: „*un'altra storia nella roccia imposta*” (adică: „o altă istorie în rocă reprezentată”). „Roca” pomenită este marmura în care Dante vede sculptate episoade ce constituie tot atâtea pilde din tradiția creștină, din cea vetero-testamentară și, respectiv, din cea latină clasică (Maria dinaintea Bunei vestiri, dansul regelui David în jurul Chivotului Legii și, respectiv, legenda despre împăratul Traian și văduva sărmană căreia îi face dreptate. Așadar, în context, termenul *storia* nu se referă la istoria ca disciplină așa cum este ea înțeleasă de pe vremea lui Tacitus, ci se referă, mai pe larg, la fundamentele tradiției occidentale (cartea sfântă și dreptul roman), care oferă pilde, în acest caz, de smerenie și de cucernicie. Mai precis, Dante utilizează vocabula în sensul că fiecare din aceste „episoade” exemplare constituie o „istorie”, adică o istorisire, cu un tâlc și cu o miză ce îndreaptă sufletul omului pe calea cea dreaptă, a adevărului... Transpunerea acestui vers în limba română în varianta lui George Coșbuc se numără printre acelea care au atras asupra sa priviri încruntate din pricina născocirii de cuvinte ciudate, până la el și după el inexistente în limba română. Și anume: „scobită-n piatră altă-ntâmplăminte”. Ca atare, profesorul Alexandru Balaci sesizează, cu împăciuitoare severitate, în nota de subsol corespunzătoare versului 52 în general și vocabulei care, în forma sa completă, ar fi fost „întâmplăminte” în special: „pentru necesități de rimă Coșbuc creează acest cuvânt forțat care ar trebui să redea pe italianescul *storia* (o altă reprezentare, o altă poveste sculptată în marmura stâncii)”. Totuși, strania „întâmplăminte” a lui Coșbuc e preferabilă, semantic (tocmai prin asocierea ei cu adevărul, fie el istoric sau legendar) soluției avansate de Eta Boeriu, care pune în gura naratorului dantesc următoarele vorbe românești: „alt basm văzui în piatră-nfiripat”. În această situație, Alexandru Balaci renunță complet la atitudinea severă din comentariul introdus la varianta coșbuciană, păstrând ca explicație de subsol doar secțiunea împăciuitoare, aceea conținută în paranteza notei antecedente, reprodușă și de noi adineaori. Dar basmul, chiar dacă încifrează sensul victoriei binelui asupra răului, face parte totuși din universul ficțional, ba chiar, la noi, începând cu Grigore Ureche însuși (care, mai aproape de rădăcina slavonă a termenului, scria cu iritare de păguboasele „basne” interpolate în cronicile altora, care se cereau grabnic amendate), tot „basmul” funcționează ca sinonim cu minciuna și cu scorneala condamnabilă, ori cel puțin neverosimilă. Prin urmare, recursul la acest termen nu dă seama de semantica esențială și integrală a narațiunii dantești.

Tot în cântul al X-lea, ceva mai jos, în versurile 71-72, întâlnim, în originalul italian, în același context al reprezentărilor marmoreice exemplare, o repetare a aceleiași sintagme (*un'altra storia*), după cum urmează: „*I' mossi i piè del loco dov'io stava,/ per avvisar da presso un'altra storia*” (într-o traducere liberă: „Eu mi-am urnit picioarele din locul unde stăteam,/ pentru a observa de aproape o altă istorie”). Se vede că nici unul dintre traducătorii noștri de referință nu ține morțiș la soluția adoptată ceva mai sus. George Coșbuc tălmăcește: „Trecui și mai nainte de-unde-am stat,/ să văd de-aproape-alt chip pe-acel perete”. El refocalizează optica discursivă de la scara narațiunii la scara personajului exemplar (în acest caz, împăratul Traian), de altminteri urmând el însuși sugestia apropierii conținută chiar în textul-sursă... Eta Boeriu – fapt mai rar întâlnit în metodologia sa traductologică, cel puțin pe traseul analitic pe care l-am urmat până în clipa de față – reproduce termenul prin echivalentul său etimologic și sematic principal din limba română („istorie”): „Pornii apoi din locul unde stam,/ ca să privesc mai deslușit istoria”. În retrospectiva acestui caz, reiese totuși că, în viziunea traducătoarei noastre, basmul și istoria funcționează semantic intersanjabil¹...

Interesant este – în afara socotelii noastre inițiale – faptul că, două versuri mai jos (*Purg.* X, 73-74), Dante se referă la același basorelief operând o schimbare a categoriei gramaticale, de la substantiv (*storia*) la verbul tranzitiv (*storiare*), pe care îl folosește la diateza pasivă: „*Quivi era storiata l'alta gloria/ del roman principato [...]*”. Dante se prevalează aici de uzul medieval al verbului *storiare*, în sensul de „a împodobi ziduri sau altceva cu reprezentări artistice ale unor fapte omenești”². Natalino Sapegno nu zăbovește asupra termenului în sine, pe care îl traduce implicit în nota de subsol prin verbul „a reprezenta”. Așadar, traducerea pedestră a pasajului dantesc ar putea suna: „Aici era reprezentată înalta glorie/ a principelui roman [...]”. George Coșbuc redă sensul situației fără a se lega de termenul *storiare*, lipsit de un corespondent etimologic în limba română³

¹ Pentru comparație, putem constata că Alexandru Marcu, în versiunea sa în proză – așadar neafectată de rigorile rimei și ale metricii –, traduce sintagma dantescă *un'altra storia* în primul caz prin „o altă faptă din istorii”, iar în a doua situație prin „povestea, alta” (Dante: *Purgatoriul*, Craiova, Scrisul Românesc, 1937).

² Cfr. Domenico Consoli: articolele *storia* și *storiare* din *Enciclopedia Dantesca*, Vol. 15 [Som-Tr], Milano, Arnoldo Mondadori Editore [Biblioteca Treccani], 2005.

³ Românescul *a istorisi* are doar sensul de „a nara; a povesti”, spre deosebire de sensul medieval al verbului italian *storiare*, rezumat mai sus. Dar Alexandru Marcu traduce, fără exigențe de medievist și ținând aproape tocmai de sugestia discursivă a verbului *storiare*: „Era acolo povestită înalta faptă glorioasă a Principelui Romei” (ed. cit.).

și arhaizat chiar în limba italiană: „Înalta glorie-n față-aici îmi stete/ a prințului roman [...]”. Eta Boeriu dă curs impetuos perpetuei sale tendințe centrifugale, optând pentru o (pesemne) ameliorare lirico-imagistică a imparțialului verb folosit de Dante: „Era cântată-acolo-n piatră gloria/ romanului [...]”. Astfel, pe verbalizant-atrăgătoare filieră ivită la îndemână, proaspătului dar perfectibilului dublet sinonimic *basn-istorie* inaugurat de traducătoare i se asociază, prestat cu solemnitate din amplul său imaginar poetic, și cel de-al treilea termen, întregitor: *cântarea*...

Funcția pilduitoare a istoriei (*storia*) este implicată în *Par. XIX, 18*, vers final al unei terține în care Acvila cerească, alcătuită miraculos din sufletele rubinii ale fericitorilor, își expune, ca într-un glas, rostul anagoric: „*e in terra lasciavi la mia memoria/ sì fatta, che le genti lì malvage/ commendan lei, ma non seguon la storia*”. Traducând literal, cu excepția ultimului termen (*storia*), care ne interesează aici și a cărei semnificație de exemplaritate am menționat-o din capul locului: „și pe pământ am lăsat amintirea mea/ astfel înfăptuită, încât oamenii răi de acolo/ o laudă pe ea, dar nu urmează exemplul”. Pe George Coșbuc îl suprimem evadând din obișnuita sa fidelitate terminologică și stilistică față de original: „Lăsați în lume fapte de ispravă/ și-atari, că răii le slăvesc din gură,/ ci-a face-așa ca noi le pare otravă”. Desigur, edavarea este doar parțială, dar înlocuirea expresiei pur denotative *non seguon la storia* („nu urmează exemplul faptic”) prin metafora (pozitivă gramatical și negativă semantic) „a face-așa ca noi le pare otravă” introduce o complicație imagistică neconformă cu stilistica sobră practică în momentul cu pricina de imperialul vorbitor ceresc. Eta Boeriu înlocuiește „amintirea” (*memoria* din original) printr-o metonimie acceptabilă („nume”, eventual re-lecturabil printr-un „renume”) și traduce cu admirabilă fidelitate versul final al terținei, care ne interesează aici cu precădere: „Lăsat-am jos un nume-atât de mare,/ că și mișei-l poartă azi pe gură,/ dar pilda mea nu-și află-n ei urmare”. Dacă versiunea Etei Boeriu conține o ambiguitate potențial falacioasă pentru cititorul român, aceasta se află în expresia inițială („Lăsat-am jos”), care ar putea sugera un gest de renunțare sau de lepădare. Contextul narativ impune însă lectura corectă a adverbului de loc „jos”, care trebuie înțeles nu în combinație locuționară cu verbul „a lăsa”, ci de sine stătător, în semantică opoziție cu altitudinea cerească („sus”) unde se desfășoară acțiunea și discursul în momentul cu pricina și unde minunata Acvilă celestă imperială sălășluiește pe bună dreptate. Una peste alta, însă, varianta Etei

Boeriu apare, în acest caz și în mod excepțional, superioară celei oferite de George Coșbuc¹.

Cam atât am avut de spus despre termenii „poezie” și „istorie” în *Divina Comedie* și în cele două versiuni românești de mare circulație ale poemului dantesc. Poezia și istoria efective conținute în această capodoperă au făcut, desigur, și fac în continuare, obiectul altor studii și al altor abordări critice, cărora lesne li se poate pierde socoteala. Dar aceasta este – vorba Poetului – o altă istorie.

Bibliografie esențială:

- Dante: *La Divina Commedia* [3 vol.: *Inferno*; *Purgatorio*; *Paradiso*], a cura di Natalino Sapegno, Firenze, La Nuova Italia, 1985³;
- Dante: *Infernul; Purgatoriul; Paradisul*, în românește de George Coșbuc, București, ESPLA, 1954; 1956; 1957;
- Dante: *Infernul; Purgatoriul; Paradisul*, în românește de Eta Boeriu, București, Editura Minerva, 1982.
- Scartazzini, G.A.: *Enciclopedia Dantesca. Dizionario critico e ragionato di quanto concerne la vita e le opere di Dante Alighieri, Volume II (Parte prima), M-R*, Milano, Hoepli, 1898; *Volume II (Parte seconda), S-Z*, Milano, Hoepli, 1899;
- ***: *Enciclopedia Dantesca*, Vol. 9 [*Fed-Gri*], Vol. 13 [*Pit-Rip*], Vol. 15 [*Som-Tr*], Milano, Arnoldo Mondadori Editore [Biblioteca Treccani], 2005.

Cristina RUSU

Profețiile mesianice în diferite epoci

Istoria faptelor redată în Cărțile Vechiului și Noului Testament cuprinde și profețiile mesianice care se întind pe o perioadă foarte lungă de timp. Șirul profețiilor începe cu Profetul Amos (cca 750 î.H.) și se încheie, după aproape opt secole cu proorocul Ioan Botezătorul. Profeții vin din diferite zone și, deși trăiesc în perioade diferite de timp, sub stăpânirea unor conducători diferiți, profeția mesianică are același mesaj. Deși nu se schimbă în esență, forma și scrierea au un conținut estetic deosebit. În Vechiul Testament, în toate Cărțile Profetilor, Mesia este

¹ O sursă intermediară de inspirație a acestei superiorități se putea afla în varianta – în proză, dar nici pe departe prozaică – a lui Alexandru Marcu: „iar pe pământ lăsat-am de mine atare pomenire, că oamenii pe-acolo ticăloși, o preamăresc, dar pilda-mi n'o urmează” (Dante: *Paradisul*, Craiova, Scrisul Românesc, 1934).

profețit prin cuvînt viu. „Așa grăiește Domnul”; profetul își începe discursul direct, clar, el fiind și poet pentru că folosește instrumente de limbaj ca metafore, comparații, parabole, hiperbole chiar și ironia sau criticismul în transmiterea mesajului divin. Isaia, unul dintre cei mai importanți profeți ai Vechiului Testament este primul care îl prevestește pe Mesia (asta se întîmplă încă din anul 740 î.H.), ca născîndu-se din fecioară, asumîndu-și păcatele omenirii și suferind pentru mîntuirea ei. Viziunea lui este clară și corectă dar privită sceptic de mentalitatea iudaică. „Că Prunc ni s’a născut;/ Fiu, și ni S’a dat,/ a Cărui stăpînire Și-o poartă pe umăr;/ și numele Lui se cheamă: Înger-de-mare-sfat” (Isaia 9,5). Profeția mesianică este de o mare claritate și frumusețe. „Sfetnic minunat”, „și păcii Lui nu-i va fi hotar. Pe tronul lui David va ședea”, așa îl vede Isaia pe Mîntuitorul care vine să aducă pacea și fericirea între oameni. Vocea lui Isaia este auzită pînă departe de toate neamurile. Firul poetic continuă: „Cărămizile au căzut,/ ci veniți, să cioplîm pietre/ și să tăiem duzi și cedri./ și să ne zidim turnuri!...”, ca toți să audă: „Și Domnul îi va zdrobi/.../ iar pe vrăjmașii Săi îi va risipi:/ Siria de la Soare-Răsare/ și pe Elinii de la Soare-Apone” (Isaia 9,11). Versurile aveau o încărcătură mare pentru oamenii din acele vremuri. Profetul era respectat și văzut ca un erou pentru popor.

În anul 627 î.H., Dumnezeu îl alege pe Ieremia să-i fie profet. Născut într-o localitate aproape de Ierusalim, fiu de preot, Ieremia nu are un loc bine definit la curte, asta pentru că pe durata celor patruzeci de ani de profeție și-a desfășurat activitatea sub cinci regi: șaptesprezece ani sub Iosia, trei luni sub Ioahaz, unsprezece ani sub Ioiachim, trei luni sub Iehonia și unsprezece ani sub Sedechia. El a dus o politică lipsită de încredere în mijlocul unui popor amenințat. Contextul său istoric ca profet se desfășoară între două imperii: cel decadent asirian și ascensiunea imperiului neo-babilonian. Sub domnia regelui Ioiachim, Dumnezeu îi poruncește lui Ieremia să-și scrie profețiile într-o carte dar regele o arde filă cu filă. El o rescrie și o completează cu noi profeții iar această carte care este salvată și transmisă mai departe. În profeția mesianică a lui Ieremia, Mesia este văzut ca o odraslă, un vlăstar care la rîndu-i va lăstări. „...îi voi ridica lui David o Odraslă’ndreptățită;/.../ în zilele Lui se va mîntui Iuda/ și Israel va locui cu încredere/ lată numele cu care-L vor chema: Domnul-dreptatea-noastră” (Ieremia 23,5-6). Lăstarul în limbajul poetic este văzut ca un răsărit, acela fiind Mesia. Ieremia este trist pentru că nu are familie și duce mereu o luptă interioară cu el însuși. Deseori este cuprins de singurătate și de sentimentul inutilității. Dar este profund iar în versurile sale profetice parcă susură ca o muzică lină: „despre profeți:/ Inima în mine s’a zdrobit,/ oasele mele toate s’au clătînat , devenit-am ca un bărbat sfărîmat în țărână,/ ca un om pe care vinul l-a’ntrecut.../”. „Că

din pricina acestora a plâns pământul,/ pășunile pustiei s'au uscat,/ Alergarea lor se'mpiedică în rele/ și tot așa tăria lor" (Ieremia 23, 9)

Dumnezeu Tatăl își trimite unicul său fiu pentru mîntuirea tuturor neamurilor și pentru o schimbare radicală a legii celei vechi cu legea cea nouă. Profeții au pregătit calea acestui Mesia atît de dorit și de așteptat. Asta pentru că Dumnezeu este milostiv și dăruiește speranță. Profeția în sine înseamnă să se ducă vestea în popor, să se răspîndească cuvîntul lui Dumnezeu în toate zările. Trec sute de ani de așteptare, dar o așteptare plină de încredere și speranță. De aceea Biblia, în paginile sale oferă un spațiu larg profetilor. Este un segment extrem de important și Biblia îl tratează ca atare. Un Mîntuitor înseamnă o schimbare necesară dar și o salvare. Vine un salvator. Un Mîntuitor care să îi scoată din suferințe, să îi mîntuiască. Unii îl văd ca pe un rege sau un împărat și așteaptă să se urce pe un tron. Alții îl văd ca pe un Dumnezeu coborît din cer cu putere mare. Apostolii i se adresau lui Iisus cu, Învățătorule. Era vocea unică care exprima prin cuvinte ceea ce nu mai auzise nimeni pînă atunci. Coborînd treptele istoriei vom observa că Dumnezeu le-a rînduit pe toate în perioade potrivite de timp. Ca oamenii să fie pregătiți pentru lucrarea Sa și să îi înțeleagă adevărata valoare.

Și Iezechiel transmite profeția mesianică dar de pe o poziție de rob. Mult mai tînăr decît Ieremia, el nu bănuiește că ar putea să aibă așa o chemare. În convoiul surghiuniților îl găsim pe tînărul Iezechiel. Nabucodonosor cucerește Ierusalimul în anul 587 î.H. Populația se instalează într-o colonie iudaică aproape de Babilon. În al cincilea an de surghiun, Iezechiel este chemat la misiunea de profet. Mandatul său va dura 22 de ani (592-570 î.H.). Întreaga activitate profetică a lui Iezechiel se desfășoară în exil și Ierusalimul e văzut în vedenie, în toate profețiile sale.

Iezechiel este mai riguros și vocea sa este mai gravă. Fără să aibă talentul lui Isaia și nici lirismul lui Ieremia el păstrează o tonalitate severă. Poate de aceea a fost numit părintele iudaismului postexilic. Întreaga sa operă este riguros structurată și cuprinde profeții despre pedepsele asupra fiilor lui Israel, pentru păcatele lor, profeții împotriva neamurilor păgîne dar și perspectiva așezării lucrurilor la o normalitate. Iezechiel, în viziunea lui scrie despre Biserica lui Hristos. El este marele inspirat al viziunilor ample văzînd chiar și învierea de la sfîrșitul veacurilor. „De aceea, așa grăiește Domnul/.../ Eu Îmi voi mîntui oile Mele/.../ Și Păstor voi ridica peste ele.../" (Iezechiel 34, 23). Păstorul cel Bun, Iisus Hristos, din spița lui David va aduce pacea pe pămînt.

Și următorii profeți din Cartea Vechiului Testament au scris despre Mesia. Dacă Profetul Isaia l-a numit pe Mesia „Înger-de-mare-sfat" iar Ieremia l-a numit „Domnul-dreptatea-noastră", Daniel scrie în limba

aramaică că Dumnezeu este „Cel-vechi-de-Zile” care îi dă puterea de a judeca Fiul Omului, ce va întemeia o împărăție puternică și veșnică. În Cartea Profetului Zaharia, născut și el în exilul babilonic, Împărăția mesianică este aproape. Profetia lui este foarte limpede și viziunea sa uluitoare. „Iată, Împăratul tău vine la tine/ Drept și El Însuși Mântuitor,/ blând și călare pe asin și pe mânz tânăr...” (Zaharia 9, 9). Profetul Zaharia îl vede pe Iisus cum vine smerit, călare pe asin și va suferi batjocură din partea oamenilor. Tot el vede Noul Ierusalim în plină strălucire divină.

Ciclul secolelor întregi de profeții se oprește la proorocul Ioan Botezătorul. El este și mai mult decât un prooroc, fiind numit „prooroc al Celui Prea Înalt”. El vestește venirea lui Hristos căruia, așa cum mărturisesc evangheliile, nu este vrednic să-i dezlege cureaua încălțărilor. Ioan Botezătorul a fost un sol care a pregătit calea Domnului fiind numit cel mai mare dintre cei născuți din femei și totuși inferior oricărui locuitor al împărăției cerurilor, așa cum spune Iisus. În toate evangheliile Ioan Botezătorul este „Glasul celui ce strigă în pustie: Gătiți Calea Domnului,/ drepte faceți-I cărările”. (Matei 3, 1-4). Și în Evanghelia lui Marcu, proorocul strigă: „Eu v’am botezat cu apă, dar El vă va boteza cu Duh Sfânt” (Marcu 1,8). Evanghelistul Matei este completat de Evanghelistul Luca: „Glasul celui ce strigă în pustie: Gătiți Calea Domnului,/ drepte faceți-I cărările,/ orice vale se va umple/ și fiecă munte și deal se va micșora; cele strâmbe se vor face drepte” (Luca3, 5). Evanghelistul Ioan ne amintește de profetul Isaia spunând despre Ioan Botezătorul: „Eu sunt glasul celui ce strigă în pustie:/ Îndreptați Calea Domnului!/, precum a spus profetul Isaia”. Încununarea profețiilor se încheie cu Ioan Botezătorul. Evangheliile relatează cum Ioan Botezătorul îl botează și pe Iisus care vine la el pentru a împlini planul lui Dumnezeu. Duhul Sfânt se pogoară asupra lui Iisus ca un porumbel, recunoscut ca Fiu bineplăcut înaintea lui Dumnezeu. Ioan Botezătorul îl vede pe Iisus ca fiind Mielul lui Dumnezeu ce ridică păcatul lumii.

Poporul lui Dumnezeu a stat mult în întuneric. Exilul a fost pedeapsa lui Dumnezeu pentru neascultare și idolatrie. Poporul L-a părăsit pe Dumnezeu închinându-se zeilor. Iar Dumnezeu i-a pedepsit. Dar prin profeți le-a lăsat speranța unei iertări și a unei lumi noi. Întunericul se va da deoparte și Mesia va veni ca un soare răsare, ca o lumina peste toate acele vremuri întunecate. Omului, i s-a descoperit în toate timpurile venirea lui Mesia, căci Dumnezeu este milostiv și după pedeapsă a adus izbăvirea. Și ea a venit prin Iisus Hristos.

Note:

Biblia, Editura Renașterea, Cluj-Napoca 2009

Biblia comentată. Poezia Vechiului Testament, Editura Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., București, 2000

Comentariu la cartea Profetului Isaia – Sfântul Vasile cel Mare, Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2018

Profeții mici. Vechiul Testament în tâlcuirea Sfinților Părinți, Pr. Ioan Sorin Usca, Editura Christiana, 2019

Diana Dobrița BÎLEA

De la considerațiile lui David Hume pînă la morțile voluntare reținute de istorie și/sau literatură

„Dacă sinuciderea este considerată o crimă, atunci numai lașitatea poate să ne conducă la ea. Dacă însă nu este considerată o crimă, atît prudența, cît și curajul ar trebui să ne facă să ne debarasăm dintr-o dată de viață atunci cînd ea devine o povară”¹, consemnează filosoful scoțian David Hume într-un eseu despre sinucidere. De asemenea, cel considerat de British Library drept istoric datorită amplei sale lucrări „History of England”, Hume, susține că sinuciderea nu este interzisă nici de Dumnezeu, nici de legea păgînă și argumentează acest fapt pornind de la porunca *Să nu ucizi*, care nu face referire și la oprirea dreptului de a te ucide pe tine însuși. Suicidul nu reprezintă, din punctul său de vedere, o culpă, ci o probă absolută a libertății umane, contrar unor mentalități religioase perpetuate pînă astăzi, din care putem aminti macabra gîndire medievală, care nu doar că a condamnat moartea voluntară, ci a și impus tratarea sinucigașilor cu o simbolică execuție postumă. El îl citează și pe Plinius, care vedea în puterea oamenilor de a se sinucide un avantaj pe care nici Dumnezeu nu îl are: „Deus non sibi potest mortem conscicere si velit, quod homini dedit optimum in tantis vitae poenis” (Dumnezeu nu poate hotărî să-și dea moartea, privilegiu suprem acordat omului în mijlocul numeroaselor nenorociri ale vieții).

Istoria sinuciderilor reține povestea tragică a numeroase persoane și personalități, dar și a unor grupuri mai mari sau mai mici silite de contexte istorice, politice ori religioase să accepte o moarte interpretată ca o izbăvire de rușine, de umilințe, de suferințe fizice și poate chiar de o moarte care ar fi venit oricum ca urmare a torturilor inerente. Este interesant că David Hume și Emil Cioran, ambii excelenți teoreticieni ai sinuciderii, n-au avut nici măcar o tentativă de suicid. Emil Cioran, un om care a iubit viața, fiind chiar un tip vesel și plin de umor, și care a părăsit

această lume la vârsta de 84 de ani, și-a justificat disperarea din scrierile sale astfel (conform spuselor dintr-un interviu acordat de partenera lui de viață, Simone Boué): „Dacă sunt sinistre cărțile mele, e pentru că nu scriu decât atunci când îmi vine să-mi trag un glonț în cap”. Apologia morții eliberatoare de orice suferință ori văzută ca un spațiu sigur pentru conservarea eternă a fericirii obținute la un moment dat este făcută de el (și) în *Cartea amăgirilor*: „Ar trebui să mor pentru a nu mai reveni niciodată la alte stări. În oceanul meu lăuntric picură tot atâtea lacrimi, câte vibrații mi-au imaterializat ființa. Dacă aș muri acum, aș fi omul cel mai fericit.”; „Numai în muzică și în iubire există bucuria de a muri, străfulgerarea de voluptate, când simți că mori, deoarece nu mai poți suporta vibrațiile interne. Și te bucură gândul unei morți subite, care te-ar scuti să mai supraviețuiești acelor momente. Bucuria de a muri, care n-are nici o legătură cu ideea și conștiința obsedantă a morții, se naște în marile experiențe de unicitate, când simți perfect cum aceea stare nu se va mai reîntoarce niciodată.”² Căutând obsesiv sensul vieții, Cioran își pune însă o întrebare ce denotă înalta sa spiritualitate, un alt mod de a privi rostul omului pe pământ: „Voi ajunge vreodată atât de pur, că nu mă voi putea oglindi decât în lacrimi de sfinți?”³

Istoria literaturii române notează că poeții Paul Celan și Luca Gherasim au ales să treacă *dincolo* aruncându-se în Sena de pe podul Mirabeau. Celan (Paul Antschel), considerat unul dintre marii poeți moderni ai lumii, traducător, eseuist, care a supraviețuit lagărului de muncă nazist, a trăit cu sentimentul de vinovăție de a-și fi scris opera în limba germană, cea a „asasinilor părinților mei” (ca mulți evrei din vremea aceea, aceștia au ajuns într-un lagăr; aici, tatăl a murit de tifos exantematic, iar mama a fost împușcată în cap pentru că, epuizată, nu a mai putut să muncească). Tulburările psihice ale poetului evreu cu origini românești s-au accentuat pe măsură ce el a cunoscut notorietatea, astfel că la doar 50 de ani, în 1970, pradă unei depresii acutizate pe fondul acuzației de șantaj și de plagiat aduse de soția sa, Claire Goll, s-a sinucis. Iată ce scria Emil Cioran cu privire la această tragică întâmplare în jurnalul său: „Paul Celan s-a aruncat în Sena. I-au pescuit cadavrul lumea trecută. Acest om fermecător și insuportabil, feroce cu accese de blîndețe, la care țineam și de care fugeam, de teamă să nu-l rănesc, căci totul îl rănea. Ori de câte ori îl întâlneam, eram atât de atent și mă supravegheam atîta, că după jumătate de oră eram istovit”.⁴ Bîntuit de vechile sale traume și obsesii, Paul Celan scria în poezia *Fuga morții*: „Negru lapte al zorilor seara îl bem/ la amîză îl bem dimineața îl bem noaptea/ îl bem și bem/ săpăm o groapă-n văzduh acolo patul nu-i strîmt./ În casă stă un bărbat cu șerpîi se joacă el scrie/ cînd seara se lasă el scrie-n Germania părul tău auriu Margareta/ el scrie și

iese în fața casei și stele scînteie el fluieră și-și cheamă dulăii/ își fluieră jidovii să sape o groapă-n pămînt/ ne ordonă cîntați acum pentru dans.// Negru lapte al zorilor noaptea te bem/ te bem dimineța-n amiază și seara te bem/ te bem și te bem./ În casă stă un bărbat cu șerpîi se joacă el scrie/ scrie cînd seara se lasă-n Germania părul tău auriu Margareta.// Părul tău de cenuși Sulamita săpăm o groapă-n văzduh acolo patul nu-i strîmt./ El strigă săpați mai adînc în pămînt voi unii voi alții cîntați mișcați din arcuș/ își scoate pistolul din brîu îl flutură – albaștri-i sunt ochii/ înfingeți mai bine lopate voi unii voi alții cîntați pentru dans mai departe./ [...]// El strigă mai dulce moartea cîntați moartea-i un maestru din țara germană/ el strigă mai sumbru atingeți viorile atunci veți sui ca fumu-n văzduh/ atunci veți avea o groapă în nori acolo patul nu-i strîmt./ [...]”⁵ Gherasim Luca (Salman Locker), un alt român cu rădăcini evreiești, a sfîrșit în apele Senei la vîrsta de 80 de ani, în 1994, dezgustat de sărăcie, evacuat din casa în care locuise și, se pare, fără acte. A scris despre moarte cu voluptate și într-o stare continuă de excitație afectivă, după cum declară în poezia *Moartea moartă*: „Cu o extremă voluptate mentală/ și într-o stare de excitație/ afectivă și psihică neînteruptă/ eu urmăresc... în mine și în afara mea/ acest număr acrobatic... infinitul// Salturile contemplative, active și lubrice/ le execut simultan, culcat și în picioare/ [...]// aș putea muri de o mie de ori/ fară ca o problemă fundamentală cum e moartea/ să mi se aplice/ în dimensiunea ei filozofică/ [...]//Ce mare, ce decepție monstruoasă/ din cauza propriului meu personaj/ drogat de evoluție/ cu o agilitate neîntîlnită/ la frontiera dintre somn și trezie/ între da și nu/ posibil-imposibil/ ca să mă trezesc brusc/ într-un decor inversat/ o lume de iluzii/ de erori fundamentale/ care nu iartă/ și care transformă/ inegalabila mea inexistentă existență/ într-o rană...”⁶

Despre refuzul de a se preda cotropitorilor străini și despre sinuciderea majorității locuitorilor din orașul Xanthos în două momente istorice diferite (în anul 545 î. Hr., apoi în 42 î. Hr.), dar obligați la gestul extrem de împrejurări asemănătoare (sub invazia persană și, cinci secole mai tîrziu, în timpul asaltului armatei conduse de legendarul general roman Brutus), a scris poetul Friedrich Hölderlin: „Pe Xanthos era așezat orașul zidit de elini./ Dar azi, ca pe altele mari odihnind/ Acolo, l-a șters o severă ursită/ Pe veci din lumina cea sfîntă a zilei.// Dar nu au pierit în cîmp, purtînd bătălie deschisă,/ De propria mîină. Cumplită-a ajuns/ La noi, despre cele-ntîmplate, legenda/ Ciudată nespus, de la Soare-răsare.// Ci Brutus stîrnit-i-a singur cu bunătatea. Căci el,/ Cînd focuri prindeau a se stinge pe rînd,/ Le-a spus că-i ajută, deși ca strateg el/ La porțile lor îi silea cu asediu.// Dar slugile, ce le-a trimis, de sus de pe ziduri au fost/ Zvîrlite. Și-atunci vîlvătaia crescuse/ Iar ei au simțit că se bucură foarte,/ Și mîinile

Brutus spre ei le întinse.// Si cu toții erau ca ieșiți din fire. Și strigăte mari/ Țîșniră, și chiot. Apoi, în văpăi/ Săriră bărbați și femei, iar băieții/ În sabie unii, iar alții în luptă.// O, nu e-nțelept pe eroi să-nfrunți./ Însă totul era/ De mult pregătit. Și străbunii la fel./ Pe vremuri, adînc zguduiți, cînd vrăjmașii/ Persani îi zoreau bulucind dinafară” (*Vocea poporului*, versiunea a doua)⁷.

Poetul lituanian Wladyslaw Syrokomla prezintă în poemul *Margiris* (1855) apărarea eroică a locuitorilor din fortăreața medievală Pilėnai și dramatismul situației. În anul 1336, aceștia, conștienți că nu vor mai putea face față asaltului cavalerilor teutoni, au decis, la îndemnul ducelui Margiris, să nu se predea, ci să ardă totul și să se sinucidă. Conducătorul Margiris îi sacrifică pe semenii săi din Pilėnai ca un tată pe copiii lui: „Îi iubește și nu încetează să-i omoare,/ El vrea ca niciunul dintre oamenii pe care îi iubește/ Să fie prins de dușmanii vicleni”⁸. Se pare că aproximativ patru mii de oameni au pierit în timpul acestei sinucideri colective, evenimentul istoric constituind și subiectul celei mai populare opere lituaniene, „Pilėnai”, compusă în 1955 de Vytautas Klovā.

Un val de sinucideri în toată lumea se pare că ar fi stîrnit cîntecul *Duminică tristă*, cunoscut și sub numele de „Cîntecul maghiar al sinucigașilor”, compus de pianistul și compozitorul ungar Rezső Seress în 1933. Părăsit de soție și pradă disperării de a se regăsi nu doar singur, ci și departe de succesul pe care și-l dorea cu ardoare de foarte mult timp, inspirat și de vremea mohorîtă a acelei duminici, Seress a creat o melodie foarte tristă și cu un ritm straniu. Prietenul acestuia, poetul László Jávör, la rîndul lui aflat pe culmile deprimării în urma morții iubitei sale, a scris versurile acestui cîntec inspirîndu-se din propria viață, împins de propria dorință de a părăsi această lume: „Duminică tristă cu o sută de flori albe/ Te-am așteptat, draga mea, cu o rugăciune/ În dimineața duminicii care a ucis visele/ Trăsura tristeții mele s-a întors fără tine/ De atunci, duminica a fost întotdeauna tristă/ O singură lacrimă îmi potolește setea, pîinea mea este tristețe// Duminică tristă// E ultima duminică, draga mea, vino/ Vor fi și un preot, o casă mortuară, un sicriu, un giulgiu/ Și apoi te așteaptă o floare: o floare și un sicriu/ Sub copacii înfloriți drumul meu este ultimul/ Ochii mei vor fi deschiși ca să te văd din nou/ Nu-ți fie frică de ochii mei, te binecuvîntez chiar și mort fiind ...// Ultima duminică”⁹. Spre deosebire de soarta celorlalte cîntece compuse de Seress, acesta a fost acceptat de un producător, care l-a distribuit în întreaga lume. Cîntecul a avut mai multe versiuni, devenind celebru după ce a fost interpretat de Billie Holiday în anul 1941 sub numele „Cîntec de sinucidere maghiar”. După valul de sinucideri, extins în multe țări, asociate acestui cîntec deoarece s-a descoperit că mai mulți dintre sinucigași recurgeau la gestul teribil după

ce auzeau melodia ori purtau asupra lor o copie a *Duminicii triste*, conform site-ului descopera.ro, postul de radio BBC a interzis difuzarea lui mai mult timp, argumentînd că dăuna moralului oamenilor deja chinuiți de ororile celui de-al doilea război mondial. Autorul acestui cîntec blamat, Rezső Seress, s-a aruncat pe fereastră în anul 1968, a supraviețuit, apoi, în spital, a reușit să-și pună capăt zilelor.

Din păcate, istoria este plină de sinucideri individuale sau în masă mai mult sau mai puțin celebre, înveșnicite sau nu în poezie. Nici Biblia nu a scăpat prilejul de a consemna astfel de cazuri: cel al lui Saul și al oamenilor lui: „Saul a zis atunci celui ce-i ducea armele: «Scoate-ți sabia și străpunge-mă, ca nu cumva acești netăiați împrejur să vină să mă străpungă și să-și bată joc de mine.» Cel ce-i ducea armele n-a voit, căci îi era teamă. Și Saul și-a luat sabia și s-a aruncat în ea. Cel ce ducea armele lui Saul, văzîndu-l mort, s-a aruncat și el în sabia lui și a murit împreună cu el. Astfel au pierit în același timp și în aceeași zi Saul și cei trei fii ai lui, cel ce-i purta armele și toți oamenii lui.” (1 Samuel 31:4-6); cazul lui Zimri, slujitorul împăratului Ela din Israel. Acesta l-a ucis pe împărat, s-a proclamat pe sine în locul lui, dar văzînd că orașul este cucerit de oștirea lui Omri, „a dat foc casei împăratului peste el” (1 Împărați 16:15-19); binecunoscutul caz al lui Iuda Iscarioteanul, care s-a spînzurat după ce l-a vîndut fariseilor pe Iisus pentru treizeci de arginți; cazul lui Ahitofel, fost sfetnic al împăratului David, care, nereușind să-l facă pe Absalom, fiul lui David, să-l umilească pe tatăl său și temîndu-se de pedeapsa cuvenită, s-a spînzurat (2 Samuel 17:23) etc. De asemenea, istoria lumii cunoaște o mulțime de cazuri de sinucidere în masă și pe criterii așa-zis religioase. Iată cîteva dintre acestea: cazul Jonestwon, cînd peste 900 de membri ai sectei Templul Poporului s-au sinucis în 1978, în Guyana, la cererea pastorului lor, Jim Jones, cu o cianură letală pentru că liderii acestora omorîseră pe cineva din guvernul american și niște jurnaliști, nu putuseră să fugă și se temeau de pedeapsă; cazul unor membri ai sectei Heaven's Gate, care s-au sinucis în 1977, la Santa Fe, la îndemnul lui Marshall Applewhite, fondatorul cultului, încredințați că sufletele lor se vor putea îmbarca pe o navă spațială pentru a se salva de extraterestri; sinuciderile practicate ca ritual de către Ordinul Templul Solar, cult fondat de Joseph di Mambro și Luc Jouret la Geneva și organizat ca o societate secretă ce imita Ordinul Cavalerilor Templieri. Din 1994 și pînă în prezent s-ar fi sinucis, conform site-ului ro.wikipedia.org și a altor site-uri românești și străine, otrăviți, arși, împușcați etc., mai mulți membri, inclusiv fondatorii cultului și fiul lui Joseph di Mambro, în Elveția și Canada.

Goethe, autorul romanului *Suferințele tânărului Werther*, a cărui lectură ar fi provocat, în opinia unor critici, „Werther-Fieber” (fervoarea

„Werther”) și mai multe sinucideri în rîndul tinerilor, afirma: „Este cu siguranță greșit să compari sinuciderea cu o mare realizare, întrucît nu poate fi considerată ca nimic altceva decît ca o slăbiciune. La urma urmei, este mai ușor să mori decît să înduri o viață de suferințe cu tărie”. Dar istoria va continua, din nefericire, să înregistreze noi și noi sinucigași, victime ale propriilor credințe și deznădejdi, ale credințelor și deznădejdelor altora sau ale diverselor tulburări psihice. Marin Sorescu, poetul care susținea că actul poetic înseamnă să-ți dezvălui „sufletul pînă în cutele lui cele mai întunecoase, spaimele și năzuințele cele mai intime”, propune în poezia *Sinucidere* eliberarea de fantasme, de orgolii, de iluzii deșarte, de trecut etc. și descoperirea unei individualități pregătite să accepte firescul acestei lumi, dimensiunile și conexiunile ei naturale. Sinuciderea este aici simbolică și are rolul unui necesar și inspirator catharsis: „În mine erau douăzeci de generații/ Pe puțin/ Și-azi-dimineată, nu știu din ce cauză,/ Unul s-a aruncat de la etaj./ Atunci toți/ Au început să se arunce,/ Ca după o trambulină,/ Unul după altul, în lanț,/ După principiul dezintegrării/ Oilor./ Într-o jumătate de oră/ Rămăsesem absolut gol,/ Și de rușine m-am aruncat și eu./ Am murit cred pe la etajul patru,/ În orice caz, pe la doi/ Eram dus./ Toate acestea/ Vi le povestește acum un trecător,/ Adică unul dintre noi.”

Bibliografie:

David Hume, *Cartea a II-a, cap. 5, Eseu despre sinucidere*, Ed. Smith, Londra, 1783 (http://www.teologiepentruazi.ro/wp-content/uploads/2007/05/despre_sinucidere.pdf);
Emil Cioran, *Cartea amăgirilor*, Ed. Humanitas, 2017;
Emil Cioran, *Lacrimi și sfinți*, Ed. Humanitas, 2017;
adevarul.ro;
[Poezii noștri.ro](http://Poezii.noștri.ro), Paul Celan, *Fuga morții*, traducere de Maria Banuș;
www.poezie.ro, Luca Gherasim, *Moartea moartă*, traducere de Adrian Grauenfels;
Friedrich Hölderlin, *Imnuri și ode*, volumul II, traducere de Ștefan Aug. Doinaș și Virgil Nemoianu, Ed. Minerva, 1977;
<https://www.journals.vu.lt/literatura/article/view/9777/7596>;
<https://lyricstranslate.com>.

Fapte și acte istorice în viziunea artistică a unor poeți englezi și irlandezi

Istoria și-a găsit de nenumărate ori reflectarea în literatură prin talentul și interesul multor scriitori care au reușit să impună în mentalul colectiv evenimente majore și personaje emblematice pentru soarta și momentele de răscruce din viața unei națiuni.

Creații aparținând tuturor genurilor și speciilor literare tratează subiecte istorice poate cu mai mult succes decât o fac tratatele de istorie deoarece, în timp ce cele din urmă sunt destinate unui public elitist, primele se adresează publicului larg mult mai receptiv la lecturarea unor opere literare decât a unor volume științifice. În plus, operele literare cu subiect istoric se adresează sensibilității și puterii de empatie a cititorului pe care îl introduc în realitatea istorică pe care autorul o reconstituie în opera sa. Astfel, cititorul, prin potențialul său de implicare afectivă, devine părtaș alături de autor la rescrierea unor momente istorice importante care trezesc emoții puternice și ale căror reverberații pot rămâne pentru mult timp în inima și în mintea acestuia.

O astfel de operă este *Asediul Corintului* în care George Gordon Byron descrie luptele pentru cucerirea Corintului din timpul războiului otomano-venețian din secolul al XVIII-lea: „Furtuni, ani, veacuri, războiri/ Peste Corint trecură-n șir,/ Dar stă cetatea tot măreață,/ Că-i Libertății fortăreață./ Cutremur, uraganul crunt/ N-au clătinat cel pisc cărunt/ Ce-i cumpănă unui pământ/ Ce mîndru este, chiar înfrînt.”¹ Din păcate, soarta Corintului este pecetluită: cetatea va fi cucerită de otomani în aceeași zi, iar întreaga garnizoană venețiană împreună cu guvernatorul ei va fi ucisă, nu înainte ca asediații să lupte cu eroism până la ultima suflare. În versurile următoare, Byron descrie cele două tabere beligerante care încep pregătirile de luptă. Forța imaginilor create de poet este deosebit de expresivă. Cititorul vede cu ochii minții imensitatea oștilor otomane, simte în aer fiorul încheștării și parcă aude zăngănit de arme și nechezat de cai: „Lănci douăzeci de mii se strîng/ Sub Citeron... Sclipiri răsfrîng;/ Cresc corturi albe dinspre dealuri/ Și pînă-n cele două maluri/ Și peste oști ce-n șir se-adună/ Sclipește corn de semilună./ Pașale cu bărbi lungi, hirsute,/ Conduc spahii în oști temute./ Prin văi, pe culmi și prin găvane/ Roiesc cohorte de turbane,/ Cămile-arabe-ngenunchează,/ Un armăsar tătar

1 *Poezia*, vol. 2, de George Gordon Byron, Editura Univers, București, 1986, p. 307, traducerea Aurel Covaci.

nechează;/ Un turcoman, mai ieri cioban,/ La șoldu-i poartă iatagan./ Sub
bubuit de tun buimac,/ Și valurile parcă tac./ Tranșei se sapă...Prin
văzduh,/ Ghiulele duc al morții duh;/ Sar țândări și, în vechiul zid,/
Spărturi de groază se deschid./ Creștinii de pe zid răspund/ Și ei cu trăznet
furibund,/ Zdrobindu-l pe dușman acum/ În nări de colb, în flăcări, fum.”¹

Versurile următoare aduc în prim plan dramatismul luptei pe viață
și pe moarte dintre otomani și venețieni: „Precum torenții iuți de
primăvară/ În stînca de odinioară/ Tot sapă, sapă și, prin ani./ O cară-n
vale-n chip de bolovani,/ Rupti, prăvăliți, de spume albi/ Ca avalanșele din
Alpi,-/ La fel se prăvăliră dîrjii fii ai/ Corintului, căci, precum vijelia-i/ Tot
asalta necredincioasa hoardă./ Cădeau cu miile, pe zid, la poartă./ Dar cot
la cot luptînd, fără răgaz,/ Nedînd napoi, cu suflet tot viteaz./ În luptă
cruntă și temută/ Totul urla – doar moartea era mută./ Sub lovituri de
iatagan, strînsi ghem,/ Blestemă cei învinși și gem.”²

Creștinii, în ciuda eroismului lor, sunt depășiți numeric de
adversari, iar balanța victoriei înclină în favoarea celor din urmă: „Prea
scurt răgaz!... Căci, fără număr,/ Vin turcii, umăr lîngă umăr,/ Turbați,
urlînd, buluc, în roi,/ De nici nu mai pot da napoi,/ Căci strîmtă-i calea care
duce/ Spre cei ce apăra sfințita cruce /(...)/ Pier mulți în măcelul drăcesc,/
Dar nu se răresc, nu se răresc./ Puținii creștini ce rămîn/ Greu mai
înfruntă asaltul păgân;/ Iată-i pe turci la poarta de fier, grea,/ Ce încă mai
poate rezista./ Corintenii, fără speranțe,/ Încă mai trag de prin firide
gloanțe;/ Și de la ferestre sparte, deasă,/ Mai cade ploaia de pucioasă;/ Dar
poarta se clatină, pîrîie crunt.../ Curînd țîfînila rupte-i sunt.../ Se-nclină...
Se prăbușește huind.../ Cucerit este eroicul Corint.”³

Walter Scott, poet și romancier scoțian din secolul al XIX, prezintă în
poemul *Bonnie Dundee* figura unui ofițer regalist scoțian – Graham of
Claverhouse, supranumit Bonnie Dundee (Dundee cel chipeș) care i-a
răsculat pe scoțieni împotriva regelui englez James al II-lea: „Spre Lorzi a
zis Claverhouse cuvintele-aceste: «Mai sînt, pîn’ la Rigă, de spart și-alte țeste;/
Deci toți cîți vreți cinstei și mie-a-mi sluji,/ Urmeze tichia lui Bonnie
Dundee./ Umpleți-mi bărdaca, năstrapa și hai,/ Chemați-vă oastea și-ndată
pe cai!/ Deschideți larg Poarta-de-Apus, spre-a ieși/ Tichia și scoții lui
Bonnie Dundee!»”⁴

1 Ibidem, p. 308-309.

2 Ibidem, p. 325.

3 Ibidem, p. 330.

4 *Antologie de poezie engleză de la începuturi pînă azi*, vol. 2, Editura Minerva, București, 1981, p. 124, traducerea Tudor Dorin.

Spirit înăscut de luptător, Bonnie Dundee este pus pe fapte mari și îi îndeamnă la luptă pe compatrioții strânși în jurul său. Mai mult de atât, dorește să răspândească teama în rândul dușmanilor pe care îi amenință cu fapte demne de un luptător neînfricat: „Decît să ne-njuge vrun uzurpator,/ Dormi-vom ca vulpea, spre munți vom da zor;/ Vicleni whig-i, temeți-vă, veți auzi/ Mereu despre mine și-a noastre tichii!/ Umpleți-mi bărdaca, năstrapa și, hai,/ Chemați-vă oastea și-ndată pe cai!/ Deschideți larg Poarta-de-Apus, spre-a ieși/ Tichia și scoții lui Bonnie Dundee!»¹

Acest personaj al lui Walter Scott este arhetipul conducătorului militar care își găsește împlinirea vieții pe câmpul de luptă îndemnându-i și pe alții să își descopere menirea luptând alături de el: „El flutură mîna spre marginea zării,/ Cu tobe și trîmbiți porniră călării/ Pîn' ce pe după coline pieri/ Larma oștirii lui Bonnie Dundee.”² În poemul *Bătălia de la Blenheim* al poetului englez Robert Southey, istoria își face intempestiv prezența în prozaismul vieții unei familii obișnuite aflate la sfârșitul unei zile de muncă: „Amurg de vară – se sfîrșise/ O zi istovitoare./ Bătrînul Kaspar sta pe prispă/ Și se-odihnea la soare;/ Iar nepoțica alerga/ Încoace, ncolo, prin vîlcea./ Ea îl văzu pe Peterkin,/ Ce se juca la gîrlă,/ Că scoate din pămînt un hîrb/ Și-apoi de-a dura-l zvîrlă./ Un hîrb, o minge – ce să fie?/ Băiatul ar fi vrut să știe;// Iar cînd bunicului minunea/ I-ontinse Peterkin,/ Bătrînul clătină din cap/ Și spuse cu-un suspin: «O tigvă e de om- ființă/ Căzută-n marea biruință...//Sînt risipite la tot pasul,/ Pe cîmp și în grădină;/ Și deseori, cînd ar, le scot/ Cu plugul la lumină./ Căci sînge-a curs cu prisosință/ Atunci la marea biruință.»”³

În acest poem istoria e scoasă la lumină cu plugul, trecutul interferează cu prezentul prin activitățile cotidiene ale oamenilor locului, rămășițele soldaților morți în bătăliile trecute sunt mărturii palpabile ale unei istorii pe care se fundamentează prezentul. Poemul conține și un timp al povestirilor istorice, al rememorării unor fapte de război ale înaintașilor. Nepoții curioși își roagă bunicul să le povestească istoria acelei mari biruințe: „Hai, spune tot, se roagă-acum/Al fetei frățior,/ Iar Wilhelmina-n sus se uită/ Cu chip întrebător./ Hai, spune tot! De ce-au luptat,/ Cum s-au bătut și s-au tăiat!>// «Să știți, ai noștri pe francezi/ I-au izgonit degrabă;/ Dar, drept să spun, de ce-au luptat/ Și azi lumea se-ntreabă./ Dar toți aveau atunci credință/ C-a fost o mare biruință.»”⁴

1 Ibidem, p. 126.

2 Ibidem, p. 127.

3 Ibidem, p. 146-147, traducerea Veronica Focșeneanu.

4 Ibidem, p. 147.

Bunicul le povestește în continuare nepoților despre vitregiile îndurate atât de familia sa cât și de semenii săi în timpul războiului. Dar cea mai importantă lecție pe care nepoții o află de la bunicul lor este aceea că nu există biruință fără suferință: „Pe-atuncea tatăl meu trăia/ La Blenheim, lângă râu;/ Dar casa-i s-a făcut cenușă/ Înaltă pîn'la brîu/ Și el cu-ai săi s-au dus în lume- /N-aveau nici capul unde-l pune./ /Întreg ținutul a fost ars,/ Prădat și pustiit;/ Și multe mame ce nășteau,/ Și prunci s-au prăpădit./ Dar jale,-amar și suferință/ Aduce orice biruință.»¹

În poemul *Cum dorm vitejii*, poetul englez William Collins aduce un omagiu soldaților care și-au pierdut viața pe câmpul de luptă: „Cum dorm Vitejii, cum cobor/ În somn, slăviți de țara lor?/ Când pune-April, mustind de rouă,/ Pe urma lor podoabă nouă,/ Cresc ierbi mai moi cum nicăirea/ N-a mai călcat Închipuirea.”² Vitejii sunt prețuiți pentru jertfa lor nu numai de către poet, ci de o țară întreagă. Și natura are grijă ca în fiecare primăvară mormântul lor să primească „podoabă nouă” când verdele crud al lui Aprilie ia în stăpânire pământul.

În strofa următoare, poetul reiterează ideea menționată în poemul anterior conform căreia nu există biruință fără suferință. În plus, acesta face trecerea către o realitate nevăzută, către lumea ființelor cerești. Cititorul află că nu numai oamenii, dar și zânele și îngerii veghează și binecuvântează mormântul eroilor: „Le sună clopotul o zână;/ Prohodul îngerii le-ngîină;/ Onoarea, peregrina sfîntă:/ Mormîntul li-l binecuvîntă;/ Și-ades în preajma-le se-abate/ Înlăcrimata libertate!”³

William Butler Yeats, poet irlandez din secolul XX, aduce și el un omagiu soldaților care au luptat să apere Irlanda împotriva ocupației britanice în poemul *Cîntec de marș*: „Gîndește-te azi la străbunii tăi mîndri,/ Ce lupilor, vulpilor hrană le-au fost.../ Să apere țărmlu iubitei Irlande,/ În scorburi și peșteri și-aflară-adăpost,/ Pe dușman plai de departe/ Și fără frică de moarte.”⁴

Yeats elogiază curajul și spiritul de jertfă atât al soldaților irlandezi care au murit în luptă cât și al acelor care au fost executați de englezi pentru că au condus răscoala împotriva dominației britanice. Poetul îi îndeamnă pe contemporanii săi să îndeplinească o datorie de onoare și să își amintească și ei de cei cărora aceștia le datorează libertatea din prezent: „Gîndește-te azi la străbunii tăi mîndri./ În propriul sînge ades

1 Ibidem, p. 147-148.

2 Ibidem, p. 28, traducerea Tudor Dorin.

3 Ibidem.

4 William Butler Yeats, *Versuri*, Editura pentru literatură universală, București, 1965, p. 210, traducerea Aurel Covaci.

înecați,/ La cei ce-nfruntară rîzînd eșafodul,/ La cei ce s-au dus și-au luptat
neînfricați,/ Spunînd că moartea, cînd vine,/ E cînt vechi de tamburine.” În
strofa următoare, Yeats își exprimă regretul și amărăciunea pentru lipsa
de recunoștință și de pioșenie a unora dintre contemporanii săi față de
jertfa înaintașilor lor: „Istoria veche e azi pîngărită!/ Trecutu-i spurcat de-
un alai de nebuni!/ Zevzecii de mîine-și vor rîde de Parnel,/ O'Donnel și
Emmet, cei buni între buni,/ De cei sfințiți cu renume/ Din colț în colțuri
de lume.”¹

Robert Emmet este pomenit de Yeats și în poemul *Septembrie 1913*.
Titlul poemul se referă la momentul în care Robert Emmet și alți tovarăși
de luptă au fost executați de englezi prin spânzurare într-o piață publică
plină de irlandezi obligați să asiste la execuția conaționalilor lor: „Și totuși
ei au fost dintr-o altă plămadă/ Numele care ți-au vegheat jocul copilăriei/
Au trecut deasupra lumii ca vîntul/ Și timp de rugăciune n-au avut.//
Pentru cine se rotește funia călăului,/ Și ce, Doamne ajută-ne, pot ei
salva?/ Irlanda romantică e moartă și dusă/ Cu O'Leary în mormînt.//(...)/
Și Robert Emmet și Wolfe Tone,/ Tot acel extaz al vitejilor?/ Irlanda
romantică e moartă și dusă/ Cu O'Leary în mormînt.”²

În poemul *Din nou o națiune* Thomas Davis, poet irlandez din
secolul al XIX-lea, vorbește despre speranța sa ca Irlanda, pe atunci sub
ocupația britanică, să devină din nou o națiune independentă: „Acea
speranță-a strălucit, lumină îndepărtată;/ Nici iubirea cu-a ei puternică
strălucire de vară/ N-a putut întrece acea solemnă lumină stelară:/ Părea
că veghează deasupra capului meu,/ Peste oameni și câmpuri/ Cu vocea ei
de înger rostea în jurul patului meu,/ Din nou o națiune./ (...)/ Libertatea
vine din mîna dreaptă-a Domnului/ Și e nevoie de un șir de-ntâmplări
rînduite de Sus/ Iar oamenii drepti trebuie să facă din acest pămînt/ Din
nou o națiune.”³ Poetul încheie poemul dînd din nou glas dorinței sale
arzătoare ca Irlanda să devină o țară liberă: „Oh! Poate fi o astfel de
speranță deșartă? -/ Când draga mea țară va fi/ Din nou o națiune.”⁴

Speranța poetului și a poporului irlandez nu a fost deșartă. După o
istorie sângeroasă de câteva secole de luptă Republica Irlanda își câștigă
independența în 1921.

Istoria este așa cum o fac oamenii, rareori pașnică și înfloritoare și
de cele mai multe ori marcată de conflicte, tragedii, jertfe, suferință și

1 Ibidem, p. 211.

2 *Pocket Irish Poetry*, Teapot Press Ltd., 2015, p. 136-138, traducerea Daniela Andronache.

3 Ibidem, p.72-73.

4 Ibidem, p. 73.

războaie. Un singur lucru mai trebuie spus despre istorie: lecțiile ei nu trebuie ignorate sau lăsate pradă uitării. Când oamenii fac acest lucru, istoria are maniera ei de a le aminti oamenilor că există, aducând în prezent evenimente dramatice din trecut. Scriitorii, poeții se pun și ei în slujba istoriei ajutându-i pe oameni să nu o uite prin opere care străbat epocile și timpurile.

—♦♦♦♦♦—

CRONICI ȘI RECENZII

Marius CHELARU

Biblioteca de poezie

Primum la redacție multe cărți de poezie de diverse facturi. Și, cum de multe fie timpul fie spațiul alocat ori specificul rubricilor nu ne permite să facem acest lucru așa cum s-ar cuveni nici în „Convorbiri literare”, nici în „Poezia”, ne dorim ca în *Biblioteca de poezie* să semnalăm, pe scurt, cât mai multe dintre acestea se va putea. Cum am mai spus, la unele vom reveni, poate, fie aici, fie în „Convorbiri”. Poate, și astfel, aceste cărți vor atrage atenția cititorilor, dar și a confrăților, și vor beneficia și de alte comentarii.

Din motive de spațiu, pentru că primim multe titluri la redacție, uneori, pe unele le vom menționa doar, eventual cu o scurtă remarcă, din respect pentru autorii care nu le-au trimis, și pentru a sublinia că sunt în atenția noastră, și, în măsura posibilităților, la parte dintre ele vom reveni mai pe larg fie aici, fie în „Convorbiri literare”, după caz.

Miroslav Bielik, *Timpul veșnic prezent*, poeme, traducere de Dagmar Maria Anoca și Lucian Alexiu, cuvinte pe coperta a IV-a: Igor Válek, Anton Baláž, Štefan Moravčík, Editura Waldpress, Timișoara, 2021, 100 p.

Dagmar Maria Anoca și Lucian Alexiu publică de o bună bucată de vreme grupaje consistente de poezie din lirica slovacă, dar nu numai, în revista noastră. De asemenea, au tradus în această limbă și un număr notabil de autori români, parte dintre ei ieșeni. În numărul anterior al revistei am scris despre o altă carte, apărută la aceeași editură, în colecția „Poesis”, îngrijită de Lucian Alexiu, tot în traducerea celor doi, anume Miroslav Demák, *Imperativul categoric și alte poeme*.

Poetul și prozatorul Miroslav Bielik (născut în 1949, la Ostrý Grůň, Slovacia), fost director al Bibliotecii Naționale Slovace, președinte al Uniunii Scriitorilor Slovaci, a publicat volume de versuri, primind pentru creația sa o serie de premii. A îngrijit și editat, în 2018, o antologie de interes și pentru noi, *Marea doamnă Dunărea*, în care sunt autori din țările dunărene, între care și România.

Într-un fel sau altul, indiferent de tema abordată de Bielik (fie că sunt teme filosofice, spirituale, că vorbește despre locuri diverse, că sunt pasteluri, vorbesc despre necesitatea poeziei („o zi fără nici un vers” e „pierdută”), destinul creatorului, (și) despre copilărie, poeme de dragoste sau dedicate unor personaje ale culturii/ literaturii/ științelor – cum e chiar primul poem, *Infanteristul Rimbaud*, sau *Omagiul lui Descartes* – sau

ale istoriei creștinismului ș.a.; sunt și multe referințe livrești/ moto-uri ale poemelor din diverși autori ca Yeats, Kafka, T.S. Eliot, Kierkegaard ș.a.), „podul” între trecut și prezent, între ieri și azi, timpul, așa cum spune titlul acestei selecții, inspirat ales, este „veșnic prezent”. De altfel, chiar de la volumul de debut în poezie, din 2003, intitulat *Timpul e mesager tăcut al minții*, Bielik a arătat că este o temă care îl preocupă. Și dacă ne oprim numai această temă, a timpului (cu un întreg corolar: viață-moarte, amintiri, moșteniri de suflet, a fi sau a nu ș.a.), din poeme ca *Acel timp nesfârșit*, *Și chiar de n-aș fi*, *Despărțiri*, *Calendar*, *Observ cum pleacă primăvara* ș.a., se poate vedea varietatea de nuanțe în care își îmbracă ideile Bielik, un om cu o cultură solidă, într-un ton meditativ/ contemplativ/ confesiv, cu o viziune complexă asupra destinului/ condiției umane, destinului creatorului în această goană continuă a vieții moderne.

Încheiem succinta noastră semnalare a selecției din creația acestui autor interesant, pe care îl aducem în atenția cititorilor noștri, cum vom căuta să semnalăm, pe cât posibil, să facem cu cât mai multe dintre cărțile de acest tip în traducerea (și) a celor doi colaboratori ai revistei care ne oferă posibilitatea de a citi în limba română scrieri ale autorilor slovaci, cehi, sârbi ș.a., cu poemul lui Bielik *Bătrânii*: „Gâștele cenușii ciugulesc din cer/ din cer își ia zborul lutul,/ lut umed// Nu-l pătrunde nici fumul// Ni se scurtează aripile/ până la genunchi în pământ”.

Prisca Augustoni, *Fructe necoapte/ Frutti prematuri*, 36 p., Marta Celio, *lubiri necontaminate/ Amori incontaminati*, 38 p., versiunea în limba română: Alexandru Macadan, Editura Eikon, București, 2020

Recent, Alexandru Macadan a început să publice în revista noastră traduceri ale unor poeți contemporani de limbă italiană. Anul trecut a publicat la editura Eikon două autoare care scriu (și) în această limbă, născute în Elveția.

Prisca Augustoni, născută pe 20 mai 1975, este o poetă elvețiană care scrie versuri, proză, carte pentru copii în italiană, portugheză și franceză. Cel mai recent volum de versuri al său, *L'ora zero*, a apărut în 2020. Marta Celio, născută în 1976 în Santa Maria, Elveția, scrie eseuri, critică, critică filosofică, versuri ș.a. A publicat mai multe volume de poezie.

Foarte pe scurt, din doar câteva tușe, deși sunt două autoare din aceeași generație, poate și dată fiind formația lor diferită, dincolo de unele aspecte relativ asemănătoare (legate de un anume fel de a vedea extraordinarul în obișnuit/ cotidian, poate anume ușoare accente intimist-minimaliste mai vagi spre a se pierde la Marta Celio însă, care are o interesantă percepție a misterului care învăluie realul are un vocabular cu accente „picturale”, în timp ce la Prisca Augustoni, cumva mai „directă”,

versurile merg uneori spre un tip de imagism cu accente ușor „clinice”, cu un vocabular care pare atent orchestrat) sunt și diferențe interesante în felul celor două autoare de a scrie. Astfel, Prisca Agustoni scrie: „am trasat un cerc de cretă/ în jurul inimii”, Marta Celio: „tăceri de inimă”, „universuri-inimă” sau „vezi unde umbrește inima/ și unde eu soare, singură/ aici”. Prisca Agustoni: „limfa care țâșnește/ în crăpătura unei tăieturi/ vechi în trunchi”, Marta Celio: „o cameră neliniștită/ se-mbracă în albastru/ în camera/ din capul meu.

Așteptăm și alte volume în traducerea lui Alexandru Macadan, aceste două voci prezentate aici fiind un „semnal” interesant.

Nicolae Mareș, *Lucian Blaga – traducător, traductolog*, studiu, postfață (Goethe sau despre „Rebeliunea inteligenței” în *Faust*) de Zenovie Cârlugea, coperta: Leo Orman, eLiteratura, București, 2020, 326 p.

Cu Nicolae Mareș am discutat nu numai o dată despre Lucian Blaga, activitatea sa de diplomat, îndeobște mai puțin cunoscută publicului larg, dar și cea de traducător/ traductolog, știam și prețuirea, chiar admirația pe care o are autorul pentru acesta. Așadar, întrucâtva așteptam o carte despre Blaga.

„Am încercat să surprind (...) unele amănunte din gândirea românească cu privire la înfăptuirea actului literar de traducere, pornind de la cazul *Faust* – moment în care putem vorbi de traductologie la români”, scrie autorul. Și, după o prefață cuprinzătoare, cartea este structurată astfel: Partea I – Blaga, traducător din lirica universală, Partea a II-a – Avatarurile traducerii. Capodopera *Faust* de Goethe, Partea a III-a – Dosarul Blaga de la Academia Română, Partea a IV-a – Blaga traductolog, postfața lui Zenovie Cârlugea, apoi o bibliografie selectivă și, în final, Întâlniri cu Goethe și *Faust* și problema traducerilor – un text al lui Lucian Blaga.

Autorul și-a propus să abordeze o multitudine de lucruri, de la cele legate de Blaga diplomat („cu o experiență diplomatică de 13 ani – meserie pe care a slujit-o sub semnul: *Semper Fidelis Patriae*”), felul în care era situația în țară la acea vreme, cum era privit Blaga, cum erau priviți scriitorii. Apoi felul în care se purtau aceștia între ei, cum s-a lucrat în editură (sunt reproduse nu doar aspectele pur editoriale, ci și diverse acte contabile ș.a.), la aria vastă de preocupări (și) în domeniul tălmăcirilor/ traductologiei/ traducerilor (din lirica rusă, germană, greacă, italiană dar și chineză, persană ș.a.) pe care a avut-o Blaga (al cărui debut în traduceri este identificat de N. Mareș în 1921, cu un poem de Alfred Mombert, *Plimbare*), colaborarea cu editura ESPLA și în special cu Al. Philippide în munca la *Faust*. Aici N. Mareș scrie despre Faust ca personaj istoric, felul în

care au privit opera de traducere a lui Blaga, de pildă, între alții amintiți în carte, Vianu sau Arghezi. Sau despre amplele cunoștințe din literatura universală ale lui Blaga („cunoașterea literaturii universale, îndeosebi a celei germane, care a început în adolescență prin lectura în paginile *Convorbirilor literare* a unor fragmente din *Faust*, l-a ținut pe poetul român în priză timp de aproape 40 de ani”) ș.a.

Bună parte dintre documente (30, ne spune autorul dintru început) „din domeniul istorico-literar sau de estetică a traducerilor” sunt tipărite pentru prima dată. Sunt și aspecte interesante legate de Polonia (și în relația cu România/ scriitorii români, Blaga în speță), felul în care privesc polonezii traducerea/ traductologia și aspectele metodologice occidentale, știută fiind legătura profundă a autorului cu această țară, cu limba/ cultura/ literatura ei.

Este o carte care adaugă și alte elemente la „portretul” știut al lui Blaga, în contextul epocii sale, dar și a ce însemnat, în concepția lui, a traduce, a fi traducător.

Potrivit este să încheiem semnalarea succintă a acestei cărți cuprinzătoare și documentată, care sperăm că va atrage cititorii interesați, cu două citate despre felul în care concepe traductologul Blaga („primul din literatura română”), că trebuie tradusă poezia: „Marile traduceri care contează în diversele literaturi sunt *echivalențe poetice*, nu simple *traduceri*”; și: „O traducere poetică, valabilă în sine și prin sine, este prin toate condițiile ei, obiective și subiective, o *re-creare*, iar nu o transpunere literară dintr-o limbă într-altă limbă”.

Teodor Dume, *Umbre și cercuri*, concept grafic și cuvînt înainte de Lucian Velea, Digital Unicorn, Constanța, 2018

Despre Teodor Dume am mai scris, de-a lungul timpului. Acum semnalăm acest proiect interesant, editat după un concept al lui Lucian Velea, sub forma asemănătoare unui caiet de dictando, cu poemele scrise ca de mîină, și cu desene (în fapt aidoma unor schițe/ frame-uri, în ton cu pagina respectivă) realizate de mai mulți autori, în tonul acestui mod de realizare amintind de un „jurnal” din școala vieții.

Pe de altă parte, în aceste „umbre și cercuri”, de fapt aforisme, Teodor Dume scrie în felul lui, pe care l-am analizat și cu alte ocazii, care l-au făcut cunoscut în țară și pentru care, atît despre poeziile, cît și despre aforismele sale, au scris mai multe nume cunoscute de la noi din țară.

Așadar, cu certitudinea că nu numele lui Teodor Dume va mai apărea în rubrica noastră, așteptăm și alte volume ale sale. Încheiem cu un aforism al lui: „Nici o lumină nu e atît de puternică/ încât să lumineze în interiorul ei,/ cu singura excepție: credința”.

Otilia Dor, *Cu fața la soare*, copertele 1 și 4: Marinella Dumitrescu, Editura Oscar Print, București, 2019, 56 p.

Otilia Dor este pseudonimul cu care semnează acest al treilea volum al său de versuri (celelalte fiind: *Nor de seară* și *Daruri vechi și versuri noi*) Otilia-Doroteea Borgia, cunoscută și datorită cursurilor, manualelor ș.a. despre Italia/ limba, literatura, cultura, civilizația italiană, dar și traducerilor sale în/ din această limbă.

În *Cu fața la soare* autoarea abordează un mozaic tematic, de la angoasă, speranță, durere, nedumerire („nu-mi spune nimeni/ ce e cu acest veac/ de prea multă noapte”), teamă la alte aspecte mai... telurice despre hoție, consternare, obiectivitate (deși, aici, acestea sunt mai ales un pretext, de la care autoarea creionează, pe un ton reflexiv, nostalgic, apăsător de curgerea timpului și pierderi de un fel sau altul, un adevărat univers interior sau cu referiri la istoria/ cultura noastră, de aici, sau a lumii) sau cărți (*Prietenii mei cărțile*), scris/ poezie (*Poezie*, *Salut cititorilor de poezie* – „care mai cred/ în iluzia jocului de-a rămâne copii” –, *Poezia mea*), la unele despre Brâncuși, Învățăturile lui Neagoe Basarab, metafizică, optică, nirvana sau bunici (care tăceau, „adormiți între două stropiri/ cu apă sfântă în vie” și „așa au tot veșnicit/ crezând că după apus/ vor putea să învie”), părinți, (*Parastas*, *Ca un ritual* etc.) ș.a.

Este cartea unei autoare care își îmbracă bagajul cultural – subliniat și prin referințe livrești –, amintirile, gândurile, reflecțiile despre viață, despre sine, despre felul în care vede lumea ș.a. în versuri libere sau rimate în nuanțe mai degrabă nostalgice, dar nu apăsătoare și nici repetitive aidoma unui bolero. Din felul în care scrie pare că a ajuns deja la maniera pe care o dorește de a se exprima în versuri, în care vrea să deseneze o frântură din lumea în care și ea este parte, calmă, fără stridențe, ca în nuanțe fără lucruri care „sar în ochi”, dar nici care „alungă. E cumva ca un fel de jurnal interior, ca o zicere în vers, în felul său, a ceea ce are pe suflet și în minte, în sipetul cu amintiri etc..

Și spre exemplificare, încheiem cu un fragment din *Autoportret*: „Sunt amintirea/ a ceea ce nu a fost/ și nici n-o să fie./ Sunt alga albastră/ în mare dansând/ sunt fulgul din colivie./ Sunt ecoul/ ce nu s-a strigat/ nici aici nici departe.../ Mă caut de-o viață/ și nu m-am găsit./ Sunt ceea ce nu am fost încă”.

Elchin Iskenderzade, *Mirarea unei ferestre*, tălmăciri de Dumitru M. Ion și Carolina Ilica, Editura Academiei Orient-Occident,, București, 2010, 100 p.

Elçin Iskenderzade, născut pe 16 octombrie 1964, în orașul Shusha, atunci (și acum, de vreun an) din Azerbaidjan, cu studii în orașul Agdam, cele universitare în Baku, este poet, traducător, om de știință, academician. A fondat o revistă internațională de știință, dar și una literară, *Bayati* (pe scurt, este numele uneia dintre cele mai vechi forme de poezie populară azeră). Opera sa a fost tradusă în mai multe limbi străine, a publicat volume în diverse țări (Rusia, Turcia, Siria, Ucraina, Bulgaria, Macedonia, Germania) între care și România.

În *Mirarea unei ferestre*, carte tradusă în același an în albaneză de Baki Ymeri și publicată la Tirana, a doua în limba română (prima, *Păsări cu aripi de lumină*, 2005) poemele sunt grupate în secțiunile: I. Madrigaluri cu porumbei, II. Madrigaluri cu Minotaur, III. Autoportret și alte poeme, IV. Melodii, V. Prinoase.

Din volum nu avem informații dacă este o antologie sau nu. Cuprinde o poezie compozită și formal (poeme de varii lungimi, unele din mai multe strofe sau „părți”, unele, atât cât se poate vedea în traducere, par a avea și secvențe rimate), și tematic. Sunt poeme despre patrie/patriotice – destul de multe –, altele despre locuri depărtate (unul se intitulează, de pildă, *Fetițele din București*, care „sunt ca îngerii/ ca niște salcâmi de frumoase/ picături din Dunăre sunt ochii lor”) ori – multe – despre meleagurile natale din Karabah (regiune disputată, se știe, cu Armenia, cel mai recent conflict, abia încheiat, mocnind încă acolo), din zona orașului Shusha, în pronunția azeră. Sunt diverse referințe livești/de nume (în contexte variate, unele patriotice, altele de remember sau artistice) ale unor personaje ale lumii azere sau/ și turce (de pildă: Cahit – în carte tradus după pronunție, Geahit – Külebi, Gazi Osman – probabil Osman Nuri Pașa, cel care s-a predat colonelului Cerchez după asediul Plevnei –, Sattar Bahlulzade – pictor azer, considerat fondatorul impresionismului în țara sa) sau universale Goya, Picasso, Van Gogh, Dali ș.a. Întâlnim chiar și un vers preluat din Isa Ismailyade (reprezentativ pentru poezia asociativă, curent care a început în țara sa în anii '60).

Am lecturat cartea atent la mai multe aspecte, știind și că ne-a vizitat țara, pentru a vedea orizontul său tematic, motivele, referințele ș.a., dar și maniera în care scrie, cum se întrevește din traducere ș.a.

Încheiem, și spre exemplificare, cu poemul *Vis*: „În amurg/ în livada cu meri/ de-un copac calul alb mi-am legat/ am ațipit și printre roze m-am afundat./ Moartea eu mi-am visat./ mama cu neagră maramă eu mi-am visat./ Am visat că prin munții din Shusha/ un înger a pogorât într-o stea./ Calul deodată a nechezat/ și atunci m-am trezit”.

Gheață și foc, antologie de anglo-saxonă, traducere și prezentări de **Victor Cioban**, Editura Caiete Silvane, Zalău, 2015, 116 p.

Antologia cuprinde, conform celor scrise de realizatorul acestei, zălăuanul Victor Cioban, să prezinte cititorului nostru atât nume consacrate, multe publicate la noi fie în volum, fie în alte antologii (ca Edmund Spenser, Christopher Marlowe, John Milton, William Blake, Byron, William Wordsworth ș.a.), dar și altele, poate azi mai puțin cunoscute/ aflate în atenția publicului larg, dar care în epoca în care au activat s-au bucurat de mare popularitate/ faimă (ca John Donne, John Dowland, Aurelian Townshend, Robert Herrik, Abraham Cowley, Mathew Prior, Thomas Moore ș.a.).

Fiecare autor beneficiază de o succintă prezentare pentru ca, apoi, grupajele de poeme ale fiecăruia să fie redată în ediție bilingvă, română- engleză. Victor Cioban spune că a ales, dincolo de alte criterii, de „valoarea semantică a cuvintelor”, să țină cont și de perioada respectivă, de „registru istoric”, pe cât posibil, „prin căutarea unor structuri lexicale cât mai arhaizante”. Sigur, fiecare antologie poate fi apreciată de fiecare cititor în parte după criterii personale, funcție de alegerile făcute de antologator, dar și de altele, care țin și de traducerea propriu-zisă.

Una peste alta este o antologie, pe care o prezentăm succint, în tonul rubricii noastre, care poate oferi cititorului român o viziune asupra poeziei anglo-saxone dintr-o epocă dată, prin ochii unui tânăr traducător zălăuan, din anturajul revistei „Caiete Silvane” din Zalău.

Dan Moisii, *Pasăre în funiile vântului*, versuri, prefață de Liviu Antonesei, Editura Pim, Iași, 2020, 100 p.

Despre Dan Moisii am mai amintit în rubrica noastră, astfel că, de data aceasta, doar semnalăm această carte a sa, scrisă în aceeași manieră. De altfel, din punct de vedere al felului de a scrie este un autor consecvent cu sine.

În așteptarea unei viitoare cărți a lui, încheiem cu un fragment din *Pasăre în funie de vânt*: „Am timpul meu fugar? Dar greu,/ Umbra și astăzi mă pândește/ Că fug pe rouă în funie de vânt”.

Bogdan Pascal, *Cântec promis*, cuvânt pe coperta a IV-a: Diana Dobrița Bâlea, Editura Ex Ponto, Constanța, 2019, 144 p.

Cartea tulceanului Bogdan Pascal, apărută cu sprijinul Centrului Cultural „Jean Bart”, din Tulcea, a fost nu de mult prezentată în revista noastră de către Diana Dobrița Bâlea, cea care semnează și un text pe coperta a patra.

Doar reamintim acum numele autorului, și acest volum al său în care pendulează, formal, între versul alb și cel rimat, iar din punct de vedere al alegerilor tematice/ deal modalităților de a scrie, schematic vorbind, între dragoste și nostalgie, confesiv și descriptiv, și cu irizații livrești, între reverberarea cadrului local și cel al depărtărilor.

Așteptăm, așadar, un viitor volum al lui Bogdan Pascal.

Camelia Florescu, *Nu-s o fată ca oricare*, Scurtă prefață de Alex Ștefănescu, cuvânt pe coperta a IV-a: Lucian Avramescu, Smart Publishing, București, 2019, 116 p.

Cartea Cameliei Florescu, cunoscută până acum în țară poate mai ales datorită evoluțiilor sale muzicale, a fost deja prezentată în revista noastră de către Diana Dobrița Bilea.

Noi doar reamintim acum numele autoarei, al cărei prim volum, scris cu mult patos, este girat, iată, de Alex Ștefănescu și Lucian Avramescu, și așteptăm să vedem cum va arăta o eventuală viitoare carte a sa.

Ioan HOLBAN

Respir deci exist

Sînt puține cărți de versuri cu și despre pandemia instalată în urmă cu mai bine de un an; schimbări radicale, falii adînci, sufletești, mai ales, despărțiri dureroase, sentimentul de a nu putea face nimic și de a aștepta un deznodămînt în resemnare, trecutul blocat brusc cu o cortină de fier, ca acelea care separă scena de sala de spectacole, în cazul unui incendiu într-un teatru, înstrăinarea, tăierea punților de comunicare în spatele măștilor, al distanțării care presupune nu îmbrățișări, ci întîlniri prin ciocnirea pumnilor sau, eventual, a coatelor de la mîini, retezarea întîlnirilor cu publicul (lansări de carte, tîrguri, expoziții, conferințe, festivaluri etc.), *însingurarea* pîrînd, paradoxal, a-i conveni ficționarului care, oricum, își scrie/citește singur cărțile dintotdeauna; lipsa contactului direct, însă, cu cititorul ("on line" e o minciună sau o cafea cu înlocuitori din vremea cealaltă), formulează o dramă a noncomunicării într-o *civilizație a comunicării*, astfel încît, scriitorul, artistul, în general, par să fie victime de serviciu ale pandemiei.

Lectura poemelor lui Gheorghe Gh.Bostaca din cel mai recent volum al său, *Arondisment 2020* (Editura 24:ore, 2021), fixează cadrul general al acestei drame, *spațiul concentraționar* al restricțiilor de tot felul, al fricii și teroarei, dar și profilul ființei interioare, silită să caute alte repere ale *departelui* pe care îl caută mereu în literatura sa; afară/înăuntru e spaima isterică din prezența "dușmanului" ce nu poate fi văzut și nici nu admite să fie înfruntat în pustietatea, neliniștea, peisajul dezarmant pe care îl stăpânește discreționar, chiar dacă vreun "copilaș", purtător de abstracție, îi supraviețuiește, poate, pentru a izbăvi un timp bolnav: "Pe străzi/ Într-o pustietate/ Și neliniște copleșitoare/ Bătrânii/ Circulă/ Cu o Declarație/ pe propria răspundere/ Într-o clătinată speranța/ Și chinuiți de întrebări/ Dar, câte un copilaș,/ Purtător de abstracție/ Îndestulează, tămăduiește/ Acest peisaj dezarmant" (*Aprilie*). Spațiul pandemic e un pustiu ce se întinde dezolant, un ținut sterp, lipsit de palpitul vieții, lăsat în seama unor "atacatori nevăzuți", cărora *masca și distanțarea* nu li se pot opune decisiv; plasat într-un timp care nu se va uita, spațiul e un *zid al plîngerii*, într-un ocean de nisip al altui Cain, prins între ziduri, în carceră ("Cînd te izbești/ De zidurile/ De lîngă tine/ Dar și de peste tot/ Ce poți construi?", se întreabă poetul în *Pacea*), o lume stearpă, multiplicată în focarul unor oglinzi paralele ("În suflet/ Tot mai multe/ Oglinzi/ Tremurate,/ Demne,/ Tăcute/ Pe rînd/ ori deodată/ În față/ Îmi stau/ Și așa,/ Să văd pot/ Ce am trecut/ Cu vederea/ Ori nu văzusem/ La timpul sosit/ Pentru a putea/ Face loc/ Iluminării sortite" – *Printre oglinzi*), într-o *închisoare personală*, cu ușile și porțile închise, zidite: zîmbetul e, și el, înghețat într-un univers claustrat, cu înălțimi cenzurate, într-un peisaj cu apăsate mărci expresioniste; "Ziduri,/ Porți,/ Ferestre/ Închise/ Zîmbete/ Înghețate/ Rătăcite-n/ Oceane,/ Deșert,/ Văzduh/ Peste tot/ Și niciunde/ Cuvinte golite/ de sens/ Apoi de silabe/ Sunt singur/ Tot mai pustiu/ Avînd doar lumina/ Pentru pășirea în cerc/ Așteptînd pentru mîine/ O oază/ Chiar de îi o Fată Morgana" (*Exercițiu*).

În acest spațiu concentraționar, ființa e doar o "subdiviziune" din ego-ul de altădată, care caută și căreia îi par suficiente cele câteva elementare *semne vitale*, faptul de a respira, în primul rînd, ca în poemele *Reper*, *Supunere*, *Iluminare*, dar și condiția de martor al curgerii zilelor dinspre un ieri al tuturor deziluziilor spre un mîine al speranțelor deșarte: "În fiecare dimineață,/ Zi de zi/ La cinci și jumătate/ Ceasul deșteptător sună/ Să mă anunțe că respir/ Deși cu greutate,/ Căci anii apasă,/ Nemilos,/ chinuindu-mă/ Cu toate durerile,/ Cu toată singurătatea,/ Mă ridic știind,/ Cu siguranță,/ Că astăzi, excluzînd ieri/ Va fi cea mai frumoasă zi/ Din ceea ce eu pot să mai aștept" (*Reper*). Jucîndu-și petecul de speranță la o aruncare de zaruri, asumîndu-și solitudinea ca pe un fel de

subzistență, cu trecutul arhivat, ființa se resemnează să se miște într-un *cerc*, spațiul delimitînd lumea sa sau într-un *carusel*, într-o amețitoare, neputincioasă rotire: "Zilnic,/ Seară de seară./ La aceeași oră,/ Părăsesc casa/ Și încep să mă învîrt,/ Cronometrat de un ceas,/ De la mină,/ Într-un spațiu ales,/ Pe un număr de străzi/ Sunt singur/ Cu tot timpul din mine/ Și cu tot ce am adunat/ Și care vreo clipă/ Nici cum să mă părăsească/ Și, așa, mîine/ Din nou o să vină/ Pentru această rotire/ Neputincioasă. Amețitoare" (*Cercul*). Pe scaunele rotitoare ale caruselului, întîlnirea cu oamenii e apocalipsa însăși ("În vremuri pandemice/ Să te ciocnești cu oameni/ Este ca și cum/ Te-ai infecta cu stafii", scrie Gheorghe Gh. Bostaca în *Apocalipsa*); alternativa acestei distopii este *lumina divină*, magia fiecărui strop de lumină "întru bunătate, lumină, tăcere, Golgotă", cum spune poetul în *Pacea*, anulînd "hăul tot mai greu de respirat" din spațiul *dintre mine și mine*, visele încătușate, plutind în incertitudine, criza noncomunicării cu universul Celuilalt, în vremurile unei pandemii cînd frica poate copleși, iar cuvintele devin sărace și neputincioase, cum se spune în *Addenda la Arondisment 2020*, carte marcînd maturitatea artistică a poetului Gheorghe Gh. Bostaca.

Dansul frenetic al sîngelui în vene

Între cele trei cărți de poezie, tipărite de Rodica Ioniță Grosu, *Flori de alean și dor* (2008), *Poezii pentru copii* (2017) și, acum, în urma, *Calea gîndului* (Editura Princeps Multimedia, 2020), într-o ediție bilingvă, română și italiană, cea mai aproape de paradigma stilistică a poeziei care nu transferă realul, ci îl distilează prin filtrul poetic, rămîne, fără îndoială, volumul cel mai recent. În poezia sa, Rodica Ioniță Grosu se interesează, înainte de toate, de *vibrația înaltă* a sentimentelor și stărilor ființei, modul de conectare a acesteia la fluxul impulsurilor care vin pe o cale firească, a activării simțurilor de impact imediat sau sînt căutate în natură și în vis, în cupa mereu fierbinte a iubirii: "Focul arde în inimă și,/ fărîmă sentimente./ gîndurile dau năvală,/ florii sunt purtați/ în noapte tremurînd/ într-un raft uitat./ Clipe arzătoare/ pun inima în mișcare./ poarta iubirii este deschisă./ noaptea se bucură de/ parfumul teilor înfloriți./ văd anii prin flori zburînd./ inima saltă bucuroasă./ visul frumos de dor/ înmiresmat cu mir/ din candela iubirii/ formează/ covorul de stele./ visele mele/ au sălaș în ele/ cît poate îndura/ inima, săraca, fără/ dragoste, fără iubire?" (*Inima*). Tot ceea ce e important în preajmă se fixează în *energiile vitale*, regăsite peste tot, în flori, cîntec, lumină, în zborul acesteia, în clocotul sîngelui "dansînd frenetic/ cu fiorul iubirii", cu

trupul brăzdat de "mii de sulite" și durata ființei, secunda ce i s-a dat, comprimată în clipele vieții ce *ard*: "mii de sulite/ brăzdează trupul/ răscolind vise uitare de timp./ ochiul ascunde culori/ împrumutate din curcubeu./ flacăra arde prin vene./ zborul rămîne fără aripi./ clipe din țarm așteaptă/ imagini și cuvinte/ ale zilei de ieri./ clipe minunate/ stau zîmbitoare/ ca jertfă de iubire./ între lună, pămînt și soare/ ard «Clipe» arzătoare!" (*Clipe*). Ființa din poezia Rodicăi Ioniță Grosu caută mereu libertatea dorinței de a zbura, în *starea de bine* ("noaptea se așterne./ aleea intră în acțiune./ ard gînduri și clipe/ în trupul argilos./ stelele vrăjite/ ezită arătarea./ alfabetul morse descifrează/ tăcerea nocturnă./ starea de bine/ dă năvală în inima/ îndrăgostiților care/ trăiesc iubirea/ sub clar de lună./ stare de iubire/ sub clar de lună!", scrie poeta în *Stare*), iar în lupta dintre lumină și întuneric, noapte și zi, cîștigă mereu ziua, lumina soarelui și a iubirii. Rodica Ioniță Grosu (re)compune în *Calea gîndului* un univers luminos, al iubirii și stării de bine, vegheat, "de la poartă", de *salcîm*, simbolul rezistenței celor dinlăuntrul casei pe care o protejează: "păstrez zîmbetul pur/ din fragedă copilărie./ salcîmul de la poartă/ sărută versul primăverii./ frunzele zboară prin vise/ apoi, obosește odihnesc pe un/ orizont răstignit,/ colorat, roșiatic, arzînd./ soarele pleacă la culcare/ invitînd frumoasa lună/ în pași de dans, să-i ia locul,/ luminînd noaptea în poeme/ pentru îndrăgostiți./ versul cîntă prin/ vise, gînduri și cuvinte,/ iubirea, pe aripile dragostei" (*Versul*).

Poezia din *Calea gîndului* crește dintr-o subtilă, dar atoatecuprinzătoare *religiozitate*; numai că lirica sentimentului religios este abordată altfel de Rodica Ioniță Grosu decît în majoritatea cărților de acest fel, de azi, poeta renunțînd deliberat la pivotarea textelor sale în jurul unor simboluri consacrate; și chiar atunci cînd, în cîteva poeme, înfîlnim figuri biblice cunoscute, cum se întîmplă în *Ecoul*, unde apar Maica Domnului "împreună cu îngerii", apoi, Sfînta Liturghie, Grădina Raiului, slava cerească și "Iisus Hristos în Altar", în *Zarea și Naufragiu*, simbolistica religioasă se fixează prin *sugestie*: semnificativă, din această perspectivă, e *scara lui Iacob*, pe care îngerii urcă și coboară în povestea biblică din Vechiul Testament: "văzduhul răsună de cîntec/ pasărea luminează ca argintul/ pe-o rază de lună./ secunde se îmbracă în vise/ cu aripi filigranate/ să nu fie frînte de ceața dimineții./ văzduhul visează în amiază./ răsună de cîntec și dor./ pe aripile vîntului, dorul/ cîntă iubirii./ scara de vise duce spre cer,/ unde îngerii coboară și urcă/ ducînd faptele/ bune sau rele Judecătorului./ văzduhul ascunde/ tainic, misterul divin" (*Văzduhul*): în astfel de texte, poezia e *văz-duh*. Religiozitatea din *Calea gîndului* cuprinde universul întreg în ceea ce poeta găsește aici și numește *divinul*, cuvîntul, probabil, cel mai frecvent în poeziile cărții; Rodica Ioniță

Grosu exploatează semantica diversă a termenului care semnifică o calitate a tuturor lucrurilor – lumina, mirosul, pacea, misterul, liniștea, bucuria, dragostea, copilul care zîmbește, plantele, raza de soare, inspirația etc. –, totul e *divin*, potențînd (mai) banalul *minunat*. Uneori, divin trimite la *divinitatea* însăși: "mă scald în lumina divinității./ în liniștea legănată de vise./ timpul aleargă prin ploaie,/ zburînd prin unghere, abise./ ochii mei plîng la durere./ ai ales să-ți fiu iubită./ fericirea mea este liniștea ta./ frunza dansează cu vîntul./ tu dansezi cu mine/ valsul iubirii./ cînd rîd, cînd plîng,/ cînd sufăr, sufletul se bucură/ sau se întristează./ înseamnă că exist./ viața prinde aripi în doi./ Exist!" (*Exist*). Iubirea, sentimentul dominant e, înainte de toate, divină; ceea ce se vede prin ochii iubirii este un tărîm vrăjit, al tuturor culorilor, al diafanului și suavității. Desfătarea eternă a iubirii, cum se spune în *Zeul* e primul semn al universului care "prinde viață", trecînd proba labirintului nopții, al haosului pentru că, iată, raiul divin(ității) se adapă "cu sete din cupa iubirii": natura însăși e o *catedrală* în care dominant este mirosul de tămîie: "mirosul divin se așază/ prin cuvinte și flori mirositoare./ vremea lină, sineala de sus,/ coboară sărutînd izvorul,/ viorelele, ghiociei, brebeneii,/ toate strălucesc în lumina soarelui./ zborul petalelor coboară ușor./ lumina nu doarme nici noaptea./ primăvara, stelele transformă orele în dor./ visul pierdut îl așez într-un colț,/ într-un eseu, capcană înserării./ cerul sărută orizontul./ primăvara înmiresmată,/ împreună cu mirosul ei de tămîie/ coboară în sufole./ vioara cîntă în surdină/ «Primăvara»" (*Primăvara*).

Rodica Ioniță Grosu e și o distinsă folcloristă – textieră, cantautoare și interpretă – care se întoarce, în beneficiul poeziei sale, spre "vatra satului" de unde culege lumina, florile, parfumurile și iubirea divină pentru a le trece în lirică și în cîntecele pe care le interpretează.

Marius CHELARU

cuiburi pentru un rest de vis

„Mijesc zorii;
în ochii tăi rotesc zările
cuiburi pentru un rest de vis
rămas din trecutele hoinăreli.
De dragul meu,
nu mai colinzi

depărtările cu gust de vară;
iar eu, recunoscătoare,
transform bruma târzie
în boabe de rouă.
Din palmele mele căuş
tu sorbi
statornicie.”

Steluța Crăciun, *Acasă*

Am citit cartea aceasta ca pe o călătorie pe care, ca cititor, am primit-o în dar. Steluța Crăciun scrie ca și cum ar reconstrui din „piesele” de amintiri/trăiri, gânduri, sentimente pe care le-a păstrat în sufletul său, ca pe niște „cuiburi pentru un rest de vis”, drumul său (real sau închipuit/ dorit) prin viață. Sigur, viața e o călătorie aparte, un „drum” pe care fiecare dintre noi îl străbate și îl percepe într-un fel unic. („Timpul se scurge fierbinte/ ca aurul topit curgându-ne rotund/ pe degete”, dar, în fond, „blestemul lui Midas/ ne bântuie la cerere”). Aici însă Steluța Crăciun ne vorbește de multe, începând, poate cu miresme de demult, dinspre „acasă”, din curtea părintească, pe care „străine buruieni au ocupat-o, săraca”. Poate că, odată, când a slăbit puțin ghearele „cuștii” pe care, ca fiecare, și-a construit-o din zilele sale, cât să ajungă din nou acasă, și să se descâlțe la poartă, căci „doar așa poate curtea să-mi citească/ tălpile și să mă primească”, a simțit în suflet că acolo, „în grajd, sau doar în vis” mai „nechează caii de dor”. Doar că în poem, ca altădată „tânărul meu tată se urcă/ în spatele lor călare și/ într-un ultim gest de iubire/ zboară cu ei la apa cea vie”.

Sunt și frame-uri, „mirabile fragmente de timp”, poate reale, poate văzute/ trăite, poate închipuite, poate simțite în ochii unor oameni dragi. Astfel, de pildă, „tabloul” bătrâna care își scoate „neliniștile/ la aerisit”, și acestea îi sunt „grele ca hainele de iarnă/ și la fel de întunecate”, sau bătrânul în exil, care se simte frânt de lume, cum „în cușca cenușie,/ fără aer”, „fie vară fie iarnă,/ încălțat cu ciorapii de lână/ pe gresia rece/ ca piatra pe mormânt” mi-au adus aminte și de o lectură care m-a apăsât, atunci, chiar dacă eram foarte tânăr (o carte a lui Italo Calvino despre bătrânețe), dar și de ochii unor oameni mai apropiați sau mai depărtați care simțeau că pierd lupta cu timpul...

Sau călătoriile acelea, nu neapărat spre undeva, în care, scrie autoarea, „timpul dormita tihnit pe umăr”, sau, altădată, „s-a trezit/ și, ușor descumpănit,/ a încercat să întârzie clipa...”. Dar, pe urmă, pentru că (și) asta înseamnă să fii om, trenul (vieții) „s-a pus în mișcare” și „timpul – pasăre înțeleaptă,/ s-a așezat iar pe umărul meu/ ațipind”. Ori momente aparte, pe care le au unii dintre noi cu „cineva” pe care îl păstrează în inimă mereu, ca pe o realitate altfel sau ca pe un vis despre o lume departe, ca un *Atol*, cum se numește poemul: „Eram săraci și singuri/ nu aveam ceas/ ne treceam unul altuia inima/ cu pulsațiile ei calculam timpul/ știind astfel când ne e bine,/

când ne foame sau sete.” Sau alte „călătorii”, unele „eșuate”, cum spune autoarea, pe care, poate, le-am avut mulți dintre noi, atunci când ne-am lepădat trupul „obosit și neatent” și ne-am „strecurat pe furiș afară din el” și... dar...

Versurile acestea mai sunt și despre „lumea gesturilor mici”, a intimității, care, de fapt, pot să ne facă viața mai frumoasă, să ne dăruiască atât de mult (ca, de pildă, în *Noc, noc*), când stăm, inimi alături, „așteptând/ să ne scriem alb visul/ pe întunericul nopții”. Ori despre viața ca o „negociere” în doi, și felul în care poți „lipi” două vieți cu iubire și înțelegere. Pentru că iubirea „poate fi străvezie/ și nesigură/ ca voalul alb al miresei/ în bătaia vântului...”.

Sunt și altfel de „tablouri”, de pildă *Colectivizarea chiaburilor*, moment din trecutul nostru care sângerează inimile celor care l-au trăit și azi („ca lisus crucea/ târa tata grapa de măracini/ întru netezirea pământului”). Sau, ca un peisaj de epocă pictat în culori moderne, în *Dejun pe iarbă*. Și umorul, și ironia, și râsu-plânsu își fac loc în textele Steluței Crăciun. Ori ne „întâlnim”, în *Divinul faliment*, cu „Dumnezeu pe o bancă/ dormind acoperit cu un carton”. Sau am în minte fotografia mamaiei mele, în tinda casei de la țară, citind șoptind, ca într-un text din această carte, ori din alta, de când lumea și cu alte cuvinte, dar cam aceleași gânduri: „Dinspre câmp adie miros de reavăn,/ din pământul negru și gras –/ lui îi spun eu acum tată și mamă/ când clopotele bat tot mai aproape,/ spre aducere aminte”.

Pe scurt, este cartea unei autoare care lasă impresia că folosește vocabularul în direcția dorită, apelând la tropi fără insistență, mai curând ca niște nuanțe care pot reda mai limpede, poate, o umbră, o culoare de care are nevoie pentru a „construi” imaginea pe care o caută.

Poate că, așa cum spune autoarea acestei cărți, „poetul își scrie cu bucăți de cărbuni testamentul” cu mult înainte de a simți capătul timpului pe care îl are, poate că, la fel ca mulți alții, a așteptat să aibă starea și cuvintele să își scrie „visul alb visul/ pe întunericul nopții”. Cine știe. Eu însă așa am citit aceste texte, ca re-vederea/ re-desenarea, aidoma cum au fost sau așa cum erau visați, pașii unei călătorii, în drumul spre „acasă”, acolo unde poți să simți cum sorbi din aer și din gânduri statornicie.

Steluța Crăciun, *Uși de hârtie*, prefată: M. Chelaru, Editura Timpul, Iași, 2018, 130 p.

Poezie în alb

Viziuni intense precum cea a timpului finit, provizoriu și, oricum, marginal. Degradarea civilizației, suferința comună și golul pneumatic sunt măsurate și tăiate într-o limbă ferma, cu e expresie hotărâtă, translucidă. *EU-l*, de cele mai multe ori liric, nu se ascunde, dimpotrivă, se lărgeste ca sa parcurgă un traseu – nu o călătorie – rapid, accidentat, coroziv, dehidratat, tractat, mai degrabă decât ghidat, de promisiunea nimicului.

Mon amour ma tristesse/ întâmplări din viața în est e o carte articulată în trei secțiuni (*mon amour ma tristesse*, carne și frig, pata de sânge) atent cântărite pentru a menține la cote înalte tensiunea anunțată în titlu. Carmen Secere scrie o poezie de notație, așadar, decupajul observațional, izul reportericesc și elementele de biografism țin cu măiestrie pânza ideatică și stilistică a acestui volum. Dar piesa de forță a acestei autoare este, fără îndoială, construcția plasată la finalul de poem – întotdeauna neașteptat, fie prin tăietura executată acolo unde mai puțin te aștepți, când te aștepți mai puțin, fie prin întorsătura de-a dreptul sportivă a fluxului de idei sau a succesiunii imaginilor: (*când iubirea mea transpiră/ în cămașa de forță* p. 11; *mi-e teamă să nu fiu părăsită/ în somn* p. 17; *încuie ușa/ dezbracă-mă/ de întuneric* p. 23, iar enumerarea poate continua).

Imagini crude, filmate în maniera lui Fassbinder, frânturi/fragmente de viață extrase ca niște mostre pentru cândva din prezentul continuu al descompunerii societății/ realității contemporane – par sa indice, fără echivoc, faptul că ne îndreptăm spre centrul unei absențe – poeta are necesitatea de a se confesa și sacrifica – iar în aceste elemente se concentrează esența poeziei ei, bine cristalizată în titlul volumului; expresia voit inserată în limba franceză, în loc să înmoaie dramatismul parcursului liric, îl potențează, dar numai pe măsură ce înaintezi în calvarul contemporaneității stricte, urgente.

Cartea lui Carmen Secere este o splendidă odă adusă singurătății noastre de acum, pune mâna pe spaimile fiecăruia dintre noi, le mângâie și le alină. Prefațatoarea volumului vorbea de veleitățile de psihanalist ale poetei, eu aș spune că ne aflăm în fața unei poezii a luminii, întunericul este expulzat cu fiecare cuvânt pe care Secere îl montează în textul ei, cu inspirație luminoasă. Chiar dacă tematica și stilistica sunt specifice suprarealismului ermetic, cu structura enunțului făcută din versuri fulgurante, tăioase, sentențioase, tăiate din blocul limbajului cu precizie chirurgicală, avem e a face cu ceea ce putem numi o poezie în alb, o poezie

care stă de garda, vigilentă în fața întunericului pe care postmodernitatea l-a crescut în mințile noastre. (*se sparg vitrine în orbul ochilor/ și niciun drum între lumi// sub pleoape/ doar somnul de iarnă al melcului/ tulburat de țipetele unei ambulante/ gonind prin beznă*) melc, p. 25.

Carmen Secere, *mon amour ma tristesse/ întâmplări de viață în est*, 79 p. Editura Vinea, 2019

Teodor PRACSIU

Simion Bogdănescu – *Delir după Rahmaninov*

Traiectul literar al bărlădeanului Simion Bogdănescu (n. 1951) acoperă exact 30 de ani (1991-2021), debutul editorial producându-se la 40 de ani cu volumul de poezii *Totem Interior* (1991). Evident că autorul a scris și înainte de acest prag semnificativ, dar se cuvine să luăm în calcul borna esențială a debutului în volum, fără a ignora „antecedentele” poetice risipite în gazete. Pilda lui Arghezi (debut publicistic la 16 ani, debut editorial la 47 de ani) este mult prea cunoscută ca să insistăm. Ceea ce frapează – contemplându-i fișa de creație – este că Simion Bogdănescu și-a impus un ritm al publicării fără sincope, de o regularitate de ceasornic, voind să ateste, probabil, vocația sa de profesionist al scrisului. În trei decenii a publicat 29 de volume, ilustrând trei genuri literare: poezie – cu preponderență -, proză scurtă și eseu. Această cadență editorială trebuie apreciată ca atare, văzând aici expresia unei discipline artistice pe care puțini o mai au în vremurile noastre complicate și contorsionate. Cantitatea nu se impune în dauna calității, cel puțin în cazul de față, unul fericit și până la urmă pilduitor.

Prin vârstă, Simion Bogdănescu ar putea fi „anexat” generației postmoderniste, supranumită și „optzecistă” sau, cu o sintagmă eretică, „generația în blugi”, chit că astăzi argumentul vestimentar a devenit caduc. Și noile promoții („nouăzeciști” și „douămiiști”), consemnate ca atare de Nicolae Manolescu în *Istoria sa* din 2008 (v. *Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură*), poartă blugi, mărci ale iconoclastiei programatice. Ideatic și stilistic, autorul este în adevăr un postmodern, care a știut să asimileze „lecția clasicilor”, moderniștilor și neomoderniștilor, fără a se lăsa copleșit de modele tiranice, îngăduindu-și

libertăți în construcția poemelor de ordin stilistic, prozodic, sintactic și lexical. În *Delir după Rahmaninov* (Editura Timpul, Iași, 2020, 69 p.), Valeriu Stancu, exeget consecvent și prețuitor al poeziei bogdănesciene, observă „discrete înclinații surrealistice”, iar Cassian Maria Spiridon identifică „o bună însușire a tehnicilor dadaist-suprarealistice”, ceea ce exprimă, în fond, o convergență fericită a opiniilor critice. Titlul – insolit (*Delir după Rahmaninov*), dincolo de posibila intenție epatantă, este astfel explicat de autor: „Am scris aceste poeme ascultând muzica lui Rahmaninov. Vor să fie o recunoaștere metafizică, niște epitafuri de singurătate și de frig de gol...” Și încheie cu o propoziție-șoc, sugerând o forță misterioasă, panteistică: „Ceva mut, cu o baghetă iluzorie, dirijează universul”. Poemele lui Simion Bogdănescu pot fi citite, neîndoindu-l, și în cheie muzicală (dogma simbolistă era de altfel fără echivoc: „Muzica înainte de toate!”), iar câteva titluri ne oferă indicii explicite: *Arpegiu în Do minor*, cu un motto-panseu elocvent („Din toată orchestra, singură bagheta e mută”), *Suna-va prin stele...*, *Șase fluieri după Rahmaninov*, *Melc de muzică aspră*, *Suvenir melodic*, *Oboi pițigoi*, *Arpegiu în gând* ș.a.

Autorul nu cultivă poezia de clarități clasice, cu reverberații conotative previzibile și cu suavități genuine și frăgezimi percepute azi ca desuete. Beneficiar al experiențelor lirice ale unei lungi tradiții istorice, Simion Bogdănescu înțelege să complice discursul liric până la obnubilarea sensului sau măcar până la ascunderea acestuia în „firidele” labirintice ale metaforei. Poezia exprimă uneori o inefabilă nostalgie a increatului sau, cu alți termeni, o dorință nelămurită de întoarcere în spațiul protector intrauterin, ceea ce ar presupune din partea criticului o decodificare psihanalitică, în conformitate cu grila freudiană: „uterul mamei/ al lui mater, al lui mutter...”; „Eu n-am vrut/ să te nasc,/ dar dacă tot/ te-ai născut,/ îmbracă iar/ uterul meu/ și treci/ delăsător/ în pământ”. Este aici o nostalgie a „marii treceri”, a extincției, senină și binefăcătoare. Evident, metafora se edifică tot în tonalitate muzicală: „mă-ngrop în sicriu de vioară”. Poetul anilor din urmă, atins de un discret presentiment al morții, inerent vieții, pune o întrebare la care nu se poate răspunde: „Ritmul vieții pentru cine bate,/ Dacă tu credeai că nu mai mori?” Experiența ultimă se consumă în singurătate: „călare eu singur în văile morții”. Fie aici, fie *dincolo*, poezia rămâne tutelară: „În raclele rimelor fi-voi să fiu,/ Că, Doamne, rimează sicriu cu sicriu”; „În sicriile strofelor sta-voi de piatră”. Entitatea divină, se înțelege, va veghea discret de la distanță. Opțiunea abstragerii din contingent este mai veche: „Eu m-am retras, demult, cu umbra-n mine”. Nu lipsesc fantasmalele suprarealistice: „Peștii în genuni își spun rugăciunea”; „Doamne,/ ce amintire,/ un șobolan/ să ronțăie muzică?”; „eu văd o visare furișată pe clape”; „Fluieră pe liman/ graurii

sferici,/ cămila lui Ioan/ îngenunchează-n biserici/ de apă-un pian/ cu pâcle de-armean/ suspină și-alină/ peștii isterici”.

Un poem, citat aici integral, descinde parcă din umbra magică a lui Sorescu: „Nu înțeleg,/ dacă s-au iubit/ părinții mei/ de ce-au părăsit/ toți arborii ce-au umblat/ prin dragostea lor?/ Nu înțeleg/ de ce și-au construit/ o casă/ care s-a și pornit după ei?/ Nu puteau să stea,/ să nu facă nimic/ să nu pună/ moartea/ la muncă?” (*Moartea la muncă*). Accentele suprarrealiste intră în joncțiune cu o neliniște metafizică: „mă bântuie o ceată de îngeri colerici”. Eul liric se identifică decisiv cu sacrul: „îmbrăcat chiar eu/ într-un clopot”. Tristețea este irepresibilă: „Cui îi este trist poetul Simion Bogdănescu dacă nu lui/ însuși, și poate, poate lui Du Fu...” (Du Fu – poet chinez).

Combinatorica lexicală bogdănesciană este generoasă și productivă, semn că poetul nu are inhibiții și nu-și pune opreliști gratuite. Sintagmele sale rebele sfidează canoanele clasice, fiind expresia unei libertăți fără granițe vizibile: *copil de muzică târzie, piatră vânăță stelară, suflet infinit, Siberiei de sânge, pasărea minții, ulei canibal, pribeag pe clape, degetele mele mioape, pâinea lumii, șerpi de ură. Vrăbii fără cuvânt* are valențele unui testament liric: „Moarte, să ai grijă de mine,/ să-mi sapi un cuib acolo-n pământ/ ca și cum aş cuibări cu vrăbiile/ fără cuvânt./ Ai grijă să-mi pui cerneală incoloră/ de ciripit, de tril/ și-un teanc de hârtii/ ca și cum aş încerca și-n mormânt/ să scriu poezii./ Oasele pune-mi-le-ntr-o apă albastră/ sau albă, sau surdă, sau gri/ și lasă-mi fereastra deschisă spre vrăbii,/ ca și cum aş ieși”.

Simion Bogdănescu pare un postmodern, conectat la izvoarele poeziei dintotdeauna, dincolo de școli, curente și tendințe estetice.

Raluca FARAON

Sub semnul fragilității

Mioara Băluță publică în 2014, la editura *Eurostampa*, primul său volum de poezie, ca urmare a câștigării unui premiu pentru debut. *În cădere voi râde* stă sub semnul unei fragilități ontologice, conștientizate cerebral, dar cu vădită căldură: „carnea pare o lumină fragilă/ în mâna unui croitor legat la ochi/ care coase/ zâmbind/ pe mine o rochie” (*fragil*).

Lirismul este grav, profund, fără intenții moralizatoare, fără ironie sau cinism, cu totul interiorizat: „scriu să ocolesc realitatea (*timp revers*). În general, dintr-un supraeu devenit lume, vocea mărturisitoare ridică pilonii unui ambient straniu, încremenit, în care au ars din temelii bibliotecile, lumea rămâne singură, dragostea e o amintire a unui trup androgin, spiritualizat, simbolizat până la transparență. Așa încât, la un moment dat, ai impresia că te afli într-o încăpere goală, iar gândurile unei femei se aud multiplicare în zeci de ecouri, alternând cu șoapte febrile, dar asumate ca fiind poezie. Iată: „eu știu cum e să fii o poezie/ să ai apa ta și niciun rost/ singurul solz de pe trup să-ți fie ochiul/ care nu se vede niciodată” (*cu fața la tine*); „poezia mea e o cruce/ roșie arsă în piept/ un rug tandru care întregește/ tot ceea ce dintr-o pământeană sete/ s-a înjumătățit” (*născut prizonier*). Apelul la seriozitatea receptării este un ceremonial în sine: „fii blând cu poemul acesta/ sub cuvintele lui sunt oasele/ unei păsări [...]/ privește-l cum ai privi un cărbune în ochi/ sălbatic prins la porțile iadului/ mireasma lui taie grosimea zidului/ cum o fereastră despică/ lumina de noapte” (*o pasăre mi-a trecut prin suflet*).

Mioara Băluță nu scrie sentimental, emoțiile sunt însă percutante și asta pentru că alege să se exprime firesc, sincer, și doar așa vulnerabilitatea devine o carte de vizită credibilă pentru că nu stă sub semnul artificial al victimizării, nici semantice, nici de atitudine. Singurătatea care se vădește ca un dat existențial („Dumnezeu știe de ce/ sufletul meu numai lătratul câinilor îl aude”) este o condiție acceptată, inteligent sugerată, mai ales prin evitarea oricărei apartenențe temporale, a oricărei locații citadine/ rustice. Condiția poetului înseamnă deschidere spre ceilalți, chiar dacă asta reprezintă revelarea unei dureri acute de a fi, de a simți supradimensionat: „dragostea mea ca o splendidă blană de urs/ întinsă la picioarele tuturor”.

Imaginarul creat este unul complex, atemporal și lipsit de concretețe. Este mintea unei poete care reflectează vizual, ca și cum emoțiile și gândurile, deopotrivă, ar prinde carne. În versuri, desigur: „poezia nu-i decât un biscuit/ înmuiat în laptele negru al lumii” (*să te naști la 40 și să crești*). Dar în această minte se impune singurătatea, alienarea: „Cel mai bine mă pricep la liniște/ acolo sunt/ ca un pește înghițând într-un țipăt/ lumea// nimeni să nu mai intre/ nimeni să nu mai iasă (*apa absenței mele*).

Pasărea este simbolul recurent, în metafore surprinzătoare: „viața nu-i decât un pumn de cenușă/ sub un cer sculptat de păsări”; femeia/ cu țipătul de pasăre prelung/ și ascuțit ca un vers/ pe care nu-l citește nimeni”; „pasărea sufletului”; „vocea oarbă sperie păsările”; „să te desprinzi pasăre/ din lemnul crucii/ pâine să devii și să te împarți/

păsărilor sărace”; „păsări care-și caută cuibul/ pe cărbuni aprinși”; „ca o pasăre cu norii în gheare/ sângele meu crește”. Simbolul, după Jung, e o trimitere la rațiune. Nu întâmplător, poezia ar putea fi chiar „ezoterică pasăre care mi te zbați în piept”, adică, bizar, un fel de inimă care raționalizează. De fapt, e o definiție excelentă a poeziei, chiar involuntară. Pe lângă aspectul cerebral vădit, poezia are însă tocmai acel ezoterism/ misticism/ mister care o face, practic, intraductibilă chiar și lectorilor de aceeași limbă. Va rămâne mereu un nu știu ce care e farmecul indescriptibil al lirismului. Și Mioara Băluță sugerează asta prin altă metaforă-simbol: apa, care poate deveni și ideal/ absolut, „deși paharele sunt din ce în ce mai goale și mai adânci”. „Apă întunecată”; „abur pe oglinda apei”, iată cum se dezvăluie umbra inconștientului, a impulsului atavic spre visare, pe care atât de bine au intuit-o romanticii, ca emoție, sau simbolistii ca impuls spre cunoaștere, prin sugestie! Între rațiunea sugerată de pasăre și iraționalitatea pe care o presupune simbolul apei, Mioara Băluță inserează un teritoriu de nișă: orbirea. Inutil de a menționa că maladiile negre exercită în modernitate o fascinație irezistibilă, ca metafore ale unei schizoidii pe care o presupune lipsa afectului pe fondul unei supralicitări a rațiunii pragmatice. Elias Canetti, José Saramago, Ernesto Sábato sunt doar câțiva dintre scriitorii care au abordat neliniștitor orbirea ca un pericol în modernitate. Iată: „vocea oarbă sperie păsările” (*numai gând și pământ*); „glonțul orb al timpului” (*ascultă și caută*). Anul e ca un orb la colțul străzii, în tăcere lungă așteaptă profețiile, colorează cântecul, iar poetul vede prin ochii lui totul. Funcția cathartică nu mai este a orbului, ca la Homer, ci a poetului care trebuie să discearnă din rămășițele concretului pentru a sublima sensul vieții/ morții.

O poezie care fuge de zgomot și superficial („îmi iubesc cuvintele/ și tot ceea ce mă răpește din lume”), care se vrea impuls spre cunoaștere („vorbesc din interiorul oglinzii), asta evidențiază volumul Mioarei Băluță, pentru că, dacă lumea e „coaia unui măr trist”, poetul are obligația să devină „un măr verde” ascuns în această coajă, să traseze un nou început în viața obosită a lumii...

O valoroasă antologie de poezie românească contemporană în Germania

Traducătorul Christian W. Schenk, care este de altfel și poet bilingv, realizatorul acestui important op, a ales un titlu inspirat la carte, *Rosarien*¹, cu dublu înțeles, însemnând atât „Cultură de trandafiri” cât și „Mătăanii”.

În antologie sunt incluși 56 de poeți români contemporani, din țară și din Republica Moldova sau Ucraina, în ordine alfabetică. Aceștia sunt: Angela Baci, Marcela Benea, Ana Blandiana, Virgil Botnaru, Leo Butnaru, Magda Cârneci, Marius Chelaru, Dumitru CHioaru, Teo Chiriac, Aura Christi, Daniel Corbu, Adi Cristi, Ion Cristofor, Evelyne Maria Croitoru, Theodor Damian, Ioana Diaconescu, Gellu Dorian, Radu Florescu, Horia Gârbea, Vasile Gârneț, Marin Gherman, Ion Hadârcă, Vasile Igna, Adrian Lesenciuc, Ileana Mălăncioiu, Emilian Marcu, Emilia Poenaru Moldovan, Irina Nechit, Niculina Oprea, Florentin Palaghia, Nicolae Panaite, Petruț Pârvulescu, Emilian Galaicu-Păun, Mircea Petean, M. Pop, Ioan Es. Pop, Paulina Popa, Spiridon Popescu, Radmila Popovici, Vitalie Răileanu, Vasile Romanciuc, Nicolae Sava, Cassian Maria Spiridon, Valeriu Stancu, Liviu Ioan Stoiciu, Arcadie Suceveanu, Vasile Tăățeanu, Laurențiu-Ciprian Tudor, Vasile Tudor, Andrei Țurcanu, Lucian Vasiliu, Dumitru Velea, Varujan Vosganian, George Vulturescu, Ilie T. Zegrea și Doina Uricariu

Deși este autorul mai multor volume de versuri atât în limba germană cât și în română, modest, editorul și traducătorul antologiei, Christian W. Schenk, nu s-a autointrodus în carte cu creații proprii.

Demn de semnalat este faptul că niciodată până acum nu au fost poeții din Republica Moldova atât de bine reprezentați, și anume 11, la care se adaugă 5 născuți în Ucraina (chiar dacă nu toți mai locuiesc acolo) și unul născut în URSS. Se cuvine apoi să-i amintim pe preotul Theodor Damian și pe Doina Uricariu, care trăiesc în New York.

Se mai cuvine apoi amintit faptul că decanul de vârstă este Ileana Mălăncioiu, născută în 1940, secondată de Ana Blandiana, născută în 1942, iar cel mai tânăr poet antologat este Virgil Botnaru din Republica Moldova, născut în 1988, secondat de Marin Gherman, născut în 1987.

Antologia este realizată pe bază democratică: fiecare autor (cu poză) este prezentat pe una dar de regulă două pagini, după care urmează

¹ **Rosarien.** Rumänische Gegenwartslyrik. Übersetzer Christian W. Schenk, Dionysos, Boppard am Rhein, 2020, 444 p.

pe cinci pagini creațiile fiecăruia. În caz că poemele traduse sunt mai lungi, atunci autorul are doar trei titluri (Marius Chelaru, Daniel Corbu, Valeriu Stancu) sau patru (Magda Cârneci, Arcadie Suceveanu); dacă însă poemele sunt mai scurte și încap pe ici pe colo câte două pe o pagină, atunci pot fi șapte titluri (Ana Blandiana), opt (Ion Cristofor, Vasile Romanciuc, Vasile Tudor), nouă (Spiridon Popescu) sau chiar zece (Radu Florescu).

Desigur că e greu să alegi doar câte ceva pentru prezentare, dar am aminti totuși tristihul Marcelei Benea din Republica Moldova: „*O spărtură ajunge:/ Eu sunt mai vulnerabilă/ Decât călcâiul lui Ahile*” (p. 15). Din creația lui Adi Cristi reținem afirmația-mărturisire: „*Dragostea/ este/ singura vestă de salvare*” (p. 97). Poetul Horia Gârbea face un izbutit bilanț literar: „*la 17 (ani) poezia te sperie/ la 20 o iubești ca un teenager/ la 25 îți dorești să o stăpânești/ la 30 te scârbește – ca o amantă vulgară// la 33 o înțelegi și o ierți/ la 40 poți s-o lovești pe spate ca pe un cal bătrân/ la 45 ai uitat-o / la 48 o aduci în oraș*” (p.151) – „La început”. Dintre poeziile lui Emil Galaicu-Păun din Republica Moldova, reținem: „*Tot / o naștere / pentru/ fiecare (încercare)/ Sinucidere – / la plecare / nu prezintă/ Sylvia Plath/ (1932-1963) nimănui nimic*” (p. 260 – „Jus vitae necisque”). La Vasile Tărășeanu din Ucraina din a sa renumită „Spovedanie” reținem: „*Doamne, nu pot să împart / acest trup în trei țări/ fiindcă sunt prea mic și slab/ pentru o asemenea încercare...*” (p. 367). Frumos rostește Vasile Romanciuc: „*Asta,/ asta cred că e dragoste:/ întâlnirea cu mine însumi / în inima ta*” („Sentiment”, p. 320), în timp ce poetul Laurențiu-Ciprian Tudor crede că: „*Poetul nu trebuie să aibă mormânt / el trebuie să se piardă / în copaci în păsări în aer / el trebuie să înceapă să zboare/ de pe vârful unui deal.*” („Poetul nu trebuie să aibă mormânt”, p. 372).

Cartea se încheie cu o așa-numită „Scurtă introducere în lirica românească” (p. 433-439) semnată de traducător, care constă într-o succintă dar pertinentă trecere în revistă a evoluției liricii și presei literare românești în lumina istoriei, pe etape și epoci, pentru a se afirma în încheiere: „*Deocamdată rămâne desfășurarea evenimentelor literare românești credincioasă dualismului său în pluralism. Cât timp mai durează asta, rămâne de văzut*” (p. 439).

Sub semnul nostalgiei

Sub semnul nostalgiei stă creația poetică a sexagenarului lugojan Laurian Lodoabă din volumul bilingv *Pete de culoare pe Donaukanal/*

*Farbflecken auf dem Donaukanal*¹. În primul rând poetul regretă, precum alții, de altfel, vremea copilăriei: „Îmi este dor de cerul copilăriei / dispărut ca o perdea ruptă” (*Ca o pleoapă de plumb*, p. 16), sau, în altă parte, remarcă: „s-au topit ca zăpezile / anii frumoși ai tinereții” (*Zbor*, p. 124). Trecerea/ petrecerea noastră, după cum se poate vedea, chiar și nouă ne rămâne un mister: „suntem doar umbre / care venim și plecăm/ fără să știm / dacă am fost vreodată aici” (***, p. 44).

Frumos și discret este spus: „mai am puțin până ce timpul îmi va înghiți lumina” (*Praf pe o pânză de păianjen*, p. 70), pentru ca o altă poezie să înceapă cu versul „moartea vine tiptil fără voia ta” și se încheie cu constatarea dură dar adevărată, potrivit căreia: „moartea nu mai vine tiptil/ deodată / simți o mână rece pe umăr” (***, p. 94). Dar desigur că nu toate poemele volumului, împărțite în trei părți (I. 38 poezii, II. 14 poezii și III. 11; în total 63) au ca temă regretul copilăriei pierdute și spaima în fața inevitabilei morți. Poetul se pare a fi călătorit destul de mult, în America, de unde scrie despre Brooklyn Bridge și Colorado River, în Dubai (poemul *Meduze albastre*), probabil că și în Egipt, fiindcă la un moment dat e vorba de Nil, precum și în Grecia, la Thassos și, în primul rând, la Viena .

Într-o poezie autorul folosește epifora: „câmpii albe fluide / orașe albe fluide/ tavane albe fluide/ periferii albe fluide / timp incolor fluid ...” (*Iarnă fluidă*, p. 42) pentru ca pe cealaltă pagină, traducătorul să facă uz de anafora: „Flüssige weiße Ebenen/ Flüssige weiße Städte/ Flüssige weißer Plafond/ Flüssige weiße Randgebiete / Flüssige farblose Zeit...” (*Flüssiger Winter*, p. 43).

Precum Blaga, și poetul de față încearcă o descriere a liniștii, deși ușor macabră: „e liniște / încât oasele morților / se aud cum trosnesc a revoltă” (*Vitralii*, p. 126).

Realmente secvențiale, unele de doar trei versuri, poemele aduc în lumină un aspect, un moment, o imagine sau o senzație.

Pete de lumină sunt doar secvențele de călătorie, dar nu atunci când, dezgustat, poetul sesizează murdăria din jur. Asistăm în aceste poeme la o abundență de imagini vizuale (poetul fiind și grafician amator), dar și auditive, predominând totuși cele dintâi.

Traducerile lui Hans Dama, de asemenea poet, sunt îngrijit și bine lucrate, traducătorul reușind să găsească echivalențe pentru o serie de sintagme, precum: „stridulație”, „pangar”, „lenticular”, „rogvaiv” etc.

¹ Laurian Lodoabă: *Pete de culoare pe Donaukanal / Farbflecken auf dem Donaukanal*. Versuri / Gedichte. Versiunea în limba germană / Aus dem Rumänischen von Hans Dama, Waldpress, Timișoara, 2020, 145 p.

Despre cosmos și cosmonauți

După ce a scris o carte despre o serie de specii de pești și o alta despre organele interne aflate în corpul omenesc, Dana Ranga ne poartă de data aceasta în cosmos, scriind o carte cu în care ne informează ce gândesc și ce anume spun cosmonauți și, bineînțeles, ne poartă cu ei în cosmos.

Autoarea este bine documentată, fascinată fiind de temă a purtat discuții cu o serie de cosmonauți: Story Musgrave, Alexander Alexandrov, Thomas Reiter, Susan Helms, Yuri Malencenko, Michael Foale, Ulrich Walter, Alexander Ivancenkov, Alexander Gerst, Georgi Grechko, Bernard Harris, Jerry Hoffmann, Alexander Volkov, Yuri Romanenko, Jolen Blaha, Gerhard Thiele, Vladimir Aksionov, Michael Lopez-Algria, cu psihologi, precum Vadim Gushin, prof. dr. Gerzer etc. Dacă oricare altă autoare ar fi optat pentru o carte de interviuri, Dana Ranga în schimb, mai inspirată, transpune în formă poetică atât crâmpoșe din discuțiile purtate cât și comentariile care le urmează. De fapt interesant este modul în care sunt aranjate textele incluse în cartea ei *Cosmos!*¹, apărută de data aceasta la o altă editură din Berlin, Matthes & Seitz, ca hardcover, presărată fiind pe ici colo cu imagini de la NASA/ESA.

Cartea este constituită din trei părți inegale: „Prolog” (p. 7-33), cu 23 poeme, „Cosmos” (p. 39-96) cu 39 poeme și „Epilog” (p. 101-114) cu 11 poeme. Desigur că lectura cărții nu poate fi compensată nici pe departe de o recenzie, dar vom încerca totuși să spicuim pe ici pe colo câte ceva, spre a oferi totuși o imagine asupra conținutului acestui interesant volum.

Spre a putea deveni cosmonaut se cer o serie de **„Însușiri/** și aptitudini:/ motivație/ gândire logică/ pricepere tehnică/ empatie/ capacitate de concentrare/ rezistență/ memorie bună/ flexibilitate/ coordonare/ extravertire/ simțul spațiului/ căldură personală/ loialitate/ capacitate de decizie/ simțul umorului” (p. 17).

„Cosmonauții studiază 92 domenii ale științei/ în timp ce/ o universitate/ oferă doar 46” (p. 19). Mai aflăm apoi că: „*Totuși testul cel mai neplăcut/* este testul scaunului rotitor/ Chiar piloții testați/ trebuie să reziste doar 2 minute/ cosmonauții însă 10” (p. 26). Odată ajunși în cosmos – aflăm din textul „Astronauții” – viața lor nu este mai ușoară: „...dorm prost/ Nu există spațiu privat/ cabinele de dormit sunt foarte înguste/ este zgomot/.../ Mai mult de cincizeci la sută/ dintre astronauți iau/ tablete de dormit/ Ei suferă de cumulativă lipsă de somn/ și de efectul secundar/ al medicamentelor...” (p. 48). „Te simți ca/ un atom/ în

¹ Dana Ranga, *Cosmos!*, Matthes & Seitz, Berlin, 2021, 116 p.

univers/ și te gândești/ că ceea ce există/ acolo afară/ este așa de enorm/ și tu ca și om/ ești așa de mic” (p. 49), mărturisește, printre altele, astronautul Michael Foale. Mai aflăm că: „...costumele NASA/ sunt în 3 mărimi/ cel mai greu cântărește 60 kg/ în timpul unei plimbări/ poate un om/ să piardă din greutate/ până la 2 kg în 4 ore” (p. 62) iar cosmonautul Yuri Malenchenko ne informează: „...Munca afară/ durează șase ore/.../Tot timpul/ ești încuiat/ în acest costum/ nu poți/ nici să mănânci/ nici să bei/ nici să folosești toaleta...” (p. 64-65).

Entuziasmat, astronautul Michael Foale spune: „Galaxia lumina așa de puternic/ era dramatic/ nu alarmant/ ci formidabil/ splendid” (p. 66).

„Zgomotul/ atinge/ tăria/ unei orchestre de suflători/ aproximativ 80 dB/ dar te obișnuiești cu asta” (p. 83), afirmă cosmonautul Alexandru Volkov. „Pentru a înțelege universul/ trebuie să i te dăruiești/ și nu să încerci/ să-l stăpânești” (p. 84), crede astronautul Story Musgrave.

„...În ceea ce privește noțiunea „erou”:/ Eu aş/ șterge/ acest cuvânt/ În locul lui/ aş pune cuvântul „Om”/ pus la cele mai înalte cerințe:/ trupești/ psihologice/ profesionale” (p. 106), susține cosmonautul Vladimir Aksionov. Simpatică este o afirmație a astronautului Michael Lopez-Algria: „Să zbor în cosmos/ a fost o muncă/ (care întâmplător/ mi-a plăcut mult)/ acolo sus/ nu l-am întâlnit pe Dumnezeu/ și acum/ după trei ani/ a devenit o amintire/ a unei experiențe de viață” (p. 107).

În final redăm integral ultimul text, tot în traducerea noastră: *Pentru unii dintre astronauți/ este viața/ de după zbor/ foarte grea./ Ei/ regretă/ universul -/ noaptea/ dacă un cosmonaut/ merge de-a lungul unei străzi/ o ia înaintea lui/ întotdeauna umbra sa/ Intermezzo”* (p. 114).

Ne-am permis cam multe mostre fiindcă este vorba de texte accesibile, plăcute chiar, care se citesc pe nerăsuflăte, așa încât cartea ar merita din plin să fie tradusă și publicată în țară.

Nicolae DAMASCHIN

Ce nevoie avem de poezie?

Păi nu prea avem. Poezia nu ne hrănește, nu ne încălzește, nu ne mbogățește. Sau, poate că da. Probabil că tuturor, în momente de bucurie sau de tristețe, ne răsună în minte câte un vers agățat acolo de cine știe

când, și nu se știe de ce. Poate că tocmai de aia ne-a rămas acolo, în așteptarea unui moment de grație pe care avem să-l trăim odată și-odată.

Veronica Teodorescu pare să aibă premoniția acestor momente de grație, ne vorbește de acelea prin care vom trece noi sau – cine știe – de cele prin care ea deja a trecut. Poate că vom fi trecut și noi prin ele, dar avem nevoie să-i răsfoim cărțile pentru a ne aduce aminte de asta. Și nu e tocmai ușor, fiindcă amintirile ne sunt adesea fluide, ne scapă printre degete. La fel și versurile Veronicăi Teodorescu, făcute parcă din ceva care ți se scurge printre degete și lasă în urmă un abur de puritate și mister.

Nu vom știi niciodată dacă ce a pus ea pe hârtie sunt amintiri sau vise sau mesaje din alt univers. Judecând după cuvintele folosite – cuvinte normale, de toată ziua (apropo, felicitări, cu asta ai trecut proba eliminatorie, cea care face diferența între poetul de pension și cel autentic! Știți testul: deschizi îndelicat volumul de versuri la o pagină întâmplătoare și, dacă dai pe acolo de cuvântul *moarte*, înseamnă că bradul din care s-a făcut hârtia a murit degeaba.) – se pare că ar fi vorba de amintiri.

Dacă ne luăm după consistența de aer țesut a ideilor, parcă ar fi vise. Iar sintaxa lor pare că vrea să ne sugereze că e vorba totuși de mesaje din altă lume și l-ar îndboldi pe Chomsky să facă tumbe și să-și rescrie gramaticile lui generative, transformaționale și universale.

Păi, oameni buni, ce avem noi aici? Nu cumva chiar asta e definiția poetului adevărat? Idei nemaigândite, exprimate prin limbaj nemairostit? Și, în lumea de azi, în care la fiecare minut ne sufocă idei trase la ștanță, rostite în cuvinte cu zimții tociți de atâtea guri prin câte au trecut, chiar că avem nevoie de poezii cum a strâns Veronica Teodorescu în volumele ei, *Peisaje*, *Nesfârșiri*, *Treceri* și *Călători*.

Ladislau DARADICI

ÎNTOARCEREA LUI DON QUIJOTE (O PROVOCARE LA LECTURI PARALELE)

Editura Waldpress, Timișoara, publică cel de-al șaptesprezecelea volum al lui Aurelian Sârbu, *Întoarcerea lui Don Quijote* (2021), carte experimentală în care cele aproximativ șaizeci de poeme însoțesc tot atâtea secvențe prozastice. Prin aceste cugetări existențiale, poate impropriu numite *impresii lirice*, autorul se supune cu luciditate propriei

judecăți în „ceasul privirii din urmă și al surpării înlăuntru” (*Amurg asumat*), rezultând un portret lăuntric complet, impresionant și îndrăzneț, metaforă a sinelui într-o înșiruire de perspective paralele.

Alternarea poemelor cu pasaje de proză poetică nu e singulară în literatura română (să ne amintim doar de *Corabia lui Sebastian* a lui A. E. Baconsky sau de *Scrisorile imaginare* ale lui Octavian Paler), cu specificația că în volumul lui Aurelian Sârbu proza precede poemul). În configurația lor ideatică, *impresiile lirice* din *Întoarcerea lui Don Quijote* pot fi asociate unor titluri de referință din secolul XX, constituind o invitație-provocare la câteva lecturi fundamentale. Mă gândesc, pentru început, la romanul lui Giovanni Papini, *Un uomo finito* și la celebra lucrare a lui Emil Cioran, *Pe culmile disperării*. Aceeași sinceritate necondiționată și profunzime a ideilor, aceeași perspectivă filosofică (și mitologică), dar și implicare existențială, titlurile prozelor lui Aurelian Sârbu obligându-te practic să reiei lectura acestor capodopere. Iată, spre exemplificare, câteva similitudini tematice (dincolo de dimensiunea experiențială) la distanță de un secol, dintre poetul român și scriitorul și filosoful italian: *O jumătate de portret* (Papini) – *Portret* (Sârbu); *Deșteptăciunea* (Papini) – *Povara înțelepciunii* (Sârbu); *Eu și iubirea* (Papini) – *Singurătatea și alte iubiri* (Sârbu); *Sfârșitul trupului* (Papini) – *Despre iarna trupului* (Sârbu), exemplele putând continua. Aceeași concordanță ideatică o întâlnim și în cazul lui Emil Cioran care ne vorbea despre *Singurătatea individuală și singurătatea cosmică* sau *Fuga de pe cruce*, Aurelian Sârbu intitulându-și două dintre proze *Singurătățile poetului*, respectiv, *Iisus sau despre dragoste și moarte* (dar să ne reamintim și de faptul că Octavian Paler și-a supranumit scrisorile imaginare *întâia/ a doua/ a treia* etc. *iubire/ singurătate/ înțelepciune*, un alt titlu la care mă duce gândul lecturând *Întoarcerea lui Don Quijote* fiind *Mitul lui Sisif*, eseu nepereche al lui Albert Camus). Aceste preocupări asemenea și afinități ideatice sunt firești: indiferent de epocă, de secol, de spațiul geografic, problemele existențiale ale individului rămân aceleași. Se pare că, de la Platon încoace, marii cugetători ni se relevă precum spiritele-pereche, în pofida secolelor care îi despart. Revenind de-a lungul anilor la lectura romanelor sale de căpătâi *Ciuma* (Camus), *Un veac de singurătate* (Marquez) și *Procesul* (Kafka), Aurelian Sârbu, care s-a considerat mereu un „fântânar al cuvintelor” și „stârnitor de iubire”, acum se simte (odată exclus din spectacolul absurd al lumii) un personaj din Kafka sau Ionesco. În același timp, privindu-și chipul în oglindă, se identifică strălucit cu Don Quijote, acela înaintea eternei mori de vânt, iar poetul contemporan în fața cetății, ambii „absurzi ai unui timp, inadaptabili la linia unei așa-zise modernități” (titlul volumului devine relevant în acest sens).

"Înțelepciunea se deslușește în cuvinte prin tăcere" mărturisește poetul în *Ceas troienit*, ca în poemul-pereche să ne schițeze imaginea unei cetăți cu un timp dezacordat și epigon, în care răpăitul *tobelor comunitare* anunță *execuții himerice* fără călău: „în orașul ermetic închis/ cuvintele s-au preschimbat în fluierături/ în hidoșenii/ expuse în lăzi de gunoarie/ laolaltă cu zdrențele -/ balast de amintiri bătrâne” (*Rune*).

"Învelit în aripă, eu n-am știut să pășesc" notează poetul în *Apusul Galateei* (amintindu-ne de cuvintele lui Arghezi, *omul e un cocor care zboară înlăuntru*), poemul asociat completând portretul celui care a pierdut toate *bătăliile* sentimentale, simțindu-se *repudiat, mort, înlocuitor al altui mort*: „sunt un figurant tăcut -/ triumf pierdut în reluare// abandonat la țărmlul mirajelor/ și la drumuri ce nu duc nicăieri/ ființa mea se estompează/ se frânge în firimituri de existență” (*Rotocoale de fum*).

Desigur, pentru fiecare dintre noi vine un timp când, cufundați în noi înșine, trebuie să ne facem curaj și să privim în urmă, asumându-ne spaiemele, vinile, trădările. *Întoarcerea lui Don Quijote* e o provocare de a-ți relua lecturile esențiale care te-au format și ți-au definit existența, o invitație la autocunoaștere și la curajul destăinuirii adevărului despre alcătuirea ta, o izbutită tălmăcire a sinelui.

Închei cu un fragment din proza poetică intitulată *În oglindă* (și care-mi amintește și de *Il mestiere di vivere*, sfâșietorul jurnal al lui Cesare Pavese): „Toate mi-au fost amânări. Nu-mi vine să cred că am strălucit în ceva. Vedeam, intuiam fulgerul, dar n-am fulgerat. Auzeam tunetul și uruitul cerului, dar n-am tunat. Vedeam de departe vârful muntelui, extaziat, dar n-am îndrăznit nicidecum să-l escaladez. Piscurile sunt impresionante numai privindu-le de departe. Apropiindu-te, devin înspăimântătoare. Îi admir pe temerarii cățărați. Oricum, din vârful mai trebuie să și cobori! Nu poți supraviețui numai acolo, în vârf. Gloria nu ține o veșnicie, e doar o clipă unică și fascinantă. Mai degrabă înduri gloria în grote! Nu gloria la lumină, ci una dinlăuntru umbrei, din întuneric...”

O reală provocare, așadar, această recentă carte a lui Aurelian Sârbu, la un șir întreg de lecturi reprezentative paralele...

Catharsis

Craioveanca Irina Alexandrescu este autoarea a două volume de versuri: *Cuțite la țintă vie* și *Jurnalul unei femei grele*. Titlul volumului de debut, *Cuțite la țintă vie* (Editura Scrisul Românesc, Craiova, 2018), deconspiră statusul actantului liric în cadrul unor sisteme care fie se repetă, fie lasă loc altora, precum: perechea, familia, societatea, dar și agregatul multiplelor euri ce intervin cu gânduri și emoții asupra „țintei vii”. Suferința este, la Irina Alexandrescu, o stare de spirit transformatoare și, din acest motiv, necesară, căutată. Aflăm secretul prin care durerea este sublimată în esență poetică din poezia care deschide volumul, *Daune minore*. Cu elemente de artă poetică și de autoportret, imagine a unei lumi exterioare sumbre, deformate, vulnerabile și care nu mai poate oferi nimic bun, această poezie transfigurează procesul „căderii din mine”, înstrăinarea de eul obișnuit incapabil să se mai regenereze complet și apropierea de sinele superior, din creuzetul căruia se adapă muza. Identificându-se cu o magmă, eul liric va putea așadar să ia diferite forme și să accedă pe diferite trepte de cunoaștere și de creație: „Azi sunt magmă./ Grea, arzîndă-n roșu!/ Cuvintele mi le topisem/ ca să le cresc forța,/ să erupă odată cu mine/ [...] Erupeam peste tot/ [...] Setea după durerea celui alt/ declanșase revoluționar căderea din mine”. Tabloul lumii exterioare este completat în următoarea poezie, *De ce n-ar fi?*, care denunță kitsch-ul, pierderea valorilor, lipsa totală a reperelor în societatea actuală. Semenii sărbătoresc, în inconștiența și în nepăsarea lor, un paradis fals, o anti-normalitate pentru că înțeleg tot mai greșit libertatea, pentru că nu-i mai protejează nici societatea, nici Biserica de azi sărăcită de acei gardieni cu har care aveau puterea de a-i înturna pe oameni din greșeală și de a-i repune pe calea adevărului și a vieții: „Este sărbătoare în acest burg,/ [...] Miresele merg pe jos/ cu limuzinele pe lîngă/ și soții lor/ sparg ușile bisericilor cu mînuși albe./ Preoții își calcă sutanele în picioare/ au pantofi de lac./ [...] Bolnavii și-au pus perfuziile la butonieră, mamele nasc azi cu tăieturi în cruce/ pe pîntecul plat./ [...] Peste tot ard bani,/ oamenii se bucură de focul fără preț./ E sărbătoare în acest burg./ De ce n-ar fi?” Irina Alexandrescu folosește adesea jocurile de cuvinte. Acestea servesc mai multor scopuri: pentru a trasa tușe groase de autoportret, referirea la etnia romă evidențiindu-i înaltul trăirilor („ei! eu nu iubesc liniștit,/ eu ard sahare în pustiu,/ eu sunt țigancă” – *Eu sunt țigancă!*); o evocă pe Danae, mama lui Perseu, pentru că este o mamă singură, expusă privirii unor bărbați care de regulă i-au adus suferință: „a

trecut timpul caligramelor/ și-al cuțitelor în carne acum pot halucina în voie/ sunt singură/ și nu mai simt/ ceva/ Danae a căzut moartă de adusul ei pe lume/ eu ce mai am a pierde?/ vreun domn cu glanț și monoclu?/ nu m-am încurcat vreodată în iubiri cu blazon/ eu sunt un pic țigancă” (*Acum pot halucina*); mai mult decât atât, ține să facă front comun, pe de o parte, cu femeile aflate în suferință dintr-un motiv sau altul, cu femeia în general, pentru a condamna astfel misoginismul atât de prezent în zilele noastre, iar pe de altă parte, cu omul de rînd, cu acela care a dus greul și a îndurat suferințe de-a lungul timpului. Comparația este extrem de dură, autoarea coborînd în istoria noastră nu prea îndepărtată pentru a aminti de genocidul nazist împotriva evreilor/romilor în cel de-al Doilea Război Mondial, episod ce a dovedit lumii pînă unde poate ajunge cruzimea/nebunia umană: „tu?/ cîntă la muzicuță *arbeit macht frei*/ asta îți eliberează serotonina/ și săpunul cu care te speli/ e carnea strămoșilor mei,/ domnule cu glanț!/ Eu sunt țigancă!” (*Eu sunt țigancă!*)

Femeia – autoarea însăși sau oricare dintre urmașele Evei – este aproape constant acea „țintă vie” de care se pomenește în poezia care dă titlul volumului. „Cuțitele” vin din nenumărate direcții și sunt trimise chiar și din trecut cînd motivele agresiunii țin de zestrea ereditară, ca niște blesteme de sub care eliberarea pare greu de realizat în condițiile în care nu este identificat reversul, binecuvîntarea: „m-am născut dintr-o sticlă de rachiu și o mamă în roșu aprins/ la marginea unei case cu firma dansantă/ gemetele îmi sfredelesc și astăzi auzul/ de aceea eu tac/ tic-tac pe suflet/ care suflet? nu am, numai o zăbală din care mușc în fiecare dimineață/ pentru curajul unei alte lumini” (*Scurtă autobiografie*). Întîlnim această imagine a ființei folosite pentru poveri (conform dexonline, „zăbala” este o „parte a căpăstrului constînd dintr-o bară subțire de metal cu două brațe prevăzute cu cîte un inel mare, care se introduce în gura calului înapoia ultimilor incisivi pentru a-l struni și a-l conduce”), a celei care trebuie să servească, și în alte poezii. Într-una dintre acestea, actantul liric este o Leila (din cuvîntul arab „Layla”, care înseamnă noapte; Layla este și protagonista unei povești de dragoste populare arabe, *Majnun* și *Layla*), o femeie care nu-și poate depăși condiția, o sisifă: „tai lemne și car apă/ urc bolovani și/ tai lemne și car apă/ urc bolovani/ înainte și după!/ cînd mă va privi *soarele* altfel?/ cînd sinele va cînta?/ cînd voi muri înainte să mor?” (*Deocamdată sunt Leila*). Femeia este „durere pe tocure”, este născătoare-vrăjitoare-muritoare („femeia se descărna/ cu fiecare zi/ și făcea păpuși/ din pielea ei/ le trimitea pe apă/ cu lumînări în mîini”) și demon-înger, depinde cine o privește și din ce perspectivă: „din cupola pictată, coborî Dumnezeu: – «Nu trage, sunt eu, Făcătorul tău! »/ FEMEIA se uită în ochii Lui/ și se culcă încet pe-o aripă” – *Femeia apuse*).

Dragostea nu mai este un deziderat în poezia Irinei Alexandrescu, ci devine o melopee despre suferința soră cu moartea, despre infernul (ne)iubirii. Această lamentație dezvăluie procesul convertirii sentimentelor în hrană pentru poezie: „inima mea gri ca pusta sub cerul de stîncă/ trage să moară/ în țintirimul tău/ de unde își aruncă îngerii aripile/ [...] / mort lîngă mort groapă peste groapă/ stau aliniate toate ale mele/ cu literele în sufertașele poetului hulit/ [...] / tu ai devenit de un roșu opac fără baloane/ în care să mai alerg/ în consecință sunt ciungă/ voi tîrî după mine un picior ologit/ [...] / n-am eu loc în lumea aceasta/ [...] / încep de astăzi să-mi hrănesc literele/ le port ca o gravidă” (*Inima mea trage să moară*).

Cuțite la țintă vie anunță, așadar, nu o moarte, nu un sfîrșit, ci catharsisul, inițierea, renașterea. Ținta vie parcurge drumul inițierii arzînd și arzîndu-și, în cele din urmă, rănilile, autovindecîndu-se. Greul drum al inițierii a limpezit treptat ochiul minții și pe cel al sufletului și a făcut posibilă revelația adevăratului sine. Irina Alexandrescu știe că poezia este calea pe care trebuie să meargă mai departe. Cînd un creator înțelege cine este și care îi este menirea, nu mai poate privi la lucrurile, mici sau mari, rămase în spate. Pentru că, păstrînd sonul acestei cărți, am putea spune, la sfîrșitul lecturii, întocmai ca Friedrich Nietzsche: „Creația este singurul surîs al tragediei noastre”.

O prezență de peste douăzeci de ani în agora literară

Lucia Bibarț, cu un parcurs literar care a început încă din 1998, odată cu publicarea volumului de povești „Zîna pădurii”, continuă să scrie cu frenezia și astăzi, cea mai recentă fiind cartea de poezii „După ce-am mușcat din măr” (2020). Un volum de poezii și prozopoeme, **„Șuvițe și iriși”** (Editura Noul Scrib, Arad, 2013), rămăsese departe de critica de întîmpinare și autoarea, reconsiderînd drumul acestei cărți, a hotărît în cele din urmă s-o trimită unor cronicari. **„Șuvițe și iriși”** își invită cititorii într-un univers al feminității, unde fiecare element – privire, mișcare a „degetelor răsfirate melodios”, „șuviță de păr greu controlabilă”, unduire a trupului, rotunjime, teamă, rid etc., toate purtînd aura unei frumuseți uimitoare pentru că „femeia este una dintre cele mai frumoase și fascinante creații ale lui Dumnezeu” – contribuie la realizarea unui portret idealizat al femeii. Lucia Bibarț completează, cînd cu inefabilă candoare, cînd cu senzualitate/senzorialitate declarată, uneori cu ironie și autoironie, acest portret general cu propriile sale trăsături, oferindu-ne în acest fel și un autoportret cu nuanțe dinamice, limpezi sau tulburi, o

imagine cameleonică dictată de înălțuirea proceselor mentale și emoționale: „...cînd vreau să plac. Feminin este gîndul cel neastîmpărat și șturlubatic ce-ți aține calea! Și surîsul meu cuminte, enigmatic și hohotele mele de rîs zăgăzuite șăgalnic [...]. Și imaginea muștrător-melancolică din oglindă [...]. Devin brusc încîntător de feminină și frumoasă cînd mă privești sau cînd îmi șoptești ce-atît de mult îmi place să aud”. Mai mult decît atît, poate pentru a valorifica mai bine imaginea feminității/femeii, poate pentru a evidenția ființa primordială androgină, ideea de suflete pereche, poeta forțează limitele acestui portret pentru a face loc unei ipotetice trăsături a bărbatului iubit și a elogia, astfel, iubirea: „Feminin poți fi chiar tu, Bărbatul, în freamătul iubirii tale pentru mine, în mirarea și fascinația cu care mă descoperi și mă înzestrez, ca apoi să-ți definesc-împlinesc masculinitatea” (*Feminitatea?! O „arestăm” în cuvinte?*).

La pagina 31 descoperim un autoportret al femeii-poezie, totodată un crez, o recunoaștere a menirii sale pe pămînt: „Picăturile de ploaie/ îmi scriu poeme/ pe obraji și pe buze./ Unele îmi preling/ umerii și gîtul/ cu silabe./ În timp ce șiroaie de vocale/ mi se-mperechează/ pe genunchi/ cu înlăcrimate consoane, /îmi recompun,/ pîn’ la călcăie,/ întreaga geografie” (*Geografia trupului meu*). Există, în viziunea sa, și o geografie a cuvintelor, ivite din inombrabile surse ce țin mai mult de lumea noastră interioară decît de cea exterioară. Astfel, împarte acest teritoriu lexical în cuvinte-rațiune, cuvinte-iubire, cuvinte-emoții, cuvinte-chimie („Direct din palmă, de pe Venus și din/ mătasea pielii împresoară dansînd,/ cochetînd, tentînd, chemînd/ cuvintele chimie”), cuvinte-profunzimi, cuvinte-copii, cuvinte-creații („Neînșeuaii cai ai imaginației/ se încurcă în cascada părului./ Vuiesc, galopează, se scufundă, își caută forma, se înaripează,/ își învolbură coamele – cuvintele creație”) ș. a.

Între dionisiac și apolinic, eul poetic alege prima variantă pentru a-și trăi întomnarea alături de ființa iubită. Efectele vîrstei asupra perechii este anihilată prin evadarea în fascinație, în lumea simțurilor. „Hai să fugim!”, își cheamă actantul liric jumătatea, reconfigurînd apoi realitatea cu propriile simțuri și dorințe. Am fi tentați să credem că e doar un vis de iubire, dar ultimele două versuri ale poeziei *Dionisiacă* relevă împlinirea dragostei și o paritate participativă între cei doi protagoniști: „A toamnă miros cu cruzime,/ Iar pielea ta miroase-a mine”. Viața este pentru Lucia Bibarț mistuire, este trăire cu prospețimea și cu puterea unei primăveri care poate dura îndelung sau poate ține tot atît cît se desăvîrșește un moment de cochetărie: „Cu primăvara/ prinsă-n toc/ și-urcată-n simțuri/ mă mistui” (*Mă mistui....*).

Dorința de evadare din rutină, din peisajul cotidian, de a se lăsa o vreme în voia contemplației, de a trăi o libertate absolută indiferent de

consecințe este exprimată în poezia *Fără căpestre*: „Azi,/ am de gînd/ să-mi deșeuzez caii!/ să le dau jos căpestrele,/ să nu-i mai țeșăl!/ să-i las/ să-și aleagă pajiștea,/ și nici măcar să nu-i supraveghez/ cînd pasc./ Doar să-i privesc/ și să mă-mbăt de/ libertatea coamelor/ fluturate în vînt/ și de ropotul copitelor/ înspre sălbăticie”. În contrast cu această dorință de fugă din realitatea imediată este poezia *Cu frîna de mînă*, care conturează o stare de fapt și necesitatea de a recurge la un stăvilar emoțional. Autoarea folosește hazul de necaz și autoironia cu inteligență, fără să facă risipă de cuvinte, construind imagini simple, dar pline de sensuri: „Pentru că/ vîrfurile pantofilor/ îmi sunt crestate cu suveniruri,/ că degetele picioarelor/ îmi sunt însemnate/ cu poticneli,/ mi-am conectat/ exaltările, salturile/ și sincopetele/ sufletului/ la frîna de mînă”. Ironia e folosită cu aceeași abilitate, poeta dovedind că știe unde trebuie să îngroașe, să nuanțeze, pentru a nu se pierde nimic din rezoluția imaginilor: „Întrucît tu ești prea preocupat/ cu propria-ți desăvîrșire,/ mie... nu mi-a mai rămas/ altceva mai bun de făcut/ decît să-mi cumpăr poante,/ să exerseș soapta/ și să mă strecor prin gaura cheii/ la tine./ Din cînd în cînd, să te mai șterg de praf./ Rar și ușor/ să nu-nterup procesul!” (*Statornicie*)

Cu acest volum, Lucia Bibarț dovedește că, scriind, nu se „mistuie” fără rost. Ia poezia atît de în serios, încît o poartă și pe trup, la vedere, după cum spune într-una dintre mărturisirile sale lirice. Este prezentă în agora literară de peste douăzeci de ani, ceea ce nu e deloc puțin lucru. Vorbim, în cazul ei, de o dragoste dovedită pentru scris, de talent, de credința că, prin scrisul său, ar putea să îndrepte lumea, s-o facă puțin mai frumoasă.

Livia CIUPERCĂ

Scurt popas în universal liric al Aurei Christi

Isusînța în scris este un dat divin, la care concură, *volens volens*, propria cultură. Scânteia care aprinde flacăra adastă în cufărul minții, în cetatea lui „Domine”. Acolo este seva, ideile care-și cer dreptul la viață. Acolo se naște prevorovirea. Se-nflăcărează, clocotește, încununând. Așa-mi imaginez funcționând laboratorul de creație („dulce povară”) al unuia dintre poeții noștri contemporani, Aura Christi. Fiecare emoție, fiecare înălțare în mrejele vîltoarelor creatoare, fiecare implantare în magma cea multicoloră a imaginarului, se cer confruntate cu acele „legile nescrise”,

aflate în „pântecul matern al lucrurilor” (*Țara nimănuî*). Cu certitudine, o stea îi luminează calea, devenindu-i călăuză. Creațiile lirice ale Aurei Christi, ce poartă amprenta (*in nuce*) psalmilor canonici, sunt în fapt, creații plămadite la „umbra aripilor” Preaînaltului Cugetător. În cei peste 290 de psalmi, ediția 2016, nu recunoaștem exces de termeni strict mesianici, însă esența e alta. Tonalitățile vocii lirice ne dezvăluie un subtil văzător, un „copil al luminii”. Al luminii care ne conduce înspre împlinire.

Impresionant. Poetul a devenit „mlădiță” roditoare. Verbul său christic atinge suprema dăltuire, pe verticală, în blocul de piatră al cunoașterii: „mă smulg din mine” (*Visul lui Thales*), „aștept până amfora inimii se umple” (*Nu știi de ce*), ca un adevărat „pescar de suflete”; un „creier îndrăgostit de asprimi” (*Fenomenologia deificării*) și de zbateri multiple; încorsetate întrebări – „memoria pune capcane” (*Amânarea genezei*). Dar ceea ce triumfă este optimismul – „Fii soare fără teamă și rășai!” Și aceasta, din convingerea că orice „cădere e o culme” (*Muntele ales*). Cuceritor este acest salt spre „țara desăvârșirii”, prin subtilitatea cuvântului dător de lumină, de înțelegere a mesajului pe care-l are artistul de transmis – „prezentul trecut”, în confruntare directă, și asumată, cu „prezentul viitor” (*Poemul învingătorului*). Artistul știe, și reușește, să se arunce în meandrele jocului „de-a nemărginirea” (*Dezlegarea*), la hotarul celor două limite, dintr-un firesc sentiment de nemurire (*Metamorfoză*). Între „zidurile încinse” (*Noli me tangere*) ale verbului-daltă, silabele „nuntesc” (*Ca prin ceață*), pentru a întrona „cercul sălbatic al vieții” (*Ce stângăcie a inimii*). Lumina triumfă, pentru că „lumea se naște din magie și mirare” (*Fii soare*).

Pentru Aura Christi toamna e anotimp crepuscular, moment propice frământatelor întrebări, al sublimelor profeții (*Biblică*) și-al concluziilor generatoare de profunde reflecții; moment cu adânci și tainice subînțelesuri – uneori, avertisment („ora ta se apropie”), alteori, doar o vizualizare a viului spasmodic („viul – limită a neființei”): „Totul e vuiet, clocot, vis,/ plutire, spaimă, tremur, beznă, / duh însemnat de mușcătura / cuiva suav irupt din beznă!” (*Plutire*). Fie că toamna e „dată în pârg”, fie că e „miez de noapte” sau „miez de gând”, viziunea lirică se dorește împlinire pe „orbita zeului”. Privirea-i „de vulturoaică” veghează, constant, asupra încremenirilor neîncremenite care compun acest univers, în brațele căruia respirăm, gândim, acționăm. Neliniștea („stau și veghez aici, pe o grăvă margine disperată”) este semnul prim al ființei, în care „viermuiesc” speranțele. În adevăr, „cuvinte suntem” (*Ah, litere, cuvinte*), plămadă din „matca vie a copilăriei lumii” (*Ca un înger prea mare*). Nimeni și nimic nu ne poate contrazice. Și-n acest context, ca o particularitate, pentru Aura Christi, Doamna liricii românești contemporane, dorința de *desăvârșire* –

cuvântul de ordine, rămâne cuvântul major al exercițiului ritmic, pe care-l slujește de ceva ani buni. Da, ani buni, în înțelesul major al desăvârșirii. Traseul liricii sale este precum o ascensiune pe-un „colț de stea” (*Sonata veselă*), generoasă deschidere, pregătită să transforme în „lumină și flacără tot ce atinge” (*O istorie extatică*).

Creatorul Aura Christi se dorește „copilul de foc” ce irumpe din propria-i matcă, într-un salt îndrăzneț, continuu. Freamăt, ardere, cădere și înălțare, răscoliri și răsturnări. Și în tot acest „mistic vârtej” prin „abisul lăuntric”, „ochiul naște imagini desperecheate”, „gândul adastă-n iuțimea vulturului nenăscut” (*Sonată cu vulturi*), acolo unde totul se dorește reinventat. Și, merită să recunoaștem, *Copilul de foc*, este punctul maxim al liricii sale.

Cât privește *Trup și suflet*, acesta mi-amintește de dualul din poemele *Ariel* și *Caliban*, autor Horia Furtuna, o subtilă înveșmântare în aură chistică. Fără a intra în detalii, constat un firesc paralelism. Horia Furtuna se lasă dominat de un pesimism al „deșertăciunii deșertăciunilor” de sorginte eminesciană sau shopenhaureană, ca și cum ar bea, dintr-odată, „paharul vieții” și „paharul morții”, la care face trimitere, de altfel, și Dimitrie Cantemir – în al său *Divan...* În pledoaria Aurei Christi însă, zbaterile sunt profund interiorizate. Acest traiect *trup – suflet* este vizualizat, precum o „călătorie”. Prezent în trupul, „țarm de jar și de carne”, sufletul resimte rătăcirile („întunecata străinătatea”) și „veninul” tovarășului său. Și oricât ar încerca să se desprindă de umbririle deșertelui, „aripa sfântă”, atotveghețoarea, intervine, neacceptând desferecarea. Uneori, singurătatea-i atât de apăsătoare (ca-n Bacovia), încât aerul „mușcă” (*Peisaj de august*) sau „șfichiuiie” (*Negrul*), cerul „senclină”, albinele „se învârt în cercuri profane” (*Peisaj de august*), arborii „tresar în somn” (*Aer negru*); un gol imens cuprinde totul (*Singur*). Imperativul împrumută ceva din aura divină, îndemn încrustat în mrejele alinătoare ale firescului cotidian (*Lăsați fluturii*). Jocul scenic interjecțional („oho”) pare perceput, uneori, în linie ascensional-imperativ-interjecțional („ohoho”). Climaxul dezvăluie forța lăuntricului (*Copilul de foc*), iar metafora, profunzime în corpusul semantic: Biserica – lacrimă, „minune de piatră”, „strânsă în mijlocul singurătății”; plânsul Domnului – „hohot al pământului”; Luna – „hohot al nevăzutului”; culorile – „pecete a edenului”, frumusețea – „ancoră a sufletului”, păsările – „crini ai aerului” etc.

În analiza poeziei Aurei Christi recunoaștem câteva preferințe care-i particularizează stilul cu striatii clasice: frazarea antică („Loc însorit în viscerele nopții/Sunt” sau „vane clopote amar cadența bat”), un soi de joc etimologic, înrourare melodică („miezul miezurilor”), anafora în salt triadic, în gradație ascendentă (*Respiro, Nostalgii, Elegia a noua – 3, Marea*

lumină impură, Întrebări, Arhitectura nopții, Ce sunt eu pentru tine etc); cantație – pe verticală (*Dans e totul, Singura cale*), în ritm elegiac (*Caligrafii*), doinit (*Descântec*) sau de vals nostalgic (*Aer negru*). Deopotrivă remarcăm, dislocarea frastică întru conștientizarea mesajului poetic: „Toamna lucid se lasă în oase, în fire” (*Iarba zeului*), „Respirația lupului fantasmatic/creștetul mi-l aburea” (*Respiro*), „În forul nostru taina vaduri sapă” (*Fii soare*) etc.

Artistul desenează și se desenează pe sine în armura trecutului care guvernează prezentul trăirii emoției stilistice. Și orice fărâmbă de sensibilitate se transformă în ancorare solemnă. Din orice vizibilă cădere se naște („își face cuib”) un nou început, (*Cvasipaste*). Imaginarul liric culminează, îndrăznesc a spune, cu arta poetică, *Totul*. Un tot al totului; trecere, firească, dinspre „marginea firescului”, adică de la spasmele *Facerii* – „unduire a formelor” (*Geneză*) –, înspre „limpedea metafizică a firescului”, printr-un gest de îmbrățișare învăpăiată, până devine „amplu cântec al firescului”, triumf al vieții. Biruitorul. Dar, și o vizibilă dorință de contemplare („pomul cerului”) întru împlinire! Pentru Aura Christi, Împăratul Slavei e un *Domine* sensibil la frământările înrouratului nostru suflet. Fereastra înspre tainețele sufletului i se deschide, generos. O simțim din voința de implicare: „Deschide larg ochii, ține ochii deschiși”! Și ce poate fi mai plin de har decât acea supremă credință „sunt cu tine, înzidit în coloana secunde”?! Da, a *acelei* secunde. Unica. „Înzidire” psaltică. Căci „boare e totul” și „cât de trecător sunt” (preluând formularea, din *Psalm* 39/7, din recenta tălmăcire academică a primilor 50 de psalmi, coordinator fiind, prof. univ. dr. Madeea Axinciuc)! Deși ne despart „ani lumină” (*Povestea străinătății mele*) din momentul în care am început să conștientizăm menirea noastră-n acest traiect al existențialului și, din dorința de a se (re)descoperi, ființa terestră (în acest context, poetul Aura Christi) dorește o posibilă interpunere între „eul mărunț” – „ca un arbore desfrunzit” (*Porumbița din templu*) și „eul – Dumnezeu” (*Ultimul surâs*), pentru a conștientiza că acest „urcuș” poate declanșa o „lumină devoratoare”.

Cât de mult contează a supune verbul poetic subtilului și învolburatului vârtej neodihnitor al zămislirii, „din eu spre Eu” (*Sonata cu vulture* 85) „din eu în eu” (*Sonata înveșnicirii* 91) – adevărată înlanțuire cosmogonică?! Dorință de cuprindere și de împăcare a sinelui cu sinea (Constantin Noica), percepută ca fereastră-a cunoașterii întru redescoperire, de implantare, de aureolare: „cu mine-n mine mă retrag, / tată ceresc” (*Din veșnicie mă întorc*)!

Prin lectura poemelor semnate Aura Christi, fără a exagera întrucâtva, cititorul ar putea dobândi acel veșmânt de purpură stelară, de

noblețe dohovnicesc-imperială, încununare binecuvântată, dătătoare de σοφία της σοφίας. (σοφία της σοφίας (sophia tis sofias) = înțelepciunea înțelepciunii)

Mircea LUNGU

O înțelegere solemnă

Dacă oamenii au trăit și mai trăiesc încă repartizând lumina doar după constrângerile treburilor și valorii acestora, deci fără a suferi din pricina tehnologiilor de măsurare a umbrei, nu același lucru s-ar putea spune și despre cunoașterea și măsurarea spațiului de locuit. Cred că fixarea aceluși spațiu nu s-a făcut cu mijloace auxiliare, cum s-a-ntâmpat, la un moment dat, când privirea, auzul și vorbirea articulată n-au mai fost doar instrumente ale instinctului, ci au devenit acele mijloace autonome, educate întru înțelegerea solemnă, cu toate erorile punctualității clipei, a corespondențelor dintre natura pământească și cosmică a ființei-neființei și semnificațiile plâsmuirilor unei vieți de acțiune și nicidecum de contemplare. Un control rezonabil al locului locuirii l-a obligat pe om la o descoperire umanistă a privării sale de sine însuși, care poate încăpea într-o astfel de propoziție: „De la un timp, în chip misterios, trăiesc un du-te-vino în chiar ființa mea, fapt ce mă-ndeamnă să vorbesc despre ființa care simt că trăiește, prin delegație, în pântecul mamei.” Cu această ambiguitate majoră „*Am început să locuiesc/ în trup/ cu chirie*”, (**ziua întâi, Locuirea**), în care *am început* pare să mascheze faptul că în matricea sa urmează să se întâmple și altceva, o viitoare înstrăinare pe care n-o vede, dar o simte, „o parte din mine continuă cu necesitate să-mi aparțină” ar putea spune Daniela Varvara, apropiindu-l astfel pe cititor de una dintre temele ultimului său volum de poeme¹ și anume, materia în mișcare. Se deschide calea reflecției asupra propriei existențe pentru a-nțelege la ce năzuiește. Instrument al provizoratului, traiul în *chirie* deschide, cred, calea către o pierdere relativă a terenului identității. Mărturia are un efect de ecou, *lângă mine și-au făcut culcuș/ pajura aurie și ariciul de mare*, moment construit nu pe credința eternei reîntoarceri, *ne împrumutăm trupul unii*

1 Daniela Varvara, *Lodebar (jurnal din casa uitării)*, Junimea, 2017, colecția Atrium; volum distins de către U.S.R. Dobrogea cu *Premiul pentru Poezie*, 2017.

altora, fără ca posibilul să se transforme în necesar, ci pe acea intuiție a faptului că trăsăturile omului, destrămându-se, vor încărcă întotdeauna o spirală interioară în absența căreia, ulterior, nu poate exista cunoasterea de sine. Și, dacă nimic din ceea este cu puțință se și realizează, viitorul nu lasă loc hazardului: *și bem sângele cuvintelor noastre/ până ce venele secătuiesc/ iar noi devenim albaștri*. Fantasmele dorinței cer o justificare iar băutul propriului sânge conduce la semnificația: suntem ceea ce vorbim, iar în cadrul acestui flux, metaforizarea nu este o blasfemie.

O graniță va separa acțiunea tehnică de cea a transformării înfiorătoare, ducând la bun sfârșit proiectul de înstrăinare relativă de care aminteam, de izbăvire de un idol primitiv, omul. Secătuirea ar fi, în acest caz, fundament al plăcerii, iar morala ei ar fi fericirea însăși. Atașamentul față de materie, formă și mișcare este gândit în contextul unei multiplicări: *și cuvintele au devenit trup/ și au locuit printre noi*. Concluzionarea aduce în discuție, gândesc, puterea culturală a formelor alfabetului, care pledează în favoarea ei cu aceeași putere de penetrare tănuită ca și cea a focului, precum și faptul de a opune caracterului tranzitoriu al vieții omului permanența și măreția oralității. Extragerea printr-un joc de simboluri a ariciului de mare din oceanul primordial, poeta o face franc, spre a păstra alianțele cu locuri de locuit, ascunsurile mașinării nașterii le-aș numi, un umbrar oniric mângâiat de borangicul divin al creației: *„lângă mine și-au făcut culcuș/ pajura aurie și ariciul de mare.”* Poeta pare că-și pregătește o altă-nfiorare a fapturii, o altă locuire-ascundere, de data asta nu acvatică, știe că acea crustacee, trăind în grupuri, a asistat la toate schimbările lumii înaintea omului, spinii lui pot fi oricând spinii coroanei lui Iisus, o altă așteptare: vulturul, ca stare a unui alt tipar genetic ivit din bolgiile alianței dintre cer și pământ. Faptul că albastrul este asociat imediat suflului înnoitor al celor două spirite, iar ochiul ca mediator între ceea ce va vedea și gândul format despre ele nu este întâmplător: *„atunci când nopțile devin zile/ ne împrumutăm trupul unii altora/ și bem sângele cuvintelor noastre/... iar noi devenim albaștri.”* Acest motiv al luminozității, articular în jurul unor aparențe ale legăturilor chimice cu intuițiile senzoriale face mersul-zborul inaudibile, ca ale unui înger. El face posibil ca aerul și apa să traverseze orice corp devenit subiect al privirii. Cum s-a-ntâmplat de la Aristotel încoace, poeta pune pe rol, și nu doar aici, comparația dintre lumină și culoare, dintre albastrul-nitrogen al cerului și radicalitatea abisală a separării dintre elemente universului de a căror stabilitate este răspunzător un set unificat de ecuații și câteva numere, dintre care unul se referă la numărul de dimensiuni spațiale ale lumii noastre, egal cu trei: trecut, prezent, viitor; un doi sau patru, nu ar fi dat vieții nicio șansă.

Depășirea de către ochi a propriei sale naturi prin construirea în spațiul auditiv, mă refer la uterul matern, a unei tactilități transfigurând poetic pe acest *eu sunt eu* în „*eu sunt un altul*”, ca să-l citez pe Rembaud, sigur în alte împrejurări, e consecința supremă a principiului pierderii și al depozitării de sine, a unei alte deveniri. Experimentarea transferului de identități începe nu în perioada **Locuirii** din capitolul al doilea al volumui, ci din aceea care deschide volumul, **Prelocuirea**, pregătită verosimil de frumusețea acestor versuri ce te-ndeamnă să le adopți: „*ascunsă în femeia ce în curând/ își va da seama că-mi va fi mamă/ încerc să uit că exist/ ca să nu mai simt ascuțit/ singurătatea vieții dinăuntrul ei*” (**noaptea a doua**). Lumea interioară capătă sens doar pentru că are ceva ascuns în ea, spune poeta, în taina ei, un ascuns care, până să fie descoperit, devine privilegiul locuirii în pântecul matern. Energia vibratorie, ca energie de existență, o face să ridice la gând orice-i va fi dat să cunoască limpede; la început, e acea ascuțită singurătate, prezentul fiind doar necesitatea unei repetiții generale înscrise în genomul uman. Între **Prelocuire** și **Locuire** se întâmplă ceva tulburător, care se opune ideii de contact nemijlocit și anume, tupilarea, spre a-și păstra substanța vitală și uitarea, ca voință de a se elibera de apăsarea formei biologice. Daniela Varavara propune de-a lungul volumului un model de comunicare utilizând evoluția codificării biologice într-o lume nonvizuală, model bazat pe experiența psihologică și senzorială a ovulului devenit fetus ce-și va rupe, la soroc sau nu, datorită calităților sale de a nu mai fi „obiect la purtător”, legăturile ombilicale, spre a-și învinge teama de viața morală, de moartea al cărei izvor, ne reamintește, este imaginația: „*ca să nu mai simt ascuțit/ singurătatea vieții*”. Întoarcerea către mamă, ca și cum ar ține între degete – precum căutătorii de aur când iau la mână nisipurile din albiile râurilor, șaitrocul pentru a-și cerne viața firii, spiritul și creația, împărtășirea și mântuirea-nu cred că este o ispită permanentă, ci o rememorare a unui vis prenupțial al femeii pe rod omagiind fecunditatea, unde cifrurile nu hulesc materia. Spre a se autentifica sieși, ia forma ochiului: *Deschid ochiul să-mi caut frații/ nu sunt. ei vor veni mai târziu*. Ca unealtă și mijloc de luare în stăpânire a unei realități, ou primordial și sălaș al vocii de copil pe care-l auzim interogându-ne „Voi ai să-mi cunoști taina? Ascultă-mă!”, ochiul are abilitatea de a înlocui primatul chipului. Dincolo de luminozitatea ideii, ridicarea pleoapei capătă semnificația stranie a unei incertitudini, *să-mi caut frații*. Misterul de-abia acum începe, cu reconstruirea vizuală a trecutului. Nu mai există despărțire între formă și conținut: *e o noapte în care/ nisipul se varsă din stele/ iar derizio-fan face libații/ peste trupul celei căzute în mreajă* (**noaptea a doua a pajurei, Locuirea**); ca praf stelar sau reziduuri nucleare, ar trebui să folosim cum se cuvine timpul, că mai avem

de lucru, pare că murmură poeta; odată cu nașterea, nemaifiind stăpâna diafanului din culcușire, nisiparnița rămâne modul ideal al elogiului despre verticalitate, iar fagesiposia poate fi și o sărbătoare a rapsozilor care aduc cinstire femeii ce pășește, cu puterea dospirii sale, pe un câmp de făgăduinți înalte, asemeni femeii lui Byron: „*Ea pășește în frumusețe, precum noaptea.*” Răsunătorul cuvânt nu pierde nimic din semnificația și forța emoțională prin oralitate. Ca un aparat de filmat, aceasta înfășoară pe bobine o lume interioară a realității și ne va ajuta să reținem „pâlpâiala”, cum a fost denumit la începuturile sale filmul mut. Secvența stăruie cât o privești, iar o dată cu trecerea fiecăreia se spunea că spectatorul pipăia, șovăitor, un târâm al nimănui. În David Copperfield, regizorul D.W. Griffith a utilizat experimental ochii de copil ca și cum o cameră ar fi fost îndreptată asupra lumii adulților. Până la urmă cu asta lucrează și poeta, cu imaginile, iar sensul actorilor este să urce ca să aibă de unde coborî. *Lodebar* devine în acest caz o tentativă de scară a unor forme de cunoaștere, Daniela Varvara adăpându-se avid la izvorul propriei gândiri filozofice.

Asocierea de contrarii prin *nu sunt. ei vor veni mai târziu.*, include o versiune a concepției mângâietoare despre neființă, femeie și mamă, despre așteptarea întinsă perechilor de sânge. Poeta ne orientează spre o aceeași repetabilitate: cauza venirii presupune și o excludere: *vor veni astfel ca mama/ să mă lepede prea curând de la sân.* Repetiția nu întărește, ci include o notă de circularitate, de extindere a descoperirii născătoare de speranță: „nu va mai fi nicio pricină a singurătății mele.” Judecata rece, „caut deoarece am aruncat ochiul ca un cârlig de undiță în lăuntrice mări”, este o operație de acumulare de timp și de spațiu, adică experiențe numite **zile și nopți, o cântare a zilelor** (*poem de duminică mare*), când viața morală nu se revendică din imperialismul vieții religioase, **al doilea cântec de leagăn și versetele ariciului de mare, priviri. dinăuntru, azi**, judecată despre care nu știi dacă are loc în condiții de imponderabilitate placentară și nici din imboldul de a face audibil cuvântul rostit, ca să-l poată fixa în memorie, după ce a trăit un litigiu cu cântecul pajurei: *când am auzit cântecul pajurei/ am cântat cântecul pajurei/ am despicat cântecul pajurei/ și l-am îngropat...*(**ziua a treia, Locuirea**). Tehnicismele (când am auzit cântecul am cântat, spre a afla care-i sensul) ne distrag în a auzi vocea elegiacă a poetei, doar comparațiile nu: *și l-am îngropat/ mai întâi /ca pe un trup/ vândut pe arginți/ apoi ca pe un fetus avortat.* Vorbim despre un cântec acaparator, o reacție la un dezastru, urmat de o formă de distanțare operată prin antiteză, ceea ce mă face să-mi amintesc de Leonard Cohen aducând lămuriri referitoare la cum și-a construit albumul *Recent Songs* și anume: „*Există un spirit nou în tot ceea ce fac. Cântecurile pe*

care am să le scriu nu vor mai avea trăsăturile elegiace de până acum... Un cântec, un poem, o creație sau chiar locul în care se află omul se ofilesc dacă nu sunt bazate pe ceva autentic, pe adevăr.”¹ Asprimea lui și am despicat este versul care dă greutate întregului poem; conjuncția și aduce o variație de sens, dar nu face loc acusticii și întâmplării, ci unei semnificații și iscusințe verbale în alungarea monotoniei, unei personificări venite după ce constată faptul că, spărgând axa cântecului, care presupunea existența unei armonii fundamentale, a unui echilibru între frumusețea lumii și esența ei, nu a găsit de cuviință, cu toată capacitatea sa de invenție, să spună că lumea ar încăpea în el, cum se crede și azi că s-ar întâmpla, basme, cu palatele care ar încăpea într-o nucă. Dualitatea *am auzit-am cântat* se transformă, potrivit scenariului, într-o discontinuitate, devine o alegorie a necesității alegerii de trecere la o altă atitudine: *am despicat cântecul pajurei*... Verbul *a despica* oferă atât imaginea unui ceva ce nu mai este întreg, cât și efectul imediat, care nu mai lasă loc niciunei alte făgăduinți, pentru a scăpa de orice tulburare și anulare a „contaminării” cu universul unei desăvârșite păsări dresate pentru vânătoare: *l-am îngropat*. Rămâne certitudinea aceluia paradox biblic al umilinței creștine: *l-am îngropat ca pe un trup*, sau cu acest detaliu laconic al inutilității, ca și cum nu ar fi fost deajuns incidentul istoric, *ca pe un fetus avortat*. Lupta cu degradarea continuă, cu suferința marginalității face din lumină un simbol al morții, fapt alimentat de această stranie sugestie elaborată: *e o zi lungă/ iar noi nu vom ști niciodată/ când se va termina cu adevărat*. O zi când toate viețile se vor asemana între ele, măcar pentru faptul că încep cu nașterea și se termină cu moartea, chiar dacă printre acestea se află și poeta. Cine va dezvolta peliculele „pâlpâielii” de care aminteam, va descoperi două povești într-una singură, în acea a înserării: *înserarea are forma unei cochilii (ziua a treia, Prelucirea)*. Modelul propus aduce în atenție nezmotoasa creștere a timpului, de aceea metafora înserării ca moluscă pică bine din perspectivă asociativă cu spirala logaritmică a cărei proprietate unică este aceea că nu-și schimbă forma pe măsură ce crește distanța dintre inelele cochiliei; ca și nautilul, și înserarea vede un cămin identic pe toate duratele sale; frumusețea spiralei logaritmice inspiră și merge mână în mână cu Secțiunea de Aur, iar ambele aduc în discuție canonul proporției divine, din raportul părților rezultând un singur număr, greu identificabil în expresia arhitecturală a ceea ce a mai rămas pe Acropole din „Locul Fecioarei”, dar la „îndemână” în discul Căii Lactee sau în studiul mitologic *Leda și Lebăda*, pentru desenul părului, al lui Da Vinci.

1 Mircea Mihăieș, *Viața, patimile și cântecele lui Leonard Cohen*, Polirom, București, 2016, p. 113.

Deși nu am „eficacitatea” vizuală a poetei, dintr-o ochire constat că întinderea vederii devine o dialectică a investigației: *aici totul e simplu: a fi/ înăuntru e viul ca un sfânt în trupul căruia/ stau înfipite sulite otrăvite... (azi, Dezlocuirea)*. Imaginea pare că dă un țipăt, ca și cum ai încerca-o cu dinții: *a fi*. Problema nu e de ordin fizic, ci de descoperire a unui topos al întrupării. De la *a fi* se trece la *a ști*. Revelația vizuală e asistată de un mediator, care face din condiția vizibilității oricărui corp – *înăuntru e viul* – însăși propria sa natură dezvoltată prin comparația cu un sfânt. Nivelul de precizie are un efect eficient, acel viu fiind un posibil *prea devreme*, caz în care nu este stăpânul alegerilor sale, cum se întâmplă cu omul: *în trupul căruia stau înfipite sulite otrăvite*. Invizibil devine vizibil în jurul breșei create de niște vârfuri. Faptul creează un înainte extrem prin asocierea otrăvii care va frâna orice privire spre trecut, anulând și întrebarea: Ce cauți acolo? Explicația *ca să intri în moarte/ trebuie trecut pasul agoniei* este utilă doar ca mijloc de progres, de șantier în lucru pentru o istorie a gestionării durerii, și inutilă ca enunțare a unui punct de pornire în a descuraja răul, viul nefiind decât o răsturnare a morții; știm doar felul ei, crispările dincolo de care nu mai e decât omenescul, nu și data. Și în această ceremonie de disecare a amintirilor dintr-o memorie întoarsă spre un trecut ca o penitență, eul poetic constată următoarele: *nu pot vedea totul/ lumea mă înconjoară/ în ea locuiesc/ dar ea nu mă locuiește pe mine*. Laitmotivul locuirii în succesiunea evenimentelor capătă conținut hiperbolic și devine condiția celorlalte sincerități care împing expresia durerii și a ochiului, ca navigator aplecat când peste busolă, când peste harta cu drumul nocturn abia schițat cu ajutorul sectantului, până la a deveni **cânturi și anticânturi ale zidirii** construite pe ambiguitatea jocului fragilităților și a pierderii de identități (reunite la început): *sunt înăuntru/ între muchiile cu care începe/ și se termină lumea/ între muchiile trupului imponderabilă; plec din mine/ azi/ mai mult decât ieri; străbat/ lumea/ în/ sens/ invers*. Descoperim gândirea la persoana întâi a materiei, a lui „eu” care vâslește orientat spre cunoaștere, deși pare că locuiește într-o lume care-i neagă viitorul. Datoria de a-și aminti contribuie la farmecul poeziei în a nu-și irosi puterile libertății. Atribuirea unei încărcături emoționale de către poetă a unei deschideri din perspectiva ochiul devenit punct fix de observație, de evocare a mașinăriei divine ascunsă în polenul pleoapei și model pentru metaforă presupune, ca și în cazul reîntoarcerii în timp, toate cele trei capitole ale cărții au poeme pentru fiecare zi și noapte din cele șapte, că esențial este începutul. Amintirea este puterea de reîntoarcere. Daniela Varvara nu obținează cercul visului, cerându-i cu tandrețe gazdei sale să-i lase ghiocul locuinței: *mă pregătesc să adorm/ în sfârșit/ întoarsă în pântecul mamei/ somnul e o*

grădină cu îngeri ai uitării. Timpul se măsoară iar, lasă urme, deci nu-i poate fi pusă la îndoială existența, este utilizabil ținând cont de rotația magică, exploratorie a ochiului. Circularitatea lui face din firul poetic unul narativ. Geometrizarea grădinii nu și-ar fi avut locul, pe când definirea artei ei transpare clar, *o grădină a*, fără a capăta valoarea estetică de sfidare a timpului și a morții; deși pare o ieșire în afara zidurilor ființei, datorită labirinturilor supuse jocului, imaginației, rătăcirii și libertatății, doar văzul este cel subtil, percepțiile sale fiind prompte: am dreptul la tragic, iar mediatorul acestui drept este cel care îl poate anula, chiar și în condițiile în care oricine ar intra în acea grădină ar trebui, fără a rememora rafala de pe ușa infernului dantesc cum că cine intră trebuie să lase orice speranță; speranța rămâne, chiar și când e vorba de uitare, acea legătură secretă, dar bătătoare la ochi, între cel ce nu are nimic de pierdut și libertatea ca o naștere. De aceea, nu-i de mirare că volumul acesta al neliniștilor care nu se repetă niciodată, nu doar pentru că viața e precum praful stelar, are un subtitlu paradoxal, *Jurnal din casa uitării*. Vederea poate cădea în somn, poemele însă, ca o inimă de ființă în ceasul rugii, rămân o suflare, întregind-o, în tresăririle ei, pe cea a sufletului de femeie în numele căruia ele o locuiesc, împotriva uitării.

Petruș ANDREI

Busuioaca de Bohotin a Doinei Guriță

O carte de poezie (Doina Guriță – *Lacrimi de sticlă*, Editura Timpul, Iași, 2019) care are o prefață semnată de Ioan Holban („Prin vămile tristeții spre paradisul morții”), câteva *Metafore de însoțire* meșteșugite de Horia Zilieru și o succintă postfață alcătuită de Emilian Marcu se citește cu toată luarea aminte. Numele celor trei personalități de primă mărime ale literaturii române contemporane impun respect și invită la o lectură atentă.

Poeta Doina Guriță este născută la Bohotin, ceea ce mi-a inspirat titlul de mai sus. De când e lumea și pământul, lacrima este „simbol al durerii și al intercesiunii”. Lacrimile presupun o emoție puternică, de bucurie sau de supărare, ori senzații dintre cele mai dureroase. Genialul poet Mihai Eminescu definea amorul ca pe „un lung prilej pentru durere/ Căci mii de lacrimi nu-i ajung/ Și tot mai multe cere”. (*Ce e amorul?*)

Sticla pe de altă parte are și ea o simbolistică bogată, fie în calitate de clondir, ținând de noțiunea de taină sau de sacru, conținând un elixir de viață lungă, alcoolul vieții, „mai prețios decât tot aurul, diamantele și perlele din lume”, fie în calitate de cristal „ca unitate a contrariilor” (conform *Dicționarului de simboluri*, Editura Artemis, București, 1994).

Aflată la a treia carte de poezie, după cum ne informează Ioan Holban, Doina Guriță, cadru universitar la Universitatea „Petre Andrei” din Iași, o dedică apropiaților, cărora le luminează existența prin prezența creațiilor sale.

Poeta este asemenea „Semănătorului de stele”. Terținele sale, un fel de haikuuri, cu un plus de sentiment însă, au ceva din inefabilul eminescian, esenian, labişian, portretizând ființa cea mai dragă din lume, aceea care ne-a dat viață. Atât cadrul cât și sentimentul sunt astrale, sacre.

Personificări, epiteze, metafore și un oximoron (noaptea lumină) împodobesc această vestimentație de gală a cuvintelor. Să le admirăm împreună: *Pe margini de nuferi,/ Din lacuri albastre,/ Se plimbă luceferi./ În codrul de-aramă,/ Spre noapte-lumină,/ Suspînă o mamă,/ Își leagănă visul/ Pe brațe de doruri/ Rugând necuprinsul:/ „Cum oare cuprinde/ Văzduhul, când trece,/ O stea ce se-ascunde?” Privește în sus/ Acel care crede:/ E-o stea ce-a apus?/ Va trece prin ceruri,/ O mie de ani,/ De lumină și vremuri”/ Mama senchină/ Și-ascunde în suflet/ Un bob de lumină.*

Poezia intitulată „Ce-mi pasă mie?” amintește de argheziana „De ce-aș fi trist?” și este un crez poetic constituit pe ideea zborului icaric și dedalic spre înălțimile simțirii, gândirii și creației.

Aripile simbolizează elanurile sufletului eliberat de descătușarea terestră, asemeni păsărilor; inteligența fiind cea mai iute pasăre.

Tema aripilor, conform aceluiași dicționar, este platoniciană și creștină. În Sfânta Scriptură se vorbește de aripile lui Dumnezeu, poezia fiind umbra lui Dumnezeu pe pământ. De aici și invitația poetei la levitație cu cel drag, cu cititorul iubitor de poezie: *Mai am o floare-n piept și-un strop de dor purtat,/ Un bob de sânge-n gându-mi, de nimeni sărutat./ Dar vreau să zbori cu mine, în azuriu abis,/ Să mă înalț spre câmpuri de verde paradis”* (p.13).

Seva vieții urcă în arborele poeziei însuflețindu-i frunzele și iluziile într-o „Noapte de iarnă” când poeta Doina Guriță culege amintiri și-atunci: *Ruga e urlet și Crucea devine tăcere.*

Între vinuri, Busuioaca de Bohotin este ceea ce se cheamă fruntea, e ca în lirica feminină contemporană, poezia Doinei Guriță. „Trecând pe ascuns prin vama tristeții”, poeta nu-și pierde „Nădejdea” și lumina creației, „În pieptul lumii zăvorâtă” o vindecă de „Dorul” care o însoțește pretutindeni.

După Blaga (*Poemele luminii*) și Doina Guriță poate fi numită poeta luminii. Două dintre poemele sale conțin „lumină” încă din titlu: „Lumină” (pp. 18-19) și „Să ne inunde lumina” (p.77). Pe patul său de moarte, Goethe ar fi rostit: „Mai multă lumină!” („Mehr licht!”) Poezii lumii sunt adevărații lampadofori.

Amintirea mamei și visele neîmplinite îi aduc poetei noastre vinovății: *Mă ceartă lumina/ Din ochii copilei ce-am fost*"; Izvor am fost, mărturisește poeta în continuare, din care a rămas doar o picătură, de ajuns ca aceasta să coboare *În inima tainei, Lăsând lumii/ Un bob de rouă/ Lacrima de dor/ O rece amintire.* („Lumina”).

Poezia care dă titlul volumului, scrisă în vers alb, are ca temă versul „Non omnis moriar” din odele lui Horațiu. Decorul este hamletian: *Din ultima noapte/ a vieții tăcerii/ Pe șoapte/ amare/ Se suie groparii/ Scuturând lumina.* Poeta meditează asupra trecerii nemiloase a timpului și asupra vieții efemere așa încât își creionează următorul epitaf: *Sângele meu/ În lacrimi de sticlă/ Adoarme-n cununa/ Căii Lactee.*

Curios că poeta Doina nu are nici o doină, de nu cumva întreg volumul este o lungă și sfâșietoare doină.

Poeta luminii este și una a amurgului. Versurile: *Visează amurgul/ În lacrimi/ de sticlă* anunță poezia intitulată „Amurgul”, momentul cel mai poetic al zilei.

„Tăciuni” și „Cărbuni” (metafore sugerând razele soarelui) se sting, preludiul *De dinaintea mării treceri,/ când ruginiu va fi? Amurgul.* (p.22)

Memorabilă este poezia „Mă doare albastrul”, care amintește de Nichita Stănescu, poetul suferind și el de albastru. Ultimul vers, cu greutatea pe care i-o dă adesea numai sonetul sau epigrama, cuprinde toată dragostea lumii: *Măicuța mea cu scutec mă-nvelise.*

Unele titluri au în ele destulă poezie pentru a înfrunta singure timpul: *Am adunat din vreme timp/ Să pot iubi o veșnicie sau Ninge peste noi cu nard.*

Alături de cel drag, sufletul liber al poetei Zburdă/ *ca un cal fără căpăstru* (p.27).

„Vecernia mare” este eminesciană în formă: *Seara pe deal/ Toaca răsună mai tare* și argheziană în conținut: *Cărările urcă înspre chilie/ Cu lumânări aprinse, Hristos învie.*

Câte un titlu vizează paradoxul: *Infernul începe cu speranță*, când este bine de știut că pe porțile infernului scrie: „Lasiate ogni speranza voi ch' entrate.” (Dante)

„Lacrimi”, „dor”, „lumină” sunt tot atâtea motive poetice dar, spre cinstea autoarei, nu lipsește nici sentimentul patriotic, pentru că suntem percepuți în Europa și în întreaga lume ca români, care am dat culturii universale pe Eminescu, pe Brâncuși, pe Enescu și încă pe mulți alții iar nu ca hotenotoși. Poezia „România centenară” atinge o coardă sensibilă a inimii tuturor celor care mai simt românește: *România stropită cu sânge de sfinți,/ De copii ce-au lăsat la vatră părinți,/ Cu lacrimi de prunci și mame vădane/ De soții rămase acasă sărmane/ România iubită de veșnicul cer/ De adâncul ce-aprinde stele ce pier,/ De lumina ce mângâie câmpul măiastru/ Și de dorul ce plânge în codrul albastru/ România mare, sfântă ca lacrima vieții/ Pe tine te cântă cu*

durere poeziei./ Printre atâtea urări și doriri centenare,/ Eu te rog să revii în hotarele tale.

Mai am un motiv serios pentru ca poezia Doinei Guriță să-mi placă: autoarea alternează versul modern cu cel scris în dulcele stil clasic, repudiat de unii care nu sunt în stare să-i simtă dulceața (or fi diabetici, zic!)

În gama iubirii, dragostea față de ființa care i-a dat viață reprezintă nota cea mai înaltă: *Și din iubirea ta de mamă/ Mai împrumută-mi o secundă/ S-o am în gând ca într-o ramă/ Atunci când plânsul mă inundă.* („Odă mamei”)

Într-o poveste de iubire se poate să rămână „Cuvinte nerostite” și să se mărturisească „Regrete” dar se întâmplă și să „Culegem primăveri”, după iarna vrajbei noastre, de aceea trebuie „Să ne bucurăm de Prezent/ și să ne iubim”, ascultând de îndemnul horatian: „Carpe diem”.

Nu întâmplător, credem, apar crengile nucului în poezia „Tristețe”. Dacă frunzele nucului sunt într-adevăr amare ca fierea, nuca simbolizează fructul cunoașterii și bucuria creației. Pledând pentru „Farmecul iubirii”, poeta apelează la personajele dicționarului mitologic, dovedind prin arta sa că este o cunoscătoare și o iubitoare a culturii greco-romane: Narcis, Penelopa, Acteon, Artemis, Arahneea devin astfel avocații apărării afirmațiilor noastre.

Cea din urmă poezie a volumului este dedicată „Lui Cezar Ivănescu” „discipol al lui Eminescu”: *Am frunze de măslin purtate-n astre/ De pormbei spre veșnicul palat,/ La cei ce au lăsat comori albastre.../ ...Și pentru noi, acei ce n-am uitat!.*

În concluzie, volumul *Lacrimi de sticlă* al poetei Doina Guriță este o carte care merită citită, deopotrivă cu ochii minții și ai inimii.

ÎNSEMNĂRI

Florentina NIȚĂ

În explorarea zăcămintelor prețioase din profunzimi de înțeleșuri

Pentru a înțelege e nevoie mai întâi să cunoști. Dar pentru a cunoaște trebuie să studiezi. Și studiul presupune să cauți să afli, printr-o continuă explorare, înțeleșurile. Chiar dacă nu vei reuși astfel să dai peste comorile prețioase de înțelepciune, căutarea în sine te va îmbogăți. Un parcurs de urmat de un autor în formarea unui mesaj de autentică trăire, care să nu se rezume la un simplu exercițiu de stil, pe care cititorul să-l parcurgă în sens invers, printr-o acțiune explorativă și cognitivă.

Aveam să descopăr poeziile Cristinei Zavloschi întâmplător, în ziua în care mi-a cerut să o ajut să-și promoveze cele două volume de versuri: *La bambina appesa al cuore/ Fetița agățată de inimă* și *La cercatrice della pepita d'oro*, amândouă publicate la editura Lit Edizioni în colecția „Centroluna” în 2018 și, respectiv, în 2020. Exprimându-mi interesul de a le citi, a trebuit mai întâi să le achiziționez contracost, plus cheltuielile poștale, căci „Nu se poate cere reducere la cărțile de poezie. Sunt iubire și sânge. Și mai sunt și costurile de editare.”, cum a ținut să mă apostrofaze autoarea. Un traseu sinuos urmărit de colet până a ajunge la destinație, după ce inițial s-a întors la expeditor, având adresele inversate, au completat acest surprinzător prim contact, de pus pe seama caracterului complicat al personajului ce mi s-a dezvăluit, pe parcurs, în interlocutoarea mea.

*„Iași, la mia città natale
Il seno dal quale sono stata allattata
Di pane, latte e poesia”*

*Iași, orașul meu natal
Sânul la care am fost alăptată
Cu pâine, lapte și poezie”*

Regăsim evocat în aceste versuri din poezia *Romania, mon amour* orașul natal și atmosfera lui culturală în care Cristina „a început să scrie poezii la 16 ani, frecventând în acei ani Cenaclul literar Junimea”, așa cum ni se prezintă într-o scurtă autobiografie. Același oraș pe care îl va abandona însă, în anul 1990, la vârsta de 23 de ani, în căutarea unei „libertăți imaginare”. Despre aventura care avea să o poarte în Italia, făcând autostopul de una singură, avea să scrie mult mai târziu, în romanul

autobiografic *Duemila chilometri dalla libertà* (Două mii de kilometri până la libertate), publicat la Padova în anul 2013 la editura Panda Edizioni.

„Nu a mai scris timp de 20 de ani iar când a reluat a făcut-o direct în limba italiană.”, mai mărturisește ea. În noua limbă adoptată și-a găsit adăpost protector pentru destăinuire, în timp ce în graiul cel abandonat se ascund, poate, traume ce se vor uitate. Sau pentru că o anumită maturitate artistică acumulată cere o schimbare, care să se traducă în plan creativ într-o înnoire de stil. Simple întrebări stârnite la lecturarea declarațiilor autoarei, redată la persoana a treia pe coperta cărților și la care se caută răspuns în paginile scrise de cea care se identifică a fi „poetă italo-româncă de origini poloneze”.

Tot astfel, mai aflăm că la Padova, unde s-a stabilit, ea a activat ca instructoare de biodans, mediatore culturală și organizatoare de laboratoare de creativitate și autocunoaștere, precum și a unui „Caffè letterario” multicultural și itinerant, un prilej de a cunoaște și împărtăși crezul artistic cu alți scriitori și artiști. Multora dintre ei le sunt dedicate creații din jurnalul său liric iar unii se regăsesc printre autorii care i-au prefăcut cărțile.

Poeziile din volumul de debut au văzut lumina tiparului în anul 2018 dar au fost înscrise pe durata unui deceniu, între anii 2009 – 2017, așa cum sunt dateate pe post de titluri, asemeni unor pagini de jurnal rupte și amestecate. Dacă nu s-a dorit o ordine cronologică, această distribuie aparent întâmplătoare urmărește un alt efect, un scenariu de spectacol, alternând trăiri dramatice și amintiri senzoriale cu ipostaze surprinse din realitate. O balerină dansează printre amintiri suind și coborând pe scara timpului, cu mișcări sugestive „Sufletul meu răsună/ în întreaga lui candoare,/ din interiorul lui se hrănește” (18 iulie 2019), alteori viguroase „Voi ieși din iad,/ cu picioarele mele obosite” (1 septembrie 2009), se aruncă cu un salt spectaculos într-o altă zi din alt an „Transform într-o pânză strălucitoare/ toate spaimile mele cuibărite” (1 ianuarie 2015), pentru ca imediat să-și unduiască corpul grațios cu o întoarcere în timp: „Caldă e noaptea,/ printre arderile pântecului/ și ale minții/ ca un șarpe încolăcit,/ din instinct femeia generează/ ascensiuni cerești/ ca voluptoase coborâri” (16 decembrie 2012).

Tot într-un dans își alină durerea femeia părăsită: „Se închid gratiile de fier,/ afară e haos și nebulie/ înăuntrul însă au loc dansuri/ suave, rotitoare./ Ea se iubește împreună cu stelele/ în mâinile ei sunt/ fragmente blânde de lună./ Se dezgolește de ipocrizia/ celui care a părăsit-o” (1 ianuarie 2015). Amintirile îi întorc, ca prin vis, plăceri senzoriale „Zăresc și miros pielea ta impregnată/ de visătoare viață” (1 iunie 2010), dar și evocarea unor momente dureroase „pătrunsă de o delicată pasiune/

până ce nu uit de tot/ cruzimea bărbaților/ pe care i-am întâlnit în calea mea”.

Tensiunea dramatică este susținută într-o dinamică continuă, răscolind printre amintirile unei existențe zbuciumate și proiectându-le pe fundalul prezentului meditativ: „Valiza mea dragă,/ ce multe lucruri învechite/ păstrezi în tine,/ cărți, chipuri copilărești, prietene dispărute,/ dansuri care miros a eternitate,/ ale mele crude greșeli,/ erori ale altor oameni inconștienți/ care lasă semne precum apa/ când trece peste stânci.” (25 ianuarie 2014). Invitația la dans, adresată partenerului nevăzut, aprinde pentru noi reflectoarele într-un decor scenografic, pentru a le urmări evoluția: „Te invit să mă însoțești în zborul/ care iese din melodia pe care o dansez,/ să-mi suspini respirația,/ să te unești tresăririlor mele./ Între timp orga răsună/ o muzică a ploii și frunzelor umezi,/ iar brațele mele se transformă în aripi/ în căutarea unei oaze/ cu sori roșii și nori de aur.” (19 noiembrie 2017)

Poeziile din *La bambina appesa al cuore/ Fetița agățată de inimă* au fost la origine scrise în italiană și traduse în limba română de Giulia Ambrosi, o studentă de la Universitatea din Padova. La prima vedere apare nefirească această nevoie de a cere altcuiva să-ți traducă creațiile în limba ta maternă. În plus, chiar admitând că ar constitui „un proiect editorial bilingv”, o lucrare prin care o tânără italiancă are șansa să se perfecționeze în studiul limbii române, aceasta nu esclude riscul la care se expune autoarea, lăsându-se total la discreția și posibilitățile unei exprimări într-o limbă de studiu, fie el și de nivel universitar, convinsă că este de ajuns dacă: „le împreunează iubirea pentru limbi străine și pentru alte culturi și o sensibilitate a sufletului”. Câteva exemple în cele ce urmează, dintre cele mai clamorose, extrase din context, mă fac să meditez la cât de mult s-ar putea să maltratăm și noi, pe plan literar, fără să ne dăm seama, prin traduceri, alte limbi.

Expresii ca: „mă sui pe lună”, „mă întrupez cu trăsnetele cerești”, „pe tărâmul acestui pământ”, „suflarea mea greoaie”, „am coborât în tulbureala pământului” nu au nimic poetic și nici mult sens. Alteori contribuția traducătoarei denaturează semnificația textului: *nesigur* devine „necredincios”, „visul frământat” în loc de *spulberat*, „vis înviorător” iar nu *viață visătoare*, „acum se sfârșim și se înmoaie” pentru a spune că *în alte ape se scaldă*, „a doua mea îndrăzneală” pentru o *dublă dorință*, *dureri și uimiri* se traduc în „mângâieri și suavități” iar versul în care se spune, de fapt, *adulmec cuvintele tale care îmi vorbesc fără curaj* devine „miros vorbele tale tăcute, iau curaj”.

Ne uimesc sintagmele inventate, destul de frecvente, care prin sonoritățile lor ne fac să găsim o posibilă atenuantă, bănuind că motivul ar

putea fi fi consultarea unor vechi dicționare interbelice aflate în dotarea bibliotecilor universitare din Italia: „spaimile mele încuibate” (cuibărite), „ca un șarpe întortocheat” (încolăcit, spiralat), „te lași învârtej” (târât), „peregrinațiilor noastre” (peregrinărilor), „împodobirile” (bijuteriile), „să te îndrumi” (să intri), „în respirul tău” (suflarea ta), „pe ceasuri pierite” (în momente trecute), „resuflări” (adieri), „de la o gură la alta” (din gură în gură), etc.

Uneori se înlocuiesc figuri de stil și imagini poetice cu sinonime aproximative sau se apelează pur și simplu la transcrierea explicațiilor din dicționar, care, pe cât de util ca instrument de lucru, în plan literar nu poate distinge între înțelegere și interpretare: „ce aparține pământului” (terestră), „care împărtășește aceeași soartă a mării” (cu trăiri marine), „în timpul ce petrec în voia ta” (în timp ce mă abandonez ție), „drumuri impenetrabile” (ținuturi neumblate), „o altă femeie se scurge din mine” (o nouă femeie mă regăsesc), „mi le-ai copleșit” (ai umplut).

Lăsând pe seama profesorilor săi aprecierile privind nivelul de însușire și mânuire a limbii române al traducătoarei, este evidentă lipsa unei supervizări din partea autoarei sau a unei corecturi adecvate, ceea ce face ca versiunea în limba română să se îndepărteze mult de original, să aibe un discret nivel literar și o exprimare îndoielnică. Doar astfel se explică cum au putut să treacă neobservate exprimările aproximative, reinterpretate, inventate chiar.

În cele din urmă, făcând slalom printre greșeli, cu tentația de a ajusta mereu expresiile în loc de a urmări firul ideilor, am abandonat definitiv versiunea de care se face vinovată traducătoarea, încredințându-mă versurilor în italiană, mai comprensibile și mai utile în descoperirea universului poetic original, nealterat de alte interpretări. În cazul celuiilalt volum, publicat în limba italiană, situația s-a simplificat.

De cele mai multe ori suntem tentați să acordăm discursului liric un caracter preponderent autobiografic. Mai ales când evocă un dramatism a cărui veridicitate nu poate fi pusă la îndoială ori când se prezintă sub forma unor relatări participative, la persoana întâi. În această notă, meditativă și egocentristă, se conturează creațiile Cristinei Zavloschi. Dacă poezia de debut este o reflexie în plan sentimental a unor experiențe, pendulând între ipostaze din actualitate și evocări ale unor momente ce revin din trecut, purtând amprenta unor destăinuri ce gravitează și amplifică consecințele emigrării, volumul ce a urmat apare ca un șir de exerciții de meditație, de căutări asidue pentru înțelegerea lumii și a propriei spiritualități.

La cercatrice della pepita d'oro (Căutătoarea pepitei de aur) ne invită la o incursiune explorativă pentru a descoperi bulgărele prețios,

aurul sufletului, a îndepărta noroiul răului care îl acoperă și a-i recupera strălucirea de aur („L'oro alchemico”). Încredințându-ne sufletul său dezgolit de dramele vieții, dând la o parte crusta durerilor sedimentate, ea descoperă leacuri spirituale benefice pentru vindecarea rănilor sufletești și principii călăuzitoare de viață, spre a se elibera de presiunea psihică și a-și regăsi echilibrul interior:

<i>La felicità non è quell'incoscienza</i>	<i>Fericirea nu e acea inconstiență</i>
<i>giovane,</i>	<i>de tinerețe,</i>
<i>è fuoco lento e alchemico</i>	<i>e foc lent și alchemic</i>
<i>è spirito indomabile</i>	<i>e spirit neîmblânzit</i>
<i>è amore per se stessi,</i>	<i>e iubire de sine,</i>
<i>per l'essere umano vicino a te,</i>	<i>de semenii din preajma ta,</i>
<i>per l'Universo magico</i>	<i>de Universul magic</i>
<i>dal quale non siamo mai separati.</i>	<i>de care nu ne-am desprins niciodată.</i>

Poeziile sunt rodul unor observații reflexive, ce se cristalizează în enunțuri conclusive, cu trimiteri la tehnicile de meditație budiste ca metode de a accesa dimensiunea spirituală a vieții, pe care poeta le practică. Ele au fost scrise și la îndemnul mentorului său spiritual și maestru de meditație, care are cuvinte de apreciere în postfața cărții: „Cu multă măiestrie găsește cuvintele potrivite pentru a traduce propriile percepții în realitate. [...] Dintotdeauna în dialog cu sine, prin poeziile sale ne vorbește și ne invită a ne asculta corpul, senzațiile, emoțiile. Ne încurajează să citim și traduce sentimentele în cuvinte vii. Ne invită să căutăm noi căi pentru a intra în intimitate cu noi înșine.”

O mare iubire, aparent uitată, dar care este sedimentată în subconștient și orice evocare devine tezaur regăsit și moment nostalgic, este amintirea locurilor natale. În poezia *România, mon amour* Iașul este numit „il seno dal quale sono stata allattata” (sânul la care am fost alăptată) iar în *Radici (Rădăcini)* se regăsesc: „sarea Mării Negre/ și pelicanii din Delta Dunării,/ munții Carpați/ și Cenușarul literar Junimea”. Reîntoarcerea la copilărie nu se compune însă din amintiri plăcut nostalgice, ci din frânturi de trăiri, impresii, frustrări, deziluzii, pe fundalul cărora se pot descifra motivații pentru evoluția ce a urmat.

La fatica (Efortul) se intitulează cel de al treilea capitol al cărții, dedicat evocărilor, la care se ajunge însă trecând printr-un act de meditație profundă din *La coscienza* (Conștiința) și de suferință din *L'abbandono* (Abandonul). Ordinea propusă are la bază introspecția ca metodă terapeutică la care se ajunge prin meditație, deși succesiunea cronologică ar impune parcurgerea lor într-o ordine inversă celei enumerate.

În final, după deziluzii și pierderi, suferință și abandon, se deschide o nouă etapă de viață, luminoasă, plină de speranță și încredere. Exploratoarea a regăsit forța interioară în stare să învingă teama de singurătate și să-i sporească încrederea în viață, a descoperit comoara: „împodobită în aur mi-am găsit libertatea.” Plăcerea se poate găsi în lucruri simple și este la îndemâna oricui:

*Contemplare il mare cavalcato
da onde,
Annusare i tulipani
E assaggiare il miele
Atti di quotidiano coraggio.
Bagnarsi nel fiume, ascoltare i Queen,
camminare su un prato fiorito
baciare e accarezzare,
sono tutti piaceri che non
costano nulla.
La magnificenza è alla portata di tutti,
godiamola fino all'ultimo giorno.
(Il piacere)*

*A contempla marea călărită
de unde,
a mirosi lalele
și a gusta mierea
acte de curaj cotidian.
A te scălda în râu, a asculta Queen,
a călca pe un câmp înflorit,
a săruta și a mângâia,
sunt plăceri ce nu costă nimic.
Magnificența e la îndemâna oricui,
să ne bucurăm de ea până în ultima zi.
(Plăcerea)*

Cristina Zavloschi a anunțat cu bucurie că de câteva luni a devenit budistă, după mulți ani în care a urmat cursuri și seminarii de budism și se chiamă Amrita, nume pe care l-a inclus în al său nickname de comunicație. Are în sanscrită semnificația de „imortală” iar în mitologia induistă reprezintă apa vieții eterne, elixir divin. Sperăm să-i fie și izvor de inspirație. Tocmai a semnalat că în curând îi va apărea un nou volum de poezii, la aceeași editură cu care a mai colaborat; se va intitula, probabil *L'anima in filigrana* (Suflet în filigran). În italiană, desigur.

PRIMA VERBA

Carmelia LEONTE

George Afloarei

Sunteți în contradicție, deși aș putea să spun, mai exact, în contratimp cu linia generală a poeziei românești din zilele noastre, în sensul caducității pe care o preferați. Sau ea vă preferă pe dumneavoastră. Îmi place să știu că este un risc pe care vi-l asumați, dar, pe de altă parte, dacă ne uităm în istoria literară, la un Grigore Alexandrescu, de exemplu, vedem că astfel de experiențe s-au consumat cu asupra de măsură, deci șansa dumneavoastră de a reuși în această manieră tinde spre zero absolut. Poate că ar trebui să vă luați inima în dinți pentru a încerca altceva, desigur, bazându-vă pe lecturi aprofundate din marii poeți ai modernității.

Mihai Ivanov

Experimentați, experimentați! Îmi place accentul mai întunecat din versurile dumneavoastră, diferit de cel pe care l-ați prezentat cu alte ocazii, tonurile elegiace dintr-un discurs aparent senin, înțelepte și acestea într-un mod inspirat. Interogațiile sunt tot mai răspicate, tot mai tăioase, cu o notă de disperare explicabilă în vremurile noastre pandemice. Și totuși, să nu dezarmăm de tot, ci doar atât cât îi șade bine unui poet. Sunteți la început de drum și aveți, sper, încă multe de spus. Dacă nu în poezie, atunci în alte domenii, cel mai important fiind Viața.

Marieta Gligor

Obsesiile narcisiste reușesc să treacă pragul banalității. Vă reușesc unele metafore în ciuda dramatismului deseori forțat. Există o tensiune a discursului poetic pe care aș miza pentru a da un „verdict” pozitiv. Acesta nu are valoare absolută, ci este o impresie de moment. Cred că sunteți într-o etapă ce deschide multe ramificații spre viitorul posibil al poeziei pe care o scrieți. Senzualitatea poate fi o cale, atât timp cât nu eșuează în vulgaritate. Filonul meditativ este interesant, dar trebuie susținut de o trăire autentică. Acesta se va obține, probabil, în timp. În orice caz,

expresia lirică pe care o practicați acum este promițătoare. Voi recomanda publicarea unor versuri în revistă. Mult succes!

Cristina Leca

Mă bucur că vorbiți fluent engleza și spaniola, acesta este un avantaj pentru un viitor scriitor deoarece cunoașterea unor limbi străine ne ajută să o înțelegem mai bine pe cea din care provenim. Deduc că sunteți și o bună gospodină, ceea ce vă recomandă ca pe o persoană de calitate și o gazdă bună: „Oamenii se bucură de toamnă,/Vinul,murăturile au pregătit./Dulceața e și ea coaptă,/Iar bulionul s-a topit.// E toamnă și e târziu ./ La gura sobei ne încălzim./ Vinul noi îl clocotim,/ Și zacusca o călim” (E toamnă).

Dar pentru adevărata poezie este imperios necesar să rezervați mai mult timp lecturii și introspecției. Ceea ce ne-ați trimis acum sunt niște începuturi timide.

DACĂ IUBEȘTI FĂRĂ SĂ SPERI

Dacă iubești fără să speri
De-a fi iubit vreodată,
Se-ntunecă de lungi păreri
De rău viața toată.

Și-ți lasă-n suflet un amar
Și în gândiri asemenea,
Căci o iubire în zadar
Cu moartea-i sor' de gemeni.

Dar vindecarea la dureri
În piept, în partea stîngă-i,
De-acolo trebuie să ceri
Cuvinte să te mîngîi.

Acolo afli adăpost
Oricîte se întîmple,
Ca ș-un amor care-ar fi fost,
Viața ta o împle.

Căci un luceafăr răsărit
Din liniștea uitării
Dă orizon nemărginit
Singurătății mării.

Și ochiul tău întunecat
Atunci îl împle plînsul,
Iar ale vieții valuri bat
Călătorind spre dînsul.

Și dau cadențe de nespus
Durerii tale lunge,
Pe cînd luceafărul e sus
Ca să nu-l poți ajunge.

Zîmbește trist cu raze reci
Speranțelor deșarte:
În veci iubi-o-vei, în veci
Va rămînea departe.

Ș-a tale zile-or fi cum sunt
Pustii ca niște stepe;
Iar nopțile de-un farmec sfînt
Ce nu-l mai poți pricepe.

Eminescu, *Poezii*, Editura pentru literatură, 1965, p. 339-340